

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**
кафедра історії держави і права України і зарубіжних
країн

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

круглий стіл
21 травня 2024 року

Харків
2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
кафедра історії держави і права України і зарубіжних країн**

**РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА ТА
ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ**

**круглий стіл
21 травня 2024 року**

**Харків
2024**

УДК [340:327](477:4)(082)

Організаційний комітет:

Пономарьова Г. П., Стеценко Н. С., Засядьвовк Т. О., Казак Р. А.,
Васильев Є. О., Гоцуляк С. Л., Лісогорова К. М., Лизогуб В. А.,
Рум'янцев В. О., Шигаль Д. А.

«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ»: матеріали круглого столу, присвяченого 30-річчю Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (м. Харків, Україна, 21 травня 2024 р.) / редкол.: Г. П. Пономарьова та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 298 с.

Тези друкуються в авторській редакції, за достовірність наданих матеріалів відповідають автори

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024

ЗМІСТ

Андрєєва Поліна Андріївна ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ВІД 2 липня 1993 року «ПРО ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ».....	11
Бедарев Данило Анатолійович КОМПРОМІСНІСТЬ І-ГО Й П-ГО УНІВЕРСАЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ	14
Бичков Дмитро Васильович ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ДЕРЖАВИ У КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 р.....	17
Білодід Софія Ігорівна ВПЛИВ ГОЛОДОМОРУ (1932 1933) НА КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК ЛЮДСЬКИХ ВТРАТ У ХАРКІВСЬКІЙ, КИЇВСЬКІЙ, ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ	19
Борченко Данііл Олександрович ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ПОКРАНЬ ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ ТА САЛІЧНОЮ ПРАВДОЮ	23
Брагіна Анастасія Володимирівна ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 року	25
Брусєва Альона Дмитрівна ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО	29
Булах Єлизавета Романівна ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ	32
Васюхно Софія Анатоліївна СУДОВА РЕФОРМА ГЕТЬМАНЩИНИ 1760-1763 років ЯК ПРОЯВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІДЕЙ ПРОСВІТНИЦТВА.....	35
Вежновець Валерія Олексіївна ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЄВРОПІ В ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	38
Вовк Діана Олександрівна ЯК ОБ'ЄДНУВАЛАСЯ ЄВРОПА У НОВИЙ ЧАС	40
Вовченко Марія Дмитрівна ВИЗНАННЯ РФ ДЕРЖАВОЮ-ТЕРОРИСТОМ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ	43

Гапонова Христина Миколаївна НЕВІДПОВІДНІСТЬ КОНСТИТУЦІЇ УРСР 1937 р. ДО РЕАЛЬНОГО СТАНУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	45
Гахов Артем Сергійович РОЛЬ КОЗАЦТВА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	48
Герасименко Анатолій Вадимович КОЛЕКТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВБИВСТВО ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ	50
Григоров Ярослав Сергійович КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ХІХ ст. НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	54
Hrynychak D.S. THE IMPACT OF LITHUANIAN-POLISH RULE ON UKRAINIAN LAW (14th-17th centuries).....	56
Гроховська Катерина Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСИ	61
Грузін Анастасія Михайлівна ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ: ШЛЯХ ВІД «ACQUIS COMMUNAUTAIRE» ДО ГАРМОНІЗЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	63
Данілейко Кіра Юріївна «ЖІНОЧЕ ПРАВО» У ДАВНЬОРУСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	67
Дем'яненко Катерина Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ ДИРЕКТОРІЇ УНР	69
Деркач Іван Юрійович, СУЧАСНА КОНСТИТУЦІЯ ФІНЛЯНДІЇ, ЯК ПРИКЛАД СКАНДИНАВСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	72
Дерман Крістіна Миколаївна, ЗАСНУВАННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	78
Домріна Марія Костянтинівна, ФОРМА ПРАВЛІННЯ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 р.	77
Досужа Анастасія Євгеніївна ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС, СХВАЛЕНОЇ УКАЗОМ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №1072/2000 від 14.09.2000 року	80

Zabrodotska S.B.	
THE ROLE OF THE UKRAINIAN CENTRAL RADA IN THE FORMATION OF UKRAINIAN STATEHOOD	83
Завеліцька Євгенія Миколаївна, ВИЗНАННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932 – 1933 рр. В УКРАЇНІ ГЕНОЦИДОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У СВІТІ.....	86
Заїка Владислав Романович ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ - ДЖЕРЕЛО БАЗОВИХ ЦІННОСТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ	88
Заярська Каріна Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ПРАВОЗАХИСНОЇ ГРУПИ	91
Заяць Ірина Олегівна ПЕТРО МОГИЛА. ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ТА НАПРЯМКИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	94
Ішук Дарія Ігорівна ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	100
Кальченко Аліна Сергіївна ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯРОСЛАВА МУДРОГО	100
Кашпур Дар'я Володимирівна БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	106
Kovdria V.O. TRACING UKRAINE'S ANCIENT EUROPEAN ROOTS THROUGH LANGUAGE, CULTURE, AND RELIGION	105
Ковтуненко Станіслав Романович КОЗАЦЬКЕ ПРАВО - ГОЛОВНЕ ДЖЕРЕЛО ПРАВА УКРАЇНИ У XVI - XVII СТ.	108
Коломоєць Софія Юріївна КІЛЬКІСНИЙ ВИМІР ЛЮДСЬКИХ ВТРАТ У ДЕЯКИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ 1932- 1933 РОКІВ	111
Костоглод Поліна Андріївна РОЗВИТОК СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	113
Котляр Аврора В'ячеславівна ЗМІНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	120

Кравченко Дарія Андріївна ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНЦІВ У ПОРІВНЯННІ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ІНШИХ НАРОДІВ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	119
Ліхтаревський Владислав Костянтинович ЗНАЧЕННЯ ЛІСАБОНСЬКОГО ДОГОВОРУ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	122
Лукаш Поліна Каренівна ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ БІЛОЇ КНИГИ З ПИТАНЬ ЄДИНОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	124
Макарчук Уляна Андріївна УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ.....	127
Малишко Олександр Валерійович ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ ТА ФІЛОСОФІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВНИЧОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ У XVIII-XX століттях	130
Молчанова Олександра Іванівна ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА РЕЛІГІЇ НА СТВОРЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА	132
Мохорт Ольга Олексіївна КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ МААСТРИХТСЬКОГО ДОГОВОРУ	134
Нікіфоров Артем Олександрович СУЧАСНА ІНТЕРПЕТАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ.....	136
Ніколютіна Альона Владиславівна ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО.....	139
Окша Світлана Сергіївна РЕФОРМИ МАРІЇ ТЕРЕЗІЇ І ЙОСИПА II ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКІ НАСЕЛЕННЯ	146
Ольховська Аліна Андріївна ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД РУЇНИ.....	144
Онкієнко Анна Сергіївна ПЕРІОД ВІДМІНИ СМЕРТНОЇ КАРИ В УКРАЇНІ	148

Панасенко Вікторія Євгенівна	
ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	151
Пенц Антон Володимирович	
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (ЄВРОПА-2020).....	154
Петруха Марія Олександрівна	
ОСОБЛИВОСТІ КОДИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА У XVIII ст.	157
Печенюк Ірина Володимирівна	
КОРСУНСЬКА УГОДА 1669 року	161
Пехота Єгор Віталійович	
ЄВРООРІЄНТИРИ В ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ПОГЛЯДАХ	163
МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА	163
Пирожкова Анастасія Сергіївна	
КОНСТИТУЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:	166
ПРИЙНЯТТЯ ТА ПОДАЛЬША ДОЛЯ.....	166
Плисюк Ярослав Віталійович	
ПРИЧИНИ СЕЛЯНСЬКОЇ РЕФОРМИ 1861 року ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	168
Подколзіна Софія Сергіївна	
ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ БРЕСТ-ЛИТОВСЬКОГО МИРНОГО ДОГОВОРУ 1918 року ДЛЯ УКРАЇНИ	172
Поповська Анастасія Юріївна	
ПЕРЕВАГИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	176
Пошелюзна Катерина Артемівна	
ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА НОРВЕЗЬКОЮ ЗБІРКОЮ ЗАКОНІВ ЛАНДСЛОВ.....	178
Ржевська Віолета Віталіївна	
ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ У ЧАСИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ..	182
Рожкевич Таїсія Володимирівна	
ІНІЦІАТИВА ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО» ТА УКРАЇНА	186
Світлична Єлизавета Михайлівна	
РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	189
Седоренко Софія Анатоліївна	

ДЕКЛАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР КОНСТИТУЦІЇ УРСР 1937 РОКУ	191
Семегук Дарина Сергіївна КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 Р.	194
Синеруб Володимир Володимирович ПЕРША ГАЛИЦЬКА КОНСТИТУЦІЯ 1918 року	196
Синяньська Катерина Миколаївна ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАДУНАЙСЬКОЇ СІЧІ	199
Скрипка Анастасія Валеріївна ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	202
Сліпченко Валерій Ігорович РОЗРОБЛЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ЯПОНІЇ 1889р.	204
Слободенюк Софія Миколаївна УКРАЇНСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	207
Спаскіна Катерина Олегівна ПРАВОВІ ЗАСАДИ СУДОУСТРОЮ ТА СТАТУСУ СУДДІВ У КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ 1996 року	210
Срібна Анна Володимирівна ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СВІТЛІ ДОСВІДУ ЄС	214
Степченко Софія Олександрівна ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ	217
Телушкін Іван Русланович ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ХРЕЩЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	220
Ткаченко Вікторія Сергіївна ПЕРЕДУМОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	230
Токар Андрій Олександрович ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОЇ РАДИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ...	225
Трач Марія Ігорівна ВИСВІТЛЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У КОНСТИТУЦІЇ УНР 1918 року	229
Mikolaj Truszkowski	

PRIORITY OF APPLICATION OF EU LAW IN THE LIGHT OF THE JUDGMENT OF THE POLISH CONSTITUTIONAL TRIBUNAL... Тур Еліна Михайлівна	232
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДОБИ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО.....	235
Хмельницька Анастасія Максимівна	
ВПЛИВ РЕЛІГІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ.....	238
Чміль Олександр Вікторович	
ЗАПРОВАЖЕННЯ НОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА РЕФОРМУВАННЯ ІСНУЮЧИХ В ПЕРІОД СУДОВОЇ РЕФОРМИ 1864 р.....	241
Чухіль Олександр Юрійович	
РУСЬКО-ВІЗАНТІЙСЬКІ ДОГОВОРИ І ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИПЛОМАТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ РУСІ-УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ	244
Shaman A.K.	
TIMOTHY SNYDER - UKRAINIAN QUESTIONS POSED BY RUSSIAN INVASION	247
Шевченко Софія Вадимівна	
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	250
Шевченко Катерина Вячеславівна	
УКРАЇНА І РАДА ЄВРОПИ: АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ	252
Шепет Маргарита Андріївна	
ГЕНЕРАЛЬНЕ СЕКРЕТАРСТВО МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ СПРАВ УНР ЯК ПРАОБРАЗ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ.....	255
Шиманський Антон Юрійович	
ОСОБЛИВОСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО РАДИ ЄВРОПИ.....	257
Штурхецька Анастасія Андріївна	
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ЄС	259
Ярема Дар'я Миколаївна	
ЖІНКИ ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА: ПОЛІТИЧНЕ, ДИПЛОМАТИЧНЕ ТА ВІЙСЬКОВЕ ЖИТТЯ	261
Катилов Владислав Ігорович	
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕЛЕГОВАНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ.....	264
Hotsuliak Svitlana	

THE FIFTH SANITARY CONVENTION OF 1881 IS A PRIME EXAMPLE OF HOW INTERNATIONAL COOPERATION CAN EFFECTIVELY COMBAT EPIDEMICS	267
Лісогорова Катерина Миколаївна	
ПЕРЕДУМОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ:	271
ДРУГА ПОЛОВИНА 40-х років ХХ ст.	271
Омарова Айсел Азад кизи	
РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ЗАКРІПЛЕННІ ОСВІТНІХ ПРАВ ДИТИНИ В ЗАГАЛЬНІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ	275
Мацей Раковський	
РЕФЕРЕНДУМ МАЄ ВДАТИСЯ. ПАРЛАМЕНТСЬКІ СУПЕРЕЧКИ ЩОДО ПРАВИЛ ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО ВСТУП ПОЛЬЩІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	279
Рум'янець Вячеслав Олексійович	
СТАТУТ ГЕНЕРАЛЬНОМУ СЕКРЕТАРІАТУ	289
Скрипчук Володимир Петрович	
ЗАРОДЖЕННЯ РОЗВІДКИ І КОНТРРОЗВІДКИ.....	292
УНР ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ	292
Стеценко Ніна Сергіївна	
СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ ПО СТАРОСТІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	295

*Андрєєва Поліна Андріївна,
студентка 1 курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ВІД 2 липня 1993 року «ПРО ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»

Зовнішня політика – це загальна політика держави в міжнародних відносинах, яка координує її відносини з іншими державами та іншими організаціями відповідно до потреб, принципів і цілей внутрішньої політики. Це діяльність держави та інших політичних інститутів на міжнародній арені. Період, що минув з часу набуття Україною статусу незалежної держави, переконливо засвідчив, що однією з найскладніших сфер державотворення в Україні є вироблення зовнішньополітичних стратегій та реалізація міжнародної політики відповідно до національних інтересів. Тому пошук оптимального концептуального підходу до нашої зовнішньої політики в умовах динамічного та взаємопов'язаного світу триває й донині: Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 року "Про основні напрями зовнішньої політики України" стала першим основним документом, який окреслив зовнішньополітичні стратегії та пріоритети молодій незалежній державі. Розроблена на тлі складних геополітичних реалій після розпаду СРСР та формування нової системи міжнародних відносин, вона відіграла ключову роль у визначенні майбутнього України на світовій арені.

Контекст прийняття Постанови склали такі фактори, як: складні геополітичні реалії. Початок 1990-х років характеризувався нестабільністю та невизначеністю в Європі та світі. Україна, як нова держава, опинилася перед низкою викликів, пов'язаних з визначенням свого місця в міжнародній системі та забезпеченням власної безпеки;

Загальна характеристика постанови полягала в тому, що вона проголошувала суверенітет України, підтверджувала її незалежність і визнавала її суверенною державою, яка має право вільно обирати власний шлях розвитку. Важливою метою постанови був економічний розвиток, який є важливою умовою зміцнення незалежності України та забезпечення добробуту її

народу. Повага до прав людини та верховенства права є основоположними принципами зовнішньої політики України.

Виходячи з цього, Постанова Верховної Ради "Основні напрями зовнішньої політики України" (далі - Постанова) визначила вступ України до європейських та євроатлантичних організацій при збереженні добросусідських відносин. На той час Україна прагнула набути членства в низці європейських організацій, зокрема в ЄС і НАТО.

Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 року "Про основні напрями зовнішньої політики України" містить наступне:

зовнішньополітичні орієнтири: Визначає основні напрями і принципи зовнішньої політики України, включаючи здійснення мирного, нейтрального і позаблокового зовнішньополітичного курсу, сприяння міжнародній безпеці і стабільності, зміцнення економічних і культурних зв'язків з іншими державами;

інтеграція до міжнародних організацій: Постанова закликає до активної участі в міжнародних організаціях та ініціативах для забезпечення національних інтересів України та сприяння міжнародному співробітництву;

збереження миролюбного статусу: Постанова визначає зовнішньополітичну місію України як миролюбної держави, прихильної до міжнародного миру та співробітництва, яка відіграє активну роль у підтримці регіональної та глобальної стабільності;

захист національних інтересів: Постанова визначає захист національних інтересів як основний пріоритет зовнішньополітичної діяльності України, що включає забезпечення безпеки, економічного процвітання та захист прав громадян.

Автор статті А. Грубінко стверджує, що Закон України "Про засади зовнішньої політики України" має включати такі нормативні акти, як Стратегія зовнішньої політики України. Він підкреслює, що майбутній закон має слугувати загальним орієнтиром для формування та реалізації зовнішньої політики України на довгострокову перспективу, а стратегія - містити програму практичної реалізації завдань на ключових напрямках, визначених у законі, у коротко- та середньостроковій

перспективі. Поточні та прогнозовані міжнародні відносини (розділ 1), оцінка місця і ролі України у світі, основні виклики для України, огляд дипломатичних ресурсів (розділ 2), виклики та сучасний стан виконання зовнішньополітичним відомством України своїх дипломатичних функцій (розділ 3), огляд розширення державних інтересів в усіх регіонах світу (розділ 4), програма розбудови відносин зі стратегічними та пріоритетними партнерами і міжнародними організаціями.

Завдяки своєму геополітичному положенню, культурній спадщині, багатим природним ресурсам та потужному економічному, науково-технічному та інтелектуальному потенціалу Україна може і повинна стати впливовою державою, яка відіграватиме важливу роль у забезпеченні політичної та економічної стабільності в Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України: еволюція концептуальних засад та проблеми реалізації // Український історичний журнал. 2011. №4. С.55-76.
2. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» № 3360-12 від 02 липня 1993 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 37. Ст. 379.
3. Кривчик Г. Г. Євроінтеграційний та євроатлантичний вектори зовнішньої політики України: [препринт]. Гендер і євроінтеграційні прагнення України: економіка, політика, культура : матеріали Міжнародної наук. конф., Дніпропетровськ : Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп.,2016. С. 55–59.
4. Либановський В. С. Зовнішня політика України: теорія та практика: Навчальний посібник / В. С. Либановський. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: вид-во "Знання", 2011. 496 с.
5. Грубінко А.В. Законодавче забезпечення зовнішньої політики України: Проблема стратегічного планування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018 №33

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

Бедарев Данило Анатолійович,
студент 1 курсу, 9 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

КОМПРОМІСНІСТЬ I-ГО Й II-ГО УНІВЕРСАЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

У Києві 17 березня 1917 року було утворено представницький орган Українську Центральну Раду (далі УЦР). Інтенсивними темпами УЦР розширювалася та затверджувала свою офіційність. Національний Конгрес перетворив УЦР на протопарламентські збори із 150-ти депутатів, які представляли українські політичні партії, громадські та культурні організації. На чолі були М. Грушевський з С. Петлюрою та С. Єфремовим.

Зауважимо, що відносини між УЦР і тимчасовим урядом були напруженими. З одного боку, обидві сторони прагнули до нібито співпраці, а з іншого – існували значні розбіжності у питаннях щодо майбутнього статусу України. Для зміцнення позицій УЦР велике значення мала її підтримка через військові, селянські й робітничі з'їзди. Створення «українських рад» на обласному, районному та міському рівнях (діяли на Полтавщині, Чернігівщині, Слобожанщині, Волині та Київщині) також сприяло включенню нових соціальних груп у політичне керівництво центральної влади. Доля революції багато в чому залежала від позиції армії і флоту. На одному із з'їздів було прийняте рішення про українізацію армії. На ці дії представників УЦР - тимчасовий уряд надав вкрай негативну реакцію.

Необхідно наголосити, що 23 червня 1917 року на II Всеукраїнському військовому з'їзді УЦР звернулася до українського народу з I Універсалом, у якому проголошувалася автономія України. Універсал подавався як правовий документ у формі звернення до народу. У ньому йшлося, що тимчасовий уряд відхилив усі прохання про автономний статус України, тому українські лідери налаштовані самі виборювати свободу свого народу. Універсал декларував відновлення української автономії та проголошував верховенство УЦР. Оприлюднення I Універсалу стало шоком для тимчасового уряду, їх політичні

партії почали звинувачувати УЦР у зраді. Їм було важко уявити, що український народ здатний на такий прояв самовладдя. При цьому, зростаючий авторитет УЦР, поява в ній реальної військової влади у вигляді українізованих військових частин, особливо полку імені Богдана Хмельницького та корпусу генерала Павла Скоропадського, вплинули на тимчасовий уряд щоб зібратися для переговорів. 11 липня 1917 року до Києва прибули представники тимчасового уряду. Вони не хотіли погоджуватись на визнання УЦР українським парламентом, як і не хотіли визнавати проголошення “Першою Радою” автономії Центральної Ради. Після двох днів дебатів, сторони змогли досягти компромісу. Тимчасовий уряд визнав УЦР та Генеральний Секретаріат вищими органами місцевого самоврядування України. Але питання щодо автономії країни мало бути відкинутим до скликання всеросійських установчих зборів. Стосовно будь-яких заходів, пов’язаних з українізацією армії, то вони категорично були відхилені делегатами з тимчасового уряду. Вже 16 липня 1917 року угода між УЦР і тимчасовим урядом була оформлена у II Універсалі. Його опублікували, окрім української, також польською, російською та єврейською мовами. Планувалося поповнити склад УЦР представниками національних меншин. Багато хто з її лідерів зневажливо постався до цієї угоди, вважаючи, що дії з боку України мають бути більш рішучими, інші ж, такі як Володимир Винниченко, підтримали думку, що це є найкращим способом забезпечити інтереси України в той час.

В історико-правових дослідженнях другий універсал не отримав одностайної оцінки. Компроміс між УЦР та тимчасовим урядом мав як позитивні, так і негативні наслідки для майбутнього українського народу, але від нього отримали користь скоріш обидві сторони. Україна ж отримала визнання права на автономний устрій України. Насправді, тимчасовий уряд не збирався виконувати зобов’язання, закладені в угоді. Натомість затвердив «Тимчасову інструкцію», яка суттєво обмежувала повноваження УЦР і поділяла територію України лише на 5 областей (фактично українських губерній було 9). Інструкція була прямим запереченням принципів, на яких ґрунтувався статут. Замість того, щоб рішуче стати на шлях

встановлення української автономії, УЦР продовжувала безуспішні переговори з тимчасовим урядом. Серед українських політичних партій посилювалися розбіжності щодо майбутнього політичного розвитку України.

Восени 1917 року почала поширюватися анархія внаслідок поразки російської армії на фронті та невдалого державного перевороту, метою якого було встановити військову диктатуру на болотах. УЦР почала обговорювати майбутній державний устрій України. Багато провідних діячів продовжували виступати саме за федеративний устрій. Остаточно це питання було вирішене установчими зборами України. Тимчасовий уряд продовжував наполягати на збереженні єдиної і неподільної країни, незважаючи на те, що фактично втратив контроль над Україною, а генеральні секретарі на чолі з В. Винниченком були викликані до столиці для надання пояснень. Однак, коли генеральні секретарі прибули до зазначеного місця, на вулицях вони побачили як точилися бої, а 7 листопада влада була захоплена більшовиками в результаті військового перевороту. Надалі УЦР чекала вже зовсім інша історія.

У висновку наголосимо, що компромісність I і II Універсалів полягала у тому, як УЦР намагалася знайти баланс між прагненням до самовизначення України та збереженням зв'язків з тимчасовим урядом. УЦР розуміла, що повна незалежність у 1917 році була неможливою, тому вона намагалася домогтися автономного або федеративного статусу для держави. Найголовнішими чинниками, через які виник цей компроміс, були: масштабна українізація військ УЦР, революційні настрої, побоювання тимчасового уряду щодо розпаду імперії та втрати контролю над Україною, нерішучість та розбіжності поглядів серед представників УЦР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія України та її державності: навч. посібник / за наук. ред. Л. Є. Дещинського. Львів: Бескид Біт, 2005. С. 368.
2. Універсали української Центральної Ради – конституційні акти української державності 1917-1918 рр.: їх

зміни та історичне значення // Д. В. Ярош Університетські наукові записки. 2006. № 3-4 (19-20). С. 36-43

3. Хрестоматія з історії держави і права України. Том 1. З найдавніших часів до початку ХХ ст.: Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький; За ред. Члена-кореспондента Академії правових наук України В. Д. Гончаренка. К.; Ін Юре. 1997. 464 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Бичков Дмитро Васильович,
студент 1 курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ДЕРЖАВИ У КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 р.

Конституція Пилипа Орлика сформулювала основні принципи незалежного державотворення: поділ влади, суверенітет, демократизм, соціальність, законність, гарантування прав і свобод людини і громадянина, юридичний текст. Текст цього правового документа відображає дух держави та її демократичний менталітет. Традиційна миротворча політика української держави чітко закріплена у статті 18 чинної Конституції: "Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства, утвердження і підтримання загально визнаних принципів і норм міжнародного права. 5 квітня 1710 року під Бендерами трапився козацький з'їзд на якому було обрано запорозького гетьмана. Конституція була викладена у формі договору між гетьманом і козацькою старшиною та козаками, що було характерно для західної традиції і підтверджувало демократичний характер конституції. Конституція Пилипа Орлика складається з преамбули та 16

параграфів, в яких викладені основні принципи побудови вільної та незалежної держави. Вона мала демократичний характер і втілювала республіканські принципи. Спочатку в Конституції були викладені загальні положення. Так, у першому параграфі йшлося про "східну православну віру" як державну релігію та відновлення автономії Української Церкви з формальним підпорядкуванням Константинопольському Патріарху. Далі було порушено питання про державний суверенітет. Кордони Української держави визначалися на основі Зборівського мирного договору 1649 року з Річчю Посполитою, який був визнаний ще за часів Богдана Хмельницького. Гетьмани мали гарантувати непорушність кордонів, захищати територіальну цілісність України та справедливо вимагати "відшкодування всіх збитків, завданих Україні силою". Ще один розділ (ст.4-5) був присвячений захисту інтересів Війська Запорозького. Наприклад, Військо Запорозьке має зруйнувати і повернути "місто Терехтемирів з усіма прилеглими до нього землями, переправу через Дніпро", Переволочну, річку Ворсклу з заводами, що належать Полтавському полку, фортецю Кодак з усіма прилеглими до неї землями, московську фортецю і фортецю, збудовану на Запоріжжі", - йдеться у документі. Проте центральним залишається розділ 6 Конституції, в якому викладено принципи управління та діяльності органів державної влади. Тут Пилип Орлик встановив систему управління, засновану на конституційному розподілі повноважень між органами державної влади та одночасному об'єднанні всіх адміністративних відомств в єдину державну структуру. Найвищим рівнем цієї структури є колегіальний представницький орган. Рішення колегіального органу мають найвищу юридичну силу відповідно до Конституції і в певних випадках є обов'язковими до виконання. Наприклад, стаття 12 передбачає, що "лише рішенням найвищого рівня в присутності Гетьмана" може "урочисто і непорушно" вирішуватися питання про те, хто має право володіти державною землею, а хто ні, і які зобов'язання суб'єкти повинні виконувати. Крім того, рішення гетьмана про перегляд різних тягарів, які несуть рядові козаки на українських землях, "обговорюються і вирішуються більш детально Генеральною Радою" (ст.13), при цьому питання

податків і стацій також "обговорюються і вирішуються Генеральною Радою" (ст.15). Конституція Пилипа Орлика чітко визначає державний устрій, стверджуючи, що "рівна, постійна і ніколи не порушувана форма правління і послуху приймається шляхом вільного волевиявлення і голосування" (ст.15). Ця форма політичного устрою характеризувалася існуванням унікального розподілу повноважень та системи стримувань і противаг між різними державними відомствами. Тому рішення Генеральної Ради були обов'язковими для виконання гетьманом. Водночас гетьман мав право законодавчої ініціативи і міг "пропонувати Раді все, що завгодно" (ст.6). У відносинах між гетьманом і старшинською радою гетьман був ще більше обмежений. Гетьман нічого не міг зробити без попереднього рішення Ради старшин. Наприклад, він мав звітувати перед старшиною про зовнішні зносини (ст.6). Натомість генеральний суддя, навпаки, мав звітувати перед гетьманом "про всі офіційні справи, що перебувають у його юрисдикції" (ст.8).

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Білодід Софія Ігорівна,
студентка 1 курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ГОЛОДОМОРУ (1932–1933) НА КІЛЬКІСНИЙ ПОКАЗНИК ЛЮДСЬКИХ ВТРАТ У ХАРКІВСЬКІЙ, КИЇВСЬКІЙ, ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ

Голодомор 1932-1933 років в Україні, спровокований політикою радянського режиму, став однією з найтрагічніших сторінок української історії. Аналізуючи наслідки Голодомору, ми виявляємо не лише величезну кількість жертв серед населення, але й порушення фундаментального права людини – права на життя, що є неприпустимим.

Уже багато років точаться дискусії з приводу кількісних людських втрат внаслідок Голодомору 1932-1933 років. Разом з

тим, точних цифр не вказують. Це пов'язано з тим, що не було можливим вести достовірний облік жертв геноциду, а ті обліки, які велися, були згодом знищені радянською владою задля приховування вчинених злочинів. Оцінка кількісних показників людських втрат внаслідок Голодомору у Харківській, Київській та Вінницькій областях України виходить далеко за межі лише статистичних цифр. Підрахунки та аналіз відомих даних свідчать про мільйони жертв серед різних категорій населення: чоловіків, жінок, дітей, старших людей, робітників, інтелігенцію, жителів сіл та міст.

Уперше в незалежній Україні офіційна кількість жертв була вказана в Постанові Апеляційного суду міста Києва в справі № 1-33/2010 від 13.01.2010 р. за зверненням Служби безпеки України (далі – СБУ) з приводу факту вчинення геноциду проти частини української національної групи на території України протягом 1932-1933 рр. за ч. 1 ст. 442 Кримінального кодексу України (геноцид). Обвинуваченими в цій справі виступали представники керуючої верхівки радянської влади. У Постанові посилалися на Висновок судової науково-демографічної експертизи Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи Національної академії наук України (далі – ІДСД) від 30.11.2009 р., у якому кількість загиблих українців була вказана 3 млн. 841 тис. осіб. Метою вчиненого кримінального правопорушення було визначено придушення національно-визвольного руху в Україні, недопущення побудови та утвердження незалежної української держави [1]. Смерть обвинувачених стала підставою для закриття справи.

Також за результатами дослідження демографії Голодомору, з 3,9 млн. осіб людських втрат втрати сільського населення становили 3,6 млн. осіб, а міського у рази менше, а саме 300 тис. осіб, а кількість ненароджених становила 600 тис. дітей. Найбільше втрат прийшлося на кінець 1933 року. Окрім цього, у 1932-1933 рр. до складу УРСР входило 8 областей, а саме: Київська, Харківська, Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Чернігівська та Молдовська АРСР. Найбільших втрат зазнали перші дві області – 19-20 % від загальної кількості жителів, у Вінницькій області втрати становили від 10 до 13 % [2].

Вартим уваги є те, що на цьому дослідження кількості втрат українського народу не закінчилося. У 2019 році СБУ розпочало нове досудове розслідування за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 442 Кримінального кодексу України. Проводилися слідчі (розшукові) та процесуальні дії, проте справа по суті так і не була розглянута в суді [3]. Проте, за результатами свідчень та проведених експертиз зазначалася інша цифра втрат під час Голодомору, а саме 10,5 млн. осіб. Результати цього розслідування стали основою для видання наукової збірки «Геноцид українців 1932-1933 років за матеріалами досудових розслідувань».

Кількісні показники людських втрат Голодомору 1932-1933 рр. за областями різняться. Так, П. Бірюк вважає, що Київська область (в сьогоdnішніх межах) налічує від 379 тис. до 509 тис. осіб жертв [4, с. 125]. У сучасних межах Харківської області жертви становили від 600 до 800 тис. ос. [5]. В. Петренко посилається на документи Державного архіву Вінницької області та вказує число жертв близько 531 тис. осіб [6, с. 69]. Окрім цього, у Національній книзі пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років, яка складається із загальноукраїнського тому, 17 обласних томів і тому м. Києва, також висвітлені масштаби трагедії. Так, у Київському обласному томі Національної книги пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років кількісних показник людських втрат на території сучасної Київської області становить 284,5 – 510 тис. українців (23,7% - 31,8% населення області) [7, с. 14]. У Харківському томі число жертв Голодомору на території тогочасної Харківської області названо більше 2 млн. осіб (близько 40% населення) [8, с. 19], у Вінницькому томі вказано, що кількість жертв геноциду становить 531 тис. 025 на території нинішньої Вінницької області (20,5% населення області, тобто кожен п'ятий житель Вінниччини) [9, с. 56].

Окрім цього, Законом України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» № 376-V від 28.11.2006 р. Голодомор 1932-1933 років визнано геноцидом Українського народу. В 2022 р. 93 % опитаних українців погодилися з цим твердженням [10]. А в жовтні 2023 року Парламентською асамблеєю Ради Європи було проголосовано за резолюцію, яка визнає Голодомор 1932-1933

рр. актом геноциду Українського народу. Станом на серпень 2023 року двадцять вісім країн світу офіційно підтримують цю позицію.

Сьогодні, в умовах російсько-української війни з 2014 року, коли Росія знову вчиняє геноцид українців, руйнуючи українську націю, мову та культуру, міжнародне визнання злочинності таких дій є важливим кроком у напрямку встановлення історичної правди та правової справедливості. Це дає можливість притягнути РФ до відповідальності за вчинені злочини проти Українського народу та не уникнути відповідальності в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Постанова Апеляційного суду міста Києва у справі № 1-33/2010 від 13.01.2010 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/9470003> (дата звернення: 25.03.2024).
2. Дослідження демографії Голодомору 1932-1933 рр. ІДСД. URL: <https://idss.org.ua/holodomor> (дата звернення: 30.03.2024).
3. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва у справі № 761/14729/21 від 21.04.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98649219#> (дата звернення: 30.03.2024).
4. Бірук П.М. Голодомор 1932-1933 років на Київщині. *Наукові праці Історичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. С. 117-126. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/12008> (дата звернення: 30.03.2024).
5. Носков В. На Харківщині мерли від голоду так, що не було кому ховати. *Радіо Свобода*. 24.11.2012. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24779863.html> (дата звернення: 30.03.2024).
6. Петренко В. Демографічні втрати населення Поділля від Голодомору 1932-1933 років. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації»*. (Київ, 4 жовтня 2016 року). Київ, 2017. 200 с.
7. Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в

Україні. Київська область / упоряд. А. І. Гай ; редкол.: В. І. Ульяновченко (голова), В. Г. Бутник, А. І. Гай та ін.; Укр. ін-т нац. пам'яті, Київ. облдержадмін. Біла Церква : *Культура*, 2008. 1376 с. URL: https://holodomormuseum.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/kiivska_obl.pdf (дата звернення: 30.03.2024).

8. Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Харківська область / авт. кол. та упоряд.: В. Я. Білоцерківський, Ю. С. Кириченко, О. В. Корнєв та ін.; відп. ред. А. Ю. Хорошевський ; Укр. ін-т нац. пам'яті, Харк. облдержадмін. Харків : *Фоліо*, 2008. 1023 с. URL: https://holodomormuseum.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/harkivska_obl.pdf (дата звернення: 30.03.2024).

9. Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні. Вінницька область / авт.-упоряд.: В. П. Лациба (керівник), В. В. Вижга, П. М. Кравченко та ін.; обл. редкол.: Л. М. Спірідонова (голова), В. П. Лациба, С. С. Нешик та ін.; Укр. ін-т нац. пам'яті, Вінниц. облдержадмін., Вінниц. Облрада. Вінниця : *ДФК*, 2008. 1360 с. URL: https://holodomormuseum.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/vinnicka_obl.pdf (дата звернення: 30.03.2024).

10. Динаміка ставлення до Голодомору 1932-33 рр. (листопад 2022). *Соціологічна група «Рейтинг»*. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinam_ka_stavlennya_do_golodomoru_1932-33_rr_listopad_2022.html (дата звернення: 30.03.2024).

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Борченко Даниїл Олександрович,
студент 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ПОКРАНЬ ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ ТА САЛІЧНОЮ ПРАВДОЮ

“Руська Правда” є унікальною пам'яткою давньоруського

права, а “Салічна Правда” являється пам’яткою європейського права. В цих документах найбільш повно відобразилося приватне юридичне життя як Київської Русі так і держави Франків.

Зауважимо, що в “Руській Правді” не було чіткого визначення поняття “покарання”, але вживаються такі терміни як “помста” та “вирне платити”. Прицьому, в “Руській Правді” не було окремої статті з переліком всіх покарань, але в тексті можна побачити такі покарання як: штрафи, кровна помста, “віра”. Загалом система покарань у період Київської Русі була доволі простою та водночас надзвичайно гуманною для тих часів. Головною мірою покарання, згідно з “Руською Правдою”, було так зване “потік і розграбування”, яке застосовувалося у випадках трьох видів злочинів: убивство в розбої (ст. 7 П. П.), конокрадіство (ст. 35 П. П.), підпал будинку й гумна (ст. 83 П. П.). Це покарання виражалося в тому, що злочинець в якого конфіскували все майно, виганявся разом із жінкою й дітьми з общини. За вчинення важких злочинів, зокрема вбивство вільних осіб, передбачалася суворе покарання у вигляді грошового стягнення, відомого як “віра”. Ця сума становила 40 гривень і була спрямована на користь князя (ст. 3 і 5 П.П.). За вбивство огнищанина та князівських мужів, на злочинця накладалася подвійна “віра” у розмірі 80 гривень (ст 19 і 22 К.П.;ст. 3 П.П.). За вчинення вбивства вільної жінки стягувався штраф у розмірі 20 гривень (ст. 88 П. П.). “Руська Правда” передбачала ще одну форму покарання у вигляді грошового стягнення – продаж, яка полягала в сплаті грошового штрафу, злочинцем на користь князя за різноманітні злочини проти особи. У той період, основною метою покарання було поповнення державною скарбниці через сплату штрафів на користь князя та конфіскацію майна.

Необхідно наголосити, що важливим джерелом вивчення господарського і суспільного життя у державі франків була “Салічна Правда”, як найбільш типовий пам’ятка німецького законодавства. Під покаранням у “Салічній Правді” розумілося відшкодування за образу, своєрідний відкуп від можливої помсти із боку скривдженого чи його родичів, а також штраф, що оплачувався за порушення “королівського миру”. Найбільш популярними покараннями на той час були штрафи, які, як

правило замінювали кровну помсту й вигнання із общини. У “Салічній Правді” цей вид покарання призначався за такі злочини: про неявку на суд (титул 1. ст. 1, 2.), про крадіжку вільних (титул 13. ст. 1, 6.), про напади і грабежі (титул 14. ст. 1, 3.), Про образу словами (титул 30. ст. 1, 3, 7.) і т.д. Основний текст “Салічної Правди” не зазначав для вільних такого виду покарання як страта, членоушкодження й тілесні покарання. Всі ці види покарань застосовувалися виключно до рабів, та людей, які були засуджені за серйозні злочини. Також були різні покарання, за вбивство та за пограбування рабів (титул 35. ст. 1, 5, 6.; титул 39. ст. 1, 2.).

Порівнюючи системи покарань “Руської Правди” та “Салічної Правди”, можна акцентувати увагу на тому, що ці правові пам’ятки були важливими для свого часу, та відігравали ключову роль у становленні як системи злочинів, так і системи покарань. Ці правові пам’ятки схожі між собою, але між ними є головна відмінність, це методи покарань. “Руська Правда” частіше використовувала фізичне покарання та вигнання, тоді як “Салічна Правда” більше акцентувала на викупі та грошових штрафах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єреган А. Р. Поняття злочину та покарання в джерелах права Київської Русі (XI–XII ст.): загальнотеоретичний аспект: дис. канд. юрид. наук, спец.: 12.00.01 / Єреган А. Р. К. : Відкритий міжн. ун-т розвитку людини “Україна”, 2014. 186 с

2. Полякова, Л. І. та Затиначька, Х. "Салічна правда" як джерело вивчення історії Франкського королівства. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку (47), 2018. с. 121-122.

3. Хрестоматія з історії держави і права України. - Том 1. З найдавніших часів до початку XX ст.: Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 т / В.Д.Гончаренко, А.Й.Рогожин, О.Д.Святоцький. За ред. членів-кореспондента Академії правових наук України В.Д.Гончаренка. 1997. 464 с.

4. Історія держави і права України У 2-х томах. ТОМ 1 за редакцією докторів юридичних наук, професорів В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. 2003. 653 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. старша викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н.С.

Брагіна Анастасія Володимирівна
студентка 1 курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОДАЛЬШОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 року

Обрана тема про доцільність дослідження національних коренів права та розвитку України узагалі, а конституції Пилипа Орлика 1710 року зокрема є актуальною оскільки конституція, яка закріплює важливі закони, стає показником високого рівня демократії та свідчить про прогрес у формуванні держави.

Український шлях до правової, соціальної та демократичної держави тісно пов'язаний з внутрішніми традиціями. Початок українського конституціоналізму можна віднести до 1710 року, коли у Бендерах Пилипом Орликом та емігрантською козацькою радою було прийнято "Пакти і Конституції законів і вольностей війська Запорізького". Його початкова назва - "Договір і постанова між Гетьманом Орликом і Військом Запорізьким" - краще відображає його сутність. Важливо підкреслити, що повна назва документу є "Договір та встановлення прав і вольностей Війська Запорозького та всього вільного народу Малоросійського між Ясновельможним Гетьманом Пилипом Орликом та між Генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами схвалені обома сторонами вільним голосуванням і скріплені найяснішим гетьманом урочистою присягою". Цей важливий документ українського конституціоналізму також відомий як "Бендерські статті", "Бендерські конституції" або "Конституція Пилипа Орлика". Проте, історик Н. Яковенко зауважує, що не можна розглядати ці "Пакти і Конституції" як справжній основний закон Української держави, оскільки це привело б до того, що

старі договірні умови, типові для Речі Посполитої, отримали б нове тлумачення. З правової точки зору, "Пакти і Конституції" можна розглядати як зобов'язання Пилипа Орлика перед його прихильниками у випадку обрання його гетьманом. Цей важливий документ українського конституціоналізму також відомий як "Бендерські статті", "Бендерські конституції" або "Конституція Пилипа Орлика". Проте, історик Н. Яковенко зауважує, що не можна розглядати ці "Пакти і Конституції" як справжній основний закон Української держави, оскільки це привело б до того, що старі договірні умови, типові для Речі Посполитої, отримали б нове тлумачення.

Вбачається доцільним вивчати і важливості структури та повноважень уряду України, зокрема гетьмана та старшин. Відношення до ідеї самодержавної влади виявлялося у статті, де розглядалося негативне ставлення до гетьманського урядування, яке утверджувало самовладне право і приводило до розкладу прав та свобод, а також утисків серед Запорізького війська. У цьому документі декларувалася низка гарантій проти зловживань і свавілля з боку влади : усі службові листи гетьмана мали бути відкриті для інших посадових осіб; козакам надавалося право подавати петиції у разі порушення їх прав та свобод; недоліки у роботі гетьмана могли відверто критикуватися; гетьману було заборонено вирішувати карні та цивільні справи одноособово, вводився Генеральний Суд для цього. Гетьман також мав наглядати за обмеженням податків та зборів; виборність посад урядників, полковників, генерального скарбника свідчила про демократичний характер управління. Ці проблеми планувалося вирішувати шляхом створення Генеральної Ради для запобігання конфліктам та збереження порядку в майбутньому.

Значною мірою варто відзначити, що відповідно до "Пактів і конституцій" місцева адміністрація була представлена виборними цивільними полковниками, старшинами полків, сотниками та сотенними старшинами. Вибори полковника погоджувалися з гетьманом, який мав право затверджувати нового полковника, але не втручався у сам процес виборів, який відбувався в усьому полку. Це введення посад цивільних полковників і використання терміну "повіт" замість "полк"

свідчить про бажання авторів створити окрему цивільну територіальну структуру і розділити військові та цивільні посади.

Документ свідчить про переконаність авторів у позитивних аспектах принципів самоврядування за зразком Війська Запорозького. Організація влади ґрунтувалася на принципах виборності гетьмана і колегіального виконання влади генеральною старшиною, городовими полковниками і генеральними радниками. Михайло Грушевський, високо оцінюючи "Пакти і конституції", розглядав їх як вираз прагнень людей, які прагнули визволення України, та підкреслював, що у цьому документі є багато новаторських ідей, які могли б сприяти розвитку держави, включаючи відмітні початки парламентської системи управління.

Доцільність дослідження цього документу полягає у тому, що він виступав як своєрідний вияв державної волі перед міжнародним співтовариством, а також відобразив українські проблеми на внутрішньому рівні. Пилип Орлик активно просував українську справу в Європі протягом тринадцяти років, пропагуючи ідеї демократії, що перевершили суспільні уявлення свого часу. У документі визнавалися права та обов'язки всіх соціальних станів України, вперше на такому рівні захищалися інтереси міщан, посполитих та козаків.

Важливим було те що у розділі IX Конституції встановлювався принцип конкурсної процедури при обранні генерального підскарб'я, яка передбачала загальне рішення козацтва та згоду гетьмана. Генеральний підскарб'ій мав контролювати скарби, керувати доходами держави та розподіляти їх на громадські та військові потреби, а не на приватні цілі. У кожному полку обирали двох підскарб'іїв, які підпорядковувалися генеральному. Загальний контроль здійснювався Ясновельможним гетьманом, як визначено у розділі X. Документ складався зі вступу, 16 пунктів та гетьманської присяги.

Доцільним є і подальше вивчення біографії та політичної діяльності Пилипа Орлика, який був видатним дипломатом і військовим діячем, та незважаючи на компроміси, завжди залишався чесним і відданим ідеї визволення України.

Виконуючи важливі дипломатичні місії гетьмана, П. Орлик відзначався високою освіченістю, витонченим національно-політичним розумом та палкою патріотичністю, виступаючи як свідомий борець за незалежність країни. Він присвятив своє життя створенню західноєвропейської коаліції, спрямованої на визволення України. Активно листуючись з урядами та монархами країн, таких як Швеція, Німеччина, Польща, Франція, Туреччина, він на різних зустрічах та переговорах піднімав українське питання, сподіваючись залучити європейські держави до вирішення долі України.

Дослідження ж Конституції Пилипа Орлика є вельми доцільним з кількох причин. По-перше, цей історичний документ відображає період становлення української державності та конституційних засад національного управління. Вивчення його дозволяє краще зрозуміти історичний контекст та культурні особливості того часу. По-друге, аналіз Конституції Пилипа Орлика допомагає виявити перспективи та можливості, які відкривалися перед українським суспільством у XVIII столітті. Це дає змогу розглянути розвиток політичних інститутів та конституційних засад в Україні того періоду. Крім того, дослідження Конституції Пилипа Орлика може відкрити нові підходи до розуміння конституційної історії та визначити її вплив на формування сучасних конституційних цінностей в Україні та в світі загалом. Отже, подальше дослідження Конституції Пилипа Орлика є важливим для розширення нашого знання про історію та розвиток української конституційної традиції. Цей документ відображає довгий історичний розвиток України і свідчить про високий рівень демократичної свідомості серед українського народу. Він є живим прикладом реальної незалежної держави, побудованої на принципах природного права, свободи і самовизначення.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Бруєва Альона Дмитрівна,
студентка 1 курсу, 4 групи*

ЗАКОНОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Головним фундатором державотворчих і правотворчих процесів Війська Запорозького став перший гетьман Української козацької держави, політик, полководець і дипломат, очільник національно-визвольних змагань 1648–1657 рр. Богдан Хмельницький.

Необхідно звернути увагу на те, що гетьман був головою виконавчої влади та очолював Генеральний уряд. Він мав остаточне слово щодо призначення полкової і сотенної старшини. Також він був головнокомандувачем збройних сил Гетьманщини, видаючи накази про мобілізацію та демобілізацію козацьких полків. Гетьман також вирішував питання зовнішньої політики, представляючи Військо Запорозьке за кордоном та підписуючи міждержавні угоди. Йому належала вища законодавча влада, видаючи універсали як найвищі законодавчі акти.

Важливо було те, що гетьманщина була побудована за зразком політичного ладу Запорозької Січі. Юридичне оформлення нова держава здобула у Зборівському (1649 р.) та Білоцерківському (1651 р.) договорах гетьмана Богдана Хмельницького з польським урядом. Всі закони Гетьманщини ґрунтувалися на козацькому звичаєвому праві та актах гетьмана.

Під час правління Богдана Хмельницького в Українських землях виникали труднощі через соціальні проблеми, такі як кріпосницьке утискання та релігійні конфлікти, а також зовнішньополітичні втручання. Це призвело до необхідності міцного лідера, який би впроваджував зміни. Богдан Хмельницький реагував на ці виклики шляхом прийняття законів і реформ, спрямованих на стабілізацію ситуації та зміцнення обороноздатності. Його дії включали регулювання внутрішньої адміністрації, зміни в судовій системі, встановлення порядку для регулювання влади та захист прав різних соціальних верств населення, включаючи козацтво і селянство.

Важливо відзначити, що Богдан Хмельницький виявив себе як лідер і дипломат ще до початку повстання. У своєму

«Зазивному універсалі», виданому у червні 1648 року, він не тільки проголосив себе гетьманом Запорозького війська, але й зазначив себе як володар всіх територій малоросійської України, що лежать за річкою Дніпро. Богдан Хмельницький зазначив, що «Вся земля на берегах Дніпра малоросійської України». Він писав, що хоче виступити проти поляків і козаків, які отримали привілеї, що зберігають і закріплюють давні права і вольності малоросів. А саму територію «князівства Руського» гетьман розглядав як всі землі, що колись належали «благочестивим князям київським».

Також важливо зазначити, що угода Зборівського договору між Військом Запорізького та Річчю Посполитою, підписана 8 (18) серпня 1649 року, формально легітимізувала Військо Запорозьке та регулювала його стосунки з Річчю Посполитою. Умови цієї угоди доповнювалися «Інструкцією до пресвітлого сенату», яка була затверджена наприкінці листопада 1649 року, та «Інструкцією козацьким послам до короля», що була прийнята 10 березня 1650 року. Проте, регулювання цих відносин зазнало перешкод з боку польських «панів воєвод і старост».

Важливим документом прийнятим під керівництвом Богдана Хмельницького були ухвалені Березневі статті 1654 року, які зберігали республіканський устрій управління та незалежність Війська Запорізького у внутрішній політиці. Однак деякі умови обмежували суверенітет, включаючи контроль над збором податків Росією та заборону дипломатичних відносин з Варшавою та Стамбулом. Хмельницький під час переговорів з поляками настоював на визнанні незалежності України від уряду Річчю Посполитої за межами, які колись належали «благочестивим великим князям». Утворення власної правової системи супроводжувалося становленням державності, а діяльність Богдана Хмельницького відзначалася високим рівнем дипломатичної майстерності та політичної вправності.

У підсумку зазначимо, що незважаючи на складність політичних умов, Хмельницький зумів впровадити законодавчі зміни, спрямовані на підвищення стабільності та розвитку Гетьманщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія: навч. посіб. / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ, 2002. 716 с.
2. Прицак Л. Основні міжнародні договори Богдана Хмельницького 1648–1657 рр. / відп. ред. О. Мишанич. Харків: Акта, 2003. 498 с.
3. Смолій В., Степанков В. Політична система українського суспільства у роки Національної революції XVII століття. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2008. 118 с.
4. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Київ, 2009. 350 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Булах Єлизавета Романівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

Європарламент був створений у 1952 році, як Загальна Асамблея Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС). Згодом, у 1962 році вирішили змінити назву на «Європейський Парламент».

За останні роки Європейський парламент набув статусу важливого учасника законодавчого процесу Європейського Союзу, ставши одним із ключових органів влади в європейському просторі поряд із такими інституціями, як Європейська комісія та Рада Європейського Союзу. З моменту заснування позиції Європейського парламенту в системі керівних інституцій Європейського Союзу значно зміцнилися. Із набуттям чинності Лісабонської угоди у 2009 році повноваження законодавчого органу були розширені до повноважень Ради міністрів Європейського Союзу. Завдяки Лісабонському договору демократичний контроль в Європейському Союзі було посилено, а парламент і парламенти держав-членів ЄС отримали більшу роль.

Стаття 14 Лісабонського договору передбачає процедуру обрання членів Європейського парламенту на п'ятирічний термін шляхом прямих загальних виборів шляхом вільного та таємного голосування. Функціонування Європейського парламенту, його структура та склад визначаються його внутрішнім регламентом (приблизно 250-сторінковий документ містить 10 додатків і за своєю правовою природою становить процедурні правила цього інституту). Основоположний закон Європейського Союзу дозволяє охарактеризувати склад Європейського парламенту в кількох аспектах. По-перше, Голова Європарламенту обирається з числа євродепутатів, тому кількість євродепутатів згідно з нормами європейського права становить 751 (ст. 14(4) Лісабонського договору).

По-друге, в установчих договорах ЄС немає прямого впливу на склад квот населення Європейського парламенту. Це означає, що існує певна різниця між квотами населення тієї чи іншої країни ЄС, і ця квота коливається від 6 до 6. Є 96 членів Європейського парламенту, загалом 751 член. По-третє, з 2009 по 2014 рік в Європейському парламенті діяла організаційно-правова модель членства спостерігачів, яка в певному сенсі перекреслювала положення Лісабонської угоди щодо збільшення кількості парламентарів ще до наступних парламентських виборів реалізувати його.

Стосовно структури Європейського парламенту слід зазначити, що, як і парламенти більшості країн світу, він є класично однопалатним у загальному розумінні. Загальною рисою функціонування однопалатного Європарламенту є створення системи постійно діючих внутрішніх відділів, які разом утворюють внутрішню організаційну структуру.

Внутрішня організаційна структура Європейського парламенту визначається його регламентом, відповідно до положень складових організаційної структури цього інституту. Діяльністю Європейського парламенту керує президент, який обирається на два з половиною роки. Президент Європейського Парламенту наділений виконавчими, представницькими, дисциплінарними та нормотворчими функціями відповідно до чинних регулятивних норм (ст. 19). Тобто контролює парламентські обговорення та дії та перешкоджає парламентським обговоренням і діям у справах парламенту. Лише президент Європейського парламенту має унікальне право дозволяти членам Європарламенту виступати з одного й того ж питання більше ніж один раз і може оголосити осуд, який може призвести до заборони відвідувати засідання на термін від двох до п'яти днів. Крім того, Президент має повноваження підписувати більшість законів і бюджет ЄС.

У роботі Європейського Парламенту питаннями порядку денного займається Президія, до складу якої входять Голова Парламенту та голови парламентських груп таких комітетів (у випадку постійних комітетів, відповідно до усталеної практики Європейського Парламенту вживається правильна назва та два представники від незалежних парламентаріїв). Нормативно-

правові положення регулюють функціонування структурних підрозділів парламенту, таких як конференція голів парламентських комітетів та голів міжпарламентських груп.

Необхідно наголосити що, згідно зі статтею 29 Регламенту, Європейський парламент має посадову особу, відповідальну за виконання адміністративних та фінансових завдань, безпосередньо пов'язаних із депутатами, та яка веде спеціальний облік їхньої професійної діяльності. Для цього всі народні депутати зобов'язані щорічно подавати до Національних зборів податкову декларацію з інформацією про свою професійну діяльність і доходи.

У підсумку необхідно наголосити, що Європарламент є важливою наднаціональною інституцією Європейського Союзу з великими повноваженнями і має реальний вплив не лише на Європарламент, але й на поточні процеси. Водночас це єдина інституція в системі ЄС, яка безпосередньо обирається народом відповідно до Договорів ЄС. Європейський парламент складається з представників народів кожної країни, об'єднаних у спільноту.

Подібний конституційно-правовий статус Європейського парламенту дозволяє зробити досить важливі концептуальні висновки про посилення ролі наднаціональних інституцій Європейського Союзу у формуванні та реалізації спільної політики ЄС після набуття чинності Лісабонського договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лісабонський договір 2007 // Лісабонський договір. *Офіційний журнал Європейського Союзу*. 7 грудня 2007 року.
2. Правила процедури. Європейський парламент. - Останнє видання (випуск 16), липень 2004. *Офіційний вісник*. 2004. № Л/52.
3. Європейський парламент як національна інституція Європейського Союзу. *Політичні інститути та громадянське суспільство: європейські та українські реалії*. Київ: НІСД, 2007, С. 248-267.
4. Сливка Я. Ратифікація Лісабонської угоди: проблеми та перспективи. *Практичні проблеми міжнародних відносин у двох*

частинах: зб. наук. пр. Київ, 2010, №88. Частина 1. С.46-47.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

***Васюхно Софія Анатоліївна,**
студентка I курсу, 5 групи
факультету юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СУДОВА РЕФОРМА ГЕТЬМАНЩИНИ 1760-1763 років ЯК ПРОЯВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІДЕЙ ПРОСВІТНИЦТВА

Проблема організації судової влади на засадах професійності та ефективності відзначалась винятковою актуальністю на теренах Гетьманщини у XVIII столітті. Структура судової системи на цьому історичному етапі розвитку української державності відзначалась складністю будови, що призводило до тривалого процесу апеляції. Існували п'ять основних рівнів реалізації правосуддя, тобто сотенні, полкові суди, Генеральний військовий суд, Генеральна військова канцелярія та суд гетьмана. Незважаючи на визнання Генерального військового суду вищим органом судової та апеляційної інстанції, ці функції фактично здійснювала Генеральна військова канцелярія. Серед основних проблем судочинства необхідно відзначити відсутність абстрагованості судової влади від адміністративної, що призводило до постійної зміни колегії суддів та тривалого розгляду справ. У цей час на всіх рівнях судової системи превалювала корупція, некомпетентність та необ'єктивність у прийнятті рішень.

Подібні проблеми намагався ліквідувати гетьман Кирило Розумовський за допомогою проведення судової реформи 1760-1763 років. Спираючись на європейські ідеї Просвітництва, він намагався демократизувати судочинство, утвердити рівність сторін під час судового процесу та раціоналізувати структуру судової системи. Першим етапом на шляху до впровадження змін в українське судочинство стало видання універсалу «Про реорганізацію діяльності Генерального військового суду» від 17

листопада 1760 року. Документ передбачав внесення змін до судового складу, до якого тепер входило два судді та десять делегатів, котрі обирались серед старшини в кожному полку. Метою реформи була демократизація процесу призначення делегатів. Подібна новація стала першою спробою впровадження провідних європейських ідей Просвітництва в судочинство на теренах Гетьманщини. За універсалом гетьмана до виборів допускалися виключно власники великої нерухомості, хоча в деяких регіонах дозволялось брати участь у голосуванні й духовенству та заможним міським жителям. Вибори делегатів за реформою Кирила Розумовського повинні були проводитись щорічно, в той час як обрані не могли відмовитись від нових обов'язків. Для збільшення об'єктивності рішень у Генеральному військовому суді було впроваджено вимогу, за якою делегатам заборонялося вирішувати судові справи, де сторонами виступали виборці з їхнього полку. Універсал гетьмана позбавив Генеральну військову канцелярію права нагляду за всією юстицією, закріпивши за Генеральним військовим судом не тільки де-юре, а й де-факто статус вищої апеляційної інстанції. Розгортання судової реформи Гетьманщини продовжилось у 1763 році. Її результатом стало створення трьох категорій станових судів, концепція організації котрих була запозичена з Литовського статуту 1588 року. За цією реформою реалізовано поділ десяти полків Гетьманщини на двадцять судових повітів. У всіх судових повітах організовано земський та підкоморський суди, у полкових містах створено гродські суди. Метою подібних змін стала галузева спеціалізація судів та збільшення їх компетентності. Земські суди відали цивільною юстицією, підкоморські розглядали межові справи, а гродські суди – позови в кримінальних справах. Зазначені суди мали свій особливий склад, період дії та статус. До земського суду входили суддя, підсудок та писар. Суддя та підсудок колегіально виносили рішення, писар виконував секретарські функції. Земські суди діяли у спеціальних приміщеннях три рази на рік. Організація підкоморських судів відрізнялась від земських. До складу підкоморських судів належали підкоморій та його помічник коморник. Розв'язанням важливих справ займався підкоморій, передоручаючи незначні справи коморнику. Позови

підкоморний суд вирішував на місцях. Однак реформа не змогла повністю відокремити адміністративну владу від судової. Подібну тенденцію можна простежити на прикладі гродських судів, під назвою яких продовжували діяти полкові суди. Універсалом гетьмана звужено сферу питань юрисдикції сотенних судів.

Отже, судова реформа Гетьманщини 1760-1763 років була важливою спробою реорганізації судової системи на засадах європейських тенденцій Просвітництва. Незважаючи на певну недосконалість реформи, тобто неповну абстрагованість адміністративної влади від судової, можливість обирати та бути обраним на посаду судді тільки для заможних представників Гетьманщини, значний рівень корупції, подібні зміни стали неоціненним досвідом для розвитку судочинства на теренах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аркас М. М. Історія України-Русі. К.: Вища школа, 1993. 414 с.
2. Путро О. І. Судова реформа в Гетьманщині. Енциклопедія історії України : у 10 т. редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2012. Т. 9 .944 с.
3. Пашук А.І. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII–XVIII ст. (1648–1782). – Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1967. – 180 с.
4. Б.Й. Тищик, І. Й. Бойко. Історія держави і права України: акад. курс : підручник. К.: Ін Юре, 2015, 808 с.
5. Путро О. І. Гетьман К. Розумовський і судова реформа на Україні-Гетьманщині // Український археографічний щорічник. — Нова серія. — Вип. 2. — Український археографічний збірник. — Т. 5. — К.: Наук. думка, 1993. — С. 54–61

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ас. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Григоренко Д. А.

*Вежновець Валерія Олексіївна,
студентка I курсу, 6 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЄВРОПІ В ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Ідеї європейської інтеграції мають довгу історію та охоплюють широкий спектр різноманітних особливостей. Вже після падіння Західної Римської імперії у 476 році, Східна Римська, або Візантійська імперія, стала її законним спадкоємцем, проте не завжди домагалася відновлення колишньої імперії. Різні спроби об'єднати західно-християнський світ в імперію виявилися невдалими. Перша спроба була під Карлом Великим, який об'єднав більшість колишніх провінцій Західної Римської імперії, але ця спроба також не вдалася. Друга спроба, яку здійснив Оттон I Великий у 962 році, також не принесла успіху. [1, с. 7]

Важливим було те, що у середньовіччі відбувалися важливі зміни у взаємовідносинах між папством і імператором. Розбіжності між ними стали відкритими, і обидві сторони претендували на верховну владу. Спроби об'єднати Західну Європу були відкинуті, але зросла потреба в міждержавному мирі та європейському об'єднанні.

Але все ж протягом століть європейські мислителі та політичні діячі пропонували різні проекти об'єднання, спрямовані на обмеження державного суверенітету та формування наднаціонального об'єднання [1, с. 8-9].

Необхідно зауважити, що у середні віки представники Католицької церкви розробляли два основні типи проектів об'єднання європейських народів. Перший спрямовувався на створення християнської Європи для протистояння ісламським силам, як ілюструється Хрестовими походами. Один з ранніх концептуальних проектів цього типу - трактат «Про повернення Святої землі» французького легіста П'єра Дюбуа у 1305–1307 роках, що пропонував ідею "християнської республіки". Другий тип проектів об'єднання Європи полягав у створенні внутрішньоєвропейського миру, заснованого на ідеї об'єднання

європейських християнських монархій для запобігання війн у Європі. Ці проєкти відрізнялися від перших тим, що вони не поклали основи на теократичний компонент християнської Європи. Замість цього, моральний універсализм християнської віри перетворювався на гуманізм і пацифізм, які об'єднували народи [2, с. 25-29].

У кінці XVI століття влада церкви послабилася, і ідея об'єднаної християнської Європи втратила актуальність. Замість цього, пропозиції щодо об'єднання Європи базувалися на прагненні усунути джерела міждержавних конфліктів. [1, с. 10-11] Але у 1623 році Е. Крюсе опублікував трактат "Новий Кіней", пропонуючи утворення міждержавної асамблеї у Венеції для об'єднання європейських християнських держав і сприяння миру та свободі торгівлі. Проте ідеї гуманізму швидко змінились на концепції "балансу сил" і "європейської рівноваги". [2, с. 29-31]

"Великий план" герцога де Сюллі був реакцією на "Новий Кіней" і спрямовувався на встановлення європейської рівноваги. Передбачалося створення європейської конфедерації з 15 християнських держав. Головним органом конфедерації мала бути Генеральна Рада. Цей план є першим інтеграційним принципом федеративного спрямування, що детально досліджував ідею створення наднаціональної верховної влади, розвиваючи ідеї П. Дюбуа [1, с. 11].

Після Вестфальського миру Іспанія втратила своє домінуюче положення в Європі, поступившись першістю Франції. Церква втратила свій вплив на держави Європи, а принцип "*Cuius regio, eius religio*" було замінено принципом віротерпимості. Головна роль у міжнародних відносинах перейшла до суверенних держав, які тепер керувалися економічними, династичними і геополітичними інтересами, а не релігійними. Вестфальська система дозволила війни, що спричинило негативний вплив на процес європейського об'єднання, затримавши його на тривалий час і призвело до створення системи національних держав [2, с. 31].

Тож, у Середньовіччі мислителі та політичні лідери розпочали формувати концепції, які визначали основи європейської інтеграції. Вони розвивали ідеї про створення

спільних європейських структур для протистояння зовнішнім загрозам, забезпечення внутрішнього миру і вирішення конфліктів мирними засобами. Ці ідеї визначили подальший шлях розвитку концепцій формування єдиної Європи [1, с. 12].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мосейчук І.І. Концептуальні засади євроінтеграції в добу Середньовіччя і раннього нового часу // "Проблеми європейської інтеграції та демократії в рецепції української та польської молоді": Збірник статей. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 370 с
2. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу: монографія / за ред. І. В. Яковюка. – К.: Ред.журн. «ПравоУкраїни», 2012. – 208 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наука, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Вовк Діана Олександрівна,
студентка I курсу, 6 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЯК ОБ'ЄДНУВАЛАСЯ ЄВРОПА У НОВИЙ ЧАС

Радикально новим підходом до концептуального пошуку вирішення проблем війни і миру та розвитку єдиної Європи стало впровадження ідеї міжнародного суду або «світового суду», вперше запропонованої чеським мислителем Яном Амосом Коменським, у трактаті «Загальна рада людському роду» 1670 р.

Важливим було те, що в епоху Нового часу традиційно пов'язують з утвердженням буржуазних відносин у Західній Європі. Безумовно, це важлива соціально-економічна характеристика цієї епохи, проте вона не зводиться лише до неї, оскільки в цей же час відбувалися й інші глобальні процеси, які охопили Західну цивілізацію в цілому. Цивілізаційне зрушення, яке відбулося в цей період, прийнято називати модернізацією.

Ідея об'єднання європейських народів отримала імпульс в епоху Просвітництва, коли вона остаточно втрачає ідентифікацію з християнством і починає розвиватися як світська концепція.

Античні часи висловлювали деякі ідеї, які спонукали до формування єдиної філософії серед європейських націй. І.О.Смирнов, аналізуючи цей період, розкриває роль античної спадщини в цьому процесі через такі позиції: по-перше, антична епоха належить до першої в історії філософської формулювання ідеї єдності світу; по-друге, що мир, викуваний вогнем і мечем, а отже, без власної позитивної основи, не може бути зразком європейської єдності; по-третє, що народження з античністю пов'язане концепції універсального мирного пакту в рамках союзу націй; по-четверте, в цей період виникла Амфіктонія (Дельфійська ліга), яка ґрунтувалася не на раціональних факторах (потреба спільної оборони), як сіммахія, а на позитивних факторах – союзах на основі раси та релігії [1, с. 5-6].

Необхідно звернути уваги на те, що у XIX ст. ідея народного суверенітету стала пануючою, однак чимало авторів (зокрема, Г. Гегель) заперечували можливість безпосереднього народного суверенітету. Завдяки цьому виникла можливість об'єднувати народний суверенітет з різними формами правління (не лише з республікою, але й з монархією). Однак це поставило завдання обґрунтування співвідношення суверенітету і поділу влади [2, с.13].

Протягом століть у процесі формулювання бачення цілей, принципів і механізмів функціонування об'єднання європейських держав чітко простежується певна спадковість поглядів, що дозволяло відбити і зберігати найсуттєвіше, що у другій половині XX ст. допомогло реалізувати ідею про об'єднану Європу як цивілізаційну спільноту [3, с. 8].

Один із ключових кроків у процесі об'єднання Європи було створення Європейського Співтовариства Вугілля та Сталі у 1951 році. Ця ініціатива, яка пізніше перетворилася на Європейську Економічну Спільноту, спрямовувалася на розробку спільних стратегій у вугільній та сталевій промисловості. Пізніше, у 1957 році, було укладено Римські договори, які лягли в основу створення Європейського

економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії. Ці кроки сприяли розвитку внутрішнього ринку та підвищили економічну інтеграцію між країнами-учасницями.

Р. Куденгоф-Калергі у 1930-х роках виступив з новою ініціативою, запропонувавши запровадити європейський прапор і гімн, Європейський день і Європейську академію, а також створити єдину європейську партію, європейський референдум, європейську конституцію, спільну зовнішню і безпекову політику. Він висував такі пропозиції, як наступні. Він вважав, що необхідно створити політичні, економічні та ціннісні зв'язки між державами, які б запобігали військовим конфліктам в Європі.

Важливою причиною реформування фінансової системи ЄС був також несправедливий розподіл ролей між державами-членами. Як наслідок, одні країни виступали в ролі донорів, а інші - в ролі реципієнтів. Для вирішення цієї проблеми було запроваджено певні механізми. Механізм координації було запроваджено на користь Великої Британії та для вирішення проблеми фіскальних дисбалансів [1, с.125].

Сучасний етап функціонування європейського проекту має тенденцію до розмивання основ "Ідеї об'єднаної Європи" як системної концепції існування ЄС, але ця тенденція є свідченням нереалізованості цієї ідеї в контексті "змісту" процесу функціонування та існування ЄС. Більше уваги потрібно приділяти політичним і культурним явищам, національно-визвольним змаганням і духовному життю різних етнічних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : монографія / І. В. Яковкж, Т. М. Анакіна, О. Я. Трагнюк, Т. В. Комарова ; за ред. І. В. Яковюка. *Право України*. 2012. Вип. № . «Академічні правові дослідження». Дод. до юрид. журн. «Право України». 208 с.
2. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, С. Г. Серьогіна та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. *Право України*. 2012. Вип. № . «Академічні правові дослідження». Дод. до юрид. журн.

«Право України». 336 с.

3. Право Європейського Союзу: основи теорії : підручник / [Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2021. 360 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

Вовченко Марія Дмитрівна
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету адвокатури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ВИЗНАННЯ РФ ДЕРЖАВОЮ-ТЕРОРИСТОМ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Відповідно до ст.1 Закону України “Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну”, державою-терористом є країна, що відкрито використовуючи власні збройні сили, інші збройні формування, або приховано, через збройні формування, які діють в інтересах такої держави, вчиняє акти тероризму, міжнародного тероризму. [1]

Для подальшого порівняння злочинів рф на території України з актами міжнародного тероризму, варто охарактеризувати поняття “міжнародний тероризм” та його ознаки. Таким чином, міжнародним тероризмом є злочин, акт насилля та агресії, що погрожує життю людей, міжнародним відносинам та безпеці держав; обрання найефективніших форм насильницьких дій для привернення уваги. [2, с. 17] Метою міжнародного тероризму як одного з видів тероризму, що виникає за неможливості досягнення певної цілі без застосування насильства, є серйозне залякування населення, неправомірне спонукання уряду чи міжнародної організації до певної дії, руйнування основних державних структур іншої країни. [3]

Застосування збройних сил рф проти територіальної

цілісності, суверенітету, незалежності України; масові вбивства українського цивільного населення, тортури, звалтування, мародерство, убивства полонених; пошкодження українських АЕС, критичної енергетичної інфраструктури; постійне знищення українських міст, закладів охорони здоров'я, об'єктів культурної спадщини, закладів освіти, релігійних об'єктів ракетними обстрілами; блокада портів, крадіжка зерна– злочини, скоєні з метою розповсюдження страху, руйнування основних політичних, конституційних, економічних, соціальних державних структур України; акти міжнародного тероризму, вчинені державою-терористом.

Вже тільки через вищеперелічені злочини рф в Україні державі-агресору має бути наданий статус “держави-терориста”. Таким чином, Президентом України Володимиром Зеленським були неодноразово зроблені звернення до представників інших держав, якими він наголошував на важливості визнання рф державою-терористом. На вчинені рф численні акти міжнародного тероризму, на визнання Україною рф державою-терористом на законодавчому рівні, постійні заклики Президента, громадян України надати агресорці цей статус маємо наступну реакцію міжнародної спільноти:

1. Ухвалення резолюції Сенату США від 9 травня 2022 року, що визнає діяльність уряду рф терористичними актами.
2. Ухвалення резолюції сейму Литви, що надала рф статусу держави-терориста.
3. Визнання влади в росії терористичним режимом або державою-спонсором тероризму Польщею, Чехією, Естонією, Латвією, Нідерландами, Словаччиною.
4. Ухвалення резолюції ПАРЕ 13 жовтня 2023 року, що визнавала режим Росії терористичним режимом.
5. Підтримання резолюції Парламентською асамблеєю НАТО та Європарламентом, що визнала рф державою-спонсором тероризму. [4, с. 89]

Такі поступові кроки, що наближують рф до статусу держави-терориста, мають бути на шляху кожної цивілізованої країни. Таким чином, збільшується вірогідність настання відповідальності за вчинені злочини, усвідомлюються й засуджуються суспільством дії рф, поглиблюється політична

ізоляція держави-агресора.

Ми, у свою чергу, маємо сприяти утвердженню статусу "держава-терорист" на міжнародній арені та наданню його рф: поширенням інформації про акти міжнародного тероризму, вчинені рф на території нашої країни; засудженням таких злочинів та закликами до засудження іншими країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22.05.2022 р. № 2265-IX: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>

2. Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки: навч. посіб. Київ: ННПСК КНУВС, 2009. 72 с.

3. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму: Конвенція Ради Європи від 16.05.2005 р.: станом на 22 жовт. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

4. Харченко І. О., Паніна І. Г. Дискусія про Росію як державу-терориста. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. Т. 1, № 15. С. 89.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лизогуб В. А.

*Гапонова Христина Миколаївна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

НЕВІДПОВІДНІСТЬ КОНСТИТУЦІЇ УРСР 1937 р. ДО РЕАЛЬНОГО СТАНУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Протягом 30-х років ХХ століття, як відомо, в Україні панувала радянська тоталітарна система, яка базувалась на

системі репресивних органів. Власне завдяки їхній всеохоплюючій владі над суспільством, контролю всіх сфер життєдіяльності та залякуванню населення більшовицька партія, прикриваючись фальшивими демократичними лозунгами, змогла заснувати таку державу, як СРСР.

До 1937 року в УРСР вже приймалися дві конституції (1919 та 1929 року), проте, як не дивно, обидві вони були результатом рецепції конституцій більшовицької росії або створеного нею радянського союзу, а значить не мали нічого спільного із національною конституційною традицією. Їх створення було необхідне для того, щоб закріпити політичну програму комуністичної партії та положення марксистсько-ленінської ідеології на законодавчому рівні. З цього можна зробити висновок, що радянські конституції мали політико-ідеологічний характер. Не була винятком і Конституція УРСР 1937 року. Вона складалася з 13 розділів та 146 статей, які містили положення про суспільний та державний устрій, найвищі органи влади УРСР, місцеві органи влади, бюджет УРСР, суд і прокуратуру, основні права і обов'язки громадян, виборчу систему, державні символи та порядок зміни Конституції. Показовим можна вважати те, що розділ про права людей розташований там аж десятим, коли сучасна Конституція України 1996 року з цього починається.

Українські науковці дуже влучно висловились, назвавши цю Конституцію “ширмою в умовах безпрецедентного розгулу беззаконня і майнових репресій”, адже її демократичні положення могли поєднуватися зі сталінським терористичним режимом, що панував у державі в той час, лише в теорії, але аж ніяк не на практиці. У Конституції УРСР 1937 року були задекларовані такі права і свободи громадян, як свобода слова, друку, свобода зборів та мітингів (стаття 105), недоторканість особи (стаття 107), недоторканість житла і таємниця листування (стаття 108) та інші. Проте, насправді за інакомислення в радянському союзі людей чекали репресії – жорстокі допити, незаконні обшуки, арешти, переселення або взагалі позбавлення життя, а ніякої таємниці листування ніколи не існувало.

У статті 3 Конституції УРСР 1937 року зазначається про те, що “вся влада в УРСР належить трудящим міста і села в особі

Рад депутатів трудящих”, але реальна влада перебувала в руках центральних і місцевих партійних органів. Наголосимо, що відповідно до статті 89 Конституції УРСР 1937 року, народні судді обиралися громадянами шляхом таємного голосування, однак кандидати заздалегідь відбиралися лише серед членів комуністичної партії, тобто людей, які залежали від партійного апарату, це означає, що свобода голосу громадян все-таки була обмеженою. Таким чином, стаття 92 Конституції УРСР 1937 року про незалежність суддів та підкорення їх тільки закону також не відповідає реальності. Згідно з статтею 91 Конституції УРСР 1937 року, обвинувачений мав право на захист у судовому процесі. Яскравим прикладом порушення цього права може слугувати судовий процес над Спілкою визволення України, у якому підсудним не було надано належного захисту, адже їхні адвокати замість того, щоб виконати свій прямий обов’язок, наголошували на тому, що провина їхніх клієнтів незаперечна, і вони заслужили на те, аби опинитися на лаві підсудних. Це є свідченням того, що адвокатура була повністю залежною від влади і не могла повноцінно впливати на хід судового процесу.

Отже, Конституція УРСР 1937 року була добре пропрацьованою та містила досить детальний виклад прав і свобод людини, але, на жаль, була несумісною з пануючим у той час сталінським терором, тому її демократичні положення не діяли на практиці та залишились суто декларативними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Європейська традиція права і радянський період формування вітчизняного конституціоналізму. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти* : Матеріали II Всеукр. науково-практ. конф., м. Полтава, 23 листоп. 2017 р. Полтава, 2017. С. 46.
2. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки 1937 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>
3. Крупник Л. Роль адвокатів на судовому процесі "Спілки визволення України". *Україна: культурна спадщина, національна*

свідомість, державність. 2017. № 30. С. 74.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Гахов Артем Сергійович,
студент 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОЛЬ КОЗАЦТВА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ТА ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ

Козацтво в історії України є однією з найбільш героїчних сторінок, яка відіграла провідну роль у всіх аспектах історичного розвитку нації. Його унікальність полягала в тому, що воно не лише боролось за волю та незалежність, а й взяло на себе найважливіші завдання, що стояли перед українським народом, виявившись провідною силою у їхньому здійсненні. Формування правових норм і звичаїв стала ключовим чинником в правовому розвитку України. Козацькі громади встановлювали власні правові норми та механізми самоврядування, що сприяло утвердженню правової культури та підтримці національної ідентичності. Козаки були вільними не лише у політичному чи соціально-економічному плані, а й від побутових обов'язків та сімейних зв'язків. Ця особлива вільність формувала їхній спосіб життя та погляди на світ. Утрата Україною власної державності в литовсько-польський період викликала кризу самосвідомості українського суспільства, зокрема серед еліти, яка опинилася в положенні маргінала. Це спричинило потребу в пошуку нових форм самоврядування та правових рішень для вирішення внутрішніх суперечностей. Козацтво закріпило архетип свободи в правовій ментальності, що виникла відсутністю централізованого контролю з боку литовсько-польської влади. Це стимулювало нарощування козацького руху та сприяло поширенню правових інновацій у суспільстві. На Запорізькій Січі укладалися різноманітні цивільно-правові договори, включаючи купівлю-продаж, міну, дарування, позики, підряд та інші. Найпоширенішим серед них був договір міни. Козацьке звичаєве право передбачало диференціацію між цивільною та кримінальною відповідальністю. Особлива увага приділялася злочинам проти особи, власності, військової служби, публічної влади та моралі. Система покарань на Запорізькій Січі була спрямована на кару, перевиховання злочинців, відновлення прав

потерпілих та залякування. Вона включала різноманітні види покарань, від фізичних до ганебних, залежно від тяжкості злочину. Важливим було те, що судова система Української козацької держави складалася з різних рівнів інстанцій, включаючи суд Гетьмана, суд Ради генеральної старшини, Генеральний військовий суд, Генеральну військову канцелярію та полкові суди. Більшість справ вирішувалася у першій інстанції, де функціонували сотенні, міські та сільські суди. Спеціалізовані суди, такі як церковні, ярмаркові, цехові, митні та інші, також відігравали важливу роль у судовій системі. Необхідно зауважити, що козацьке право виникло як підсистема звичаєво-правових норм, сформованих практикою суспільного стану козацтва та визнаних як юридично обов'язкові. Воно було результатом поєднання нових норм, виходячи з потреб військової, адміністративної та судової практики. Саме на Запорізькій Січі козацьке право отримало реальний розвиток та ствердження. Після 300-річного періоду після падіння Галицько-Волинського князівства, Зборівський мирний договір 1649 року відновив Українську державу, що існувала до 1764 року, до скасування гетьманства російською імператрицею Катериною II. Зборівський договір визначив початок нової епохи для українського народу, зберігаючи його автономію в складі Речі Посполитої, але мінімізуючи залежність від Польщі. Військові успіхи Богдана Хмельницького були втрачені через підступну зраду кримського хана Іслам-Гірея III, який бажав зберегти конфлікт між Україною і Польщею. Хмельницький був змушений укласти окремі умови Зборівського договору, які не відповідали його початковим планам на початку військової кампанії 1649 року, орієнтованої на повне визволення українського народу. Підписання Зборівського мирного договору в 1649 році між королем Речі Посполитої Яном II Казимиром та гетьманом Богданом Хмельницьким встановило автономну область. В Зборівському трактаті відзначалася не лише територіальна автономія, а й встановлення власного війська, яке підпорядковувалося гетьману. Це дозволило козакам мати значний вплив на управління та розвиток регіону. У дослідженні ролі козацтва в історії України та її правового розвитку виявлено, що козацтво відіграло надзвичайно важливу

роль у формуванні української державності. Його боротьба за волю та незалежність стала ключовим фактором в історичному розвитку нації. Козацьке право визначало основні норми та звичаї правової системи, що сприяло утвердженню правової культури та національної ідентичності. Козацьке право та правосуддя передбачало диференціацію між цивільною та кримінальною відповідальністю, а також систему покарань, спрямовану на кару, перевиховання злочинців та відновлення правопорядку. Спадщина козацького права зберігається в сучасному правовому середовищі та використовується у законодавстві для забезпечення правової стабільності та захисту прав громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Правова ментальність українського етносу доби козацтва як чинник вітчизняного державотворення / О. О. Штепа // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. - 2015. - № 1. - С. 144-148.
2. Договори з Річчю Посполитою у формуванні української державності: історико-правовий аспект / Сонько Я.В. // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. – 2019 – с. 264
3. Козацьке право як історичний тип українського звичаєвого права (XVI ст. – 40 рр. XIX ст.) / М. Бедрій // Вісник Львівського університету історія держави і права України // 2015 – с. 9

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Герасименко Анатолій Вадимович,
студент 1 курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

КОЛЕКТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВБИВСТВО ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ

Руська Правда була створена в XI-XII століттях на

території Київської Русі. Цей період відомий своєю соціальною та політичною організацією, а також розвитком культури. Руська Правда, як збірник законів, стала важливим правовим документом того часу, що відображав важливі аспекти життя та правосуддя в давньоруському суспільстві. Одним з таких аспектів була колективна відповідальність за вбивство, який відображає соціальну структуру та цінності того часу. Це віддзеркалювало не лише покарання за власні правопорушення людини, а й відповідальність общини за вбивство.

Статті 3 і 4 Короткої редакції Руської Правди чітко визначають систему колективної відповідальності за вбивство. Вона встановлює штраф, який верв має сплатити, якщо княжого мужа вб'ють під час розбою і вбивцю не знайдуть. Це свідчить про важливість спільної відповідальності та дотримання закону в громаді. Стаття 4 розглядає випадок, коли злочинець із верві вбиває когось, а потім верв дає йому “волю”. Навіть у цьому випадку, верв все одно несе колективну відповідальність за злочин, що відбувся на їхній території.

Спільна риса колективної відповідальності за вбивство за Руською Правдою полягає в тому, що верві несуть відповідальність за дії своїх членів, навіть якщо вони не брали безпосередньої участі у злочині. Це відображало глибоке розуміння соціальних відносин та важливість збереження громадського порядку. Така система мала і свої позитивні, і негативні наслідки. З одного боку, вона стимулювала верві до пошуку та покарання злочинців, щоб уникнути сплати штрафу, що змушувало їх діяти як одне ціле. З іншого боку, вона може бути несправедливою до членів верві, які не брали участі у злочині, але все одно сплачують штраф [1, с. 27].

Статті 5 і 6 Короткої редакції Руської Правди про розбій та збирання віри вказують, що колективна відповідальність за вбивство виникає через обов'язки, які покладаються на родини та спільноту в цілому. Наприклад, згідно статуту 5, якщо розбійник вчинив злочин без сварки, то крім нього самого покаранням може бути віддання його родини у дику випу. Це означає, що члени родини несуть відповідальність за дії злочинця, навіть якщо вони не брали участі у злочині [1, с. 27].

З іншого боку, статут 6 про збирання віри встановлюють

обов'язки щодо забезпечення продуктів для церкви. Якщо вірник не виконує ці обов'язки, це може призвести до відповідальності перед спільнотою. Це вказує на те, що колективна відповідальність не обмежується лише особистою відповідальністю перед владою, але також зачіпає родинні та соціальні зв'язки.

У 77 ст. Розширеної редакції Руської Правди було встановлено порядок здійснення гоніння сліду. Громада провадила розшук злочинця («гнала слід») від села до села. Село, яке вивело слід за межі своєї території, вважалось «очищеним» від будь-яких підозр, зокрема в переховуванні злочинця, тому не несло юридичної відповідальності. Колективна відповідальність членів територіальної громади наступала у тих випадках, якщо село, до якого привів слід, добровільно не видавало злочинця чи не вказувало на нього. Селянин, який виводив слід за межі своєї нерухомої власності, також вважався «очищеним», тому й не притягувався до відповідальності. Якщо слід не хотіли чи не могли вивести, не хотіли знайти та видати злочинця, якщо знищували сліди тощо, наступала відповідальність села чи окремих осіб, які володіли нерухомим майном [3].

Основна ідея полягала в тому, що громада провадила розшук злочинця шляхом переслідування сліду. Ця практика мала свої позитивні аспекти. Важливим є те, що у давні часи колективна відповідальність відображала особливості соціально-економічного устрою та менталітету суспільства, забезпечуючи порядок і безпеку в громаді. Вона сприяла формуванню взаємодопомоги та відчуття спільності, залучала всіх членів громади до забезпечення правопорядку та забезпечувала відповідальність за загальне благополуччя. Завдяки системі штрафів колективна відповідальність в Київській Русі слугувала для поповнення княжої казни. Проте, у сучасному законодавстві України основним — є принцип індивідуальної відповідальності. Це означає, що кожна людина несе відповідальність лише за свої власні дії, а не за дії інших членів групи або громади. Такий підхід гарантує захист прав та свобод індивідуумів, уникає несправедливого покарання невинних людей та запобігає зловживанню владою. Хоча колективна відповідальність була

важливою у минулому для забезпечення порядку та безпеки, у сучасному суспільстві вона втратила свою актуальність і відсутня в законодавстві.

У висновку можна зазначити, що колективна відповідальність, як принцип, була прийнята в Київській Русі відповідно до того часу і тих правових відносин, які існували тоді. У той час, коли громади жили в тісних спільнотах і мали обмежений доступ до правосуддя, колективна відповідальність могла бути зручним інструментом для забезпечення порядку та безпеки. Однак у сучасний час колективна відповідальність стала неактуальною та непринятною через різноманіття та складність сучасних суспільств. Люди живуть у більш розрізнених та різноманітних громадах, де індивідуальні зв'язки не такі тісні, як у минулому. Крім того, принципи справедливості та права були переглянуті з часом, і зараз більше важлива індивідуальна відповідальність, яка гарантує справедливе та об'єктивне правосуддя для кожного індивідуума.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Хрестоматія з історії держави і права України.— Том 1. З найдавніших часів до початку ХХ ст.: навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів. 1 фак: у 2 т. / В.Д.Гончаренко, А.И.Рогожин, О.Д. Святоцький; За ред. членакореспондента Академії правових наук України В.Д.Гончаренка.- К.; Ін Юре. — 1997. -С. 464 .
- 2.Кульчицький В. С. Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2006.С 352.
- 3.Мандюк Т. С. Руська Правда як джерело укладання статутів Великого князівства Литовського .Актуальні проблеми держави і права, 2009. Вип. 49.С. 59-63.
- 4.Яременко В. Правда руська. Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. Київ, 2001. Том І. С.173-185.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Григорів Ярослав Сергійович,
студент I курсу, I групи
факультету слідчої та детективної діяльності
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ХІХ ст. НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Кримінальне право виступає одним із головних регуляторів суспільних відносин та посідає важливе місце у правовій системі захисту прав, свобод та інтересів громадян. Формування сучасного кримінального права є складним процесом, який відбувається у контексті розвитку суспільства відповідно до економічного, політичного та інших факторів. Ця тема є актуальною у сучасному світі, адже кримінальне право розвивається разом із суспільством і його потребами у регулюванні взаємовідносин між громадянами. Метою роботи є розгляд нормативно-правових актів, які формували кримінальне право на територіях України у складі Російської імперії ХІХ ст.

Тривалий час території України знаходилися під окупацією різних країн, зокрема східні та центральні землі входили до складу Російської імперії. До ХІХ ст. російське законодавство поширювалося лише на території Слобідсько-Української губернії, проте, на інших землях залишалось чинним місцеве право. На початку ХІХ ст. імператорським указом від 28 лютого 1804 р. розпочалась кодифікація права, чинного на українських землях. У 1822 р. було ухвалено Статут про засланців. Це був перший кодифікований нормативно-правовий акт, який складався з тридцяти п'яти розділів та мав на меті регулювати виконання покарань. Статут поділяв засуджених на шість розрядів, відповідно до тяжкості вчиненого злочину та здатності ними виконувати певні види робіт. Окремою була глава, в якій визначалося становище жінок, їх розподіл на розряди та умови утримання. Нормативний акт також визначав заробітну плату для каторжників, регулював майнові, а також шлюбно-сімейні відносини засуджених.

У першій половині ХІХ ст. з 1840-х рр. одним з головних джерел кримінального права стає Уложення про покарання

кримінальні та виправні 1845 р. Нове законодавство ґрунтувалось на принципах буржуазного права та встановлювало, що немає злочину без вказівки на це у законі, а також розрізняло два види кримінально каранних дій: злочин та проступок. Уложення визначало тяжкість злочину за об'єктом, на який було скоєно посягання суб'єктом правопорушення. Відповідно до Уложення протиправним визнавалося як діяння, так і невиконання певних дій. Вік кримінальної відповідальності починався із настанням семи років. Правопорушення поділялися на навмисні та ненавмисні. Ненавмисні, у свою чергу, розподілялись на діяння, скоєні через необережність, та випадкові. До того ж, відповідно до Уложення, треба було встановлювати намір скоєння кримінально караного вчинку. Цікаво, що саме обвинувачення могло бути скасоване через смерть злочинця, або якщо обвинувачений зміг домовитися із ображеним у справах приватного звинувачення. Найтяжчими злочинами вважались злочини проти царської влади або держави. Слід також зазначити, що Уложення 1845 р. приділяло увагу злочинам проти релігії.

Взагалі, Уложення встановлювало тридцять п'ять видів покарань, з яких можна виокремити дві групи:

1) основні, до складу яких входили: позбавлення волі, смертна кара, тілесні покарання, висилка на каторжні роботи, прилюдне покарання та ін.

2) додаткові: поліцейський нагляд, позбавлення звання, титулів тощо.

Найтяжчими кримінальними покараннями були страта і позбавлення станових привілеїв, прав та майна. Співучасть, як і раніше, також підлягала покаранню, але Уложення більш чітко визначило та розмежувало співучасть у вчиненні злочину. Існувало і помилування, але його застосування розглядалося лише імператором, який міг призначити загальну амністію, або видати окремий указ про помилування.

Окремим джерелом кримінального права для військовослужбовців був Військово-кримінальний статут 1839 р., який після введення в дію Уложення 1845 р. потребував редагування та не відповідав новим реаліям. У другій половині XIX ст. були також видані Військовий статут про покарання та Військово-

морський статут про покарання, які встановлювали військові злочини та покарання за їх скоєння. Так, для військовослужбовців за вчинення злочинів встановлювалися наступні суворі покарання: страта, ув'язнення, направлення на каторжні роботи, арешт на гауптвахті або віддача у солдати. Також статuti про покарання могли бути застосовані і при розгляді порушень з боку цивільних осіб під час дії воєнного стану.

Протягом XIX ст. було видано декілька нормативно-правових актів, які виступали джерелами кримінального права на території України у складі Російської імперії. Кримінальне право змінювалося відповідно до державного устрою та вимог суспільства. Кодифікація права, зокрема кримінального, мала великий вплив на його розвиток. Підбиваючи підсумки, важливо зазначити, що чинне на той час законодавство виокремлювало злочини проти релігії, царської влади, військові злочини та встановлювало декілька видів покарань відповідно до тяжкості протиправного діяння та його наслідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Любич О. А. Особливості системи кримінального покарання в кримінальному законодавстві Російської імперії XIX ст. *Науковий вісник Сіверщини*. 2017. № 1 (1). С. 31–41.

2. Уложение о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ. СПб : Въ Типографіи Второго Отдѣленія Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи, 1845. 920 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Шигаль Д. А.

*Hrynychak D.S.,
1st-year student, 5th group
faculty of International and European Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

THE IMPACT OF LITHUANIAN-POLISH RULE ON UKRAINIAN LAW (14th-17th centuries)

The political landscape of Eastern Europe changed

dramatically with the emergence of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland. Their union, culminating in the Polish-Lithuanian Commonwealth (PLC), cast a long shadow over the region, affecting not only the political structures, but also the legal systems of the annexed territories.

One of the most significant changes was the introduction of written legal codes. Before Lithuanian rule, Ukrainian law was mostly based on customary law, which were passed down from generation to generation. However, the Lithuanians developed the Lithuanian Statutes (Statutai). Of particular importance was the Third Lithuanian Statute (1588), certain parts of which were adopted on the territory of Ukraine. This change marked a turning point, introducing a more formal and codified legal system that contrasted with the earlier reliance on oral traditions.

Lithuanian statutes are collections of laws that operated on the territory of the Grand Duchy of Lithuania in 1529, 1566 and 1599. These statutes, based on customary law and supplemented by legislative acts, played a significant role in the development of the legal system of the Ukrainian lands that were part of the principality. Lithuanian statutes had a significant impact on Ukrainian law, in particular on the nobility, which was based on the privileges of the nobility enshrined in the statutes. These privileges granted the nobility significant freedoms and rights, including exemption from taxes, the right to own land, the right to self-judgement, etc.

The statutes also influenced the development of the judiciary in Ukrainian lands. Regulation of the legal system and protection of citizens' rights was facilitated by the introduction of a system of courts of various levels - from local to appellate, with a clearly defined order of consideration of cases. Lithuanian statutes played an important role in the development of the legal culture of Ukrainian lands. These statutes became not only a collection of laws, but also a source of legal ideas and principles that formed the basis of the legal system of Ukraine.

Another major influence was the introduction of feudalism and the concept of noble privileges.

Feudalism is a socio-economic system based on land relations between feudal lords (owners of land) and peasants who depend on them. The feudal lords owned the land, and the peasants cultivated it and paid rent (tax) to the feudal lord for the use of the land.

Nobility is a social condition that arose in the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth. The nobility owned land, were exempt from taxes, had the right to self-judgement and other privileges. These privileges were enshrined in Lithuanian statutes and other legal acts. The Polish nobility enjoyed broad rights and privileges in accordance with the legal system of the Commonwealth of Nations. These privileges, in particular exemption from taxes and the right to hold private courts in their estates, were gradually extended to the Ukrainian nobility. This created a dual legal system where the nobility was subject to a different set of laws than the peasantry. While giving certain advantages to the Ukrainian nobility, it simultaneously deepened the legal and social gap between social classes.

As I mentioned earlier, the introduction of feudalism and noble privileges had a significant impact on Ukrainian law. This led to:

-Firstly, the strengthening of property inequality: the nobility owned most of the land, and the peasants were dependent on it. This led to increased property inequality and social tension.

-Secondly, changes in the judiciary: the nobility had the right to self-judgement, which meant that they could judge their own peasants without the involvement of state courts. This led to a weakening of state control over the judicial system.

-Thirdly, the introduction of new legal norms: new legal norms were introduced that regulated the relationship between feudal lords and peasants. These norms cemented the peasants' dependence on the feudal lords and limited their rights. It is also important to note that the Noble Privileges had a significant impact on the nobility's law. These privileges were enshrined in Lithuanian statutes and other legal acts, which made the nobility the dominant force in the legal system. Peasants underwent significant changes under the influence of feudalism. They became dependent on feudal lords and lost many rights. Their lives were regulated by customary law and feudal norms, which limited their freedom and opportunities. During the time of Lithuanian-Polish rule, it was introduced in some Ukrainian cities.

Magdeburg law. Magdeburg law is a system of city self-government and legal norms that arose in the city of Magdeburg (Germany) in the 13th century. This system gave cities considerable autonomy and regulated legal relations within them. Magdeburg law

was introduced in many cities of Ukraine during the XIV-XVII centuries. This happened with the granting of charters from Polish kings or Lithuanian princes.

So, what was the influence of Magdeburg law on Ukrainian lands?

This led to:

Firstly, the development of city self-government: citizens got the right to elect a magistrate (city council) and a burgomaster (burgomaster), who governed the city.

-Secondly, the regulation of legal relations: a clear system of courts was introduced, which tried civil and criminal cases.

-Thirdly, stimulation of economic development: cities received the right to independently conduct trade and crafts, which contributed to their economic growth.

-Fourthly, the spread of new legal norms: New legal norms were introduced that regulated the life of the burghers, in particular norms related to property relations, family and inheritance law. Magdeburg law had a certain influence on Ukrainian law as a whole. This legal code, based on German legal traditions, established self-governing city councils and courts, offering a degree of autonomy in legal matters. Despite the fact that it primarily affected urban centers, it had a significant impact on Ukrainian legislation, introducing new concepts of property law and commercial law. This shift contributed to commercial and economic activity in Ukrainian cities.

However, the influence of the Lithuanian-Polish rule was not only imposed. There was also a process of adaptation and resistance. Along with the introduced aspects, Ukrainian legal traditions, in particular customary law, continued to exist.

Customary law is a system of norms based on unwritten customs and traditions. For centuries, it regulated the life of the Ukrainian people, covering a wide range of legal relations, including family, land, inheritance and others. Local courts often mixed elements of Lithuanian statutes with customary practice, creating a hybrid legal system. The Ukrainian nobility, agreeing to some aristocratic privileges, at the same time fiercely defended their own traditions and legal rights. This resistance ensured that the Ukrainian legal identity was not completely subjugated by the dominant legal systems of the Commonwealth of Nations. It is important to note that

the influence of customary law on Ukrainian law varied depending on the region, historical period and social status. Over time, customary law lost its force, but its elements can be found in the legislation that operated on Ukrainian lands in subsequent period.

In conclusion, I would like to say, that, the era of Lithuanian-Polish rule left an indelible mark on Ukrainian law. The introduction of written codes, the concept of noble privileges and elements of Magdeburg law fundamentally changed the legal landscape. However, this influence was not one-sided. The long-lasting influence of Ukrainian legal traditions through adaptation and resistance created a unique legal framework that reflected the complex historical and social realities of the region. Understanding this interplay between imposed and existing legal systems is critical to appreciating the rich and dynamic history of Ukrainian law.

REFERENCES

1. Article: “Lithuanian and Polish rule” from the encyclopedia “Britannica” : <https://www.britannica.com/place/Ukraine/Lithuanian-and-Polish-rule>
2. Article: “Ukrainian Lands in Times of Lithuanian-Polish Domination” : <https://ipt.nmu.org.ua/ua/library/ess/Topic-3-4.pdf>
3. Sergey Plokhiiy. The Gates of Europe. A History of Ukraine. Edition «Penguin», 2016. 432 p.
4. Article: “Magdeburg law, a building block of modern Europe” : <https://magdeburg-law.com/magdeburg-law/distribution/>
5. Article: “Feudalism” from the encyclopedia “Encyclopedia of Ukraine” : <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CF%5CE%5CFeudalism.htm#:~:text=While%20the%20sociopolitical%20structure%20of,belonged%20from%20the%20middle%20of>
6. Article: “Lithuanian statute ” from the encyclopedia “Encyclopedia of Ukraine” : <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CL%5CI%5CLithuanianStatute.htm>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка

кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

*Гроховська Катерина Олександрівна,
студентка 1 курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Спадкове право Київської Русі було однією з ключових складових її правової системи, а вивчення особливостей цього правового інституту через призму Руської Правди відкриває перед нами глибокі та цікаві аспекти розвитку права та правових норм у давні часи. Завдяки цьому документу ми можемо краще розібратися у взаємозв'язку права та суспільства тогочасної Київської держави, зрозуміти принципи спадкування майна, визначення спадкоємців та їхні права і обов'язки.

Стаття 91 Руської Правди просторової редакції визначає, що спадщина бояр та дружинників не йде до князя у разі їх смерті. Якщо померлий бояр або дружинник не має синів, то його спадщину можуть отримати доньки. Однак, за статтею 92 у випадку, коли людина розділила своє майно між дітьми перед смертю, це розподіл залишається чинним. Якщо померлий не залишив заповіту, майно розподіляється між усіма дітьми, а також виділяється частина для поминання його душі. Також аналізуючи статтю 93 Руської Правди просторової редакції можна зазначити, що вдові померлого чоловіка надається виділ з його майна, але вона не має права на саму спадщину чоловіка. Проте, за статтею 94 діти від першої дружини померлого мають право на те, що належить їхній матері, навіть якщо померлий батько заповідав майно другій дружині. Стаття 98 також демонструє те, що діти від раби не беруть участі у спадщині, але разом з матір'ю отримують свободу. У статті 101 та 102 зазначається, що дружина покійного чоловіка може вирішити залишитися вдовою або вийти заміж. У разі конфлікту між нею та дітьми, її воля поважається, але діти мають право на спадщину. Втім, статті 103-106 пояснюють те, що мати може передати своє майно синові, якщо він був до неї добрим. Якщо

всі сини невдячні, вона може передати майно доньці, яка її годувала [4, с.36-38].

По-перше, слід зазначити, що спадкоємцями могли бути тільки члени родини, що демонструє важливість родинних зв'язків у визначенні правових відносин. Це відображало загальне уявлення того, що спадкові відносини були дуже особистими і пов'язані з сімейними зобов'язаннями [1, с.32]. По-друге, спадкоємець мав обмежені можливості стосовно розподілу спадщини. Хоча він міг впливати на цей процес, але його права були обмежені з точки зору передачі майна стороннім особам. Це свідчить про важливість утримання майнових цінностей у межах сім'ї та певного соціального класу. По-третє, Руська Правда детально регламентувала права різних соціальних груп у спадкових відносинах. Відмінності між правилами спадкування смердів і бояр відображають різні соціальні відносини і статуси, які існували в суспільстві на той час.

Руська Правда розрізняє два види спадкування: за заповітом і без заповіту. На практиці між цими двома формами спадкування немає суттєвої різниці. Термін "ряд" - заповідальне розпорядження, яке розподіляє майно між законними спадкоємцями, а не призначає нових спадкоємців. Цим він відрізняється від римського заповіту, який може призначати спадкоємцями іноземців [2, с.67].

Право складати заповіт належало лише батькам щодо своїх дітей і чоловікові щодо дружини, що підтверджує концепцію Руської Правди просторової редакції про "рід". Таким чином, первинний заповіт - це лише розподіл майна між законними спадкоємцями. Руська Правда не надає ані найменшого права припускати, що заповідач міг призначити спадкоємцем сторонню особу ні тоді, коли у нього є діти, ні навіть тоді, коли у нього їх немає.

Насамкінець, варто зазначити, що система спадкування за Руською Правдою надавала великого значення дотриманню моральних норм. Наприклад, відмова у спадкуванні позашлюбним дітям та відсутність можливості успадкування батька дітьми ілюструють важливість соціальних та моральних норм у формуванні правовідносин [3, с.34].

Зазначимо, що у Руській правді вперше зроблено спробу

вирізнити батьківське і материнське майно, а також права спадкоємців батьківського і материнського спадкового майна. Загалом система спадкування в Київській Русі підтримувала сімейні традиції, відображала тогочасні суспільні відносини, визначала права та обов'язки спадкоємців з урахуванням різних соціальних статусів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Благовісний С. Г. Історичні аспекти інституту спадкового права України. Часопис Київ. ун-ту права. 2006. № 2. С. 28–32.
- 2.Цитович П. Вихідні моменти історія права спадкування. Харків: Унів. тип., 1870. 173 с.
- 3.Гуз А. М. Історія держави і права України. Джерела періоду Київської Русі: Навчальний посібник.К.: КНТ. 2007. 72 с.
- 4.Хрестоматія з історії держави і права України.— Том 1. 3 найдавніших часів до початку ХХ ст.: навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів. 1 фак: у 2 т. / В.Д.Гончаренко, А.И.Рогожин, О.Д. Святоцький; За ред. Членакореспондента Академії правових наук України В.Д.Гончаренка. - К.; Ін Юре. 1997. С. 36-38.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Грузін Анастасія Михайлівна,
студентка 1 курсу, 23 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ: ШЛЯХ ВІД «ACQUIS COMMUNAUTAIRE» ДО ГАРМОНІЗІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Протягом останніх п'ятдесяти років на європейському континенті відбувається значний процес інтеграції у сферах політики, економіки та права між країнами Європи. У 90-х роках минулого століття був утворений Європейський Союз (ЄС) - унікальна форма міжурядового співробітництва та наднаціонального

регулювання [2, с. 1]. Цей процес породив численні нововведення в політичній, економічній та правовій сферах.

Вступ України до Європейського Союзу може принести цілу низку значних переваг. У політичній сфері це гарантування територіальної цілісності України та участь у колективній безпеці ЄС. В економічній площині членство забезпечить макроекономічну стабільність, доступ до нових ринків збуту, приплив іноземних інвестицій та підтримку сільського господарства. Соціальні вигоди включають ефективний захист прав громадян, відкриття кордонів та розширення можливостей для освіти і працевлаштування. Загалом, інтеграція до Європейського Союзу може стати важливим кроком у модернізації України у різних сферах [3, с. 1-2].

Щодо юридичної сфери, ЄС є унікальним прикладом успішної наднаціональної правової системи. Його особливість полягає у верховенстві та прямому застосуванні юридичних норм в країнах-членах ЄС, а також у наявності правового набору - "*acquis communautaire*", який обов'язково мають дотримуватися як країни-члени ЄС, так і країни, що мають намір стати членами ЄС [2, с. 1].

Acquis communautaire (з фр.— «надбання» або «добробок Співтовариств») — це юридична концепція у правовій системі Європейського Союзу, яка означає сукупність принципів і правил, накопичених в рамках ЄС. Ці норми є обов'язковими для впровадження у національні законодавства країн, що бажають приєднатися до Європейського Союзу. Точне визначення та зміст поняття "*acquis communautaire*" є предметом дискусій серед правознавців, але в цілому воно відображає правові здобутки та напрацювання, яких повинні дотримуватися нові держави-члени ЄС. [5].

Acquis communautaire складається з 6 кластерів та 35 глав, кожна з яких присвячена окремому напрямку діяльності ЄС [6]. Ці глави включають в себе такі ключові сфери як: вільний рух товарів, послуг, робочої сили та капіталу; конкурентна політика; сільське господарство та рибальство; транспорт та енергетика; юстиція та внутрішні справи; економічний та валютний союз; зовнішні відносини. Кожна з цих глав містить детальні законодавчі та нормативні положення, які мають бути імplementовані країнами-кандидатами на вступ до ЄС у своє національне законодавство.

23 червня 2022 року став важливим днем для України, оскільки лідери 27 держав-членів Європейського Союзу надали Україні статус кандидата на вступ до ЄС. Це вимагає від України адаптувати своє законодавство до норм ЄС, що є одним із ключових критеріїв для членства [1, с. 349]. Розуміння того, що *acquis communautaire* є складною та об'ємною системою, підкреслює важливість знання джерел інформації щодо цього. Основним офіційним джерелом актів *acquis communautaire* є Офіційний вісник Європейського Союзу, який виступає головним каналом оприлюднення таких актів [4, с. 40-42].

Процес гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire* є комплексним та багатоетапним. Він передбачає детальний аналіз кожної глави *acquis* та виявлення невідповідностей у національному законодавстві. Створює необхідні інституційні структури та механізми для ефективного впровадження *acquis*. І забезпечує практичну реалізацію положень *acquis* на національному рівні.

Важливим аспектом цього процесу є постійний моніторинг та оцінка Європейською Комісією прогресу держав-кандидатів у імплементації *acquis*. Це дозволяє виявляти слабкі місця та спрямовувати зусилля на їх усунення. Україна, як країна-кандидат на вступ до ЄС, активно працює над гармонізацією свого законодавства. За оцінками Європейської Комісії, станом на 2023 рік Україна отримала 69 балів з 100 можливих за рівнем імплементації *acquis* у 6 ключових кластерах [1, с. 353]. Це свідчить про достатньо високий рівень наближення національного законодавства до вимог ЄС.

Водночас, Україна все ще має певні проблемні моменти, зокрема щодо глав "Юстиція, свобода та безпека" та "Зовнішні відносини", за якими Комісія не надала оцінки. Тому подальші зусилля України мають бути спрямовані на усунення цих недоліків та забезпечення повної гармонізації з *acquis communautaire* в усіх сферах [1, с. 351-353].

Отже, процес євроінтеграції та імплементації *acquis communautaire* є вкрай важливим та складним завданням для будь-якої держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу. Він вимагає комплексних зусиль, спрямованих на реформування національного законодавства, створення необхідних інституцій та

забезпечення ефективного впровадження *acquis* на практиці. На прикладі України бачимо, що ця країна демонструє непоганий прогрес у наближенні свого законодавства до вимог ЄС. Лише повна гармонізація з *acquis communautaire* дасть Україні реальні шанси стати повноправним членом Європейського Союзу в подальшому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дір І. Ю. Основні характеристики «*Acquis communautaire*» Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. Випуск 78: частина 2. Ужгород, 2023 р. с. 349-353.

URL:https://www.researchgate.net/publication/373618433_Main_characteristics_of_the_Acquis_communautaire_of_the_European_Union

2. Петров Р. А. «*Acquis* вступу» як складова феномена права Європейського Союзу. Національний університет «Києво-Могилянська Академія». Київ, 12 жовтня 2012 р. с. 1-21.

URL:<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/075b22e4-2df2-44a2-951b-4ef7996626e6/content>

3. Рудік А. студентка групи Ю-94 Науковий керівник: Наталіч О.Ю., викладач кафедри права СумДУ / Позитивні та негативні наслідки вступу України до ЄС / Сумський державний університет / Суми. 10 жовтня 2012 р. с. 1-2. URL:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/28990/1/integration.pdf>

4. Соляник К. Є. Відповідність *acquis communautaire* – необхідна складова процесу прийняття рішення органом влади / К. Є. Соляник // Проблеми державно-правового розвитку в умовах європейської інтеграції і глобалізації : матеріали міжнар. наук. семінару, м. Харків, 16 трав. 2008 р. – Харків, 2008. – С. 40–42. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14331>

5. Глосарій термінів Європейського Союзу. URL: http://europa.dovidka.com.ua/d.html#_Acquis_communautaire_Community

6. [Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»](#) від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асист. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Гоцуляк С. Л.

*Данілейко Кіра Юрійвна,
студентка 1 курсу, 8 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

«ЖІНОЧЕ ПРАВО» У ДАВНЬОРУСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У сучасному українському суспільстві дедалі гостріше постає проблема визначення та урегулювання правового статусу жінки. Ця тема набуває особливої актуальності в контексті загальносвітових тенденцій гендерної рівності та посилення ролі жінки у всіх сферах життя. Історично склалося так, що жіноча роль традиційно обмежувалась хатнім господарством, доглядом за дітьми та працею на полі. Цей стереотип глибоко вкоренився у свідомості людей, і позбутися його навіть зараз, коли законодавство гарантує рівні права чоловікам та жінкам у всіх сферах життя, виявляється не так просто. Шлях до гендерної рівності в Україні прокладено через віковичну боротьбу жіноцтва за визнання власної гідності та значущості, а його коріння сягають аж часів Київської Русі.

Наголосимо, що «Руська правда», найважливіший писемний правовий кодекс Київської держави, містив статті, присвячені правам жінок. Наприклад, 88 стаття чітко проголошує: «Якщо хтось уб'є вільну жінку, то підлягає такому ж суду, як і вбивця вільного чоловіка». Цей пункт свідчить про певну рівність чоловіка та жінки перед законом, але при цьому не є доказом повного рівноправ'я. Це підтверджують і положення останньої редакції «Руської правди», де про вбивство вільного чоловіка йдеться у перших статтях, а про жінку – аж у 88. Таким чином, розташування статей тут може слугувати не лише свідченням формального ставлення до жінок у давньоруському суспільстві, але й дати нам уявлення про реальні гендерні ролі та ієрархію цінностей того часу, де права та свободи жінок значно поступалися правам та свободам чоловіків. До того ж, нерівність жінок у давньоруському суспільстві проявлялася не лише у порівнянні з чоловіками, але й у контексті нерівності між самими жінками. Згідно із 3 статтею «Статуту Ярослава» той, хто образив чужу дружину ганебним словом, платить їй «за

срам» 5 гривень або 3 гривні золотом, якщо це дружина боярина, а якщо ображена - дружина простого городянина, то їй за сором 3 гривні срібла; той, хто обізвав непристойним словом селянку, «сільську» дружину, платить їй «резан». Крім того, важливо зазначити, що «Статут Ярослава» не містив жодної статті, що передбачала б покарання за образу незаміжньої жінки. Це свідчить про те, що незаміжні жінки мали ще менший правовий захист, ніж заміжні. Таким чином, Статут Ярослава чітко фіксує нерівність жінок у давньоруському суспільстві. Жінки не мали рівних прав та свобод, а їхній захист від образ залежав від їхнього соціального статусу та сімейного стану. При цьому, обмеження прав жінок у давньоруському суспільстві чітко простежується і в обмежених можливостях звільнення жінок-рабинь. На відміну від чоловіків-рабів, які могли отримати свободу за певних обставин, жінки мали значно менше шансів на це. Згідно з 98 статтею «Руської Правди», єдиним гарантованим випадком звільнення жінки-рабині було народження дітей від пана. Після його смерті вона разом з дітьми отримувала волю. Цей факт підкреслює цінність жінки як носійки репродуктивної функції, але водночас не визнає її як особистість з рівними чоловіку правами.

Таким чином, становище жінки в давньоруському суспільстві було складним і неоднозначним. З одного боку, вона була обмежена в своїх правах та свободах патріархальними нормами і не мала тих прав, що мали чоловіки у той час. З іншого боку, народна звичаєво-правова культура, яка постійно взаємодіяла з державним правом, містила традиції "жіночого права", що підкреслювали високий статус жінки як дочки, дружини та матері, надавали їй певні можливості для самореалізації та захисту своїх інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кривошей О.П. Жінка в суспільному житті України за часів козаччини: Історичні розвідки. Запоріжжя: «Поліграф»-«Просвіта», 1998. 68 с.
2. Ухач В.З. Історія держави і права України (конспекти лекцій): навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2018. 169 с.

3. Анішук Н. В. Правове становище українських жінок в історичному минулому. Право України, 2002. 155-157 с.

3. Головченко В. Л. Права жінок в Україні: під кутом зору міжнародно правових стандартів. 38 - 41 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Дем'яненко Катерина Олександрівна,
студентка 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ ДИРЕКТОРІЇ УНР

В період правління Директорії УНР з 1919 до 1920 року міжнародні відносини були визначальним елементом у формуванні та забезпеченні міжнародної легітимності України. Цей період в історії України був складним та вимагав активної дипломатичної діяльності з боку УНР для досягнення своїх цілей.

Українська Народна Республіка під керівництвом Директорії відігравала значущу роль на міжнародній арені у контексті політичних та дипломатичних відносин. Завдяки активній зовнішній політиці, УНР намагалася забезпечити міжнародне визнання та підтримку для своєї незалежності. Досягнення українсько-французьких відносин у період Директорії УНР відображають пошуки України у визначенні стратегічних партнерів на міжнародній арені. Підписання ряду угод та установа дипломатичних зв'язків з Францією свідчать про бажання України співпрацювати з країнами Антанти для забезпечення своїх національних інтересів. Зовнішня політика Директорії УНР була спрямована на зміцнення міжнародного статусу України шляхом активних переговорів та угод на міжнародному рівні з країнами Антанти, що сприяло розширенню міжнародних зв'язків та встановленню нових форм праці.

Одним із головних принципів зовнішньої політики УНР було національне самовизначення. Українська народна Республіка прагнула забезпечити свою незалежність та визнання на міжнародній арені. Головною метою було створення суверенної української держави та визнання її прав у міжнародних відносинах. УНР активно співпрацювала з іншими державами та міжнародними організаціями з метою залучення підтримки для своїх національних інтересів. Вона намагалася встановити дипломатичні зв'язки з іншими країнами та отримати їх визнання. Зокрема, УНР активно співпрацювала з країнами Антанти (Франція, Велика Британія, Італія) та США. Важливим було те, що Італія давала згоду на поставку УНР зброї та необхідних засобів. Можна стверджувати, що лише втрата українським урядом своєї території завадила Італійському Королівству офіційно визнати УНР [1, с. 17]. За допомогою дипломатичних зусиль, УНР намагалася досягти визнання української державності та встановити зовнішньоекономічні зв'язки.

Стратегією зовнішньої політики Директорії УНР було активне лобювання своїх інтересів на міжнародній арені. Для досягнення цієї мети, УНР використовувала різні інструменти, включаючи дипломатичні переговори, підписання міжнародних угод та ратифікацію міжнародних конвенцій. Також важливим аспектом зовнішньої політики Директорії УНР була інформаційна діяльність, спрямована на просування українських інтересів у світі та боротьбу з пропагандою противників української державності. Завдання зовнішньої політики

Основними цілями діяльності УНР були забезпечення миру, встановлення демократичного устрою та співробітництво з демократичними країнами. Принципи зовнішньої політики Директорії УНР включали недоторканість територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи інших країн, мирне врегулювання конфліктів та співробітництво на основі взаємовигідності. УНР активно залучала дипломатичний корпус для представництва своїх інтересів у країнах Антанти. Були відкриті дипломатичні місії та консульства в Франції, Великій Британії, Італії.

Дипломати Директорії УНР працювали над підтримкою

політичного діалогу, залученням інвестицій, підтримкою культурних взаємин. Вони використовували різні канали комунікації для спілкування з країнами Антанти. Це включало візити дипломатичних делегацій, обмін посланцями та листування з урядовими представниками. Зусилля були спрямовані на поширення інформації про, українську державу її політичні цілі та досягнення, а також на підтримку міжнародної політики. При цьому Директорія УНР приділяла увагу підтримці української діаспори в країнах Антанти. Це включало організацію культурних заходів, створення освітніх установ та забезпечення прав та інтересів української спільноти. Представники УНР брали участь у міжнародних конференціях та форумах, де порушувалися питання міжнародної безпеки, демократії та прав людини. Участь у таких заходах демонструвала здатність республіки сприяти стабільності та мирному врегулюванню конфліктів.

Період правління Директорії УНР був важливим для формування та розвитку зовнішньої політики молодій українській державі. Директорія УНР намагалася забезпечити міжнародне визнання своєї незалежності та укладала угоди з іншими державами. Прикладом такої діяльності є Варшавська угода. Зокрема, УНР співпрацювала з близькими сусідами, такими як Польща, Румунія, щоб підтримати свою позицію на міжнародній арені. Однак, дипломатичні відносини були складними через внутрішні конфлікти в УНР та втручання з боку інших сил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Попенко Я. В. Дипломатичні взаємини Української Народної Республіки з країнами Антанти за доби Директорії (листопад 1918-1921 рр.): дис. канд. іст. наук: 07.00.01/ Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2006. 17 с., 20с.
2. Шамраєва В. М. Міжнародні відносини УНР доби директорії: дис. канд. іст. наук: 07.00.02. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003. 20 с.
3. Варгатюк В. Зовнішня політика Директорії УНР: дис. канд. іст. наук: 07.00.02. / Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1996. 26 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Деркач Іван Юрійович,
студент 1 курсу, 2 групи
факультету юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СУЧАСНА КОНСТИТУЦІЯ ФІНЛЯНДІЇ, ЯК ПРИКЛАД СКАНДИНАВСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Конституційна основа суспільства визначають його політичну систему, ступінь демократизації та гарантії прав і свобод громадян. Скандинавські країни, зокрема, Фінляндія часто посідають провідні місця у списках найбезпечніших країн світу, дотримуються основних демократичних цінностей та забезпечують усі можливі права та свободи для реалізації особи.

Правова система Фінляндії відноситься до скандинавської правової сім'ї, до якої входять Швеція, Норвегія, Данія, Ісландія і Фінляндія. Ця правова сім'я є унікальним явищем, оскільки вона поєднує риси, що притаманні континентальній правовій сім'ї, та риси англо-американського права. Проте через низку факторів, основним з яких є те, що закон в країнах Скандинавії є основним джерелом права, більшість вчених-юристів вважають скандинавське право частиною романо-германської правової сім'ї. Щодо історичних особливостей, які відрізняють сучасну Конституцію Фінляндії від Конституції України, можна виділити той факт, що перша була утворена внаслідок кодифікації чотирьох окремих статутів, які мали конституційний статус, а саме: Конституційний закон 1919 р.[1], Закон про відповідальність міністрів 1922 р. [1], Закон про Високий суд імпичменту 1922 р. та Парламентський закон 1928 р.[1]. Положення, закріплені в статутах, могли оминатись за допомогою «законів про винятки» в яких закріплювалися випадки, коли певні конституційні норми можна було не використовувати [6]. Самі закони не ставали частиною конституції і могли бути скасовані у звичайному порядку. Цей аспект, а також необхідність уніфікованої писаної конституції,

зумовили спочатку конституційні реформи, що відбулися в 80-х роках ХХ століття, а потім — появу сучасної конституції, яка набула чинності 1 березня 2000 року. Вона складається з 13 розділів та налічує 131 статтю [1].

В першому розділі зазначені фундаментальні положення та принципи державного устрою. Тут також визначені принципи народовладдя та поділу державної влади на судову, законодавчу та виконавчу (статті 2, 3). Судова влада належить незалежним судам, а найвищими судовими органами є Верховний суд та Вищий адміністративний суд. Законодавча влада належить парламенту, а виконавча влада здійснюється Президентом Республіки та Державною Радою, члени якої мають користуватися довірою Парламенту. Згідно з тією ж другою статтею, Фінляндія є правовою державою: "Вживання публічної влади має мати основу в законі. Будь-яка публічна діяльність має проводитися у суворій відповідності до законів.» [1]. У другій главі містяться основоположні права і свободи, каталог яких відповідає міжнародним стандартам. Виборче право належить всім громадянам Фінляндії, що досягли 18 років; у виборах до Європарламенту мають право долучитись громадяни всіх країн Європейського Союзу, а у місцевих виборах право голосу мають навіть іноземці з посвідкою на постійне проживання. Права та свободи громадян можуть бути обмежені лише під час збройного нападу на Фінляндію або під час дії надзвичайного стану.

Тлумачення Конституції, затвердження змін та перегляд законів на відповідність конституційним нормам здійснюється виключно Конституційною комісією (стаття 74). Вона складається з 17 членів і належить безпосередньо до парламенту. Цікавим є також те, що Конституція Фінляндії встановлює право громадян на народну законодавчу ініціативу. Так, у статті 53 йдеться: "Група громадян, до якої входить не менше ніж п'ятдесят тисяч громадян Фінляндії, які мають право голосу, має право вносити до Парламенту законодавчу ініціативу в порядку, передбаченому законом" [1]. Ще однією важливою рисою, що вирізняє Фінську Конституцію, є наявність посади Канцлера юстиції. Згідно зі статтею 108, у повноваження канцлера юстиції входить нагляд за законністю у діяльності Державної Ради та Президента Республіки, а також надання відомостей та висновків

з правових питань. Канцлер юстиції, так само як і омбудсмен, може притягувати осіб до кримінальної відповідальності.

Незважаючи на те, що загалом у Конституції Фінляндії закріплені всі основні положення, необхідні для функціонування держави, вона все ж таки піддавалась критиці. Наприклад, Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) видала "Думку щодо Конституції Фінляндії", в якій в основному критикувалась невизначеність ролей Президента та Прем'єр-міністра Фінляндії у зовнішній політиці. У пункті 133 зазначено: "Провідна роль Президента Республіки, а також Прем'єр-міністра, у зовнішній та європейській політиці може призвести до труднощів, оскільки поділ між обома сферами може бути далеко не чітким» [3].

Підсумовуючи все вищезазначене, Конституція Фінляндії відповідає європейським стандартам демократії, верховенства права та прав людини. Вона є важливим прикладом для вивчення та аналізу з точки зору демократичних цінностей та механізмів для захисту громадянських прав та забезпечення їх активної участі у визначенні державних справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний переклад тексту Конституції Фінляндії англійською. URL: <http://surl.li/tcqpy> (дата звернення 25.04.2024).
2. Розділ «Інформація про демократію у Фінляндії» на сайті Міністерства юстиції Фінляндії. URL: <http://surl.li/tcqrc> (дата звернення 25.04.2024).
3. Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія), «Думка щодо Конституції Фінляндії», С. 27. URL: <http://surl.li/tcqww> (дата звернення 25.04.2024).
4. The Constitution of Finland. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/194303> (дата звернення 27.04.2024).
5. Evading Constitutional Inertia: Exception Laws in Finland. Scandinavian Political Studies, Bind 11 (New Series) (1988). 3. URL: <http://surl.li/tforc> (дата звернення 25.04.2024)

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асист. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Гоцуляк С. Л.

*Дерман Крістіна Миколаївна,
студентка 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗАСНУВАННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання заснування та компетенції Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) є надзвичайно важливим, оскільки відіграє ключову роль у забезпеченні дотримання прав людини в Європі та чітко визначає функції ЄСПЛ у цій сфері. ЄСПЛ був створений внаслідок жахливих порушень прав людини, що мали місце під час та після Другої світової війни ЄСПЛ був створений в результаті підписання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи та Європейський Союз (далі ЄС) є двома ключовими регіональними організаціями в Європі, кожна з яких функціонує у власному правовому полі У 1950 році держави-члени Ради Європи підписали Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі Конвенція). Конвенція передбачає, що уряди, які є сторонами Конвенції, зобов'язуються забезпечити загальне і ефективне визнання, захист і заохочення прав, викладених у Загальній декларації прав людини. Європейський суд з прав людини був створений для виконання цих зобов'язань; оскільки ЄС не є стороною Конвенції, ЄСПЛ не може безпосередньо застосовувати Конвенцію як частину свого законодавства. Однак загальні принципи Конвенції, які є спільними для всіх держав-членів, беруться до уваги. Таким чином, Конвенція є частиною загальних принципів, що застосовуються Судом ЄС [1, с.303].

ЄСПЛ є міжнародним судовим органом регіонального рівня, створеним 21 січня 1959 року з метою контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина, закріплених у Європейській конвенції з прав людини, ратифікованій у 1953 році. Суд розглядає заяви між державами або між окремими

особами та виносить рішення щодо порушень політичних і громадянських прав. Він розташований у Страсбурзі, Франція, у Палаці прав людини, спроектованому британським архітектором Річардом Роджерсом у 1994 році. Юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на близько 800 мільйонів людей, які проживають у 47 державах-членах Ради Європи, що ратифікували Конвенцію. Рішення Суду є обов'язковими для держав і підлягають виконанню. Суд приймає індивідуальні (від фізичних осіб) та міждержавні (від держави до держави) заяви (скарги) про порушення прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини ЄСПЛ виступає гарантом основоположних прав і свобод та, враховуючи специфіку правових систем держав-учасниць Європейської конвенції, розробив загальноєвропейську систему стандартів у цій сфері. Формує загальноєвропейську систему стандартів у цій сфері з урахуванням особливостей правових систем держав-учасниць Європейської конвенції. Створення спільноти, заснованої на спільних цінностях у сфері прав і свобод, є одним з головних пріоритетів ЄСПЛ, з одночасним визнанням права на свободу розсуду [2, с.186]. Кількість суддів у ЄСПЛ відповідає кількості держав-членів Ради Європи, які ратифікували Конвенцію. Наразі в ЄСПЛ працює 46 суддів. Ці судді діють у своїй особистій правоздатності і не представляють жодну конкретну країну. Під час розгляду справ суддям допомагає Секретаріат - адміністративно-правовий орган Суду ЄСПЛ не лише забезпечує ефективний захист прав людини в європейському правовому просторі, а й є унікальним прикладом судової інституції для міжнародного співтовариства в цілому. З моменту свого заснування в 1959 році ЄСПЛ перетворився з регулярного адміністративного механізму з обмеженою відповідальністю на найбільший незалежний, постійно діючий та міжнародно активний суд, рішення якого є обов'язковими для виконання 47 державами-членами Ради Європи. Щороку до Суду надходить близько 30 000 скарг. [3, с.17].

Основні принципи ЄСПЛ охоплюють такі ключові аспекти: Конвенція містить перелік основних прав і свобод, які гарантуються всім особам, що перебувають під його юрисдикцією. Ці права включають право на життя, свободу та

особисту недоторканність, право на справедливий судовий розгляд та свободу вираження поглядів. Основні принципи також передбачають можливість подання індивідуальних скарг до ЄСПЛ. Будь-яка особа, яка вважає, що її права, передбачені Конвенцією, були порушені, може звернутися до Суду після використання всіх національних засобів правового захисту.

На завершення слід зазначити, що рішення ЄСПЛ відіграють фундаментальну роль у захисті та просуванні прав людини в Європі. Його вплив виходить далеко за межі конкретних справ і має значний вплив на національні правові системи держав-членів Ради Європи; завдяки активній діяльності ЄСПЛ Європейська конвенція з прав людини залишається потужним та ефективним інструментом для просування верховенства права в Європі та успішного вирішення сучасних викликів при збереженні демократичних цінностей [4, с.134].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глушицький Д. М. Компетенція Європейського Суду справедливості та Європейського Суду з прав людини щодо захисту прав людини / Д. М. Глушицький // Наукові записки НаУКМА. - 2002 - Том 20, Спеціальний випуск : у двох частинах. Частина 2. - С.303-305
2. Караман І.В., Козіна В.В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. – К.: ВАІТЕ, 2015. – 136 с.
3. Постійне представництво України при Раді Європи. Реформа Європейського суду з прав людини.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950 року (в редакції від 01.08.2021 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#top

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Домріна Марія Костянтинівна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури*

ФОРМА ПРАВЛІННЯ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 р.

Конституція Пилипа Орлика займає важливе місце в історії України і в юридичній науці. Окремі дослідники вважають її першою українською чи навіть першою європейською конституцією через її значення та вплив. Проте, точне визначення форми правління, закріплене в ній, викликає різні думки серед дослідників.

Науковці вважають, що Конституція Пилипа Орлика встановлювала республіканську форму правління, інші настоють на монархічному характері. Текст Конституції не надає однозначної відповіді на це питання, що залишає простір для різних тлумачень. А аргументи вказують на республіканський характер, такі як критика деспотичного правління попередніх гетьманів і встановлення механізмів громадського контролю. Однак, ці аргументи не дозволяють однозначно визначити форму правління.

У Конституції 1710р., яка стосується козацької держави, відсутня чітка система поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки, як це характерно для західних систем. Замість цього, в тексті основного документа відзначено тільки судову владу, яку представляв Генеральний Суд. Факт відсутності чіткого поділу влади свідчить про те, що вони, можливо, не прагнули впроваджувати його в козацькій державі. Система управління та державний апарат Гетьманщини суттєво відрізнялися від західноєвропейських стандартів. Розробники Конституції мали намір упевнено використовувати поділ влади для організації управління козацькою державою, то вони реалізували це у дуже "м'якій" формі, де передбачалася можливість переплетення гілок влади.

У деяких джерелах зазначається, що Генеральна Рада була законодавчим органом. Проте в Конституції немає чітких посилань на законодавчі повноваження Генеральної Ради. Вона відзначалася як орган консультаційний, а не законодавчий. Остаточне рішення залишалося за Гетьманом, який мав значні повноваження, включаючи дискреційні. За Конституцією, сам

Гетьман скликав Генеральну Раду, визначав порядок денний та забезпечував виконання прийнятих рішень.

Гетьман визнавався главою держави, виконавчою владою та Верховним Головнокомандувачем, хоча термінологія тогочасних документів може бути відмінною. Конституція визначала його право представляти козацьку державу в міжнародних відносинах, включаючи дипломатичні переговори.

Гетьман, як глава виконавчої влади, мав контролювати діяльність Генеральної старшини та виконавчих органів на різних рівнях полкового та сотенного. Незважаючи на твердження деяких джерел про Генеральну старшину як уряд козацької держави, це перебільшення, оскільки вона фактично була підконтрольною та відповідальною перед Гетьманом.

Генеральна старшина доповідала Гетьману про всі публічні справи та виконувала його рішення. Згідно з Конституцією, члени Генеральної старшини не завжди мали можливість аудієнції у Гетьмана, але важливі державні рішення приймалися ним після консультацій з найближчим оточенням. Це може свідчити про те, що Генеральна старшина була скоріше підзвітною і підконтрольною главі держави, ніж самостійним урядом.

Конституція Пилипа Орлика надавала Гетьману значні повноваження, але не передбачала ефективного контролю з боку інших органів влади та козацької громади. Повноваження Гетьмана були широкими, але обмежувалися лише певними сферами, такими як судочинство та фінансові питання. Це характерно для монархічних форм правління, де глава держави має значну владу, але його дії можуть бути обмежені законами чи іншими інститутами.

Гетьмани, такі як Богдан Хмельницький і Іван Мазепа, також були сприйняті як монархи в певному контексті, проте їхні спроби легітимізації влади через встановлення династій або прийняття відповідних ритуалів можна розглядати як спроби встановлення монархічної форми правління.

Отже, форма правління за Конституцією Пилипа Орлика істотно віддзеркалює монархічні традиції і надає Гетьману значну владу, що робить її ближчою до монархії, ніж до республіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сербогіна С. Г. Особливості форми правління козацької держави за Конституцією Пилипа Орлика. 2006.
2. Скрипник О. М. Конституція Пилипа Орлика: зміст правових норм та їх оформлення з точки зору визнаних норм конституційного права. 2010.
3. Коваль А. «Конституція Пилипа Орлика» (05.04.1710 р.) («Пакти і Конституції...», або «Договори і постанови прав і свобод військових...») — цінна пам'ятка в історії розвитку українського та європейського конституціоналізму. 2017. С. 52–59

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Досужа Анастасія Євгенівна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС, СХВАЛЕНОЇ УКАЗОМ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №1072/2000 від 14.09.2000 року

Під поняттям європейської інтеграції України розуміють процес входження України до європейського простору та ЄС як в сфері законодавства, так і в сфері суспільного життя. Кінцевою метою цього процесу є вступ України до Європейського Союзу. Вступ України до ЄС дозволить нашій країні покращити якість життя українців, завдяки впровадженню європейського права та найкращих практик, а також розширить зовнішньополітичні та економічні можливості нашої держави. Важливо пам'ятати, що ЄС — це, в першу чергу, економічний та політичний союз країн Європи, який спрямовано на побудову міцних зв'язків та налагодження взаємодії в європейському просторі.

Для того, щоб Україна змогла розширити свої можливості

та адаптуватися до єдиного європейського простору, держава має відповідати критеріям членства, які чітко прописані в законодавчих актах ЄС. Зокрема продовжувати імплементацію актів права ЄС, реформувати систему охорони здоров'я відповідно до найкращих європейських стандартів та реформувати інші сфери життя країни та українців. Цей процес почався із здобуттям Україною незалежності, з 1991 року. В активну фазу він вступив з 2014 року після подій революції Гідності. В 2019 році зі зміною Конституції України в преамбулу додали положення щодо намірів України на набуття членства в Європейському Союзі та в НАТО, а також положення про цей курс було закріплено у трьох статтях та перехідних положеннях. Відтоді Україна закріпила в своїй Конституції прагнення до повної інтеграції та вступ до Європейського Союзу.

Програму інтеграції України до Європейського Союзу схвалено 14 вересня 2000 року Указом Президента України “з метою прискорення впровадження Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами та реалізації Стратегії інтеграції України до Європейських Співтовариств (Європейського Союзу)”. Дану мету сформульовано в Указі Президента України про Програму інтеграції України до Європейського Союзу від 16.11.2004 року. На даний момент він втратив чинність на підставі Указу Президента № 398/2015 від 07.07.2015 року. Програма містила передмову, 140 розділів та додатки. В передмові пояснюється пріоритетність співробітництва України з ЄС, окреслено передумови, які Україна виконала на той момент задля реалізації Програми. Також зазначено, між якими інститутами та міністерствами йде і буде йти співпраця. Кожен зі 140 розділів характеризував поточну ситуацію, короткострокові (2000-2001 роки), середньострокові (2002-2003 роки) та довгострокові (2004-2007 роки) пріоритети, інституційні та фінансові потреби, тобто було дано оцінку ресурсів та коштів, необхідних для реалізації визначених пріоритетів.

Наприклад, у розділі II мова йде про демократію та верховенство права. Описується поточна ситуація, тобто що на даний момент закріплено в Конституції України, адже це

основне джерело, що дає напрямок для розвитку демократії та верховенства права. Згадуються статті 1, 5, 8, 69, 71. У частині короткострокових та середньострокових перспектив розвитку наголошується увага на приведенні у відповідність з нормами Конституції України нормативно-правові акти, які були прийняті до набуття чинності Конституцією України (28 червня 1996 року). Зокрема згадується про громадські об'єднання, встановлення юридичних рамок їх діяльності, спрощенням деяких процедур. Також Програма передбачає прискорення прийняття законопроектів про політичні партії та громадські організації.

Крім цієї сфери дана Програма торкається також важливих питань для держави, наприклад, у розділі 1 мова йде про критерії членства в ЄС, описується поточна ситуація з цього питання, прописані шляхи та напрями розвитку на короткострокові та середньострокові періоди. Інші розділи розглядають питання судової системи, підготовки фахівців в сфері права, поліпшення доступу громадян до інформації стосовно судових рішень та їх виконання, прав людини та захист прав національних меншин, економічний розвиток України, внутрішній ринок, виконання Україною зобов'язань перед радою Європи, культурних, соціальних, економічних прав тощо.

Підсумовуючи, можна сказати, що цей документ відображає прагнення України вступити до Європейського Союзу, в ньому окреслено чіткий та послідовний план дій, розписано які владні інституції та міністерства повинні разом розробляти деякі плани, заходи тощо. Зокрема, окреслено поточну ситуацію в різних сферах життя держави, коротко-, середньо- та довгострокові пріоритети розвитку.

Структуру та критерії цієї програми визначено виходячи з досвіду країн - кандидатів на вступ до ЄС. У Програмі охоплено практично всі сфери життя держави з метою досягнення критеріїв, що сформульовані Радою ЄС в червні 1993 р. у м. Копенгагені.

Наразі Програма втратила чинність Указом Президента України №398/2015 від 07.07.2015.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Програма інтеграції України до Європейського

Союзу : Програма Президента України від 14.09.2000 р. : станом на 10 лип. 2015 р.

2. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Президента України : Указ Президента України від 07.07.2015 р. № 398/2015.

3. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000 : станом на 10 лип. 2015 р.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Zabrodotska S.B.,
1st-year student, 5th group
faculty of International and European Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

THE ROLE OF THE UKRAINIAN CENTRAL RADA IN THE FORMATION OF UKRAINIAN STATEHOOD

The Ukrainian Central Rada (UCR), which emerged on the historical scene in the early twentieth century, during the turbulent events of the First World War and the collapse of the Russian Empire, became a significant force that played a fundamental role in the formation of Ukrainian statehood.

In this paper I am going to analyse and evaluate the role of the Ukrainian Central Rada (UCR) in the formation of Ukrainian statehood during 1917-1918.

The beginning of the twentieth century was a period of rapid change and national awakening for the Ukrainian people. Having been enslaved for centuries by the Russian and Austro-Hungarian empires, the Ukrainian people aspired to self-determination, unification and the flourishing of their own language and culture. These aspirations resulted in a powerful Ukrainian national movement that inspired and mobilised millions of people. The roots of the movement go back to the nineteenth century, when the first signs of national consciousness among Ukrainian intellectuals

appeared. These figures, driven by romantic ideas and research into Ukrainian history, language and culture, began to form a national identity and lay the foundations for the future movement.

The First World War was a catalyst for Ukrainian nationalism. The collapse of the Austro-Hungarian Empire created a power vacuum that Ukrainians exploited to declare independence as the Ukrainian People's Republic (UPR) in 1917. Although short-lived, this act demonstrated the desire of Ukrainians for an independent state. The national movement was not homogeneous. Different political parties and groups had different visions of Ukraine's future, ranging from socialist to monarchist. Despite its setbacks, the Ukrainian national movement in the early twentieth century had a significant impact on Ukrainian history. It aroused national awareness, united millions of people around a common goal, and laid the foundations for the future of Ukrainian statehood.

The Ukrainian Central Rada and the birth of the Ukrainian state

On 4 (17) March 1917, the Ukrainian Central Rada (UCR) appeared in Kyiv as the voice of the Ukrainian people during the February Revolution. It was created on the initiative of the Society of Ukrainian Progressives in cooperation with political, social and cultural organisations, uniting different segments of Ukrainian society.

The programme principles of the UCR included the pursuit of Ukraine's autonomy within the federal republic of Russia, the unification of Ukrainian lands, national and cultural self-determination, democratic freedoms, and socio-economic reforms.

A detailed analysis of the first two Universals issued by the Ukrainian Central Rada (UCR) reveals important points and difficulties faced by the Ukrainian people in the process of state-building.

The first Universal, issued on 10 June 1917, was an important milestone in defining Ukraine's autonomy within the Russian Federation. It not only laid the foundations for the establishment of the General Secretariat as the executive body of the UCR, but also provided the first steps towards the formation of a Ukrainian parliament, which was crucial for the country's democratic development. This document also expressed the aspirations of the Ukrainian people for self-determination and strengthening of their

national identity.

The Second Universal, promulgated on 3 July 1917, continued this path of Ukrainian statehood by taking steps to strengthen autonomy. It granted Ukraine broad control over its own land, finances and military forces, and proclaimed Ukrainian as the state language. These steps were significant in asserting national freedom and independence, and indicated the UCR's determination to realise its national ambitions.

Internal conflicts between political groups, in particular between socialists and conservatives, created obstacles for the UCR and complicated the process of making important decisions. These contradictions led to the emergence of alternative governments, such as the Hetman's regime of Pavlo Skoropadskyi. The UCR's foreign policy prioritised gaining international recognition and guaranteeing the country's independence. The signing of the Brest Peace Treaty with Germany and its allies on 9 February 1918 determined the sovereignty of the UPR, but also made it dependent on the interests of the Central Powers.

The Ukrainian Central Rada (UCR), which operated during 1917-1918, played a significant role in the formation of Ukrainian statehood.

On 7 November 1917, the Ukrainian Central Rada (UCR), following the October Revolution in Russia, declared the Ukrainian People's Republic (UPR). The UPR's path to independence was difficult: the Bolsheviks did not recognise the declaration of the republic and launched an offensive on Ukrainian lands. This led to the Soviet-Ukrainian War (1917-1921), in which the UPR was defeated and lost its territory. In 1918, Hetman Pavlo Skoropadskyi changed the regime by cooperating with the German occupiers. After the First World War, the Hetmanate was overthrown, and the UPR Directory took over. However, as a result of the Polish-Soviet war, Ukraine was divided between Poland and Soviet Russia. In 1922, the UPR lost its statehood. Despite its tragic end, the UPR played an important role in the formation of Ukrainian statehood, becoming a symbol of the Ukrainian people's desire for freedom and independence.

Conclusion: The historical significance of the UCR

The Ukrainian Central Rada (UCR) played a significant role in

the formation of Ukrainian statehood, becoming the driving force of the national movement and contributing to the Ukrainians' awareness of their identity

The historical significance of the UCR is manifested in the proclamation of Ukraine's autonomy through the Universals, which became the basis for Ukraine's self-determination and separation from the Russian Empire. The establishment of state institutions, military forces and support for the Ukrainian language and culture were important steps in the work of this body.

The lessons and legacy of the UCR are important for today's Ukrainian society, emphasising the values of democracy and the rule of law, as well as the need for unity and consolidation in difficult times. The history of the UCR reminds us that freedom and independence require a lot of effort and work, and its legacy motivates Ukrainians to achieve great things and support national ideas.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

*Завеліцька Євгенія Миколаївна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВИЗНАННЯ ГОЛОДОМОРУ 1932 – 1933 рр. В УКРАЇНІ ГЕНОЦИДОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У СВІТІ

Події Голодомору 1932-33 років стали для України болючою сторінкою в її історії, національною трагедією українського народу; раною, яка ще не скоро зможе загоїтись. Штучний голодомор, що був навмисно спричинений сталінською політикою розкуркулювання, “чорними дошками”, масовою колективізацією, “червоним терором”, репресивною політикою хлібозаготівлі, забрав життя у близько чотирьох мільйонів людей.

Відповідно до Закону України “Про Голодомор 1932 –

1933 років в Україні”, Голодомор 1932 – 1933 років в Україні було визнано геноцидом Українського народу. У свою чергу, визнання у світі такого злочину проти народу України та людяності геноцидом є наразі дуже актуальним питанням. Що ж зумовлює нагальність цієї проблеми?

Відповідь на це запитання варто розпочати з надання поняттю геноцид його дефініції. Резолюцією 96 (I) Генеральної Асамблеї ООН, ухваленою 11 грудня 1946 року, геноцид було визначено як злочин, який засуджує цивілізований світ і за здійснення якого головні винуватці мають бути покараними. Вже Конвенцією про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1948 року, поняттю “геноцид” було надано більш широко значення: геноцидом є карне діяння, що вчинене з наміром знищення, цілком або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку.

З визначення поняття геноциду й впливає важливість визнання таким Голодомору 1932 – 1933 років: порушення норм міжнародного права, засудження цивілізованим світом, наявність покарання за вчинення таких дій. Тобто, визнання світом Голодомору геноцидом є суттєвим кроком до:

1. Усвідомлення країнами того, що війна, яка розпочалась ще у 2014 році, є не першим злочином рф, спадкоємиці того режиму, проти українців.
2. Засвідчення політичної позиції політиків.
3. Засудження минулого, з метою унеможливлення повторення такого злочину.

Таким чином, Голодомор 1932-33 років визнали геноцидом наступні країни: США, Канада, Мексика, Еквадор, Перу, Колумбія, Парагвай, Угорщина, Польща, Литва, Латвія, Чехія, Німеччина.

Визнання Голодомору 1932 – 1933 років карним діянням, злочином, що засуджується у цивілізованому суспільстві є певним елементом санкцій до рф, допомогою суспільству у наданні оцінки діям рф; результатом популяризації українцями власної історії, донесення інформації про культуру, історичну спадщину тощо. Українці мають продовжувати освітлювати такі питання на міжнародній арені, досягаючи усвідомлення людства

того, що ми не можемо закривати очі на численні злочини проти людяності з боку держави-терориста у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голодомор в Україні. 10 головних фактів - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55061222>
2. Про Голодомор 1932-1933 років в Україні : Закон України від 28.11.2006 р. № 376-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text>
3. Сучасний розвиток державотворення та право творення в Україні: проблеми теорії та практики: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених 29 березня 2018 року: Зб. тез наук.праць / за заг. редакцією К. В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2018. – 336 с.
4. Ukrinform TV. Світ визнає Голодомор геноцидом українців: чому це важливо?, 2022. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=emPf8B9iUEg>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Зайка Владислав Романович,
студент I курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ - ДЖЕРЕЛО БАЗОВИХ ЦІННОСТЕЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

Хартія основних прав Європейського Союзу (Harta podstawowych praw Unii Europejskiej), ухвалена у 2000 році, становить важливий документ, який визначає ключові права та свободи громадян ЄС. Цей документ є результатом постійного бажання до забезпечення прав людини, гідності та рівності всіх

осіб в межах Європейського Союзу. Затверджена Хартія відіграє важливу роль у закріпленні принципів демократії, правової держави та захисту основних прав як основних цінностей європейської спільноти. Мета Хартії полягає у створенні єдиного стандарту захисту прав людини в усіх країнах-членах ЄС, незалежно від їх конституційного ладу чи національного законодавства. Вона закріплює найвищі стандарти гідності та свободи, що є основою сучасного європейського суспільства. Прийняття Хартії стало важливим кроком у зміцненні європейської ідентичності та спільної правової основи, на якій ґрунтується співпраця та взаєморозуміння між державами-членами ЄС. Цей документ визнає, що захист прав людини та основних свобод є невід'ємною частиною європейських цінностей і принципів. Він не лише гарантує права громадянам ЄС, але й сприяє підтримці демократії, законності та правової стабільності в Європейському Союзі. Таким чином, Хартія основних прав ЄС є визначальним документом, який визначає базові цінності та відображає важливість захисту прав людини в сучасній Європі. Зараз загально визнано, що захист прав людини є не лише обов'язком держав, але й певних міжнародних організацій. Діяльність таких організацій, як Рада Європи (РЄ) та Європейський Союз (ЄС), відіграє важливу роль у розвитку основоположних прав людини в Європі. Ця діяльність виявилася корисною не тільки для уточнення термінів і змісту прав і свобод, ай для розширення їх значення і легітимності в різних контекстах.[1, с 23].

Хартія основних прав Європейського Союзу визначає і захищає низку основних цінностей, які є основою європейської спільноти. Необхідно наголосити що Хартія гарантує повагу до гідності кожної людини як основоположний принцип. Це означає, що кожна особа має право на повагу до своєї особистості, недоторканність своєї гідності і відсутність утисків чи поганого поводження Стаття 24 Хартії Європейського Союзу закріплює права дітей, стаття 25 визначає права літніх людей, а стаття 26 встановлює права осіб з фізичними та розумовими вадами[2, с 11]. Свобода є однією з фундаментальних цінностей, закріплених у Хартії основних прав Європейського Союзу. Вона визнається як важливе право кожної людини і охоплює

різноманітні аспекти, що допомагають забезпечити особисту автономію та самовираження. Також хартія гарантує рівність перед законом і забороняє будь-яку форму дискримінації. Це включає заборону дискримінації за расовою або етнічною приналежністю, статтю, колором шкіри, релігією, політичними або іншими переконаннями, національним або соціальним походженням, майновим станом, народженням, інвалідністю або будь-якою іншою обставиною. Хартія гарантує право на приватність і сімейне життя. Це означає захист від незаконного втручання у приватне життя, домовку та переписку, а також захист особистої і сімейної конфіденційності. Ці основні цінності є важливими принципами, що лежать в основі правової системи Європейського Союзу і гарантують захист прав і свобод кожного громадянина в європейському просторі. Проте, як будь-який правовий документ, Хартія має і певні проблеми.

По-перше, однією з головних проблем Хартії є обмежена юридична обов'язковість для держав-членів ЄС. Хоча Хартія має обов'язковий характер для інституцій ЄС у процесі виконання їхніх повноважень, її положення не мають безпосередньої юридичної сили для національних законів держав-членів. Це створює ризик того, що права, закріплені у Хартії, можуть бути порушені на національному рівні без належного захисту[2, с13]. Другою проблемою є неоднозначність в тлумаченні та застосуванні деяких положень Хартії. Різні юрисдикції можуть мати різне розуміння і тлумачення прав та обов'язків, що може призвести до розбіжностей у застосуванні стандартів Хартії. Крім того, доступ до судового захисту для приватних осіб стосовно порушень, пов'язаних з Хартією, також є проблематичним. Приватні особи мають обмежені можливості оскаржувати дії інституцій ЄС у судовому порядку, що ускладнює ефективний захист їхніх прав[2, с14]. Нарешті, важливо враховувати, що Хартія не охоплює всі аспекти прав людини і може не враховувати нові виклики і потреби сучасного суспільства. З часом, стандарти Хартії можуть вимагати оновлення та адаптації, щоб відповідати змінам у соціальному, економічному та технологічному середовищі. Україна має особливі відносини з Європейським Союзом, особливо в контексті євроінтеграції. Україна прагне наблизитися до ЄС,

зокрема шляхом виконання умов Асоціаційної угоди та Договору про асоціацію з ЄС[3, с. 99]. Ці угоди встановлюють певні стандарти щодо прав людини, демократії та правової держави, що спрямовані на наближення України до європейських стандартів. Хоча Україна ще не є членом Європейського Союзу, стандарти Хартії і загальні європейські цінності впливають на розвиток правової системи та захист прав людини в Україні. Україна враховує ці стандарти при реформуванні своєї законодавчої бази та правозастосовної практики. Забезпечення захисту прав людини є важливим аспектом євроінтеграційного процесу України. Виконання стандартів Хартії і європейських норм щодо прав людини є ключовими умовами для наближення України до ЄС. Отже, важливо враховувати, що Хартія ЄС визначає стандарти для дій інституцій ЄС у сфері захисту прав людини, проте реальний доступ до правосуддя для приватних осіб залишається питанням, що потребує подальшого розвитку та удосконалення в рамках європейського правового простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Добрянський, С. Хартія основних прав Європейського Союзу як регіональний праволюдний стандарт. Вісник Національної академії правових наук України 3 2013: 23-30.
2. Добрянський, С. Хартія основних прав Європейського Союзу: здобутки та перспективи. Вісник Львівського університету. Сер.: Юридична 59,2014: 9-16.
3. Панфілова, Т. О. Організація виконання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні. Ефективність державного управління 52, 2017: 98-100.

Науковий керівник: зав. кафедри, канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Заярська Каріна Олександрівна,
студентка 1 курсу, 10 групи*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ ПРАВОВАХИСНОЇ ГРУПИ

Система політики та права в СРСР відзначалася відвертим репресивним характером. Хоча права людини були заявлені у багатьох законодавчих актах, включаючи загальносоюзні та республіканські конституції, насправді ж влада постійно порушувала їх. Під час, так званого, періоду "відлиги" в СРСР з'явився дисидентський рух, до якого входили юристи, письменники та громадські діячі. Ці люди об'єднувалися заради спільної мети - примусити державу дотримуватися прав людини. Першими українськими дисидентами стали члени Української робітничо-селянської спілки, заснованої у 1959 році Левком Лук'яненком та Іваном Кандибою. Вже на початку 1960-х років багато правозахисників опинилися за ґратами, та це не зупинило їх відійти від своєї цілі. Приєднання СРСР у 1975 році до Заключного акту Наради з безпеки і співробітництва в Європі, відомого як Гельсінські угоди, стало важливим кроком до нового підйому дисидентського руху в Україні. У цих документах обговорювалося дотримання прав і свобод людини у всіх країнах світу. Дисиденти почали створювати відкриті групи з метою контролю за дотриманням громадянських прав і свобод, передбачених цими угодами [1, с.20]. З цієї нагоди, у другій половині жовтня 1976 року Микола Руденко залучив до співпраці О. Мешко, і разом з нею письменника-фантаста О. Бердника. В подальшому ця трійка залучила й всіх інших. Тож, 9 листопада 1976 року М. Руденко оголосив про створення Української Гельсінської Групи (далі УГГ) з метою підтримання виконання Гельсінських угод. Він також визначив склад та завдання організації. Однією з основних місій УГГ було висвітлення фактів порушень прав людини на території України задля ознайомлення урядів країн-учасниць Гельсінських нарад та світової громадськості з цими фактами [2, с.144]. Загалом, історія Української Гельсінської Групи охоплює період з 9 листопада 1976 року до 7 липня 1988 року. Ці роки, можна умовно поділити на п'ять етапів: 1) Заснування - від 9 листопада

1976 року до 5 лютого 1977 року; 2) Пік організаційної діяльності в умовах загрози арешту учасників - від 6 лютого 1977 року до січня 1979 року; 3) Приєднання до групи політв'язнів та зміна акцентів на розвиток національної ідеї - від лютого 1979 року до жовтня 1979 року; 4) Витіснення групи з суспільного життя - від листопада 1979 року до березня 1981 року; 5) Стагнація гельсінського руху - від квітня 1981 року до 7 липня 1988 року.

Необхідно наголосити, що діяльність УГГ була спрямована на взаємодію з Західним світом. Українські правозахисники зверталися до різних європейських та міжнародних органів. Були численні звернення до Комісії з прав людини ООН, урядів і парламентів країн, що підписали Гельсінкські угоди, а також до світової громадськості щодо репресій членів УГГ. Були навіть випадки прямих звернень до окремих західних політиків. Наприклад, в листопаді 1976 року О. Бердник написав відкритий лист до тодішнього президента США Д. Картера з проханням прийняти його до американського громадянства. Активність УГГ відразу привернула увагу відповідних наглядових органів. Ще до кінця 1977 року була затримана більшість членів УГГ, що, безумовно, поставило групу перед загрозою виживання та ускладнило її діяльність. Проте на місця затриманих учасників приходили нові. Таким чином, у 1979 році до складу УГГ приєдналися В. Стус, В. Чорновіл, З. Красівський та інші.

Попри послаблення правозахисного руху, політична обстановка в країні змінювалася. Ідея здобуття незалежності почала поширюватися в місцях позбавлення волі та в підпіллі. Тому, 7 липня 1988 року, під час масового мітингу у Львові, В. Чорновіл зачитав "Декларацію принципів Української Гельсінської Спілки (далі УГС)" та оголосив про створення нової організації. Л. Лук'яненку було запропоновано очолити цю організацію [3, с. 140]. У листопаді 1989 року Українську Гельсінську спілку було перетворено в «Українську Республіканську Партію». Усі депутати, які раніше були членами УГС, вступили до депутатської групи «За Незалежність» та активно долучилися до ухвалення рішень, спрямованих на наближення України до отримання незалежності. Л. Лук'яненко є

одним з авторів "Акту проголошення незалежності України". Отже, створення Гельсінської Спілки виявилось ключовим і переломним етапом у шляху України до незалежності. Це була перша організація правозахисників, яка активно вступила в боротьбу за захист прав людини та гідності в Радянській Україні [4, с. 30].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Литвиненко С. А. Українська гельсінська група та її внесок у боротьбу за права людини у СРСР. Наукові праці ХНУВС. 2020. №1. С. 19-22.
2. Секо Я. Основні етапи діяльності Української Гельсінської групи. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. 2012. №1. С. 142–149.
3. Мокрик Р. Український гельсінський рух та його взаємодія з Заходом (1976-1991). Українознавчий альманах. 2016. №. 19. С. 137-141.
4. Головка С., Колісніченко Л. Вплив діяльності Української Гельсінської Спілки на становлення незалежності України. Наукові праці НАУ. Київ. №.1. 2018 С. 28-31.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Заяць Ірина Олегівна,
студентка I курсу, 16 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПЕТРО МОГИЛА. ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ТА НАПРЯМКИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Це ще питання, який Петро здійснив важнішу реформу
і більші заслугує називатися Великим –
Петро I чи Петро Могила. (Ю. Венелін)
Український народ підтримував зв'язок з молдавським*

ще від часу його становлення. Вплив княжих Києва та Галича проявився в державно-соціалній структурі та духовності Молдавії в другій половині XIV століття, згодом на початку козащини, але ці контакти були короткотривалими. Уже у XVII столітті Богдан, а потім Тиміш Хмельницькі робили спроби заснувати українсько-молдавський союз. Але найуспішнішою була культурно-релігійна співпраця під керівництвом Петра Могили.

У XVI столітті на теренах Речі Посполитої католицька церква мала особливу підтримку з боку органів влади, а вірні східного обряду нерідко піддавались дискримінації та мали певні обмеження в правах. Незважаючи на це, і західне християнство в той час пережило чи не найбільшу кризу у своїй історії, спричинену Реформацією. Протестантські ідеї з Німеччини почали стрімко поширюватися в Литві та Польщі. Київська митрополія, що залишилася під канонічною юрисдикцією Константинополя, не могла одержати належної підтримки від матірної Церкви, яка після завоювання Візантії османами в 1453 році сама переживала тяжкі часи. Тому ієрархи митрополії почали шукати більш ефективних шляхів подолання внутрішньої кризи та зовнішніх загроз.

1596 рік став визначальним для Української церкви. Була укладена Берестейська унія, суть якої полягала в розриві з Константинопольським патріархатом і об'єднанні частини руської (українсько-білоруської) православної церкви з римокатолицькою церквою у межах Київської митрополії. Внаслідок унії утворюється „уніатська церква“, яка згодом отримає назву греко-католицької.

Православна церква опинилась в надзвичайно скрутному становищі, стала нелегальною і практично втратила єпископів. Справи дещо покращуються у 1620 році, коли козацтво очолює Петро Конашевич-Сагайдачний. Завдяки Єрусалимському патріарху Феофану III було відновлено православну церковну ієрархію Київської митрополії, яку очолив Йов Борецький.

Паралельно з цими подіями у багатодітній сім'ї молдавського господаря Симеона та угорської князівни Маргарети 21 грудня 1596 року народився син Петро Могила. У жовтні 1607 року батька отруїли змовники і сім'я переселилась

до Польщі. Петро Могила розпочав здобувати освіту під керівництвом наставників Львівської братської школи, а закінчував у Польщі та (за даними деяких істориків) у Паризькій Сорбонні.

На становлення Петра Могили вплинув державний і військовий діяч Речі Посполитої Станіслав Жолкевський. З ним Петро брав участь у битві під Цецорою 1620 року, яка стала фатальною для Жолкевського. Під протекцією польського гетьмана Хоткевича Могила брав участь у Хотинській битві 1621 року. Мабуть у цій битві щось торкнуло душу молодого молдавського воєводи. Петро почав часто бувати у Києві, в околицях Києва купив собі чималі маєтки. В центрі України Могила часто спілкувався з митрополитом Йовом Борецьким, який став його духовним наставником. Це конкретно змінило життя Петра, адже він вирішив покинути світське життя і присвятити себе православної церкві в Україні. У 1627 році він стає Києво-Печерським архимандритом, що було затверджено королівською грамотою Сигізмунда III 29 листопада 1627 року. Свої можливості Петро Могила прагнув направити на покращення стану православних церков на українських землях під Польщею. З одного боку Петро хотів повернути монастиреві все те, що він втратив в складні моменти (напади кримських татар у XV столітті, а потім зловживання лаврською ієрархією та втручання цивільних людей у справи Печерської Лаври), а з іншого – так виховати своїх ченців, щоб за їх допомогою створити осередок науки та освіти.

Петро Могила приділив багато уваги печерській друкарні, яку він розширив у 1633 році, додавши латино-польські шрифти. За п'ять з половиною років їм вдалося випустити близько 15 книг та брошур. Під протекторатом Могили восени 1632 року було об'єднано Лаврську школу та Київську Богоявленську братську школу. Цей заклад отримав назву Києво – Могилянська колегія, а згодом (1658 року) – академія; вона була визнана найзначнішим навчально-науковим центром усієї Східної Європи. До кінця життя Петро Могила опікувався нею, а в заповіті залишив їй досить великі статки.

28 квітня 1633 року Петро Могила був остаточно висвяченим на пост Київського митрополита. В цей період йому вдалося повернути церкви від уніатів, а також сприяв

відновленню церков та монастирів у Луцьку, Куп'ятичах, Турині, відбудував у Києві Києво-Софійський собор, Десятинну Церкву, Василівську (Трьохсвятительську) Церкву, Церкву Спаса на Берестові, Михайлівську Церкву.

Оскільки Петро Могила поважав та високо цінував чернече життя, то ввів сувору дисципліну та моральність серед ченців, щороку проводив єпархіальні пастирські собори, заснував консисторію, здійснював візитації різними осередками.

Окрім перелічених здобутків Могили, він також був автором численних праць, які показували його гострий розум та неабиякий ораторський талант, а саме: «Хрест Христа Спасителя і кожної людини», «Літос», «Гребник», «Духовний заповіт».

Петро Могила не був ні політиком, ні діячем культури, а найперше людиною церкви. Не дивлячись на те, що він діяч румунського походження, але усе своє життя, свої сили та знання поставив на вівтар українського народу та української церкви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жуковський А. Петро Могила й питання єдності церков. Київ : Мистецтво, 1997. 304 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

Ищук Дарія Ігорівна
студентка I курсу II групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ У НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Процес інтеграції європейських норм у національне законодавство України є ключовим аспектом сучасного розвитку країни, що відображає стратегічний курс України на шляху до гармонізації свого законодавства зі стандартами та цінностями Європейського Союзу. Після проголошення незалежності в 1991 році Україна взяла на себе зобов'язання сприяти європейській інтеграції та визначила інтеграцію з Європейським Союзом

одним з основних пріоритетів свого зовнішньополітичного курсу.

У 1998 році набула чинності Угода про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом й Україною. 2007 року розпочинаються перемовини щодо укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Україна приєдналась до СОТ та розпочала візовий діалог у 2008 році. У 2021 році Президент України Володимир Зеленський розпочав активно співпрацювати та укладати угоди з окремими країнами Європейського Союзу, що позитивно ставляться до інтеграції країни. Ця співпраця є частиною нової тактики наближення України до Європейського Союзу. Ці угоди є лише окремими прикладами процесу інтеграції країни з ЄС, який продовжується до сьогодні.

Правова інтеграція – це процес взаємодії, адаптації та наближення національних правових систем, ґрунтований на основних міжнародних принципах, стандартах і методах правового регулювання. Цей процес здійснюється шляхом впровадження відповідних правових норм з європейського законодавства у національне за допомогою специфічних правових механізмів та засобів, які характерні для даної системи права. Поряд з терміном «інтеграція» уживають також «адаптація» чи «уніфікація». Прикладами нормативно-правових актів у цій сфері є Указ Президента України від 11.06.1998 «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу»; Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» від 14.09.2000 №1072/2000; Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 №1629-IV; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 15.10.2004 №1365; «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 27.06.2014 та Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії

і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 №.1678-VII та інші.

Один із ключових аспектів інтеграційного процесу полягає у пристосуванні законодавства України до норм законодавства Європейського Союзу, що спрямоване, зокрема, на гарантування прав людини. Ця адаптація передбачає наближення до сучасної європейської системи права, що сприятиме розвитку політичної, підприємницької, соціальної та культурної сфери діяльності громадян України. Крім того, це сприяє економічному прогресу держави в межах Європейського Союзу та поступовому підвищенню рівня благополуччя громадян, наближаючи їх до стандартів, що існують у країнах-членах Європейського Союзу.

Європейський Союз сприяє удосконаленню законодавства України, зокрема це стосується створення сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку бізнесу. За рахунок підтримки Європейського Союзу у межах ініціативи EU4Business у 2023 році було здійснено реформування 211 національних законодавчих норм, регуляторних актів та процедур, а також вдосконалено роботу 236 урядових інституцій. Наприклад, було скасовано ліцензування діяльності щодо посередництва у працевлаштуванні закордоном. Тепер підприємцю, який бажає займатися посередництвом у працевлаштуванні за кордоном, не потрібно подавати велику кількість документів, що вразі економить час та гроші.

Ще одним прикладом є скасування отримання дозволу від місцевих органів влади на встановлення режиму роботи підприємств у сфері послуг, що залишилося ще з радянських часів. Попередньо отримати такий дозвіл було тягарем для бізнесу, оскільки необхідно було складати відповідні документи, подавати їх до органу місцевої влади, чекати на рішення та стикатися з ризиком корупції. Скасування цієї вимоги призвело до економічного ефекту для підприємств сфери послуг у розмірі приблизно 30 мільйонів гривень лише за перший рік реформування. Завдяки таким зрушенням у сфері українського законодавства українські підприємці отримують більший поштовх для розвитку.

Отже, узагальнюючи вище викладене, можна зробити

висновок, що на поточному етапі Україна взаємодіє з Європейським Союзом на основі партнерства, створюючи умови для поступового наближення до європейської спільноти. Підхід до відповідності стандартам ЄС вимагає проведення законодавчих реформ, які в стратегічному плані можна розглядати як позитивний процес. Євроінтеграційний процес відкриває Україні можливість остаточно перетворитися на стабільну державу з перспективним майбутнім.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2014. 20 с.

2. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.11. Х., 2014. 474 с.

3. Берестень А. (2023). Європейська інтеграція України як чинник трансформації юридичної практики (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, (35), 8-14.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

*Кальченко Аліна Сергіївна,
студентка 1 курсу, 16 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Завершальним етапом у формуванні Русі – України є об'єднання південного і північного ранньодержавних утворень у Давньоруську державу з центром у Києві. У 882 році Олег, родич князя Рюрика, захопив Київ, вбив Аскольда і Діра й зайняв Київський престол. Династичний переворот об'єднав два

величезних слов'янських центри, і ця подія традиційно вважається датою утворення однієї з найбільших країн Європи, відомої історикам як “ Русь – Україна ”[1.с.47]

В історії Русі - України можна виділити три основних періоди. Це періоди князювання Олега, Ігоря. Ольги та Святослава . Під час завершення політичного об'єднання Русі формуються феодальні суспільні інститути та створюються державні структури. Найбільший період розвитку держави припадає на час правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого.[1.с.50]

Ярослав Мудрий народився у 978 або у 979 році. Він - другий син князя Володимира Святославича. Після смерті батька у 1015 року Ярослав Мудрий почав боротьбу за київський престол. Розбив війська Святополка біля Любеча і заволодів престолом. Але 1018 року під натиском польських військ короля Болеслава I, Ярослав змушений був покинути Київ, але невдовзі, після перемоги в битві 1019 року Ярослав став Великим князем.

Політика Ярослава Мудрого була спрямована на культурний розвиток держави і освіченість народу. Він перетворень. Зокрема, завдяки його зусиллям держава досягла культурного і духовного розквіту.

Продовжуючи справу батька, Ярослав Мудрий проводив глибоку зовнішню політику, укріплюючи позиції Русі-України на міжнародній арені. Доводять це встановлені Ярославом Мудрим зв'язки з європейськими країнами. Особливістю правління того часу стало укладення династичних шлюбів, у них кожна зі сторін шукала і політичну користь. Так, сам Ярослав Мудрий був одружений на дочці правителя Швеції, і його діти, наслідуючи приклад батька, укладали подібні союзи.

Похід на чужу у 1030 був зумовлений тим, що ести стали на сторону короля Данії та Англії, противник якого Олаф Товстий, одержав підтримку від Ярослава Мудрого.

На балтійському узбережжі річки Амовже, військо князя Ярослава розгромило чудське військо і на місці битви заклали місто Юр'єв.

У 1030р. Здійснив похід на Польщу і взяв місто Белз, але головною метою цього походу було повернення Червенських

міст. Похід завершився невдало, але через рік князі Ярослав і Мстислав зібрали могутнє військо і знову вирушили на Польщу, відвоювавши Перемишль і Червен. Фактично ці події стали своєрідним реваншем за вторгнення Болеслава I в 1019 році.

Визначною подією у зовнішній політиці Ярослава став розгром печенізької орди під Києвом у 1036 р. Печеніги вторглися у Русь-Україну і взяли в облогу Київ. Князь Ярослав Мудрий зібрав військо та поспішив на допомогу.

У 1038-1039 р. Казимир I польський король, уклав союз з Ярославом Мудрим. Цей союз був зміцнений шлюбом двох династій: Казимир одружився з сестрою Ярослава - Добронегою, а його сестра Гертруда вийшла заміж за сина Ярослава - Ізяслава. На знак примирення польський король звільнив усіх полонених захоплених Болеславом у 1018 році і дозволив їм повернутися зі своїми сім'ями та майном.

Внесок Ярослава Мудрого у зовнішню політику і розвиток Русі-України досить значний. Метою Ярослава Мудрого було закріпити успіх Русі – України, досягнутий за часів правління його батька і діда. Поєднання вдалих військових походів та налагодження відносин з європейськими монархами сприяло досягненню цієї мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія держави і права України: Підручник. — К. : МАУП, 2007. — 552 с.
 2. Камінська О. А. Основні напрями зовнішньої політики Київської Русі за часів правління Ярослава Мудрого // Правові новели. - 2014. - № 2. - С. 7-10 .
- Науковий керівник : к. ю.н., доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн Лісогорова К.М.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НІОУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

Кашпур Дар'я Володимирівна
студентка 1 курсу, 16 групи

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Багатовекторність зовнішньої політики України після 1991 року є проекцією стратегічного прагнення країни до закріплення міцних міжнародних відносин та суверенітету. Важкі адаптивні часи стали для України новим викликом формування власної зовнішньої політики в умовах глобалізації та змін у міжнародній системі.

Зовнішня політика України, яка сформована на принципах багатовекторності, включає встановлення рівноправних відносин з різноманітними впливовими країнами, зокрема з Європейським Союзом, Північноатлантичним альянсом та іншими державами. Багатовекторність є ключовою стратегією зовнішньої політики країни, яка передбачає встановлення і підтримання відносин з різними державами і міжнародними організаціями, незалежно від їх політичних систем та геополітичних інтересів.

Після розпаду Радянського Союзу, Україна проголосила свою незалежність 24 серпня 1991 року. Акт проголошення незалежності України став історичним моментом, який відкрив шлях до міжнародного визнання [2]. Основні напрями зовнішньої політики України на період 1994–1995 років визначалися в контексті становлення України як незалежної демократичної держави. У цей період Україна активно працювала над зміцненням своєї політичної незалежності та демократичних інститутів. Держава прагнула зберегти мир та стабільність в регіоні та світі, співпрацювати з іншими державами та міжнародними організаціями, тому активно працювала над зміцненням своїх кордонів та захистом територіальної цілісності.

Після проголошення незалежності, розпочався процес формування власної зовнішньої політики, виходячи з принципів суверенітету та національних інтересів. Окрім тісних зв'язків з ЄС, Україна також активно розвивала двосторонні відносини з іншими країнами, зокрема, США, Канадою, які включали економічну співпрацю, торгівлю, інвестиції та безпеку.

Цікаво, що Канада разом з Польщею визнали незалежність

України 2 грудня 1991 року. Ці країни стали першими країнами, які визнали незалежність України, підтримуючи її суверенітет та територіальну цілісність.

Незалежна Україна обрала європейський вектор зовнішньої політики України, який був спрямований на активну інтеграцію в європейські структури, зокрема, підписання Угоди про асоціацію з ЄС, що стало важливим кроком на шляху до європейської інтеграції нашої держави.

Стратегічний вибір України у встановленні міжнародних відносин дозволяє державі розвивати співпрацю з різними країнами та міжнародними організаціями, зберігаючи при цьому баланс. Монументальну роль у зовнішній політиці України відіграли міжнародні організації, які мають на меті забезпечуючи платформу для співпраці та вирішення конфліктів на міжнародному рівні.

Партнерство та міцне співробітництво з країнами-членами Європейського Союзу та НАТО почалося з підписанням низки двосторонніх угод, які заклали основу для розширення економічних та політичних зв'язків [3]. Україна, прагнучи до збалансованих відносин, підтримує активну участь у міжнародних організаціях, таких як ООН та ОБСЄ, які сприяють зміцненню регіональної безпеки. В умовах воєнного стану, зовнішня політика України адаптується до забезпечення безпеки та обороноздатності, з акцентом на воєнну дипломатію.

Організація Об'єднаних Націй відіграє значущу роль у формуванні зовнішньополітичного курсу України. Участь України в ООН дозволяє країні активно впливати на прийняття важливих рішень на міжнародному рівні. Зовнішня політика України в рамках ООН та інших міжнародних організацій, таких як ОБСЄ, сприяє зміцненню регіональної та загальної стабільності і безпеки по всій Європі.

Україна також приєдналася до програми "Партнерство заради миру" НАТО, яка віддзеркалювала історичні процеси та розширила зобов'язання щодо підтримки міжнародної безпеки. Специфічну роль України у міжнародних відносинах визначається її геополітичним положенням, історичним досвідом та сучасними викликами. Незалежна Україна прагне забезпечити свій суверенітет та територіальну цілісність наперекір агресивної

політики з боку російської федерації, пов'язаним з повномасштабним вторгненням на територію України. Окрім цього, держава встигає активно працювати над захистом прав та інтересів своїх громадян за кордоном.

Прагнення до економічного зростання через залучення іноземних інвестицій та просування українського експорту, а також цифровізації та трансформації виділяє Україну як країну, яка прагне формувати позитивний імідж на міжнародній арені, що сприяє розвитку політичних та економічних зв'язків.

Пріоритет європейської інтеграції, незважаючи на конфлікт, відображає прагнення України до довгострокової стабільності, реформ, безпеки та оборони, що допоможе майбутньому процвітання України та інтеграції в європейську спільноту.

Саме завдяки багатовекторній політиці, Україна змогла зайняти своє місце на міжнародній арені, уникнувши ізоляції, забезпечивши власні національні інтереси.

Таким чином, багатовекторність зовнішньої політики України після проголошення незалежності формує її міжнародний імідж суверенної держави, яка відкрита для співпраці та інтеграції у світову спільноту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України. Відомості Верховної Ради України. 1990. 31, с. 429. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
2. Про проголошення незалежності України. Відомості Верховної Ради України, 1991, №38, ст. 502. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
3. Закон України Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Відомості Верховної Ради України, 2010, № 40, ст. 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996, №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри

історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім.
Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

*Kovdria V.O.,
1st-year student, 5th group
faculty of International and European Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

TRACING UKRAINE'S ANCIENT EUROPEAN ROOTS THROUGH LANGUAGE, CULTURE, AND RELIGION

In the context of the present-day world characterized by rapid flux, the methodologies employed in approaching historical retrospectives exert a considerable influence on prospective decision-making, thus shaping our current perceptions and defining future actions. Logically delineating the historical roots and interconnections in the past is of crucial importance for comprehending the future trajectory of any country, people, or nation. From a contemporary perspective, Ukraine is considered to be an integral part of Europe, and vice versa. However, this association was not always apparent. What was destined to become Ukraine, particularly in Kyivan Rus', emerged at a time when the concept of Europe had yet to materialize, and the term itself lacked its present meaning. Nonetheless, by establishing our conceptualization of what would constitute Europe, we can trace an inextricable connection between Ukraine and the latter, emphasizing the significance of the historical and cultural contributions of both of them to the development and identity of the world we see today.

It so happened historically that studying the trajectory of Europe's development typically begins with ancient Greece, centered around the legend of the city's origin. In this tale, the goddess Athena triumphs over Poseidon in a competition to be the patron deity of a newly established city by gifting it an olive tree, leading to the rise of Athens as a hub of culture, education, and democracy in ancient Greece, thus shaping the great Greek civilization whose influence remains vital.

However, it's essential to remember that the world of ancient Greece extended to the shores of the Black Sea, encompassing what

is now southern Ukraine. As Paul Magosci rightly mentioned, in the 8th century BCE, as the Scythians migrated into Ukraine from the east, Greek colonists, primarily from Miletus in Asia Minor, settled along the Black Sea, the Straits of Kerch, and the Sea of Azov, establishing prosperous cities between the 7th and 5th centuries BCE. Herodotus, the renowned historian, -]delineated this region as encompassing sea, coast, steppe, and forest, offering a novel geographical perspective from south to north. Considering this argument, it's evident that at the very inception of Europe, what would later become Ukraine held significant importance.

In traditional Western European historiography, it is commonly asserted that following the decline of Ancient Greece, Rome experienced a period of prosperity before its eventual downturn. The Roman Empire persisted as Byzantium, enduring for another millennium. The historical narrative of Eastern Europe is inherently intertwined with Byzantium, emphasizing its essential role in the continuous European tradition, especially in understanding Ukraine.

As noted by prominent American historian Timothy D. Snyder in his lectures on Ukraine, it is conceivable that Ukraine may not have integrated into the Byzantine tradition. Alternative outcomes were possible, yet historical events unfolded in the manner observed. This significant association with the Byzantine tradition is evident in the paramount role of language, another influential actor that serves as a fundamental element in shaping individual identities and is sustained by institutions beyond individual control.

A crucial juncture in the historical evolution of any language is the advent of writing. The conversion to Christianity circa 988 marked a crucial milestone when writing emerged in these territories without exception. It is imperative to recognize that the Old Church Slavonic language of that era bore striking similarities to contemporary Slavic languages, underscoring linguistic continuity. While Old Church Slavonic was not the sole language spoken at the time, it held a central position then as it does today.

That being so, upon Kyiv's adoption of Christianity, it acquired a comprehensive «civilization package», as Snyder aptly calls it, comprising the Church Slavonic language, the Cyrillic alphabet, and Byzantine rite Christianity. For over a millennium,

Ukraine has remained an Eastern Christian nation utilizing the Cyrillic alphabet, thus perpetuating the «Greece - Byzantium - Kyiv - Europe» trajectory within its cultural framework.

The conclusion drawn from the exploration of pre-European times in the context of Ukraine is both significant and intriguing, particularly considering modern realities. The interaction between Kyiv, Greece and Byzantium embodies a detailed landscape through which we can discern the contours of a long and continuous European tradition, of which Ukraine is doubtlessly an integral part. By undertaking this study, not only do we gain valuable awareness about the past but also have the opportunity to provide prospects for the near future of Ukraine within Europe, thereby reinforcing its status as a European country

REFERENCES

1. Timothy Snyder: The Making of Modern Ukraine. Class 4: Before Europe. [Timothy Snyder: The Making of Modern Ukraine. Class 4: Before Europe - YouTube](#)
 2. Magocsi P. R. A History of Ukraine / Paul Robert Magocsi. - Toronto ; Buffalo; London : University of Toronto Press, 1996. - 784 p.
 3. Plokhly Serhii. The Gates of Europe: A History of Ukraine / Serhii Plokhly. New York : Basic Books, 2015. 395 p.
 4. Athenian Legends - [Athenian Legends \(ancient-greece.org\)](#)
- Науковий керівник:** канд. юрид. наук, завідувачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

*Ковтуненко Станіслав Романович,
студент 1 курсу, 2 групи
факультету слідчої та детективної діяльності
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

КОЗАЦЬКЕ ПРАВО - ГОЛОВНЕ ДЖЕРЕЛО ПРАВА УКРАЇНИ У XVI - XVII СТ.

Відколи Україна здобула незалежність, дослідження

істориків, що стосуються національно-правових традицій, активізувалися. Серед об'єктів дослідження чільне місце посідає звичаєве право, так як воно є важливим у правотворчому процесі нашої країни протягом певних періодів її існування. Навіть зараз правовий звичай є первинним джерелом права. Тому варто визначити як воно розвивалось у період козаччини.

У XVI ст. територія України перебувала під владою Великого князівства Литовського та Польського королівства, а з 1569 - Речі Посполитої. Політика даних держав переважно сприяла економічному, соціальному, культурному і релігійному гніту. Також відбувалися постійні набіги татар, від яких не могли захистити країни, у складі котрих були українські землі. Всі ці фактори стали причиною формування нової верстви суспільства - козацтва. Польське і литовське право поширювалось на них лише формально. Через життя в інших умовах їм доводилось послуговуватися інакшими правилами поведінки, тому козаки звертались до норм звичаєвого права. Чинниками створення козацького права були: використання більш давніх народних норм, творення нових та запозичення звичаєвого права інших країн [1]. Щодо суспільних відносин, які піддавались регулюванню, як зазначає Кирпа Д., підлягали ті, що безпосередньо існували в козацькому середовищі: закріплювали військово-адміністративну організацію Січі, встановлювали правила військових дій, укладання договорів, порядок землекористування, діяльність судових органів, визначали види злочинів і покарань. Тому деякі види відносин, зокрема - сімейні, не отримали достатнього закріплення у правовому полі адже регулювались церквою [2, с. 173].

За структурою організація влади на Січі була триступеневою: вищий рівень - загальновійськова рада та Кіш, середній - паланка, низовий - курені. За цим механізмом був створений не лише весь адміністративний апарат, а з часом утворилась і Українська держава. Кошовий отаман мав вищу адміністративну, військову, судову і духовні влади, проте узурпувати владу він не міг через щорічні вибори отамана. Загальновійськова рада була представницьким органом, на середньому і низовому рівні також створювались ради, в яких голосувати міг кожен козак [1].

Найпоширеніша підстава набуття права власності - займанщина - освоєння земель, що не мали власника. Іншими підставами було спадкування, розподіл завойованої території, укладання договору купівлі-продажу. Розрізнялась як приватна власність, яка була доволі обмежена, проте була необхідною через український правовий менталітет, однією з найголовніших рис якого є індивідуалізм, так і колективна [1].

У кримінальному праві вид злочину залежав від об'єкта злочину: а) військові (зрада, невиконання наказу, дезертирство, пияцтво під час походів); б) службові (зловживання службовим становищем, розкрадання скарбниці); в) проти порядку управління й суду (непокора органам військово-адміністративної влади, підроблення документів, кривоприсяга й кривосвідчення в суді); г) проти особи (вбивство, покалічення, завдання тілесних ушкоджень, побої, образа, насильство у християнських поселеннях); д) майнові (крадіжка або приховування краденого, пограбування, знищення чужого майна); е) проти моралі (статеві збочення, зганьблення жінки не по пристойності, приведення на Січ жінки, перелюб) [3, с. 39]. Суб'єктом злочину могли бути особи від 16 років, в тому числі і психічно хворі [2]. Система покарань була суворою, метою слугувала відплата і відшкодування за скоєне правопорушення, а також превентивна функція - залякування можливих порушників[3].

Судова влада не була відокремлена від адміністративної, через що козацька старшина могла бути суддею в межах своїх повноважень, в особливо важливих справах - січова рада [3]. Вищим суддею був кошовий отаман, військові судді, слідством займався військовий осавул [1]. Виконання вироків здійснювалось публічно [3].

Отже, козацьке право ґрунтувалося на звичаєвому праві та багатовічних правових традиціях України та інших країн. Воно регулювало сферу питань, вирішення яких було необхідним для нормального функціонування Запорізької Січі. Згодом воно було закріплене і в законодавстві Української держави - Гетьманщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бедрій М. М. Козацьке право як історичний тип українського звичаєвого права (XVI ст.–40 рр. XIX ст.). *Вісник Львівського університету*. Серія юридична Вип. 61 .2015. С. 78-86.

2. Кирпа Д. Звичаєве право запорізьких козаків. Матеріали XIV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих науковців (Умань, 28 квітня 2021 р.). Умань. 2021. С. 172-175

3. Колодійчук Н. Р., Ухач В. З. Звичаєве козацьке право: становлення, генезис, характерні риси. *Правова система України в умовах європейської інтеграції : погляд студентської молоді* : зб. тез доп. XIII Всеукр. студ. конф. (Тернопіль, 8 квіт. 2016 р.). Тернопіль . Вектор. 2016. С. 38-41.

Науковий керівник: канд. істор. наук, ас. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Скрипчук В. П.

*Коломоєць Софія Юріївна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НІОУ імені Ярослава Мудрого*

КІЛЬКІСНИЙ ВИМІР ЛЮДСЬКИХ ВТРАТ У ДЕЯКИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ 1932- 1933 РОКІВ

Голод 1932–1934 рр. в радянській Україні, також відомий як Голодомор, – це винятковий приклад рукотворного голоду, який призвів до мільйонних втрат населення. Дуже важливим кроком в дослідженні теми Голодомору є оцінка втрат населення в регіональному розрізі.

Оцінка людських втрат під час Голодомору в Україні є складною та неоднозначною через навмисне приховування інформації радянським режимом та брак точних даних. Однак, завдяки дослідженням істориків та демографів, стало можливим отримати більш-менш чітке уявлення про масштаби трагедії. Щоб краще відчувати різну кількість втрат у різних областях, треба їх порівняти.

Харків, в роки Голодомору, було одне з найбільших міст СРСР яке знаходилося на північному заході країни. На той час місто було столицею радянської України, а його населення, включаючи мешканців Харківської області, складало близько 6 мільйонів людей. Під час Голодомору Харківська область втратила більше ніж один мільйон осіб. Серед загиблих, переважну більшість займали селяни, третина з яких була дітьми. Ця трагедія була страшною, але це лише одне з численних випробувань, які народ того часу зазнавав через дії влади. Уряд забороняв вказувати у свідощвах про смерть, таку причину як «голод». Часто причинами смерті вказували хвороби шлунку чи кишечника, хоча насправді були випадки отруєння та звороту кишок від недоїдання. Багато актів про смерть склалися неправильно або зовсім не заповнювалися, ускладнюючи точне визначення числа жертв, зокрема у Харківській області. З 23 тисячі актів про смерть, тільки 161 були заповнені з причиною смерті від голоду. Тільки завдяки іноземним журналістам або політичним діячам, які за своєю

ініціативою відвідували СРСР і потрапляли до населених пунктів повних трупів, світ дізнався про реальну трагедію, яка відбувалася на теренах України.

Хоча Одеська область не зазнала таких руйнівних наслідків від Голодомору 1932-1933 років, як північні області України, все ж вона відчула значні людські втрати та страждання у цьому періоді. Оскільки дані про загиблих від голоду на Одещині ретельно приховувались радянською владою, можна спиратись лише на сучасні демографічні дослідження. Вони показують, що в Одеській області протягом 1932- 1933 років загинуло від 300 000 до 500 000 тисяч людей. В порівнянні з Харківщиною кількість загиблих дещо менша, що може бути зумовлено різними кліматичними умовами. Одещина має більш сприятливий клімат для сільського господарства, що могло призвести до кращих врожаїв навіть у роки Голодомору. Ще одним фактором був різний рівень колективізації. Харківщина була одним з найбільш колективізованих регіонів України, що робило її жителів більш вразливими до реквізицій зерна та інших продуктів харчування.

Наслідки насильницької колективізації на Черкащині, центральному регіоні, як і в інших регіонах України, переросли у трагедію голоду 1932–1933 рр., про що свідчать численні факти. Згідно з офіційними, але не повними даними, на Черкащині від голодної смерті загинуло понад 150 000 людей. Найбільше випадків було зафіксовано в Христинівському районі – 24 168, у Черкаському – 20 273, Корсунь-Шевченківському – 13 521, Лисянському – 12 934, Тальнівському – 10 068 та Уманському – 10 340. До сьогодні залишаються великі розбіжності у встановленні кількості загиблих від голодомору по кожному населеному пункті Черкаської області та регіону в цілому. Навіть найдокладніша статистика не може відтворити всю глибину і масштаби соціально-економічних, політичних і морально-психологічних наслідків Голодомору, його жорстокості та безжальності влади. Страждання від голоду були такими великими, що люди вживали все, що тільки можна було знайти – коріння, сіно, навіть щурів та мишей. Це призводило навіть до випадків канібалізму та людодства.

Сьогодні ми повинні говорити про минуле, щоб

забезпечити спокійне майбутнє, оскільки забуття породжує бездуховність, яка є шкідливою для суспільства. Забуття редагує історію, порушує традиції та загрожує соціокультурній самобутності народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів /

Кер. кол. упоряд. Р. Я. Пиріг. Київ: Політвидав України, 1990. 605 с.

2. Панков, К. А. "ГОЛОДОМОР НА ХАРКІВЩИНІ." ББК 78.6 я431 (2019): 306.

3. Діанова, Наталія Миколаївна. "Голодомор 1932-1933 рр. на Одещині у висвітленні документальних матеріалів." (2018).

4. Голод 1932-1933 років на Черкащині. Документи і матеріали /

Державний архів Черкаської обл.; упоряд. Т.А. Клименко, С.І. Кононенко, С.І. Кривенко. - 132 Черкаси: 2002. 224 с.

5. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. Черкаська область.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Костоглод Поліна Андріївна,
студентка I курсу, II групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОЗВИТОК СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ З ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Проголошення незалежності України, зумовило насамперед реформування структури, принципів та напрямів діяльності судової системи. Відокремлення судової гілки влади від інших гілок, говорить про серйозний поступ держави до

реалізації принципу верховенства права, закріплених у ньому ідей свободи та справедливості [2, с. 335].

Процес становлення й розвитку судової системи України можна умовно поділити на декілька етапів.

Так, перший етап пов'язаний зі становленням судової системи України і припадає на 1990–1996 роки. Основи створення судової системи нашої держави було закладено ще наприкінці існування радянської України. Ключовим стало ухвалення Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року.

Розглядаючи організаційно-правове забезпечення становлення й розвиток судової системи незалежної України, необхідно зазначити, що початком становлення судової влади України є прийняття Концепції судово-правової реформи від 28 квітня 1992 року. Від тих пір, першочерговою метою судово-правової реформи та формування незалежної судової влади стала перебудова судової системи, створення сучасного законодавства, а також вдосконалення форм судочинства.

Наступний етап розвитку судової системи (1996–2002 рр.) був спрямований на реалізацію конституційних положень в аспекті побудови судової системи України, проведення «малої судової реформи», спроби надати їй реального характеру.

Основний Закон нашої держави розмежував Конституційний Суд України як суд конституційної юрисдикції і суди загальної юрисдикції; закріпив принципи територіальності й спеціалізації в побудові системи судів загальної юрисдикції; передбачив систему судів загальної юрисдикції України, визначивши, що найвищим судовим органом в системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України, а вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди [1, с. 23].

Крім того, одним із першочергових завдань після ухвалення Конституції незалежної України стало формування Конституційного Суду.

Реалізація конституційних положень зумовила необхідність вирішення наступного важливого завдання – формування системи судів загальної юрисдикції в Україні.

Наступним нормативно-правовим актом, який

ознаменував закінчення відповідного етапу у проведенні судової реформи після прийняття Конституції, став ухвалений Верховною Радою України Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року.

Третій етап розвитку судової системи припадає на 2002–2013 рр. і характеризується як намаганням вдосконалити суддівство для утвердження справедливого суду в Україні згідно з європейськими стандартами, так і спробою створення правового підґрунтя для функціонування судочинства як одного з елементів єдиної владної вертикалі.

Стосовно системи судоустрою визначеної Законом України «Про судоустрій і статус судів», то передбачено нову систему судоустрою в Україні, яку становлять окружні місцеві загальні, адміністративні й господарські суди; апеляційні суди (загальні, адміністративні та господарські); Верховний Суд, у складі якого діють касаційні цивільний, кримінальний, адміністративний і господарський суди, а також Велика Палата Верховного Суду. До того ж, утворено новий судовий орган – Вищий антикорупційний суд. Наразі триває процес формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Таким чином, можна зробити висновок, що за часи незалежності формування та розвиток нормативно-правової основи діяльності судової системи України відбувалось поступово. На сьогоднішній день, судова система України становить сукупність всіх судів держави, наділених виключними повноваженнями здійснювати правосуддя. Вона розвивається в євроінтеграційному напрямі та вбирає в себе найкращі міжнародні практики правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зозуля Є. В. Організаційно-правові засади становлення і розвитку судової системи України // Правовий часопис Донбасу. 2022. № 2 (79). С. 19 – 31.
2. Рибалкін А. О., Седих Ю. О. Система судової влади в Україні та її роль у розбудові правової держави // Молодий вчений. 2021. № 5 (93). С. 334 – 337.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка

кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

Котляр Аврора В'ячеславівна
студентка 1 курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ЗМІНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Історія Другої світової війни наповнена жахливими прикладами злочинів проти людства, зокрема масовими вбивствами, етнічними чистками, сексуальним насильством, примусовою працею та іншими формами жорстокості, що виходять за межі моральних та правових норм.

Під час війни виникали нові ситуації, які спонукали до вчинення злочинів. Злочинність в період Другої світової війни залишається не дивлячись на те, що минуло багато років з тих подій. Цей період історії привів до появи нових форм злочинів, які ще не були адекватно вивчені й зрозумілі в контексті сучасного права та міжнародного правосуддя [2, с.44].

Основними змінами були декілька таких факторів, як жорсткість покарання: значно посилено покарання за багато злочинів, особливо за ті, які вважали небезпечними для держави. До таких злочинів належали державна зрада, шпигунство, диверсія, саботаж, антирадянська агітація та пропаганда. За ці злочини часто карали смертною карою або позбавленням волі на тривалі терміни. Позасудові розправи: в умовах війни широко застосовувалися позасудові розправи, коли людей страчували без суду та слідства. Це стосувалося, як правило, людей, яких вважали ворогами радянської влади. Нові злочини: введено нові злочини, яких не було в законодавстві до війни. До таких злочинів належали співпраця з окупантами, мародерство, спекуляція та дезертирство.

Зміни в кримінальному законодавстві призвели до значного порушення прав людини, збільшення кількості ув'язнених: кількість ув'язнених у тюрмах та таборах значно зросла за часів війни. Це було пов'язано з жорсткістю покарання та масовими депортаціями, залякування населення: суворі

закони та позасудові розправи мали на меті залякати населення та змусити його підкоритися радянській владі, розкол у суспільстві: зміни в кримінальному законодавстві призвели до розколу в українському суспільстві. Багато людей постраждали від репресій, що призвело до ворожнечі та недовіри.

Кожна низка указів несла окремий сенс. Указ Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 року "Про військовий стан" значно розширив повноваження каральних органів та дозволив їм застосовувати смертну кару до осіб, винних у "диверсії, шпигунстві, шкідництві, антирадянській агітації та пропаганді".

Указ Президії Верховної Ради СРСР від 19 квітня 1943 року "Про покарання осіб, винних у злочинному зв'язку з німецько-фашистськими загарбниками та їх пособниками" передбачав покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 10 років або смертної кари за співпрацю з окупантами. Наказ Народного комісара внутрішніх справ СРСР № 00485 від 15 липня 1941 року "Про порядок арешту і виселення осіб німецької та румунської національності" передбачав депортацію всіх осіб німецької та румунської національності з прифронтових районів. Окремі склади воєнних злочинів передбачені рядом інших документів. Вони містяться у ст. 28 Гаазької конвенції про захист культурних цінностей під час військових конфліктів 1954 р., ст. 5 Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 р [5, с.89]. Окремо слід виділити установчі документи органів міжнародної кримінальної юстиції, зокрема Статуту міжнародних та змішаних воєнних і кримінальних трибуналів *ad hoc*, Римський статут Міжнародного кримінального суду тощо.

Враховуючи ці нові зміни в законодавстві в період Другої світової війни, важливо розробляти та вдосконалювати міжнародне та національне законодавство, а також забезпечувати ефективне правосуддя для тих, хто винен у вчиненні таких злочинів [4, с.22].

Для подальшого розуміння цієї проблеми потрібні більш глибокі дослідження, спрямовані на аналіз конкретних випадків нових змін в законодавстві в період Другої світової війни, а також розробку нових правових нормативів для їх протидії.

Важливо розуміти, що вплив Другої світової війни на кримінальне законодавство варіювався від країни до країни. У деяких країнах зміни були порівняно незначними, тоді як в інших вони призвели до значних змін у правовій системі.

Вплив змін до кримінального законодавства, внесених під час Другої світової війни, також був спірним. Деякі люди вважають, що ці зміни були необхідними для захисту національної безпеки та підтримки громадського порядку під час війни. Інші стверджують, що ці зміни були використані для обмеження громадянських свобод та переслідування політичних опонентів.

Зрештою, спадщина змін до кримінального законодавства, внесених під час Другої світової війни, є складною та суперечливою. Важливо ретельно вивчити ці зміни в контексті конкретної країни та історичного періоду.

Крім того, потрібно активно залучати міжнародні організації, національні уряди та громадські організації до розробки та впровадження нових правових нормативів, спрямованих на протидію новим формам злочинності в період війни. Ці нормативи повинні бути підготовлені з урахуванням міжнародного права, принципів прав людини та міжнародних зобов'язань держав [1, с.22].

Правові нормативи також повинні враховувати потребу в справедливості та реабілітації жертв цих злочинів, а також забезпечити ефективну систему покарання для винних осіб. Важливо забезпечити, щоб такі нормативи були достатньо гнучкими та адаптованими до швидко змінюючихся умов [3,с.75].

Загалом, подальші дослідження та розробка нових правових нормативів мають на меті не лише розуміння нових складів злочину в період Другої світової війни, а й забезпечення ефективної протидії їм та захисту прав людини у найбільш вразливих умовах, наприклад як воєнного конфлікту.

Висновки. Отже, воєнним злочином вважається міжнародний злочин, що умисно чи з грубої необережності вчиняється прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту і полягає у масовому і серйозному порушенні норм міжнародного гуманітарного права та посягає на підзахисних осіб, їх права чи

найважливіші принципи міжнародного гуманітарного права. Розуміння цієї проблеми допоможе суспільству уникнути повторення подібних трагедій у майбутньому.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Кравченко Дарія Андріївна,
студентка I курсу, 9 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНЦІВ У ПОРІВНЯННІ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ІНШИХ НАРОДІВ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Річ Посполита, що існувала протягом 1569-1795 років, була багатонаціональною державою, до складу якої входили українці, поляки, литовці, білоруси, русини, вірмени, євреї та інші етноси. Кожен з цих народів мав свої особливості культури, мови та релігії.

Річ Посполита до кінця XVIII століття була однією з найбільших держав у Європі. Це федеративне утворення складалося з народів "Корони" (Польського королівства) і "Великого князівства Литовського, Російського й Жемойтського", які утворили федерацію після Люблінської унії 1569 року. Протягом свого існування Річ Посполита зазнавала значних змін, але до III розділу вона залишалася важливим гравцем на політичній карті Європи. У другій половині XVIII століття Річ Посполита стала свідком постійної кризи політичної системи і втрати фактичної незалежності. Сусідні держави, зокрема Пруссія, Російська і Австрійська імперії, набули значного впливу на її територію та справи.

Зауважимо, що поділ Речі Посполитої почався з Першого поділу 1772 року. Представники Пруссії, Австрії та Росії підписали договір, за яким відібрали частину територій Річі Посполитої, називаючи це "поверненням" земель, захоплених у середньовіччі польськими володарями. Це призвело до зменшення території Річі Посполитої та втрати третини її земель. Наступні поділи, що відбулися в 1792 та 1795 роках, додатково

зменшили територію Польщі та призвели до її зникнення з політичної карти Європи на понад століття. Тривалі наслідки цих поділів вплинули на подальший розвиток регіону та сформували нові політичні реалітети у Європі. Тож, історія поділів Речі Посполитої стала предметом вивчення для багатьох істориків, архівістів та дослідників, які досліджують вплив цих подій на подальший розвиток регіону та його політичну карту. Самі поділи стали символом складних політичних та геополітичних змін, що відбувалися в Європі у XVIII столітті.

Правовий статус українців у Речі Посполитій був складним і неоднозначним. З одного боку, вони користувалися певними правами та свободами, гарантованими їм законом. З іншого боку, українці стикалися з дискримінацією та утисками з боку польської шляхти. Українці, як і інші піддані Речі Посполитої, поділялися на два основні стани: шляхту та селянство. Шляхта користувалася широкими правами та свободами, зокрема, правом на самоврядування, володіння землею, звільнення від податків та несення військової служби. Селяни ж були позбавлені багатьох цих прав і перебували в залежності від шляхти. Попри належність до панівного стану, становище української шляхти суттєво відрізнялося від становища польської шляхти. Однією з ключових відмінностей була менша політична вага. Українці мали обмежене представництво у сеймі та сенаті Речі Посполитої. Це впливало на їхню здатність захищати свої інтереси та впливати на державну політику.

Наголосимо, що процеси полонізації української шляхти також впливали на їхній правовий статус. Перехід в католицизм та засвоєння польської мови і культури відкривало ширші можливості для кар'єрного зростання. Водночас, це вело до втрати національної самоідентифікації та послаблення українського впливу. При чому, становище українського міщанства теж було неоднозначним. З одного боку, міста, що отримували Магдебурзьке право, користувалися певною автономією. Міщани мали право обирати магістрат, судитися за своїм статутом та займатися ремеслами й торгівлею. З іншого боку, українські міста часто потрапляли під владу магнатів, які обмежували їхні права та свободи. Міщани змушені були

сплачувати податки шляхті та виконувати різні повинності.

Необхідно звернути увагу на те, що селяни становили більшість українського населення і перебували у найбільш тяжкому становищі. Вони юридично вважалися власністю шляхтича і повністю залежали від його волі. Селяни повинні були сплачувати податки (чинш), відробляти панщину на поміщицьких землях та виконувати інші повинності. А протягом XVI-XVII століть відбувалося посилення феодального гніту. Зростали повинності селян, що призводило до погіршення їхнього матеріального становища та соціального незадоволення.

Релігія відіграла суттєву роль у правовому статусі українців. Більшість українців були православними, в той час як державною релігією Речі Посполитої був католицизм. Після Берестейської унії 1596 року посилювалися гоніння православних. Православна церква втратила частину своїх маєтків, а її діяльність обмежувалася. Українцям-православним заборонялося обіймати державні посади, їхні діти не могли навчатися у вищих навчальних закладах, що контролювалися католицьким костелом. Це створювало дискримінацію за релігійною ознакою та обмежувало можливості соціальної мобільності для українців.

Правовий статус українців у Речі Посполитій був складним і суперечливим. Українська шляхта мала обмежені права порівняно з польською, українське міщанство потерпало від сваволі магнатів, а селянство перебувало у тяжкому становищі. Релігійна дискримінація православних українців додатково обмежувала їхні можливості.

Порівнюючи становище українців з іншими народами Речі Посполитої, можна зробити висновок, що українці зазнавали більшої дискримінації. Поляки, литовці та білоруси, які сповідували католицизм, мали значно більше прав і свобод. Вони могли обіймати високі державні посади, їхні діти навчалися у кращих школах, а магнати цих національностей мали більшу політичну вагу. Боротьба українців за свої права та свободи, що вилилася у національно-визвольні повстання, була прагненням подолати ці обмеження та домогтися рівноправного становища з іншими народами держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Залізняка Л. Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів : Львів. нац. ун-тім. І. Франка, 2002. С. 231, 235.

2. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Південно-Східна Україна. Київ, 1997.

3. Чухрій О. Українське козацтво в XVI-XVIII століттях. Київ, 2008.

4. Вісьта О.П. Правовий статус української шляхти у Речі Посполитій XVI-XVII ст. *Український історичний журнал*. 1996. № 5.

5. Гуцал О. В. Релігійний фактор у правовому статусі українців Речі Посполитої XVI-XVII ст. *Наукові записки Інституту історії України НАН України*. 2000. Т. 12.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Ліхтаревський Владислав Костянтинович,
студент 1 курсу, 16 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗНАЧЕННЯ ЛІСАБОНСЬКОГО ДОГОВОРУ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В 2004 та 2007 рр. 12 нових держав набули членство в Європейському союзі. Через це виникла необхідність у перегляді засад конституційного устрою ЄС. Оскільки ні один установчий договір не забезпечував повноцінне регулювання діяльності збільшеного Європейського Союзу. Відкинення Конституційного договору ЄС на Французькому та Нідерландському референдумі показало, що необхідно переглянути підходи до реформування союзу. [1, с.73]

23 липня 2007 р. ЄС розпочало роботу над новим установчим договором. Він мав на меті замінити попередню європейську конституцію. 13 грудня 2007р. було підписано

Лісабонський договір або Договір про реформування ЄС. Його мета була замінити собою Конституційний договір, що не вступив у силу, і внести зміни в систему прийняття рішень і засад функціонування Європейського Союзу. [1, с.75]

Лісабонський Договір поділявся на дві частини: перша з них визначає внутрішні та зовнішні зв'язки ЄС, тоді як друга встановлює конкретні цілі політики ЄС та співпрацю з іншими країнами. [1 с.76]

Лісабонський договір значно розширив повноваження Європейського Парламенту. Процедура прийняття спільних рішень, що застосовується в більшості сфер діяльності ЄС, після ратифікації, поширюватиметься на всі сфери політики союзу. Відповідно до положень договору, кількість депутатів Європарламенту не повинна перевищувати 750 осіб. [1, с.77]

Лісабонський договір передбачає створення нової посади – Президента Європейської Ради, що обирається лідерами держав-членів ЄС. Він або вона призначається на строк у 2,5 роки, і несе відповідальність не лише за керівництво в Європейській Раді, а й за зовнішнє представництво Союзу у справах спільної зовнішньої та безпекової політики. [2, с.57]

Договір вносить вагомі зміни в управлінні міжнародних відносин ЄС. Відтепер виконання повноважень ЄС у сфері зовнішньої політики і політики безпеки концентрується у руках Високого представника ЄС.[2, с.62]. Він має право керувати міжнародною діяльністю Європейської Комісії, й дипломатичною службою ЄС.

Згідно з Лісабонським договором, країни-члени ЄС мають передати союзові свої військові потужності для забезпечення повноцінної безпеки. Однак кожна держава ЄС має право висловити свою позицію стосовно таких операцій, і внески повинні здійснюватися за власним бажанням. [2, с.63]

Лісабонський договір визначив три типи компетенцій між ЄС та державами-членами: виняткова, спільна та підтримуюча. До сфери виняткової компетенції ЄС належить: митний союз, спільна торгівельна політика, тощо. До спільної компетенції належить: внутрішній ринок; соціальна політика; сільське господарство; навколишнє середовище; транспортна мережа; енергетика; наука, гуманітарна допомога. До сфери

підтримуючої компетенції ЄС належить: охорона здоров'я; промисловість; культура; туризм; освіта, спорт, тощо. [3]

Лісабонський Договір вводить нову систему голосування в Раді ЄС і усуває відому триопорну систему Європейського союзу. У новій системі голосування, більшість рішень приймається за допомогою кваліфікованої більшості: для прийняття рішення необхідна підтримка 55% країн-членів, які представляють щонайменше 65% населення ЄС. [3]

Україна частково адаптує своє законодавство до стандартів та вимог ЄС у процесі наближення до Європейського союзу. Лісабонський договір визначає основні принципи та інституційні рамки, які можуть впливати на цей процес.

У цілому Лісабонський договір є одним із ключових документів для розвитку Європейського Союзу. Він надає змогу ЄС діяти ефективніше в межах здійснення спільної політики на міжнародній арені. Але незважаючи на такі позитивні зміни, Європейський Союз не зможе стати єдиною державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гладенко О. Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу / О. Гладенко // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – №1(11). – С. 73–77

2. Сидорук Т. В. Лісабонський договір: Зміни та нововведення в інституційному устрої і праві ЄС. – 2008 С. 57-63

3. Березовська. І. А. Лісабонська угода як правова основа для регулювання зовнішніх відносин Європейського Союзу / І. А. Березовська, О. М. Лисенко // Часопис Київського Університету права, 2011 р. – С. 307-311.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

*Лукаш Поліна Каренівна
студент 1 курсу, 9 групи*

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ БІЛОЇ КНИГИ З ПИТАНЬ ЄДИНОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У грудні 1994 року Рада Європи в Ессені прийняла «Білу книгу» для встановлення і корегування спільного ринку. Цей величезний масив законів і норм містив 31 розділ. Ці нормативні документи законодавства та нормативних документів мали імплементуватися у законодавстві кожної з країн, які входили до Європейського Союзу та інтегруватися з ним – мова йшла про захист інтелектуальної власності, безпечності продуктів харчування, сільськогосподарської сировини та якості промислової продукції. Головна мета «Білої книги» полягала у зміцненні та розвитку внутрішнього ринку Європейського союзу шляхом усунення перешкод для вільного розвитку товарів, послуг, капіталу, та праці. Це мало сприяти збільшенню ефективності ринкових процесів, підтримці підприємництва та інновацій, а також забезпечувати високі стандарти якості та безпеку для споживачів. Однією з причин прийняття органами співтовариства «Білої книги» з більш реалістичними цілями – став незадовільний рівень впровадження певної кількості попередніх програм з гармонізації (у 1992р було причин близько 300 деректив). Важливим було те що питанню розбудови внутрішнього ринку надавалася велика увага, план якого був представлений комісією у 1995р. і затверджений Європейкою радою. Згодом , «Біла книга» була доповнена єдиним європейським актом, в якому визначалися різноманітні процедурні засоби для досягнення намічених цілей. Одним з ключових аспектів «Білої книги» були пропозиції щодо спрощення правил і процедур на Єдиному ринку Європейського союзу. Це включало усунення адміністративних бар'єрів, які ускладнювали торгівлю та зменшували конкурентоспроможність європейських підприємств. Шляхом спрощення процедур реєстрації бізнесу, митного оформлення та інших адміністративних процесів , «Біла книга» сприяла підвищенню ефективності бізнесу та зниженню його витрат . При цьому стимулювання інновацій та цифровизація є також

важливим аспектом, на який робиться акцент у «Білій книзі», - це стимулювання інновацій та використання цифрових технологій на Єдиному ринку Європейського союзу. Це охоплює розвиток інноваційних галузей, підтримку стартапів та малих підприємств, а також інвестицій у цифрову інфраструктуру, шляхом сприяння цифровій трансформації бізнесу. Необхідно зауважити що «Біла Книга» стала забезпеченням прозорості та регуляторної гармонізації на Єдиному ринку Європейського союзу. Це означало створення єдиної системи нормативно – правових актів, яка спростила процеси ведення бізнесу та зробила їх більш передбачуваними для учасників ринку. Прозорість також сприяла підвищенню довіри інвесторів та споживачів до європейського ринку. Важливим було і те , що у підтримці малих та середніх підприємств «Біла книга» надавала особливу увагу. Це включало створення сприятливих умов для розвитку МСП, доступ до фінансових ресурсів, підтримку інновацій та інші заходи , що допомагали зростати та конкурувати на ринку нарівні з великими підприємствами. Також, «Біла книга» була покликана сприяти не лише економічному розвитку, а й соціальному та екологічному. Вона враховувала аспекти сталого розвитку, збалансованого росту та забезпечення соціальної справедливості. Шляхом розвитку інфраструктури, енергоефективних технологій та соціальних програм, у «Білій книзі » ставилися завдання забезпечити стабільний та здоровий розвиток Єдиного ринку Європейського союзу. Зауважимо, що головними сферами дії, визначеними в Білій книзі були такі: усунення матеріальних і технічних бар'єрів торгівлі, вільний рух капіталів, гармонізація права компаній та заходи , спрямовані на реалізацію цього завдання, умови, за яких послуги, такі як банківські та страхові, могли вільно надаватися без огляду на кордони, гармонізація податкових систем та усуненням внутрішнього контролю за переміщенням осіб. Необхідно наголосити, що положення «Білої книги» включали широкий спектр стратегічних заходів та принципів, спрямованих на розвиток інтегрованого ринкового процесу Європейського союзу: Одним із пріоритетних було створення умов для справедливої конкуренції на внутрішньому ринку Європейського союзу. захист від монополізації та зловживанням ефективних

механізмів контролю та моніторингу у сфері антимонопольної політики. Також, «Біла книга» містила стратегії та заходи для сприяння сталого розвитку. Це включало заходи з охорони навколишнього середовища, енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії та зменшення вуглецевих викидів.

У висновку хочу зазначити що, «Біла книга» з питань Єдиного ринку Європейського союзу являє собою важливий стратегічний документ, який орієнтований на створення сприятливих умов для ефективного функціонування європейського економічного простору. Її основні положення охоплюють широкий спектр заходів - , від підтримки підприємництва та інновацій до забезпечення сталого розвитку споживачів, спрямовану на збільшення конкурентоспроможності стимулювання інновацій та підтримку підприємництва.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Макарчук Уляна Андріївна,
студент 1 курсу, 8 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ

Україна, як країна з амбіційною європейською перспективою, стоїть перед завданням адаптації свого правового простору до європейських стандартів та норм. Гармонізація та прийняття європейських норм українським законодавством є процесом не лише юридичним, а й стратегічним, що має величезне значення для подальшого розвитку країни та її інтеграції у європейський простір. Сучасний світ характеризується зростаючим транснаціональним обміном та взаємодією, що підкреслює важливість створення єдиної правової системи, яка відповідає міжнародним стандартам та нормам. Україна, спрямовуючи свій курс на зближення з

Європейським Союзом, зобов'язана не лише адаптувати своє законодавство до вимог ЄС, а й прийняти ці вимоги як стандарт для свого подальшого розвитку.

Гармонізація законодавства з європейськими нормами має стратегічне значення для України з кількох причин. По-перше, це створює фундамент для розвитку демократії, правової держави та захисту прав людини, що є ключовими пріоритетами на шляху до європейської інтеграції. По-друге, гармонізація сприяє модернізації усіх сфер суспільства, від економіки та бізнесу до соціальної сфери та охорони навколишнього середовища.

Перш за все, для успішної інтеграції України до Європейського Союзу необхідно забезпечити відповідність національного законодавства принципам європейського права. Це означає прийняття та реалізацію правових актів, які враховують основні принципи та стандарти ЄС у таких сферах, як права людини, ринкова конкуренція, захист навколишнього середовища та ін.

Крім того, важливим аспектом гармонізації є створення ефективних механізмів контролю за дотриманням європейських норм. Це включає в себе реформу судової системи, підвищення рівня правової культури серед населення та розвиток механізмів моніторингу дотримання прав людини та правової держави.

Незважаючи на виклики, пов'язані з гармонізацією, цей процес має безперечні переваги для України. Його успішне завершення допоможе зміцнити демократичні інституції, забезпечити стабільність та прозорість в управлінні країною та сприятиме її подальшому економічному розвитку.

Українське право у контексті європейської інтеграції стоїть на перехресті реформ і прогресу. Гармонізація та прийняття європейських норм відкривають перед Україною шлях до політичної, економічної та соціальної стабільності, а також сприяють покращенню стандартів життя громадян. Ось декілька причин чому це важливо:

Створення сприятливого інвестиційного клімату.
Приєднання до європейських норм і стандартів створює довіру серед іноземних інвесторів, що сприяє залученню інвестицій у

економіку країни.

Підвищення конкурентоспроможності. Гармонізація законодавства з європейськими стандартами дозволяє українським компаніям конкурувати на європейському ринку та підвищує їхню конкурентоспроможність.

Покращення прав людини та захисту громадян. Відповідно до європейських норм, Україна зобов'язана покращувати права людини, забезпечувати правосуддя та захищати інтереси своїх громадян.

Зближення з Європейським Союзом. Гармонізація правових норм з ЄС сприяє політичній і економічній зближеності з Європейським Союзом, що може відкривати нові можливості для співпраці та розвитку.

Модернізація системи управління. Прийняття європейських норм спонукає до модернізації системи управління, удосконалення законодавства та підвищення ефективності влади.

У цілому, гармонізація та прийняття європейських норм є ключовим етапом на шляху України до європейської інтеграції, який сприяє розвитку країни та підвищенню якості життя громадян. Гармонізація та прийняття європейських норм в українському праві мають величезне значення в контексті європейської інтеграції. Цей процес не лише сприяє зближенню України з Європейським Союзом, а й створює фундамент для сталого розвитку країни та покращення якості життя громадян. Вступ України до європейського правового простору через гармонізацію та прийняття європейських норм є не лише стратегічним вибором, а й необхідним кроком для підвищення якості життя громадян, розвитку країни та її конкурентоспроможності на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грицяк І. А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ. 36 с.
2. Забігайло В. К. Право України в контексті його

апроксимації до права Європейського Союзу // Українськoeвропейський журнал міжнародного та порівняльного права. – Т.1. – Вип.1

3. Механізми гармонізації законодавства України з європейським та міжнародним правом: наук. доп. / Ю. С. Шемшученко; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. 107 с.

4. Муравйов В. І. Вступ до права Європейського Союзу: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Муравйов; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ: Київський університет, 303 с.

5. Шпакович О. Правові засади співробітництва України з Євросоюзом // Віче. - №19/20. – С.17-19.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Малишко Олександр Валерійович,
студент I курсу, 6 групи
факультету адвокатури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ ТА ФІЛОСОФІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВНИЧОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ У XVIII-XX століттях

У цьому періоді відбувалася непохитна боротьба людини за її свободу та права — від визнання свободи совісті та політичних прав до забезпечення соціально-економічних гарантій. Ключовим етапом став комплекс прав і свобод людини, закріплений у Міжнародній Хартії прав людини.

З самого початку Народно-визвольної війни у 1648 році виникла концепція державно-територіальної автономії козацької України, що стала основою для формування політичних стратегій українського уряду. Проте політичні погляди та орієнтації змінювалися відповідно до ходу історичних подій в

Україні: іноді перевершували демократичні погляди, як у часи Хмельницького та Брюховецького, а іноді вони зникали з поверхні, як, наприклад, у XIII столітті в Галицько-Волинському князівстві, або змагалися з аристократичними ідеями.

Після переходу під «покровительство» Московії був встановлений контроль над нашим урядом та запроваджені російські закони та ідеї, але українська еліта протистояла усіма можливими способами (Іван Мазепа, П. Орлик) та відстоювали суверенність України, керуючись діючими правничими європейськими доктринами.

Все це формувало національно-політичний та правничий потенціал для державної самостійності, автономії.

Громадські організації та інтелектуальні еліти мали величезний вплив на формування правових українських ідей з європейським корінням.

Учасники Кирило-Мефодіївського товариства, серед яких були Тарас Шевченко прихильник буржуазної республіки з рівними правами і «праведним законом», Микола Костомаров ідеолог лібералізму з федеративними принципами державотворення, та юрист Георгій Андрузький з ідеями конституційної республіки, виступали за ідеї демократичної Української держави, підтримку громадських свобод та протидію тиранічному режимові. Вчений, філософ Михайло Драгоманов прихильник ідеології ліберальних й демократичних рухів також пропонував трансформацію держави (Росії) у децентралізовано-федеративну з гарантіями прав людини, скасуванням смертної кари, недоторканністю житла, приватним листуванням, свободою слова та віросповідання. Філософ та письменник Іван Франко, соціаліст, організатор радикальної партії з демократичними цілями, розглядав монархію як тиранічний режим і стверджував, що громадська думка має бути на першому місці в суспільстві, гарантуючи особисті права і свободи громадян. Він був прихильником держави де наявна політична і юридична рівність народів. Леся Українка, демократична республіканка (ідеалом для неї була Швейцарська конфедерація), також підтримувала ідею, що людські та громадські права можуть бути реалізовані лише в державі з демократичною республіканською формою управління, оскільки

там, де існують пани й піддані, не може бути справжньої свободи для підданих.

У другий половині 19 століття Російська імперія запроваджувала реформи з європейськими принципами місцевого самоврядування, що мали вплив на розвиток самоврядування та правосуддя в Україні. Але це все було трансформовано під потреби правлячої верхівки, що не дуже сприяло демократичному розвитку українського суспільства. Як казав наш письменник Володимир Винниченко – «російська демократія закінчується на українському питанні».

Значним поштовхом для національно-визвольного руху українського народу стало створення після революції у 1917 року Української Центральної Ради, УНР: українські правники активно вивчали та адаптували законодавство країн Західної Європи щодо праці, землеволодіння, судової системи, громадського законодавства, а також активно вступали у міжнародні правові угоди та співпрацювали з європейськими країнами та організаціями. Це сприяло інтеграції європейських правових стандартів у внутрішнє законодавство країни.

У XVIII-XX століттях європейська правова доктрина мала значний вплив на формування правничої еліти в Україні. Цей період відзначався боротьбою за свободу та права людини, а також впровадженням прогресивних правових стандартів. Громадські організації та інтелектуальні еліти активно сприяли інтеграції європейських правових стандартів у внутрішнє законодавство країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія держави і права України: Підручник/В.Д. Гончаренко, В.М. Єрмолаєв, В.О. Румянцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків : Право, 2013.
2. Історія політичних та правових учень: навч. посібник. Андрусяк Т.Г. Львів, 2001.
3. Філософія української ідеї та європейський контекст. Забужко О. Київ, 1993.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, проф. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім.

Ярослава Мудрого Рум'янцев В. О.

*Молчанова Олександра Іванівна,
студентка 1 курсу, 12 групи
факультете юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА РЕЛІГІЇ НА СТВОРЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА

В історії української держави існує багато важливих подій, що мають вагомий вплив на створення, покращення та розширення законодавства України. Однією з таких подій стало прийняття Конституції 1710 р. Пилипом Орликом.

Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького, або як пізніше почали називати - Конституція Пилипа Орлика - є визначним українським народно-поетичним документом, що дуже чітко описує тогочасні події XVIII століття та ідеали української нації. Однією з особливостей цього правового документа є те, що він відображає суперечність європейських звичаїв і традицій та ідеалами, які були новітніми на той час.

Кравець Т.Є. у своїй праці проводячи правовий аналіз Конституції 1710 р. зазначає, що напрямки реалізації політичних ідей Пилипа Орлика, у правовому документі, мають демократичні спрямування, які випереджають суспільні погляди тодішньої Європи. Конституція є відображенням уособлення реальної моделі суверенної, незалежної держави, зародженої на природному праві, свободі й самовизначеності. Вона являє собою відправну точку політичного мислення українців XVIII століття.

Хоча "Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького" не були цілком запроваджені в суспільне життя через невідповідні політичні умови тих часів, у ній неймовірно поєднувалися інтереси глави гетьмана - глави держави, старшини - провідної суспільної верстви населення та козацтва - військової сили держави. [1, 31с]

На створення Конституції мали вплив не тільки європейські розбіжності з новітньою ідеологією, але й релігійні догмати. Іванов С.Б. у своїй статті розглядає як відобразився вплив релігії в тексті документа. Християнська віра, яка за часів Пилипа Орлика виконувала роль інструмента політичної інтеграції та самоідентифікації української спільноти, що пізніше утворила модерну української держави. На початку тексту показово зазначено параграф із питаннями православної церкви східного обряду, центром якого був апостольський Константинопольський престол. Зміст також дуже чітко відображає ідеї української помісної церкви. [2, 27с]

З огляду на це, можна сказати, що релігійний вплив на думку суспільства, укладання тексту документів і їх ухвалення мав майже такий самий відбиток, як і при укладанні Руської правди.

Отже, можемо дійти висновку, що "Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького" або Конституція Пилипа Орлика 1710 р. є першим демократично спрямованим документом, що ніс у собі ідеї справедливості, гідності, гуманізму, народовладдя, забезпечення свобод і прав людини. Він є втіленням ідеї суверенної, незалежної держави, враховує думки людей і зосереджується на важливості природних прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кравець Т.Є Правовий аналіз Конституції Пилипа Орлика 1710 року. Вид-во Юридичний науковий електронний журнал. 2020. 31 с.

2. Іванов С.Б. Філософсько-правова рефлексія Конституції Пилипа Орлика як феномену європейського права. Вид-во Філософські та методологічні проблеми права. 2020. 27 с.

Науковий керівник: канд. істор. наук, ас. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НІОУ ім. Ярослава Мудрого Скрипчук В.П.

Мохорт Ольга Олексіївна,

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ МААСТРИХТСЬКОГО ДОГОВОРУ

Започаткувавши нову еру в історії Європейського Союзу, Маастрихтський договір, також відомий як Договір про Європейський Союз, став вирішальним кроком у напрямку глибшої інтеграції та об'єднання країн-членів. Підписаний у місті Маастрихті, Нідерланди, 7 лютого 1992 року та набрав чинності 1 листопада 1993 року, цей історичний документ встановив нові правила та структури, що визначили подальший розвиток ЄС і сильно вплинули на політичну, економічну та соціальну динаміку континенту. Вважається, що Маастрихтський договір відкрив нову еру в історії Європейського об'єднання, створивши міцні основи для стабільності, співпраці та зростання в Європі.

Маастрихтський договір утворив Європейський Союз, який став послідовним кроком у процесі європейської інтеграції. Це зробило ЄС юридичною та політичною реальністю, об'єднуючи країни Європейської спільноти та Європейського економічного співтовариства.

Вищезгаданий договір визначив три ключові напрямки європейської інтеграції, відомі як «три колони»:

1. «Перша колона»: Європейські Співтовариства, що складаються з ЄСВС, Євроатому та оновленого Європейського Співтовариства, що замінило ЄЕС. Європейське Співтовариство слугує серцевиною та основою інтеграційного процесу, маючи «наднаціональний» характер. [1]
2. «Друга колона»: Спільна зовнішня та безпекова політика (СЗПБ), що об'єднує зусилля країн ЄС у сфері зовнішніх відносин та безпеки. [1]
3. «Третя колона»: Співробітництво у сферах юстиції та внутрішніх справ, яке покликане налагодити спільні правила та дії в цій галузі. [1]

В економічному аспекті Маастрихтський договір визначив курс на: завершення формування єдиного

внутрішнього ринку (четвертий рівень економічної інтеграції) та перехід до економічного та валютного союзу (п'ятий, найвищий рівень економічної інтеграції). [1]

Маастрихтський договір розширив компетенції ЄС у таких сферах, як соціальна політика, захист навколишнього середовища, охорона здоров'я та права громадян.

Договір вперше визначив поняття громадянства Європейського Союзу, надаючи громадянам країн ЄС додаткові права та можливості, включаючи право на свободу пересування та проживання в будь-якій країні ЄС. [2]

Також варто додати, що договір уклав основи для діяльності ключових установ ЄС, таких як Європейський Парламент, Європейська Комісія та Рада Європейського Союзу.

Аналізуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що Маастрихтський договір визначив ключові напрямки та особливості європейської інтеграції. Цей документ встановив основи для глибшої політичної, економічної та соціальної об'єднаності країн-членів Європейського Союзу. Серед основних напрямів договору можна виділити формування єдиного внутрішнього ринку, розвиток спільної зовнішньої та безпекової політики, а також надавав нові права громадянам Європейського Союзу, включаючи свободу пересування та проживання в будь-якій країні ЄС. Маастрихтський договір став вирішальним кроком у процесі європейської інтеграції та відкрив нову еру в розвитку Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Давиденко Д. В. Європейський союз: історія створення й розвитку. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова. Харків, 2015. 113 с.

2. Калабухова А. В. Інститут громадянства Європейського Союзу (Загальнотеоретичні дослідження) : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 181 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка

кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Нікіфоров Артем Олександрович,
студент 1 курсу, 2 групи
факультету юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СУЧАСНА ІНТЕРПЕТАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

Козацька демократія має первісне, природне походження. Вона виникла за відсутності централізованого абсолютного правління, в умовах необхідності координації та консенсусу. До цього слід додати особисту свободу та рівноправність козаків, які змушували їх домовлятися заради спільної мети на принципах взаємоповаги та вільного демократизму.

Багато дослідників, зокрема Й. Гюбнер, К. Маркс, М. Грушевський у своїх працях іменують Запорізьку Січ «козацькою республікою». Це пов'язано з діяльністю загальних козацьких рад, які ґрунтувались на прямій демократії козацької громади. У козацьких радах могли брати участь всі козаки, представники православного духовенства та ті селяни і міщани, які вступали до козацького війська. Кожен козак мав право голосу та право висловлювати свої думки. Усе адміністративне, політичне і громадське життя проходило за принципом пріоритету народних мас, а також суверенності козацької особистості [1]. Ради вирішували найважливіші питання на Січі, керували внутрішньою та зовнішньою політикою, питанням війни та миру, судочинством. Основним завданням рад було також і обрання кошового отамана та іншої козацької старшини [2].

Кошовий отаман зосереджував в своїх руках досить велику владу. Як вважає М. Бедрій, це було необхідним лише для чіткого виконання складних військових операцій, в яких важливу роль відігравав авторитетний керівник із широкими повноваженнями [3]. Посада кошового отамана обиралась козаками строком лише на 1 рік, отаман повинен був звітувати

перед громадою, а його дії контролювались козацькими радами [4]. Це свідчить про те, що він не був необмеженим монархом на кшталт тих, що правили в сусідніх державах того історичного періоду.

Принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, виборності усіх державних посад знизу доверху, виборів глави держави вищим представницьким органом, всезагальне рівне виборче право (в рамках козацького стану) та обмеження і контроль за виконанням повноважень глави держави були закріплені у «Пактах й Конституції законів і вольностей Війська Запорозького» - першій демократичній конституції в Європі [5]. Також ці принципи у повній мірі інтерпретуються в сучасне законодавство України і є фундаментальними для демократії сьогодення.

Важливу роль у становленні рівноправних відносин на Січі відіграло козацьке звичаєве право, а також неписаний кодекс прав та вольностей, в основу яких було покладено ідеї природного права. За словами В. Тімашова воно надавало свободу від феодальної залежності та податків [6]. Козацьке звичаєве право загальним для всіх козаків і забезпечувалося не тільки його цілковитим визнанням, а й судовими органами [4]. З цього випливає, що на Січі діяв принцип верховенства січового права. Сьогодні цей принцип інтерпретується, як принцип правової держави, який закріплено в Конституції України.

У працях відомих дослідників В Щербака та Д, Яворницького зазначається, що звичаєво-правові норми, які створював український народ захищалися та розвивалися навіть в умовах колонізації з боку іноземних держав [7]. Конституцією та законодавством України ідентичному цьому захищаються й сучасні права і свободи.

Отже, основи козацької демократії дістали широкої інтерпретації в сучасному законодавстві. Козацтво на багато років вперед визначило вектор розвитку української державності, ще на початку XVIII ст. змальовуючи парламентську республіку. Інтерпретація демократичних принципів Січі сприяє не тільки розвитку демократії, а й збереженню культурної та історичної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гунько Я. Принцип поділу влади на Запорізькій Січі. *Літописець: Зб. наук. пр. ІХ Всеукр. науково-практ. конф. «Права людини: іст. вимір і сучасні тенденції»*, 2 груд. 2021 р. Житомир, 2022. С. 73–76. URL: <http://surl.li/sylsz> (дата звернення: 24.04.2024).
2. Виборча система у козаків. Козаки. Історія лицарства. URL: <http://surl.li/dprbz> (дата звернення: 24.04.2024).
3. Бедрій М. Козацьке право як історичний тип українського звичаєвого права (XVI ст. – 40 рр. XIX ст.). Матеріали наук.-практ. конф. *Вісник Львівського університету, 2015*. С. 78-85.
4. Рязанов М. Ю. Особливості права запорізької січі у правовій спадщині України. Часопис Київського університету права. 2021. 1 лип. С. 43–45. URL: <http://surl.li/szvnk> (дата звернення: 24.04.2024)
5. Кирилюк Ф.М., Конверський А.С., Білик В.Ф. Політологія: навч.- метод. посіб. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2004 – 697
6. Тіماشов В.О. Формування й закріплення інституцій прав і свобод людини в Україні (VI–XVII століття). *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4 (69). С. 170–176. <http://surl.li/syltn> (дата звернення: 24.04.2024).
7. Кокошко Ф.І. Історико-правовий аспект розвитку звичаєвого права. Судово-психологічна експертиза. *Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці*: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. Київ, 2018. № 6 (17). Дата публікації: 30.04.2018. URL: <http://expert-nazarov.com/nomera/846-2018-6-17> (дата звернення: 30.04.2018).

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ас. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Гоцуляк С.Л.

*Ніколютіна Альона Владиславівна,
студентка 1 курсу, 3 групи*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

У період загостреної політичної нестабільності в історії України 1918 року Павло Скоропадський виступив на роль гетьмана, відзначаючись відмінною активністю у сфері законотворчості. Його законодавча діяльність відображала стрімкі зміни в українському суспільстві та політичному ландшафті.

Однією з особливостей його законодавчого впливу була спроба впровадження авторитарного режиму, що включала в себе введення диктатури гетьмана, що підтверджує «Грамота до всього українського народу». Розуміючи нездатність Центральної Ради керувати країною, гетьман розігнав її та скасував її законодавство, обіцяючи нові вибори, землю для селян та економічні реформи.

Закон «Про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 року можна також розглядати як свідчення авторитарного характеру режиму гетьмана. Він був не лише главою держави, але й її рушійною силою, маючи право самостійно приймати рішення з будь-яких питань державного управління. Цей нормативний акт мав конституційне значення.

Законом «Про заснування Державного Сенату», прийнятим 8 липня 1918 року, було створено нову інституцію, яка перебрала на себе повноваження найвищої судової та адміністративної влади в Українській державі. Сенат мав право розглядати судові справи та приймати рішення з адміністративних питань.

Цивільне законодавство, яке діяло в Українській державі в 1918 році, значну увагу приділяло захисту права приватної власності. Це свідчило про прагнення влади стимулювати розвиток ринкової економіки та гарантувати громадянам право на володіння майном.

Закон «Про громадянство Української Держави» 1918 року чітко визначав права та обов'язки громадян, включаючи право на проживання, захист інтересів та участь у політиці. Він

також забороняв подвійне громадянство, підкреслюючи лояльність до держави.

Закони в галузі кримінального права мали каральний характер, тобто ставили за мету покарання за скоєні злочини.

29 квітня 1918 року гетьман Павло Скоропадський видав "Грамоту", якою скасував закон Центральної Ради про земельні реформи. Цей закон, прийнятий 31 січня 1918 року, обмежував розмір земельної ділянки однією особою 25 десятинами та передбачав конфіскацію земель у великих власників.

Військові питання займали значну частину законодавчої діяльності Павло Скоропадського. Він прагнув створити сильну та ефективну армію, а також вдосконалити системудержавної служби, роблячи акцент на професійних якостях службовців.

Павло Скоропадський досяг значних успіхів у розвитку освіти та культури. Він українізував освіту, заснував нові університети, музеї, театри та оркестри, а також створив Українську Академію Наук та Українську Автокефальну Православну Церкву.

У підсумку можна констатувати, що особливості його законотворчої діяльності полягали в консолідації влади, відновленні порядку та стабільності, створенні нового конституційного ладу, підтримці національно-культурних ініціатив та забезпеченні прав та свобод громадян. Його спадщина у законодавстві залишається важливим джерелом для вивчення та розуміння історичних та політичних процесів в Україні та дозволяє краще зрозуміти динаміку розвитку країни в період формування її державності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грибенко О. Державотворчі процеси у конституційно-правових актах доби Гетьманату П. Скоропадського : історичний аспект / Олександр Грибенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. - Вип. 1, ч. 1. – С.- 3–10.
2. Пиріг Р. Я. Гетьманат Павла Скоропадського: особливості законотворення (квітень–грудень 1918 р.) / Р. Я. Пиріг // Архіви

України. — 2010. — № 1. — С. 76-85. — Бібліогр.: 25 назв. — укр.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Окша Світлана Сергіївна
студентка I курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РЕФОРМИ МАРІЇ ТЕРЕЗІЇ І ЙОСИПА II ТА ЇХ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКІ НАСЕЛЕННЯ

Австрійці застали в Галичині необмежену владу польської шляхти, відсутність промисловості та торгівлі, великих міст і нормальних шляхів сполучення, бідність неосвіченого, закріпаченого населення. Тому австрійська влада у 70-80-х р. XVIII ст. проводила реформи, які припали на часи правління імператриці Марії Терезії та її сина Йосипа II, які ініціювали низку реформ. Вони спрямовувалися на модернізацію та централізацію імперії. Важливим було те, що ці реформи мали значний вплив і на українське населення, яке на той час проживало в західних землях імперії (Галичина, Буковина, Закарпаття).

Реформи Марії Терезії та Йосипа II спрямовані на централізацію влади, сприймалися як позитивне явище для українського населення через запровадження єдиного законодавства та управління. Також, реформи Марії Терезії та Йосипа II призвели до перегляду адміністративної системи, що вплинуло на управління українськими землями та спростило проведення реформ.

Реформи в грошовій сфері були корисними для українського населення, оскільки сприяли стабільності та розвитку економіки. Запровадження метричних книг у період правління Марії Терезії сприяло систематизації обліку населення за статистичними даними, що позитивно вплинуло на українське населення через покращення системи реєстрації народжень, шлюбів та смертей.

Необхідно звернути увагу на те, що впровадження нових податкових систем мало як позитивний, так і негативний вплив на українське населення, залежно від специфіки реформ та їх реалізації. Необхідно зазначити що, зміни в освітній сфері, впроваджені реформами Марії Терезії та Йосипа II, сприяли підвищенню освітнього рівня українського населення та поширенню освіти серед широких верств населення. При цьому, реформи в галузі культури та освіти, мали значний вплив на розвиток української культури та освіти через модернізацію освітніх програм, сприяння науці та освіті. Реформи Марії Терезії та Йосипа II, спрямовані на уніфікацію конфесійних практик, викликали супротив серед українського населення, яке відстоювало свої релігійні традиції та самовизначення.

Важливим було те, що зміни в системі селянських відносин, втілені у реформи Марії Терезії та Йосипа II, мали як позитивний, так і негативний вплив на українське селянство через несправедливий розподіл земель, а також через різні форми праці та підвищення фіскального тягару.

Реформи австро-угорських монархів сприяли розвитку міст, що позитивно вплинуло на українське населення через створення нових робочих місць, розвитку торгівлі та інфраструктури.

Що стосується реформ у сфері економіки, то вони сприяли підвищенню промислового та сільськогосподарського виробництва, що мало вагомий вплив на економічний розвиток українського населення. Певні реформи Марії Терезії та Йосипа II сприяли зміцненню громадянських прав українського населення, забезпечуючи більшу рівність перед законом та посилення підпорядкування королівським законам. При цьому, реформи в соціальній сфері у різних місцевостях мали протилежний вплив на українське населення, забезпечуючи покращення умов життя лише для деяких груп і спричиняючи тиск на інші.

Необхідно зазначити, що позитивні наслідки полягали і у поліпшенні становища греко-католицької церкви, зростанні національної свідомості українського населення. До негативних наслідків належали мовна асиміляція частини українського населення, зменшення політичного представництва українців, а

також спостерігалось збереження соціальної нерівності. По різному реформи вплинули на окремі верстви українського населення. Зокрема, шляхта

втратила певні привілеї, але зберегла економічні та соціальні могутності. У селянства відчувалось збільшення особистої свободи, але збереглася залежність від поміщиків. Для мешканців міст зміни відбулися у доступі до освіти та економічних можливостей, але спостерігалась дискримінація через мову та релігію.

У висновку зазначимо, що реформи Марії Терезії та Йосипа II мали неоднозначний вплив на українське населення. З одного боку, вони призвели до покращення становища селян, гарантування свободи віросповідання та зростання національної свідомості. З іншого боку, вони також спричинили мовну асиміляцію та зменшення політичного представництва українців. Важливо зазначити, що вплив цих реформ був різним для різних груп українського населення. Шляхта, яка володіла землею, втратила частину своїх привілеїв, але зберегла значний вплив. Селяни отримали більше свободи, але все ще залишалися залежними від поміщиків. Міщани отримали доступ до освіти та нових економічних можливостей, але стикалися з дискримінацією через свою мову та релігію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Петришин О. В. Реформи Марії Терезії та Йосифа II та їх вплив на соціально-економічне становище українського населення Галичини. *Наукові записки Інституту історії України НАН України*. 2002. Т. 22. С. 147-158.
2. Грабовий М. М. Релігійні реформи Марії Терезії та Йосифа II та їх вплив на греко-католицьку церкву в Галичині. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2004. Вип. 42. С. 112-122.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Ольховська Аліна Андріївна,
студентка 1 курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД РУЇНИ

Період державно-правового розвитку України в другій половині XVII століття, що відзначився розпадом української державності, загальним занепадом та кровопролитними війнами на території України ще називають «Руїною». Частіше за все під Руїною розуміють період від смерті гетьмана Богдана Хмельницького (1657) до початку гетьманства Івана Мазепи (1687).

Під час Руїни Гетьманщина була розділена вздовж Дніпра на Лівобережжя та Правобережжя, і ці два регіони конфліктували між собою під владою різних гетьманів. Сусідні держави (Річ Посполита, московське царство, Османська імперія) втручалися у внутрішні справи України, а українська політика характеризувалася спробами підтримувати дружні відносини з тією чи іншою державою-окупантом. Столиця Київ була приєднана до московського патріархату в 1686 році. Остаточний поділ України на Лівобережну та Правобережну було закріплено Андрусівським договором (1667) та Вічним миром (1686). За цими договорами Лівобережжя і Київ відійшли до московії, а Правобережжя - до Речі Посполитої.

Період руїни в історії України був часом серйозних труднощів і політичної нестабільності. Правовий статус України в цей період певною мірою визначався складними політичними та військовими подіями.

1. Козацька Рада і Гетьманат: Під час Руїни виникали козацькі ватаги, які згодом організувалися в козацькі війська. Влада у країні була розділена між Радою (громадською установою) та гетьманом (військовим лідером). Правовий статус України у цей період визначався великою мірою внутрішніми конфліктами та залежністю від зовнішніх сил, таких як російська та Польська держави.

2. Відносини з іншими державами: Україна перебувала в

складній геополітичній ситуації, борючись за свою незалежність проти втручання з боку Польщі, росії та Османської імперії. Це призвело до того, що правовий статус України був нестабільним і часто змінювався в залежності від військових та дипломатичних перемог або поразок.

3. Правові акти та угоди: У період Руїни було прийнято кілька важливих правових актів, таких як Гадяцький договір 1658 року між Україною та московією. Ці угоди та домовленості регулювали відносини між різними суб'єктами влади в Україні та зовнішніми державами.

Перемоги, здобуті у війнах під проводом Богдана Хмельницького (1648-1649), звільнили значну частину України від польського панування і сприяли створенню Війська Запорозького, української козацької держави. Інша її назва - Гетьманщина. Влада в Гетьманщині одразу перейшла до козацької старшини, було створено Український національний уряд, змінено старий політико-адміністративний устрій, запроваджено нову полкову військово-адміністративну систему, розпочали роботу центральні та місцеві органи влади, сформовано регулярну армію, відбулися значні зміни в соціальній структурі населення. На рубежі 1648 і 1649 років було закладено основи незалежної української козацької держави. Гетьманщина мала всі основні ознаки держави, включаючи власну територію, публічне проголошення влади та особливий адміністративний устрій. Держава, яку заснував Богдан Хмельницький за свого життя, охоплювала територію з населенням понад 3 мільйони мешканців. Її західний кордон збігався з колишнім Брацлавським намісництвом, обмежений на півночі річкою Горинь біля Звягеля (нині Новоград-Волинський) і простягався на лівий берег Овруча через річки Прип'ять і Дніпро, охоплюючи Любеч, Новоград-Сіверський і Стародуб.

Територіально Запорізька Січ займала майже всю сучасну Кіровоградську, всю Дніпропетровську, Миколаївську, лівий берег Бугу, Херсонську, Запорізьку, Донецьку та частину Харківської областей, займаючи площу близько 87 тис. квадратний кілометрів. Адміністративно-територіальний устрій округу можна умовно визначити як кіш, паланки та курені.

У середині 17 століття становище і політичний статус

Запорозьких Вольностей суттєво змінився. Зокрема, змінилися функції та роль січі в суспільно-політичному житті українців: Запорозька Січ функціонувала як самостійне військово-політичне утворення. Центр державного життя перемістився до гетьманату, і спроби січовиків продовжувати відігравати провідну роль у суспільно-політичному житті часто наштовхувалися на протидію з боку гетьманату. Навіть за наступників Богдана Хмельницького Запоріжжя часто вступало в конфлікт з гетьманом. Запорозька Січ визнала протекцію московського царя у 1654 році, була юридично розділена між московським царством і Річчю Посполитою за Андрусівським перемир'ям і проводила самостійну дипломатичну лінію, незважаючи на заборону 1687 року. На початку 90-х років 17 століття відновилися відносини з Кримом і його ханством, активно розвивалися відносини з правобережним козацтвом і польською владою; у листопаді 1689 року запорожці звернулися до польсько-литовської федеративної влади з проханням про надання підданства, але отримали лише загальні обіцянки. московський уряд розглядав Січ як надійний форпост у війні проти Кримського ханства і турків. Після заслання кошового отамана Костянтина Ходієнка до Мазепи I Запорозькі Січі вперше були зруйновані у 1709 році; у 1711 році кілька козаків заснували Олешківські Січі під владою кримських ханів. Козаки платили велику данину хану, не мали гармат і були змушені будувати оборонні укріплення та виконувати важкі роботи. За імператриці Анни Іоанівни козакам дозволили повернутися на лівий берег України і в 1734 році вони побудували нову Січ на річці Підпільній, яка проіснувала до 1775 року. Царський режим завжди намагався тримати козацтво під контролем, але козаки відродили старі традиції: У 1775 році були заборонені вибори козацьких отаманів, писарів та осавулів. Їх мав призначати високопоставлений чиновник царського уряду. 1775 року вибори козацьких отаманів, писарів та осавулів були заборонені. У середині 17 століття зміни в соціально-економічних відносинах, особливо з появою заможного козацтва, суттєво змінили характер козацького устрою. Ради відставної заможної старшини, яка прагнула впливати на рішення козаків, мали великий вплив на управлінську структуру паланку.

Московська влада продовжувала розглядати Запорозьку Січ як можливий осередок національного пробудження, волелюбний і непокірний, що спонукало уряд ліквідувати її у 1775 році. Після поразки частина козаків втекла до Османської імперії і заснувала Задунайську Січ (1775-1728) у гирлі Дунаю. Для протидії задунайським козакам царський уряд створив Бузьке козацьке військо між Бугом і Дністром, яке в 1792 році було перейменоване на Чорноморське і передислоковане на Кубань.

У висновку зазначимо, що загалом, правовий статус України у період Руїни був визначений складними політичними та військовими подіями, які призвели до нестабільності та зміни влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навч. закл. / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка та ін. Харків: Майдан, 2018. – 616 с.

2. Мельник, В. В. (2020). Від Гетьманщини через Руїну – історичний шлях української державності. *ВВК* 87, 684.

3. Чухліб, Т. (2004). “Руїна” Гетьманщини чи боротьба за утвердження Української козацької держави? (Спроба започаткувати наукову дискусію щодо одного історичного терміну). *Україна в Центральній-Східній Європі*.

4. Донченко, О. І. (2022). Політико-правові ідеї Гетьманщини в період національно-визвольної війни. *Київський часопис права*, (1), 12-20.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Онїкієнко Анна Сергіївна,
студентка 1 курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПЕРІОД ВІДМІНИ СМЕРТНОЇ КАРИ В УКРАЇНІ

Період відміни смертної кари в Україні є вагомим етапом в правовому розвитку та формуванні гуманітарних цінностей суспільства. Ця трансформація відображає складний шлях становлення правової системи та захисту прав людини.

Смертна кара - це позбавлення людини життя за рішенням суду. Смертна кара широко застосовувалася в різних регіонах світу з давніх часів. З наближенням сучасної епохи держави почали відмовлятися від цього засобу покарання.

Перша згадка про "страту" як вищу міру покарання датується 996 роком. У зв'язку з цим багато дослідників пов'язують її з хрещенням Київської Русі Володимиром Великим. Церква, носій християнської віри, прагнула викоринити кровну помсту як язичницький пережиток, що зумовило необхідність нового варіанту - смертної кари. Це було пов'язано з тим, що в 996 році смертна кара застосовувалася лише до розбійників на торгових шляхах.

В Статуті князя Ярослава про церковні суди, смертній карі присвячено низку статей. Необхідно зазначити, що у статтях 4, 8, 21, 31 та 47 цього статуту описують порушення закону та покарання за них у вигляді смертної кари для різних класів суспільства.

За часів Литовської держави до складу якої входили українські землі, застосовувалася смертна кара. Ця міра покарання також була розширена законодавчим актом "Права, за якими судиться малоросійський народ" 1734 року. Однією з особливостей права 18 століття було те, що суди призначали покарання незалежно від волі потерпілого або його родичів. Ця особливість пояснювалася тим, що злочин розглядався як відхилення від Божого закону, а покарання - як відплата за злочин. Військовий кодекс передбачав смертну кару за 123 злочини. Він включав злочини проти життя і честі, держави і віри, власності та політичні злочини. Існувало два види смертної кари: проста та кваліфікована. До простої належало відсікання голови та повішення. Кваліфікована смертна кара включала розірвання на чотири частини, спалення живцем, закопування живцем до голови, заливання розплавленого свинцю в горло, а

також страту з невизначеним змістом, що залежав від уяви ката. Смертна кара вважалася "суспільним благом", тому злочинців страчували з великою урочистістю, а їхні тіла вішали в громадських місцях.

У сучасній Україні рішення про скасування смертної кари в Україні безпосередньо пов'язане з прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року.

Конституція встановила нову, якісну систему прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Згідно зі статтею 27 Основного Закону, кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Захист життя людини є обов'язком держави. Мораторій на виконання смертних вироків набув чинності у 1997 році, і з того часу в Україні не було страчено жодної людини.

Виключення смертної кари з переліку покарань у національному законодавстві було пов'язане з процесом європейської інтеграції України. Це відбулося в рамках "Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу", яка була затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року. Ця стратегія передбачала гармонізацію з європейською правовою системою з метою приведення національного законодавства у відповідність до стандартів держав-членів ЄС.

Зрештою, цей крок не був одностороннім. Європейське співтовариство неодноразово давало зрозуміти українській стороні, що збереження смертної кари в переліку кримінальних покарань вилучить Україну з європейського процесу і може призвести до призупинення членства України в Раді Європи, до якої вона приєдналася 9 листопада 1995 року. У 1993 році у Віденській декларації Віденського саміту глав держав та урядів Рада Європи визначила передумови для вступу нових держав-членів до Ради Європи. Першою з них є те, що "політичні та правові системи повинні бути приведені у відповідність до принципів демократії, верховенства права та поваги до прав людини", найважливішим з яких є право на життя.

Тому Україна ратифікувала Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1983 року, зі змінами, про скасування смертної кари Законом № 1484-III від 22 лютого 2000 року. Відповідно до Протоколу № 11 до

Конвенції 1994 року), смертна кара зберігається лише за діяння, вчинені під час війни або під загрозою війни.

Закон України № 1483-III від 22 лютого 2000 року "Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України" замінив смертну кару на довічне ув'язнення.

У висновку зазначимо, що аналіз законодавчого шляху, пройденого українською державою для врегулювання цього питання, показує, що смертна кара була скасована Законом України від 17 червня 1992 року. Однією з причин такого рішення було прагнення вступити до Ради Європи, яка висунула скасування смертної кари однією з передумов. Оскільки Україна визнає людське життя найвищою та абсолютною цінністю, скасування смертної кари як виду покарання є необхідною умовою для вдосконалення кримінального законодавства країни та гуманізації суспільства. Запровадження достатньо суворого покарання у вигляді довічного позбавлення волі замість смертної кари повністю відповідає демократичним цінностям, проголошеним у міжнародних стандартах у сфері прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Гривняк Л.Ю. Вища міра покарання: історико-правове дослідження: монографія. Київ: Атіка, 2011. 164 с.
3. Мартиненко П. Ф. Україна і смертна кара: європейський вибір. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2003. Вип. 9. 204-219 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2003_9_22
4. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Політика і час., 2000. № 3-4. 30 с.
5. Рада Європи // Юридична енциклопедія: в 6 т./редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. Енцикл., 1998. Т.5, 2012 с.
6. Хрестоматія з історії держави і права України. - Том 1. 3 найдавніших часів до початку XX ст.: Навч. посіб. для юрид.

вищих навч, закладів і фак: У 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. И. Рогожин, О. Д. Святонький; За ред. члена-кореспондента Академії правових наук України В. Д. Гончаренка. Київ; Ін Юре. 1997. 464 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Панасенко Вікторія Євгенівна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Європейський суд з прав людини (далі Суд) є сталим міжнародним судовим органом, створеним Радою Європи для захисту громадян держав-членів. Основні завдання Суду включають виявлення порушень Європейської конвенції про захист прав людини 1950 року та основних свобод у країнах-учасниках, яких наразі налічується 47. Він також відповідає за перевірку дотримання державами прав і гарантій, передбачених цією конвенцією. Рішення, ухвалені Європейським судом з прав людини, є обов'язковими для виконання у державах-членах Ради Європи.

Україна прийняла окремий Закон "Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини", щоб безпосередньо регулювати практику виконання рішень ЄСПЛ. Країна ратифікувала Європейську конвенцію 17 липня 1997 року, а вже 11 вересня того ж року цей документ набув чинності. З того часу конвенція стала частиною національного законодавства і застосовується разом з іншими нормативно-правовими актами. Рішення Європейського Суду з прав людини підлягають прямому виконанню на національному рівні в Україні.

Згідно з даними ЄСПЛ Україна має одну з найбільших

кількостей справ, які надходять до розгляду серед усіх країн-членів Ради Європи. Протягом періоду з 1997 по 2010 рік до ЄСПЛ надійшло 26 955 заяв від українських позивачів. Найпоширенішими причинами скарг українських громадян є порушення їхніх прав на справедливий судовий розгляд, ефективний засіб юридичного захисту (згідно зі статтею 6 Європейської конвенції з прав людини) та право на власність. Україна знаходиться на останньому (47-му) місці в рейтингу держав-членів Ради Європи за кількістю виграних справ перед ЄСПЛ (1243 виграні справи; лідером за цим показником є Швеція з понад 41 тисячами виграних справ). Щодо застосування процедури дружнього врегулювання, Україна має 89 таких випадків, що ставить її на останнє місце серед держав-членів Ради Європи за цим показником. Лідером за цією кількістю є Монако з понад 50 000 випадків. Щодо кількості заяв, розглянутих ЄСПЛ протягом періоду з 2005 по 2016 рік, Україна знаходиться на 35 місці з 47 держав-членів Ради Європи за порядком збільшення кількості заяв. Проти України було подано 1409 заяв, в той час як на першому місці знаходиться Ірландія з 104 заявами, а на останньому — Чорногорія з 3306 заявами. Ці дані свідчать про стан дотримання Європейської конвенції про права людини в Україні та про активність українських громадян у захисті своїх прав через міжнародні судові механізми.

Найголовніше положення щодо виконання рішень Європейського Суду з прав людини передбачено статтею 46 Європейської конвенції про права людини. Ця стаття установлює конкретні правові зобов'язання для держави-відповідача, зокрема, згода на виконання рішень Суду у будь-якій справі, де держава є стороною. Після винесення рішення Суд не виконує його самостійно, але направляє його до Комітету міністрів Ради Європи, який контролює його реалізацію та забезпечує виплату грошових компенсацій. Зобов'язання щодо виконання остаточних рішень Суду в будь-якій справі підтверджено рішенням Великої палати ЄСПЛ у справі «Скоццарі і Дж'юнта проти Італії», яке стверджує, що стаття 46 конвенції накладає на держави-учасниці зобов'язання виконувати рішення Суду. Нагляд за виконанням рішень здійснює Комітет міністрів.

Європейський Суд з прав людини дійсно може лише вимагати від країни-учасниці конвенції сплатити позивачеві "справедливу компенсацію" або грошову відшкодування, оскільки всі інші методи виконання його рішень залишаються в сфері вибору самої держави-учасниці. Серед таких методів можуть бути реалізація індивідуальних заходів для виправлення порушення або загальних заходів для змін у законодавстві або обставинах, які призвели до порушення, з метою його уникнення у майбутньому.

Проблемність виконання рішень Європейського Суду з прав людини у частині виплати відшкодування полягає в тому, що Закон про виконання рішень ЄСПЛ не містить обов'язкових положень щодо визначення необхідних сум у державному бюджеті для щорічного виконання ухвал Суду. Встановлення виділень на виконання рішень ЄСПЛ у держбюджеті зазначено лише у Перехідних положеннях цього закону. Це означає, що через те, що державний бюджет країни приймається щорічно, немає гарантій того, що необхідні кошти будуть регулярно виділятися на ці цілі. Це питання залишається відкритим. Крім виплати справедливого відшкодування, держава-відповідач, якщо ухвалено рішення Суду щодо порушення конвенції, може бути також зобов'язана прийняти певні заходи. На відміну від компенсації матеріальної шкоди, ЄСПЛ не вказує конкретних заходів, які має прийняти держава для відновлення порушених прав заявника і запобігання майбутнім порушенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чугуєвська, М. "Виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини: проблемні аспекти." *Віче* 2 (2013): 26-29.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України № 3477IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. — <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
3. Буткевич Ольга. "Застосування практики та виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини." URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Propozicii_Politiki_ECHR.pdf (2017).

4. Коруч Уляна Зіновіївна. Міжнародно-правовий захист права на справедливий судовий розгляд в практиці Європейського суду з прав людини та правозастосовна практика України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Коруч Уляна Зіновіївна ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - Київ, 2015. - 229 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Пенц Антон Володимирович,
студентка 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (ЄВРОПА-2020)

Європейський Союз (ЄС) — це міжнародна організація, що складається з 27 європейських держав, яка представляє унікальну форму співробітництва між країнами. Заснований з метою сприяння економічному та політичному розвитку, ЄС розвивався від простої економічної спільноти до складної організації, що має повноваження в різних сферах, таких як економіка, політика, торгівля, безпека, навколишнє середовище і навіть охорона здоров'я та освіта. ЄС вирізняється своєю спільною законодавчою та виконавчою владою, спільною валютою (євро) для деяких країн-членів, а також свободою пересування для громадян. Він спрямований на досягнення стабільності та миру в Європі через співпрацю і є спільнотою, яка унікально поєднує національні та наднаціональні інституції. Стратегічне планування було ключовим елементом розвитку ЄС. Завдяки стратегічному підходу, ЄС зміг вирішити багато складних питань і досягти значного прогресу в різних галузях. Стратегічне планування дозволило ЄС встановлювати довгострокові цілі та шляхи їх досягнення, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні чинники. Використання стратегій, таких як "Європа 2020", допомогло ЄС координувати зусилля країн-членів у досягненні спільних цілей. Стратегічне

планування ЄС сприяло інноваціям, сталому розвитку, соціальній згуртованості та конкурентоспроможності на світовому рівні. Це також забезпечувало узгодженість між політиками окремих держав-членів, що є вирішальним фактором для успішної співпраці в масштабах усього ЄС. Зрештою, стратегічне планування могло допомогти ЄС залишатися гнучким і адаптивним у мінливому світі, дозволяючи швидко реагувати на нові виклики та можливості. Це забезпечило ЄС міцну основу для подальшого зростання та розвитку в майбутньому.

Стратегія "Європа 2020" ґрунтувалася на трьох ключових принципах: розумна, стійка та інклюзивна економіка[1, с.203]. "Розумна" означала інноваційність, орієнтованість на знання та інформаційні технології. "Стойка" стосувалася екологічної рівноваги, підвищення енергоефективності та зменшення викидів парникових газів. "Інклюзивна" відображала важливість забезпечення соціальної згуртованості, доступу до якісної освіти та боротьби з бідністю. Для реалізації цих принципів стратегія визначила п'ять основних цілей, які охоплювали різні аспекти економічного та соціального життя. Ці цілі включали підвищення рівня зайнятості, інвестування в дослідження та розробки, зменшення викидів парникових газів, покращення системи освіти та зменшення рівня бідності в ЄС. Крім того, стратегія передбачала сім провідних напрямків, які були спрямовані на досягнення цих цілей, але основоположним були п'ять, про які я детально розповім. Вони охоплювали широкий спектр питань, від інновацій та цифрових технологій до промислового розвитку та боротьби з бідністю. Першим і одним з найважливіших напрямків стратегії є стимулювання інтелектуальної економіки та інновацій. Цей напрямок передбачає активне підтримання досліджень і розвитку нових технологій, сприяння інноваційним підприємствам та стартапам. ЄС визнає, що майбутнє належить тим, хто вміє ефективно використовувати наукові досягнення для створення нових продуктів і послуг, що задовольняють потреби ринку. Другий напрямок - забезпечення справедливої та інклюзивної суспільної моделі. Це означало зменшення бідності, нерівності та соціальних викликів шляхом розвитку ринкової

інтеграції, доступу до якісної освіти та охорони здоров'я для всіх громадян. Стратегія "Європа-2020" прагнула зробити європейське суспільство більш солідарним та рівноправним. Третій напрямок - стійкий розвиток і збереження навколишнього середовища. ЄС покладає особливий акцент на зменшення викидів CO₂ та забруднення, використання відновлювальних джерел енергії та створення екологічних технологій. Збереження природних ресурсів та боротьба з кліматичними змінами - важливі завдання для майбутнього Європи. Четвертий напрямок - підтримка зайнятості та продуктивності праці. Це означало створення нових робочих місць, підвищення рівня зайнятості та підтримка розвитку кваліфікацій робочої сили, щоб забезпечити стабільне економічне зростання. П'ятий напрямок - підтримка конкурентоспроможності підприємств. Це включало підтримку малих і середніх підприємств, стимулювання експорту та інвестицій у цифрову трансформацію економіки. Таким чином, Стратегія "Європа 2020" стала комплексною відповіддю ЄС на виклики 21 століття, прагнучи створити більш гармонійне, стабільне та інноваційне майбутнє для своїх громадян.[2, с. 88].

Одним з головних недоліків Стратегії є недостатня успішність у досягненні запланованих цілей. Хоча багато країн ЄС працюють над її реалізацією, деякі ключові показники, такі як зменшення бідності або збільшення інновацій, залишаються недосягнутими. Успішна реалізація стратегії вимагає ефективної координації між різними країнами ЄС та міжнародними організаціями. Недостатня співпраця може стримувати досягнення загальних цілей. Однією з важливих критик є те, що Стратегія не надає достатньої уваги екологічним аспектам розвитку. Забруднення навколишнього середовища та кліматичні зміни можуть залишатися недооціненими у планах стратегії. Деякі критики вказують на те, що стратегія не враховує достатньо проблем соціальної справедливості та нерівності в розвитку. Недосягнення цих аспектів може призвести до подальшого погіршення якості життя деяких груп населення. Усі ці аспекти вимагають уваги та додаткових зусиль для поліпшення Стратегії Європа-2020[3, с. 207-208]. Незважаючи на це, варто визнати, що стратегія вносить важливий внесок у спроби сприяти сталому розвитку та прогресу в ЄС. У висновку

зазначимо, що стратегія "Європа-2020" визначає ключові напрямки розвитку Європейського Союзу, які сприятимуть сталому економічному зростанню та соціальному прогресу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. НАРТЮК, Оксана В. Стратегія Європа 2020 як складова механізму оптимізації зайнятості населення в країнах ЄС. Соціально-трудові відносини: теорія та практика, 2015, 2: 201-207.
2. ЯКИМЕНКО, Ігор Леонідович; САЛАВОР, Оксана Мирославівна; ШАПОВАЛОВ, Євгеній Борисович. Стратегія сталого розвитку "Європа 2020": виклики для України. 2018.
3. ОЛІЙНИК, Т. І.; ГОРОХ, О. В.; ГРУБНИК, О. Ю. Стратегія Європа 2020. Співробітництво–запорука сталого розвитку України та Європи. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки, 2015, 2: 206-211.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Петруха Марія Олександрівна,
студентка I курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ КОДИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА У XVIII ст.

У «Війську Запорозькому» першої половини XVIII ст. спостерігалось формування української системи права. У цей період існували джерела права, що відрізнялися за походженням, формою та змістом, що потребувало їх кодифікації.

Після об'єднання Лівобережної України з московською державою з'являлися нові джерела чинного права у вигляді Договірних статей, які були підписувалися гетьманами України та козацькою старшиною з одного боку, і московською владою - з іншого. Ці статті не лише визначали правовий статус України у складі московської держави, а пізніше - російської імперії, але

також фіксували найважливіші проблеми внутрішнього життя України. Незважаючи на те, що зміст статей змінювався при приході кожного нового гетьмана, вони завжди залишалися найвищими юридичними актами, які регламентували основні аспекти життя і загальне становище України. У другій чверті XVIII століття почалася систематизація правових норм на українських землях і це було мотивовано кількома суттєвими факторами. Різноманітність джерел українського права, розвиненість окремих його сфер та інститутів, змусило царський уряд переглянути правові норми, щоб систематизувати їх.

Необхідно зазначити основні причини, які зумовлювали необхідність кодифікації права: велика різноманітність і неорганізованість джерел права на українських територіях, наявність конгломерату правових норм із різних правових систем (Литви, Польщі, Німеччини), що ускладнювало їх застосування, необхідність перекладу "правних книг" на українську мову, бажання козацької старшини упорядкувати національне право для забезпечення своїх прав і привілеїв, стратегічні плани московської влади здійснити контрольовану систематизацію українського права для поширення російського законодавства на українські території.

Для досягнення цих цілей у 1728 році була утворена комісія з найкращих українських правників, яка мала за мету розробити новий кодекс на основі існуючих норм права. Протягом 15 років цю комісію очолювали Василь Стефанович, Іван Борозна, Яків Лизогуб і Микола Ханенко, які представляли різні верстви суспільства. Після роботи комісії у 1743 році було складено збір законів "Права, за якими судиться малоросійський народ", який мав наступні характеристики: кодекс був оригінальним та детально систематизованим, включаючи передмову і 30 розділів з 531 артикулом та 1716 пунктами. Він мав алфавітний покажчик, заголовки розділів та короткий зміст артикулів. Джерелами для цього законодавства слугували Литовські Статути, "Саксонське дзеркало", "Хелмінське право" та інші акти Магдебурзького права, звичаєве право, судова практика та московське законодавство. Головна ідея кодексу полягала в захисті прав та привілеїв козацької старшини, розширенні прав селян та підтримці права Лівобережної України

на автономне самоврядування, що суперечило політиці царизму. Кодекс включав норми адміністративного, цивільного, торгівельного, кримінального та процесуального права, та при цьому, велика увага приділялася регулюванню земельних відносин. Важливою особливістю кримінального права був його приватно-правовий характер, що визначався видами злочинів, їхніми категоріями та заходами покарання. Кодекс також детально регламентував процедури судового процесу, включаючи докази, процедури оскарження та види покарань для різних видів злочинів.

Необхідно звернути увагу на те, що за дорученням гетьмана Кирила Розумовського у період з 1750 по 1758 роки Федір Чуйкевич, кандидат у члени Генерального військового суду, розробив унікальний збірник під назвою "Суд і розправа в правах малоросійських". Збірник складався з різних розділів, включаючи розділ про організацію судового процесу, апеляцію, виконання рішень суду, посаг, віно і привінок. Пізніше були додані ще розділи, такі як апеляції зі Статуту, давність земську та інші, що дозволило створити систему статуткових судів. Метою цієї праці було впровадження системи статуткових судів, аналогічної до судової системи Литовського статуту. Чуйкевич пропонував створення посад земських та межових суддів у всіх 70 полках. Збірник включав норми цивільного права, зокрема у сфері земельної власності, розрізняючи давність земську і глибoku давність, що відображало спроби підтвердити право власності козацької еліти та зміцнити їхню позицію перед московською владою. Хоча збірник не мав офіційного статусу, він безпосередньо використовувався у судовій практиці того часу і був врахований при проведенні судової реформи в період 1760-1763 років за рішенням Кирила Розумовського.

При цьому зазначимо, що у 1764 році був створений збірник "Книга Статут і прочіі права малоросійські", що був наступною спробою приватної кодифікації українського права у другій половині XVIII століття. Цей збірник був складений юристом-практиком В. П. Кондратьєвим. Джерела, на яких ґрунтувалася ця праця, включали III Литовський статут, магдебурзьке право, законодавство гетьманства, польське право та звичаєве право. Структура збірника включала розділи про

докази, строки, процес, апеляцію, виконання судових рішень, посаг і віну, давність земську, апеляцію. А також про організацію польових, підкоморських та комісарських судів. Хоча цей збірник не мав офіційного статусу, він був корисним для працівників відновлених станових судів, оскільки дав можливість суддям краще розуміти правові норми литовського статуту та джерел магдебурзького права.

Таким чином, кодифікаційні процеси другої половини XVIII століття в Україні спрямовувались на зміцнення економічного і політичного становища української шляхти. Одночасно, інші спроби інкорпорації та кодифікації українського права наприкінці XVIII століття відбувалися в умовах значного тиску з боку московської влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навчальний посібник [для студентів вищих та середніх спеціальних юридичних навчальних закладів і факультетів]. Львів : Світ, 2000. 213с.
2. Ткач А. П. Історія кодифікації дореволюційного права України. Київ : Вид-во Київск. ун-ту., 1968. С. 170
3. Ухач В. З. Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина: Зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 11 грудня 2012 р. – Київ-Тернопіль, 2012. С. 38-44.
4. Бойко І. Й. Про цивільне право Гетьманщини за Кодексом 1743 р. *Право України*. 1999. № 3. С. 156.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

Печенюк Ірина Володимирівна
студентка 1 курсу, 21 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

КОРСУНСЬКА УГОДА 1669 року

Підписання Петром Дорошенком Корсунської угоди з

Османською імперією у 1669 р. стало важливою сторінкою в історії України, яка відображає непросту зовнішньо- та внутрішньополітичну ситуацію, в якій перебувала Гетьманщина у другій половині XVII століття.

Одним із визначальних чинників, що підштовхнув тогочасного гетьмана Правобережної України до підписання угоди з Османською імперією, була складна геополітична ситуація в країні. Після Андрусівського перемир'я 1667 року, яке розділило українські землі між двома сусідами – Московським царством та Річчю Посполитою, Петро Дорошенко розпочав докладати активні дипломатичні заходи задля налагодження союзу з Османською імперією [3, с. 42].

Також важливою причиною укладання Корсунської угоди було бажання Петра Дорошенка зміцнити свою владу та спробувати вибудувати власну зовнішньополітичну стратегію. Він прагнув об'єднати обидва береги Дніпра під своєю булавою.

На початку 1668 року на Чигиринській козацькій раді вперше було прийнято рішення про зближення з Османською імперією для захисту від Московії та Речі Посполитої. Згодом до Стамбула вирушило посольство на чолі з уманським полковником Григорієм Білогрудом для узгодження проекту українсько-турецького союзу [2, с. 193-194]. І вже в березні 1669 року у місті Корсуні було підписано угоду.

Згідно з угодою, турецький султан зобов'язувався допомогти гетьману силою зброї повернути під владу козацької держави етнічні українські території, а також розпочати воєнні дії проти Московської держави за приєднання Лівобережжя. Взамін гетьман і старшина мали брати участь у війнах на боці Османської імперії, надаючи козацькі полки.

Серед ключових здобутків Корсунської угоди 1669 р. стало закріплення принципу територіальної цілісності в межах етнічних українських територій від Перемишля на заході до Путивля на сході. Гетьманщина переходила під протекторат Османської імперії, але зберігала широку автономію. Важливо те, що українська сторона не мала складати присягу на вірність султанові, а гетьман обирався вільно на козацькій раді без зовнішнього впливу. Угода гарантувала звільнення українських жителів від сплати будь-якої данини та податків на користь

турецької казни.

Не можна не зазначити про те, що закріплювався автономний статус православної церкви в складі Константинопольського патріархату, що значно зберігало віросповідання та традиції на українських землях. Також була передбачена заборона споруджувати мусульманські культові споруди.

Але все-таки, попри всі зусилля, в українському таборі не було єдності щодо союзу з Османською імперією. Коли Дорошенко розглядав угоду як можливість зберегти автономію козацьких земель під протекторатом турків, то його опоненти вбачали в ній загрозу втрати незалежності й воліли відновити підданство польській короні, що й стало одним із чинників майбутнього краху Корсунської угоди.

Таким чином, Корсунська угода 1669 року стала логічним наслідком складної геополітичної ситуації, в якій опинилася Гетьманщина, та спроб гетьмана Дорошенка забезпечити її незалежність та суверенітет. Вона відображала прагнення українського народу до власної державності та його готовність до компромісів заради досягнення цієї мети. Попри поразку того союзу, Корсунська угода 1669 р. сприяла розвитку зв'язків між Україною і Туреччиною.

І зараз, говорячи про сучасну допомогу Туреччини нашій державі, символом якої, зокрема, став безпілотник «Байрактар», зазначаємо, що український і турецький народи мають давню історію взаємин, яка сягає своїм корінням давніх козацько-османських угод та бойового побратимства [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Печерський А. «Байрактар» для гетьмана Дорошенка й Османська імперія. *АрміяInform*. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/09/bajraktar-dlya-getmana-doroshenka-j-osmanska-imperiya/>.
2. Смолій В., Степанков В. Петро Дорошенко. Політичний портрет. Київ : Темпора, 2011. 632 с. С. 193-194
3. Щербак В. Вагомий поступ у формуванні протурецької політики гетьмана Петра Дорошенка. Київські історичні студії. 2018.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

*Пехота Єгор Віталійович,
студент 1 курсу, 3 групи
факультету слідчої та детективної діяльності НЮУ
імені Ярослава Мудрого*

ЄВРООРІЄНТИРИ В ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ПОГЛЯДАХ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

У контексті сучасних геополітичних інтересів України та процесу її євроінтеграції актуальним стає дослідження історії появи, актуалізації та загалом розвитку євроорієнтирів в українській державно-правовій думці. Одну з провідних ролей у цьому процесі відіграв Михайло Драгоманов, який в свій час акцентував увагу суспільства на європейській системі цінностей та значно вплинув на формування проєвропейської світоглядної парадигми політичних діячів того часу.

Державно-правові погляди М. Драгоманова знаходять визнання і у наш час; це викликано тим, що він був першим фундатором ідеї європейської демократичної України та неодноразово наголошував на необхідності впровадження в українське суспільство західноєвропейських цінностей, а також політичних і правових принципів, зокрема конституціоналізму. Його праці підтверджують проєвропейську орієнтацію українського суспільства та є актуальними у контексті сучасної інтеграції держави до ЄС.

Під загальними європейськими цінностями розуміємо передусім ідеї прав людини, свободи та рівності, які посідають передову роль у працях М. Драгоманова.

Підтвердженням його європейської орієнтації слугує низка фактів. Наприклад, він вважав, що запорукою

демократичної, гуманної держави є політична свобода, що наразі є основною рисою європейських держав. Крім того, він надав цьому терміну розширеного тлумачення та навів модель того, якими нормами та інституціями політична свобода повинна регулюватися [2, с. 119]. Під політичною свободою він розумів забезпечення загальних прав людини і громадянина, зокрема права на життя та недоторканість для принизливих покарань; приватність та конфіденційність листування; свободу слова, що забезпечується свободою друку; освіти тощо. Крім того, політична свобода повинна передбачати рівність всіх громадян у правах і обов'язках, можливість протидіяти незаконним діям урядовців, а також наявність автономної системи органів місцевого самоврядування.

Характерно, що Михайло Драгоманов був першим представником українського прогресивного конституціоналізму та у своєму конституційному проєкті «Вольный Союз – Вільна Спілка. Проект заснування Статуту українського суспільства» окреслив необхідність зміни політичного режиму із самодержавного на демократичний, а унітарного територіального устрою на децентралізований зі створенням органів місцевого самоврядування. Вищенаведені погляди М. Драгоманова вкотре відображають його проєвропейську орієнтацію.

М. Драгоманов наголошував, що Україна зможе стати частиною демократичної європейської традиції, якщо її політична система буде ґрунтуватися на основі неухильного дотримання основних прав людини і громадянина та поваги до принципів політичної свободи [2, с. 120].

Значне місце у працях Драгоманова посідає вже зазначена ідея децентралізації, модель якої він запозичив у державному устрої США, Великої Британії й, головним чином, Швейцарії. Взагалі Конституція Швейцарії 1848 р. фактично лягла в основу його власного конституційного проєкту [3, с. 63-64].

Разом з тим, важливо зазначити, що Михайло Драгоманов був прихильником двопалатного парламенту та вважав його запобіжником проти ухвалення антидемократичних рішень, що було характерним для більшості європейських країн

[3, с. 65].

На диво, у працях М. Драгоманова, також простежується й інша характерна для сьогодишньої Європи риса демократичності, а саме – гендерної рівності. У своїй «Програмі» до «Громади» він зазначив, що умовою всіх прогресивних політичних, соціальних та економічних змін у суспільстві є вимога «рівного права для всякої особи, як чоловіків і парубків, так і жінок і дівчат». Наведене твердження дає змогу зрозуміти, що погляди Драгоманова на гендерну рівність відрізнялися від поглядів суфражисток та інших подібних рухів й були наближеними до поширених сучасних [4, с. 11].

Отже, як ми визначили, погляди Михайла Драгоманова в багатьох аспектах тяжіли до європейських ліберальних цінностей. Незважаючи на невизнання Драгомановим приватної власності, капіталізму та загалом властивий йому «соціалізм», саме він свого часу радикально вплинув на формування проєвропейської правової думки серед української інтелігенції, що у подальшому обумовило і частково продовжує обумовлювати сьогодні українську політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лавонюк Д. Історичні та політичні погляди М. Драгоманова (1841-1895). *Наукові праці Центру історіографічних досліджень: Збірник статей за результатами роботи Центру історіографічних досліджень*. 2015. С. 24–28.

2. Терзі О. С., Гудков О. О. Розвиток політичних прав і свобод у роботах М. Драгоманова. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2013. № 1. С. 119–120.

3. Белов, Д., Марцеляк, М. Прогресивістський конституціоналізм Михайла Драгоманова. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 1(74). С. 63–65.

4. Андрусак І. П. Ідея гендерної рівності у поглядах Михайла Драгоманова. Харків: *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1(64). С. 5–15.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім.

Ярослава Мудрого Шигаль Д. А.

*Пирожкова Анастасія Сергіївна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

КОНСТИТУЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРИЙНЯТТЯ ТА ПОДАЛЬША ДОЛЯ

Протягом останніх десятиліть світова політична арена зазнала перепон, які підкреслили необхідність створення ґрунту для забезпечення стабільності. Упродовж 1990-х років, ЄС пережив зміни, які відбулися завдяки підписанню Маастрихтського, Амстердамського і Ніццького договорів у 1992, 1997 та 2001 роках відповідно, а також прийняттю нових країн-членів з Центральної та Східної Європи у 2004 і 2007 роках. Вони відображали нові реалії у світовій політиці, що змусили ЄС переглянути свою внутрішню структуру та інші аспекти його діяльності.

Після укладення Ніццького договору, Європейська Рада взяла на себе ініціативу конституційної реформи та доручила це Європейському Конвенту. У червні 2003 року на засіданні Європейської Ради у Салоніках Валері Жискар Д'єстен представив остаточний варіант проекту Конституційного договору, який був затверджений на саміті ЄС у червні 2004 року. І вже 29 жовтня цього року лідери всіх держав-членів ЄС підписали нову Європейську конституцію в Римі. Цей документ мав певну унікальність, яка полягала у тому, що він був опублікований на 20 мовах і став найбільш розгорнутою конституцією у світі.

Серед нововведень у правовому полі ЄС можна виокремити наступне: включення до тексту Хартії основних прав 2000 року; введення посади президента Ради ЄС і посади міністра закордонних справ; впровадження нового принципу системи голосування - подвійна більшість; можливість формування "меншості блокування" з чотирьох країн тощо.

Інституційна структура також зазнала змін, зокрема, обмеження використання права вето та залучення національних парламентів до прийняття рішень у ЄС.

Одними з найвагоміших досягнень Конституції стало затвердження принципу вільного переміщення людей, товарів, послуг і капіталу, забезпечуючи захист національних ідентичностей та державних функцій країн-членів. Громадянство Союзу доповнювало, а не заміщувало громадянство держав-членів, надаючи громадянам право голосувати й брати участь у виборах до Європейського парламенту.

Іспанія стала першою країною, яка провела референдум щодо Конституції ЄС у лютому 2005 року. Високий рівень підтримки договору серед виборців - 76% голосів "за", відзначав підтримку цієї ідеї. Проте, подальший шлях ратифікації став складним через відхилення Конституції Францією та Нідерландами у травні та червні 2005 року. Франція відхилила документ рішенням 55% виборців, а Нідерланди - 61%. Ці відмови викликали серйозні обговорення щодо майбутнього інтеграційного процесу.

Аналіз причин відхилення Конституції показав, що національні та соціально-економічні побоювання виявилися важливішими, ніж питання розширення ЄС. Французьке населення було стурбоване загрозою втрати національного суверенітету та негативним впливом на економіку, тоді як у Нідерландах викликали недовіру до Конституції такі чинники, як брак інформації та опозиційне ставлення до національного уряду. Подібне рішення цих країн викликало реакцію з боку інших членів ЄС. Деякі країни відклали проведення референдумів, а Велика Британія взагалі відмовилася від його проведення.

Лісабонська угода, яка була підписана 13 грудня 2007 року та набрала чинності 1 грудня 2009 року, стала альтернативою Європейській конституції. Новий договір мав на меті замінити відхилений документ та внести зміни в принципи функціонування ЄС. Документ зберіг усі ключові постанови, які були запропоновані в Конституції.

Отже, Європейська Конституція мала стати основоположним документом, що чітко окреслює правову базу

та інституційну структуру Європейського Союзу. Затвердження її проєкту після багаторічних дискусій свідчило про прагнення до консолідації європейської спільноти. Однак цій конституції не судилося втілитись у життя. Незважаючи на підтримку більшості країн-членів, вона не пройшла ратифікацію у деяких країнах, що призвело до її офіційного відхилення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2021. с. 32-34

2. Булгакова Д. Конституційна реформа Європейського Союзу за Лісабонським договором. Основні положення. Вісн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. 2010. № 2 (49). С. 13–22.

3. Корнієнко В.О. Україна в Європі і світі: електронний навч. посіб. 2022. Режим доступу: <https://multimedia.posibnyky.vntu.edu.ua/mm/Ukraine-EU/txt/03.html>

4. Чекаленко Л. Провал Конституції Європейського Союзу: що дали? / Л. Чекаленко // Персонал. – 2008. – № 3/4 – С. 31–40.

5. Конституція для Європи. Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:EN:HTML>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Плисюк Ярослав Віталійович,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРИЧИНИ СЕЛЯНСЬКОЇ РЕФОРМИ 1861 року ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Українські землі у ХІХ столітті мали свою власну особливість в економіці: переважно вони були сільськогосподарськими, з великою кількістю селян. Проте існувала значна кількість поміщицьких земель, що викликало напруженість у суспільстві. Поміщики мали великий вплив на

місцеве населення та економіку, а багато селян були залежними від них та мали обмежені особисті права. Така ситуація спонукала владу розробити та запровадити селянську реформу 1861 року, яка охопила і Україну, була однією з найважливіших і найбільш складних подій в її історії. Україна мала важливу роль у цьому історичному процесі, відображаючи політичні, економічні та соціальні аспекти. На її території селяни складали основну робочу силу, і проживали переважно в селах. Реформа спрямовувалася на ліквідацію феодальних відносин, що існували в той час, коли поміщики мали велику владу над селянами, володіли землею та встановлювали податки. Реформа передбачала викуп землі від поміщиків. Селяни мали можливість викупу, але часто не могли сплатити велику суму. Це спричинило проблеми з викупом землі, у процесі якого селяни набували статусу тимчасовозобов'язаних.

Необхідно зауважити, що культура та мова у цій реформі також мали свої особливості, що часто робило урядові реформи неефективними в українському контексті через різницю в менталітетах. Деякі поміщики були проти реформ і активно перешкоджали їх впровадженню, бажаючи зберегти свої позиції, що призводило до конфліктів та руйнування реформних зусиль. У цей період була значна політична нестабільність, що ускладнювало впровадження реформ та породжувало соціальні конфлікти.

Зауважимо що у межах України існували різні політичні групи, від реформаторів до консерваторів. Погляди цих груп визначали сприйняття селянської реформи. При цьому, культурний контекст України також впливав на сприйняття реформи. Українські національні рухи та інтелектуали висловлювали свої погляди на необхідність реформування селянського господарства.

Важливим було те, що період селянської реформи 1861 року був періодом серйозних проблем, пов'язаних з феодальним господарством. Реформа спрямовувалася на ліквідацію кріпацтва, яке було однією з найбільш гнітючих форм феодальної експлуатації. Після звільнення від кріпацтва, селяни отримали особисту свободу від поміщика, а також можливість викупити землю, яку вони обробляли. Проте, умови викупу були нерівними. Зможні селяни могли викупити більше землі, тоді як бідні –

менше, або взагалі залишалися без землі. При цьому, ціни на викуп землі були встановлені такі, що більшість кріпаків не могла їх оплатити. Уряд встановив обмеження на кількість землі, яку селянин міг викупити. Багато земель, які надавалися селянам для викупу, здебільшого були низької якості або непридатні для землеробства. Це ускладнювало відновлення сільського господарства та підвищення рівня життя колишніх кріпаків. Значний вплив поміщиків на уряд та їхні бажання зберегти привілеї спричинили те, що реформа не була проведена якісно та у повній мірі. Поміщики продовжували мати значний контроль над землею, а деякі форми викупу були спрямовані на збереження їхніх інтересів.

Важливим було те, що багато колишніх кріпаків опинилися без підтримки після викупу, що призвело до великого економічного та соціального стресу серед них. Вони не мали необхідних ресурсів та знань для успішного ведення власного господарства. Селянам доводилось платити високі податки, що обмежувало їхні можливості для розвитку свого господарства та підвищення добробуту. У результаті цих проблем багато колишніх кріпаків продовжували жити в умовах відчуження та відсталості, а феодална структура існувала в суспільстві довгий час після офіційного закінчення кріпосницького ладу.

Реформа призвела до перегляду адміністративно-територіального устрою. В Україні були утворені нові адміністративні одиниці, такі як губернії, повіти і громади. Це сприяло більш ефективному контролю центральної влади над регіонами. Після реформи було створено нові органи місцевого самоврядування, такі як земські установи. Хоча ці установи були частково обраними, їх повноваження були обмеженими і контролювалися центральною владою. Однією з важливих складових централізації влади був контроль над землею. Після скасування кріпосного права, частину земель, які раніше були у власності поміщиків, передали кріпакам. Однак великі об'єкти землі залишалися під контролем держави або поміщиків, що забезпечувало їхню залежність від центральної влади. У ході селянської реформи 1861 відбувалися зміни і в освітній сфері. Центральна влада активно втручалася у регулювання шкільної освіти, встановлюючи програми у навчальних закладах. Це

дозволяло централізованій владі контролювати розповсюдження ідей та ідеології, сприяло формуванню єдиного національного світогляду. При цьому владою зверталася увага і на мовну політику. Українська мова була пригнічувана в офіційних справах, а централізована влада намагалася змусити українців використовувати нерідну мову в адміністративних та освітніх цілях. Також влада використовувала цензуру та політичні обмеження для зміцнення свого контролю. Видання, які сприяли українській національній ідеї, були придушені або заборонені.

Завдяки розподілу землі між селянами, більшість із них стали власниками своїх земельних ділянок. Це сприяло зростанню рольової самостійності та підприємництва в сільському господарстві. Видобуток вугілля, розвиток транспорту та машинобудування сприяли індустріалізації. З'явилися нові підприємства, що вимагали робочої сили та відкривали нові можливості для міграції селян до міст. Селянська реформа 1861 р. збільшила кількість власників землі, створивши основу для розвитку середнього класу. При цьому, розподіл землі був нерівномірним, що призвело до збільшення різниці між заможними та бідними селянами.

У підсумку наголосимо, що селянська реформа 1861 р. мала неоднозначні наслідки. З одного боку, вона зменшила залежність селян від поміщиків та надала їм деякі права на землю. Але з іншого боку, вона не вирішила більшість проблем селянства, зокрема, проблеми земельної власності та соціально-економічні нерівності. Після реформи селяни стали вільними громадянами з правами та обов'язками перед державою. Вони отримали можливість власності на землю, що стало важливим стимулом для розвитку сільського господарства та підвищення його продуктивності. Зміна власності на землю стимулювала розвиток капіталістичних відносин у сільському господарстві. Селяни стали власниками землі та могли вільно вести господарство з метою здобуття прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ветрова Г. В. Особливості реформи 1861 р. в Катеринославській губернії. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* Київ, 2006. Вип. 12. С. 214 – 221.

2. Герасименко О. В. Селянський рух в Україні за період скасування кріпосного права (1861 – 1863): історіографія проблеми. *Історична наука: проблеми розвитку.* Луганськ, 2002. С. 25 – 29

3. Медалієва О.З. Вивчення проблем історії селянської реформи 1861 р. членами Історичного товариства Несторалітописця в кінці XIX – на початку XX ст. *Український селянин.* 2003. Вип. 7. С. 17 – 19.

4. Панченко П.П., Падалка С.С. Скасування кріпацтва (1861) як засіб соціально-економічної модернізації тоталітарної Російської імперії. *Український селянин.* 2001. Вип. 2. С. 26 – 30.

5. Шевченко В.М. Реформа 1861 року: незавершеність чи досягнення мети? *Український селянин: праці науково-дослідного інституту селянства.* Черкаси, 2001. Вип. 3. С. 127 – 131.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Подколзіна Софія Сергіївна,
студентка 1 курсу, 7 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ БРЕСТ-ЛИТОВСЬКОГО МИРНОГО ДОГОВОРУ 1918 РОКУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Історія будь-якого народу знає періоди, коли від рішучих кроків лідерів залежить майбутнє як держави, так і всього суспільства. Українська історія не виняток, адже й вона рясніє подібними переломними моментами. Один із них – кінець 1917 – початок 1918 років, коли на українських землях та за їх межами вирувала запекла боротьба за владу. В цих складних умовах Українська Центральна Рада (далі УЦР), демократично обраний

українським народом орган влади, шукала найефективніший шлях порятунку країни від гніту окупантів. Таким шляхом, на думку представників Української Народної республіки (далі УНР), мав стати союз із країнами Четвірного союзу.

26 січня 1918 року в Брест-Литовську УНР підписала мирний договір з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною. Цей документ, що складався з 10 статей, окреслював нові міжнародні відносини та зобов'язання сторін. Стаття 1 проголошувала припинення воєнного стану та наміри жити в мирі та дружбі. Стаття 2 визначала кордони між країнами, а саме "Між УНР з однієї і Австро-Угорщиною з другої сторони, оскільки ті дві держави граничитимуть з собою, будуть ті границі, які існували між Австро-Угорською Монархією і росією перед вибухом війни. Далі на північ ітиме границя УНР, починаючи від Тарнограда, загально по лінії Білгорай - Цебогшин - Красностав - Пугачів - Радин - Межирічче - Сарнаки - Мельник - Високо-Литовськ - Каменець-Литовськ - Прушани - Вигоновське Озеро...". [3, с. 45] Стаття 3 встановлювала порядок евакуації союзних військ. Стаття 4 передбачала встановлення дипломатичних відносин. Стаття 5 фіксувала відмову від воєнних контрибуцій. Стаття 6 стосувалася питання військовополонених. Стаття 7 ця стаття регулювала економічні зв'язки України з Центральними державами, зокрема, визначала курс української валюти по відношенню до німецької марки та австрійської крони, митні тарифи тощо.. [3, с. 46] Стаття 8 визначала правові відносини між сторонами. Стаття 9 констатувала неподільну цілісність умов договору. Стаття 10 стверджувала автентичність усіх текстів договору.

Важливим було те, що на противагу англійським та французьким військам, німецькі та австро-угорські дислокувалися значно ближче, тому українські політики зробили ставку саме на них. Україні конче потрібна була військова допомога у боротьбі з наступом червоногвардійців. Переговори, що розпочалися наприкінці 1917 року, мали на меті утвердження державності Української Народної Республіки. Важливу роль у цьому процесі відіграли дипломати країн Четвірного союзу, які критично оцінювали правовий статус України з точки зору

міжнародного права. Переговори за участю української делегації, що тривали понад місяць з перервою, зрештою увінчалися підписанням першого мирного договору в ході світової війни. Попри численні труднощі, що виникали протягом переговорів, представникам УНР вдалося досягти поставленої мети – підписання Брест-Литовського мирного договору.

Хоча союзники Німеччини по Четвертому союзу, Туреччина та Болгарія, з симпатією ставилися до УЦР, їхня роль у переговорах з Україною була мінімальною. Їм не вдалося суттєво вплинути на німецькі плани та дії на східному фронті. Це пояснювалося кількома причинами: Німеччина домінувала в Четвертому союзі і мала вирішальний голос у всіх питаннях, що стосувалися переговорів; Туреччина та Болгарія мали свої власні інтереси в регіоні, які не завжди збігалися з інтересами Німеччини; після підписання Брест-Литовського мирного договору Туреччина та Болгарія встановили дипломатичні відносини з Україною.

Безперечно, Брест-Литовський мирний договір став значним досягненням української дипломатії того часу, адже він заклав підвалини для міжнародно-правового визнання УНР як суверенної держави. Шлях до підписання договору був довгим і тернистим, адже молода українська держава переживала період становлення як у внутрішній, так і у зовнішній політиці. [1, с. 97]

Наслідки Брестського миру для УНР мали як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, УЦР вдалося досягти значного успіху на зовнішньополітичній арені – визнання УНР суверенною державою та повноправним учасником міжнародних відносин. Це стало значним кроком вперед у становленні української державності. В результаті було: 1) створено Міністерство закордонних справ з відповідною структурою. 2) М. Любінський очолив дипломатичне відомство в останні місяці існування УЦР. 3) Відкрилися посольства України в Берліні, Відні, Царгороді, Софії та Бухаресті. Це свідчить про зростання міжнародного авторитету УНР та прагнення української влади до налагодження дипломатичних відносин з іншими країнами.

З політичної точки зору керівництву УНР вдалося вистояти перед більшовицькою агресією та відновити свою владу в країні, хоча й на короткий термін. Це стало можливим

завдяки союзу з Німеччиною, до якої УНР звернулася за допомогою у боротьбі за своє існування.

Німецька та австро-угорська військова допомога сприяла звільненню української території від більшовиків. 450-тисячна армія Четвірного союзу змусила більшовицькі частини відступити з Республіки.

В цілому, умови договору були вигідними для УНР, враховуючи її складне становище. Це визнавали навіть представники Радянської України, які також висловили готовність підписати договір. Важливим досягненням української делегації стало включення до складу УНР Холмщини та Підляшшя, де проживало українське населення, таємним протоколом до договору передбачалося приєднання української частини Східної Галичини до Буковини та створення так званого Коронного краю з автономією у складі Австро-Угорщини. [2, с. 96]

Брест-Литовський мирний договір між УНР та австро-німецьким блоком мав неоднозначний характер. З одного боку, він давав Україні певні вигоди: 1) Встановлення вигідних зовнішньоекономічних відносин; 2) Звільнення від контрибуції; 3) Отримання деяких територіальних поступок. Але договір містив істотні недоліки, такі як насильно нав'язані зобов'язання щодо поставки великої кількості продовольства Німеччині та Австро-Угорщині. Однак, тактика делегації УЦР під час підписання договору була виправданою. При стабілізації міжнародної ситуації, зокрема припинення війни з Радянською росією, Україні не знадобилася б допомога австро-німецьких військ. Це, ймовірно, вберегло б країну від окупації та зберегло б державність. При цьому, договір лише тимчасово припинив воєнні дії, але не вирішив кореневі проблеми українського національного визволення. Також він мав короткостроковий характер його дія припинилася після поразки Центральних держав у Першій світовій війні. Договір став уроком для України він показав, що їй потрібна сильна армія та дипломатична служба, щоб захищати свої національні інтереси.

Підсумовуючи, можна сказати, що Брест-Литовський мирний договір мав як позитивні, так і негативні наслідки для України. З одного боку, він припинив війну та дав Україні шанс на мирне будівництво. З іншого боку, він призвів до втрати

територій, економічної залежності та окупації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ратушна О. М., Стасюк. І. М. Передумови і наслідки укладення Брестського мирного договору між УНР та державами Четвірного союзу: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. 97–101 с.

2. Ореньчук О. Ю., Нагірняк А.Я. Брестський мир та його значення в історії Української державності / Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. 94–97 с.

3. Хрестоматія: з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка; Київ : Ін Юре, 1997. Т. 2: лютий 1917 р. – 1996 р. 44–47 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Поповська Анастасія Юрївна,
студентка 1 курсу, 21 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПЕРЕВАГИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Лідери 27 країн-членів ЄС 23 червня 2022 р. ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Після підписання Заявки на членство України в Європейському Союзі виникло питання про наявні перспективи вступу нашої держави до ЄС.

Одним із ключових аспектів для України наразі є питання миру та гарантування безпеки. Вступ до ЄС може суттєво зміцнити позиції України в цьому напрямку, адже членство передбачає:

- Політику безпеки: Україна зможе брати участь у формуванні та реалізації спільної політики ЄС з питань зовнішніх відносин та безпеки, отримуючи доступ до спільних інструментів та механізмів.

- Підтримку з боку членів ЄС: В разі агресії чи загрози ззовні, Україна може розраховувати на політичну та

дипломатичну підтримку з боку інших країн-членів ЄС.

• Доступ до військово-технічного співробітництва: Членство в ЄС відкриває можливості для співпраці з країнами ЄС у сфері оборони та військової техніки, що може значно посилити обороноздатність України.

Другим пріоритетом є спільна економічна політика. Інтеграція до єдиного ринку ЄС з його 450-500 мільйонами споживачів відкриє нові можливості для українського бізнесу, стимулюючи економічне зростання. Це посприятиме збільшенню експорту і імпорту, збільшить кількість іноземних інвестицій та надасть доступ до нових передових технологій та знань, які використовуються в ЄС.

Не менш важливим є політичні переваги. Членство в ЄС передбачає дотримання високих стандартів демократії, верховенства права та прав людини. Це сприятиме зміцненню цих принципів в Україні. Членство в ЄС відкриває доступ до кращих практик та програм у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та інших важливих сферах життя. Ці елементи забезпечать гідне життя і майбутнє українців.

Вступ до Європейського союзу надасть свободу пересування. Українці зможуть вільно пересуватися країнами Європейського Союзу з метою проживання, навчання або працевлаштування. Це значно покращить умови життя, праці, саморозвитку та реалізації потенціалу громадян.

Інтеграція України до ЄС - це складний, але перспективний процес, який може відкрити нові можливості для України та її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сегін Василь «Навіщо українцям членство в ЄС?»
URL: <https://rubryka.com/blog/navishho-ukrayintsyam-chlenstvo-v-yes/>

2. Терещук Андрій «Вступ України до ЄС: переваги для громадян та бізнесу» URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/211004_vstup-ukrani-do-s-perevagi-dlya-gromadyan-ta-bznesu

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри

історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

*Пошелюзна Катерина Артемівна,
студентка 1 курсу, 9 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА НОРВЕЗЬКОЮ ЗБІРКОЮ ЗАКОНІВ ЛАНДСЛОВ

Ландслов- перший загальнодержавний збірник законів Норвегії, прийнятий королем Магнусом VI Законодавцем у 1274 році.

До XIII ст. Норвегія поділялася на чотири окремі округи, кожен з яких мав свої власні закони: Фростатінг- Північно-Західна Норвегія, Гулатінг – Західна Норвегія, Ейдсватінг-Центральна Норвегія, Боргартінг- землі південно-західної Норвегії. Представники кожного з округів збиралися у тінг-збори вільних людей (народні збори), де вирішувалися всі важливі політичні, юридичні та соціальні питання. Головою держави залишався король, але в нього не було абсолютної влади через окремі закони кожного округу, де всюди він мав різні повноваження. Право тінгів складалося на основі звичаїв та усних норм, які передавалися з покоління в покоління. З часом закони почали записувати і вже у 60-х роках XII ст. Вони мали систематизований вигляд.

У 30-х роках XII ст. Норвегію охопили громадянські війни за престол, це призвело до загибелі тисяч людей, спустошення земель та економічного занепаду. Після закінчення кровопролитної епохи «громадянських війн»(1130-1240) влада монарха стає більш ваговою, також зростає роль церкви, яка стає власницею чималої кількості земель. Незалежні ж власники навпаки втратили свої володіння. Тінги почали відходити на другий план, втрачаючи свою впливовість, порівняно з довоєнним періодом, коли вони були головними інститутами влади Норвегії. Вся законотворчість перейшла до рук короля та церкви. У зв'язку з чим, постало питання централізації влади монарха та її юридичне закріплення у документах, а також

необхідність створення єдиної системи законодавства для всіх округів.

XIII століття стало для Норвегії періодом розквіту, до влади прийшов Магнус IV Законодавець, який зміг вирішити всі насушливі питання: централізація влади, налагодження зв'язків з іншими країнами, розширення та завоювання нових територій, розвиток торгівлі, розквіт економіки, поява нових міст, які стають осередками суспільного життя та зрештою запровадження єдиної для всього королівства збірки законів-Ландслов.

Як вже зазначалося вище, Ландслов- перший загальнодержавний збірник законів Норвегії, прийнятий королем Магнусом VI, який за це був прозваний «Виправником Законів» у 1274 році. Він набув чинності на всій території Норвегії у 1276 році. Завдяки Ландслову, норвезька влада змогла об'єднати регіони Норвегії, покінчивши з правовою відокремленістю.

Збірка уявляє собою пролог та вісім розділів (про відвідування Гулатінгу, про християнську віру, про захист країни, про кримінальне право, про викуп та оренду землі, про торгівлю, про спадкоємців та про крадіїв).

В рамках теми тез, ми розглянемо регулювання земельних відносин, а саме розділ «про викуп та оренду землі».

Земля завжди та майже всюди була найголовнішим та найціннішим видом власності. В Норвегії, яка по своему географічному розташуванню є гірською країною, родюча земля, яка була придатна для землеробства, була на вагу золота, тому правове регулювання земельних відносин було дуже важливим питанням.

За Ландсловом вся земля в королівстві належала монарху, це було абсолютне право, яке розповсюджувалося як на вільні землі, так і на приватні ділянки- одалі. Одаль- спадкове, родове земельне володіння угіддями, які могли складатися з родючих земель, пасовищ, лісів або лугів. Він був колективною власністю В законі є позначення, на які саме землі розповсюджується цей термін. По-перше земля може вважатися одалем для того, хто нею володіє, якщо вона знаходиться в одному роді протягом шістдесяти років. По-друге, так як вся земля вважалася власністю короля, він міг дарувати землі людям

за їх досягнення та вчинки, така подарована земля також вважалася одалем. По-третє, якщо землею володіли троє предки з боку батька, то для четвертого вона може вважатися одалем.

Також законом встановлюється процес продажу земельної ділянки, власник був повинен поїхати на тінг свого округу та голосно заявити о продажі землі. Він має запропонувати землю всім родичам, які мають право на викуп. В законі зазначається щодо призначення ціни для продажу одалі, сума встановлюється спеціальними «шістьма досвідченими людьми», але в законі не вказано як саме обиралися ці люди.

Крім того, в збірці є пункти, які встановлюють відповідальність за махінації щодо продажу землі, такі як отримання грошей, але не передача землі покупцю.

Після придбання землі новим власником, він повинен був належно доглядати за ділянкою, законом це передбачено принципом «кожен повинен отримати таку ж землю, яку він успадкував». «Кожна людина продає назад стільки ж землі, скільки взяв. І якщо земля краще, ніж взята ним, тоді це до його вигоди, а якщо гірше, то відшкодовує за остаточною оцінкою шести освічених людей.»

Якщо згодом новий власник захоче продати придбану ділянку, то згідно закону, він спочатку повинен запропонувати її минулому господарю.

Також законом був передбачений суд за землю. Той, хто вирішив судитися за ділянку повинен сказати про це її господарю. В тексті визначено спеціальний день, коли можна було проводити суд- вдень, перед Святою ніччю. У непримушеному оточенні, члени якого не є зацікавленими особами збирався суд з позивача, відповідача, шести свідків, судді та шести освічених осіб. Сторони виносили свої аргументи щодо того, кому повинен належати одаль, а суддя повинен був винести рішення на основі кількості істинних аргументів за кожною стороною. При виграші позивача, відповідач мав продати йому оспорену ділянку за ціною, яку встановлено «шістьма досвідченими людьми».

Ландсловом регулювалася і оренда землі, яка забезпечувала право займати землю, а плата за оренду дозволяла отримати право на збір врожаю та все інше, про що було

домовлено в угоді. Земля та все, що на ній знаходилося було захищено законом, якщо орендар повертав ділянку у неналежному стані, такому, який не відповідав стану на момент початку оренди, то власник одаля отримував грошову компенсацію, рівносильну понесеній шкоді, розмір якої оцінювався шістьма досвідченими людьми. Якщо чиясь ділянка була незаконно використана іншою людиною, законом це розцінювалося як грабіж і надавало підстави для проведення суду, а в подальшому сплаті значного штрафу.

Підсумовуючи все вищесказане, можна прийти до висновку, що Ландслов став першою загальнодержавною збіркою норвезьких законів. Збірник встановлював систему регулювання різних аспектів життя, включаючи земельне регулювання, кримінальне право, сімейне право та спадкоємство. Він ґрунтувався на принципах справедливості та рівності, що гарантувало захист прав усіх землевласників та чітко окреслював їх права та обов'язки, а також процедури вирішення земельних спорів.

Ландслов мав значний вплив на розвиток права та земельних відносин в Норвегії. Він став основою для розвитку законодавства та в подальшому зміцненню норвезької правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Земский закон» (Ланделов) Магнуса Исправителя Законов: утраченное единство?», С.Ю. Агишев (2015 г.) <http://voxmeditacvi.com/wp-content/uploads/2016/11/Voxmediaevi-2-313-14> 2015 %D0%90%D0%B3%D0%B8%D1%88%D0 %B5%D0%B2-49-74.pdf
2. СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СКАНДИНАВСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У VIII-XI СТ.СТ. Б.Г. ГОЛОВКО.
3. История Норвегии. Издательство «Наука», Москва 1980. А. С Кан. Глава 3 «Образование раннефеодального государства» Глава 4: «Расцвет норвежской монархии в XIII в.».
4. Перевод тексту «Ландслов» М. Панкратовым.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка
кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ
ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Ржевська Віолета Віталіївна,
студентка 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ У ЧАСИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Сучасний правовий статус жінки в Україні ґрунтується на глибокому історичному корінні. Оформлення державними органами зазначеної правової категорії відбувалося на фоні складних політичних процесів: зміни форм держави, зміни правлячих верхівок, вплив релігії, тощо.

Після хрещення Русі почало змінюватись правове становище жінки. Якщо у дохристиянський період вона не могла самостійно виступати у правовому житті, перебувала у повній власності чоловіка, то у християнський період жінка отримала певні особисті права та була дієздатним членом суспільства. Проблема прав жінок, рівноправ'я статей — це одна з складних правових проблем, що з'явилася ще за давніх часів, і яка досі в багатьох країнах, зокрема і в Україні, на сучасному етапі законотворчості є вельми актуальною справою. Хотілося б детальніше розглянути, на що саме жінки мали право.

Наукова спільнота мало приділяла уваги проблемі правового статусу жінок в давньоруському законодавстві. Останні дослідження та публікації, які намагалися розглянути це питання, були досить обмеженими. Навіть в Україні дуже мало юридичних праць, що здійснили глибокий аналіз правового положення жінок в Київській Русі. Сьогодні більшість досліджень зосереджені на історичному аспекті цієї теми.

Найвідоміші правові документи часів Київської Русі, які регулювали правове становище жінки, це «Руська Правда» та Статут князя Ярослава про церковні суди. «Руська Правда» була складена у XI—XII столітті на основі звичаєвого права і містила норми кримінального, спадкового, торгового та процесуального законодавства. Руська Правда — звід давньоруського права, що включає окремі норми «Закону Руського», Правду Ярослава Мудрого, Правду Ярославичів, Устав Володимира Мономаха та ін. Цей документ регулював захист життя та майна княжих

дружинників та слуг, становище залежних людей, обов'язкове та спадкове право тощо. «Руська Правда» мала три редакції: Коротку, Простору та Скорочену.

Кримінальне право Київської Русі не залишалося байдужим до долі жінки. Закони карали за насильство, захищаючи її від жорстокого поводження. Жінки могли виступати свідками та позивачами в суді, відстоюючи свої права. Проте, їм було відмовлено в можливості виконувати певні публічні ролі, обмежуючи їхню участь у суспільному житті.

Статут князя Ярослава про церковні суди - звід постанов, що містив норми про шлюбно-сімейні відносини, злочини проти церкви, моралі та сім'ї.

У Статуті встановлювалася компетенція церковних органів та судів. В законодавстві Київської Русі існували норми, які встановлювали нерівність між особами залежно від статі та соціального статусу. Наприклад, Просторова редакція Руської Правди встановлювала різні види покарань за вбивство жінки в порівнянні з вбивством чоловіка. Хоча суд розглядав обидва випадки, судові витрати варіювалися: відшкодування, що йшло на користь князя (віра), та компенсація, яка призначалася родичам загиблої (головщина), мали різний розмір в залежності від статі жертви. Це свідчить про існування норм, що обмежували права жінок у порівнянні з чоловіками. Варто відзначити, що винних у вбивстві жінки та чоловіка судили тим же судом.

Також, умови та підстави для розлучення, які були визначені Статутом Ярослава, становили пригніченням прав жінок. Згідно зі Статтею 10: "Якщо дружина піде від свого чоловіка через іншого чоловіка або через матір чоловіка, то цю дружину слід послати до домівки церкви, а нову дружину продати митрополиту. Якщо у дружини буде серйозна хвороба, сліпоту або тривала хвороба, то про це не можна буде позбутися. Так само, жінку не можна позбавити чоловіка". Розлучення було можливим, але воно було складним і оточеним стигмою. Жінки могли ініціювати розлучення лише у конкретних ситуаціях, таких як зрада чи насильство з боку чоловіка. Характерно, що обов'язкове розлучення наступало лише у разі провини дружини, тоді як невірність чоловіка не була достатньою підставою для

розлучення, і жінка мусила терпіти це.

У Церковному Статуті Ярослава зазначено, що соціальний статус визначав тяжкість покарання за викрадення жінок. Наприклад, якщо викрадали дівчину, то штраф залежав від того, чи вона була дочкою або дружиною впливового боярина, чи просто поважної особи. За це варто було сплатити штраф, а також відшкодувати митрополиту. Наприклад, за викрадення боярської дочки або дружини штраф становив 5 гривень золота, а за викрадення менших бояр - гривню золота. Винуватці також сплачували штрафи за викрадення невливових людей, але вже меншу суму. Стаття 1: «Аще хто пошібаєть боярську дочерь або боярську дружину, за сором їй 5 гривень золота, а митрополиту 5 гривень золота; а менших бояр - гривня золота, а митрополиту - гривня золота; нарочитих людей - два рубля, а митрополиту два рубля; простим чадм - 12 гривень кун, а митрополиту 12 гривень, а князь казнител'».

Навіть раби жіночої статі зазнавали утисків, порівняно з чоловіками. Про це свідчить і той факт, що Руська Правда передбачає жінкам-рабам лише єдиний обов'язковий випадок визволення. Тільки раба з дітьми, прижитими від пана, по смерті його виходила на волю. Хочу навести приклад, у скільки оцінювалось життя рабині за Руською Правдою. Стаття 24: «Якщо вбита рабиня-годувальниця, чи син її, то [платити] 12 гривен.»

Незважаючи на всі проблеми, законодавство Київської Русі мало й позитивні аспекти. Важливо відзначити, що вперше жінки отримали рівні права з чоловіками стосовно майнових питань у сім'ї. Можна стверджувати, що правовий статус жінки-дружини та жінки-матері був порівняний зі статусом чоловіка. Наприклад, "Руська Правда" у розширеній редакції визначала можливість окремого майна для жінки і чоловіка (особиста власність), оскільки жінка вносила придане у сім'ю. Після смерті чоловіка вдова могла отримати частину спадщини і мати право на керівництво сім'єю. Наприклад, стаття 93 говорить: "Якщо після смерті чоловіка його дружина залишається у вдовах, то їй належить видача частини спадщини, оскільки вона є господинею того, що чоловік їй залишив у заповіті, але вона не має влади над самою спадщиною чоловіка". Вона ставала опікуном своїх дітей.

На жаль, мати вільно розпоряджалася тільки своїм майном. Після її повторного одруження опікуном майна дітей ставав вітчим, який зобов'язаний був зберегти майно до повноліття пасинків і мав право користуватися лише доходами від маєтку підопічного.

Хоча в давньоруській державі писаними законами жінці надавалися рівні з чоловіком особистісні, майнові та процесуальні права, але механізм їх захисту не був належним чином розроблений. Це в подальшому призвело до втрати паритетного статусу жінки і чоловіка. Запозичення елементів візантійського права та церковних норм у сферу сімейних відносин відбувалося поступово. Спочатку це відбувалося переважно на користь жінок з вищих верств населення, а з часом ці зміни закріпили нерівноправне становище жінок у сім'ї та суспільстві.

Вищевикладене дає підстави для певних узагальнень. Жінки все ще залишались залежними від чоловіків, їх слово не мало ваги у політичних питаннях, тільки після смерті чоловіка жінка могла перебрати повноваження глави сім'ї. Думка жінки набувала важливості при виборі нареченого, жінка могла вимагати розлучення за певних обставинах. Мала право власності й володіння приданим. Таким чином, не дивлячись на залежність, жінки мали обмежену автономію в певних аспектах свого життя.

Історія правового становища жінки в Київській Русі — це не лише сукупність законів та норм. Це складна історія життя, в якій переплелися традиції, права і обмеження. Це історія, яка змушує нас замислитися над роллю жінки в суспільстві, над тим, як вона змінювалася з часом, і над тим, яким шляхом має йти далі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Матвієнко М. Історичний розвиток правового регулювання сімейних відносин та правового режиму майна подружжя. *Київський студентський журнал міжнародного права*. 2006. № 3. С. 97 - 106.
2. Кривошей О.П. Жінка в суспільному житті

України за часів козаччини: Історичні розвідки. Запоріжжя: «Поліграф»-«Просвіта», 1998. 68 с.

3. Руська Правда: (Коротка та Просторова редакції) / Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і ф-тів: У 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький; За ред. В. Д. Гончаренка. Київ, 1997. Т. 1. З найдавніших часів до початку ХХ ст. С. 27-39.

4. Статут князя Ярослава про церковні суди: (Просторова редакція) // Там само. С. 41-45.

5. Історія держави і права України: підручник. Київ : МАУП, 2007. 552 с. Бібліогр. в кінці розд.

6. Історія держави і права України : підручник. / В.М. Іванов. Київ : КУП НАНУ, 2013. 892с.

7. Аніщук Н. Правове становище українських жінок в історичному минулому. *Право України*. 2002. № 3. С. 155-157.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Рожкевич Таїсія Володимирівна,
студентка 1 курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ІНІЦІАТИВА ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО» ТА УКРАЇНА

Політично-дипломатичні зв'язки між Україною та ЄС розвивалися в умовах складного становлення української державності та геополітичних змін у пострадянському просторі. Україна формувала взаємини з ЄС на основах повноцінної інтеграції та поетапного законодавчого забезпечення процесу європейського об'єднання. Одним із способів досягнення стратегічних цілей України була співпраця в межах ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство».

«Східне партнерство» – це стратегія розвитку відносин між ЄС та шістьма країнами Східної Європи і Південного Кавказу з метою створення спільного простору, заснованого на спільних цінностях. Ця ініціатива мала сприяти впровадженню

внутрішніх реформ та зміцненню інтеграції нашої країни у Європейський Союз. Україна активно працювала над використанням цього формату та можливостей співпраці. Крок до стандартів Європейського Союзу мав позитивно вплинути на інші пострадянські країни ЄС та посилити співпрацю у європейському регіоні.

Загальною метою Східного партнерства було зближення відносин між ЄС та його східними сусідами і сприяння відповідним програмам реформ у цих країнах. Згідно з документом, загальні цілі Східного партнерства полягали у наступному:

1) підтримка реформ у країнах-партнерах через Комплексну програму інституційної розбудови;

2) створення багатосторонньої платформи для Східного партнерства, включаючи підтримку окремих флагманських ініціатив;

3) врахування регіональних економічних та соціальних відмінностей в кожній країні-партнері;

4) посилення внутрішньої інтеграції Східного партнерства шляхом підтримки економічного та соціального розвитку.

Серед результатів ініціативи – впровадження узгоджених реформ, максимальна імплементація законодавства відповідно до норм ЄС, зменшення регіональних економічних дисбалансів, підвищення стабільності в регіоні, функціонування багатосторонніх платформ та реалізація флагманських ініціатив.

За більш ніж десятирічний період роботи Східного партнерства відбулася низка подій, які дозволяють оцінити сильні та слабкі сторони цієї складової політики сусідства ЄС. З одного боку – розвиток співпраці між ЄС та країнами Східного партнерства на інституційному рівні, чимало досягнень у таких ключових пріоритетах, як економічні реформи, належне врядування, енергоефективність, захист довкілля, мобільність та міжлюдські контакти, а також приклади перспективних ініціатив, які виявилися доволі успішними. З іншого боку стали очевидними і слабкі сторони політики Східного партнерства. Принцип інклюзивності, який мав би заохочувати участь усіх шести країн у співпраці, натомість відігравав стримуючу роль,

обмежуючи можливості партнерства до рівня найменш амбітних учасників, що знижувало привабливість для активістів з Грузії, Молдови та України. Серйозною перешкодою для вироблення спільної позиції в рамках Східного партнерства були різні геополітичні позиції шести країн-учасниць, які стали особливо помітними після початку російської агресії проти України. При цьому небажання ЄС чітко визнати можливість членства тих країн, що підтримали застосування збройної сили також не сприяло підвищенню інтересу цієї трійці до Східного партнерства, викликаючи занепокоєння, що політика Східного партнерства може перешкоджати їхнім євроінтеграційним амбіціям.

Однак для того, щоб політика Східного партнерства була дійсно успішною, вона повинна бути готовою до більш рішучих змін, тобто до більших амбіцій ЄС у цій частині політики сусідства, а також до більшої активності та зацікавленості з боку самих держав-членів Східного партнерства. Політика інклюзивності не повинна перешкоджати диференціації та принципу «більше – це більше», а інституційні рамки Східного партнерства повинні враховувати відмінності у прогресі, можливостях та амбіціях країн-членів Партнерства. Посилення прихильності до обумовленості має перетворити Східне партнерство на меню для вибору економічних програм, водночас поклавши край позиції деяких учасників, які ігнорують питання належного врядування, демократії та верховенства права. Співпраця у сфері безпеки, включаючи військові та військово-технічні елементи, має бути поглиблена та інституціоналізована відповідно до задекларованого прагнення ЄС до стратегічної незалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Турчин Я. Перспективи “Східного партнерства” в умовах геополітичних та безпекових змін східноєвропейського регіону. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2. № 1. С. 61–68.
2. Нагорняк І. Ініціатива ЄС “Східне партнерство”. Інституційні основи, завдання та перспективи змін. *Наукові*

записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 2. С. 350.

3. Снігир О. В. Ініціатива ЄС “Східне партнерство”: перспективи ефективної реалізації та можливості для України/ О. В. Снігир, С. А. Гуцал, С. І. Мітряєва, М. О. Лендъєл. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-09/Shidne_partn-se670.pdf. С. 5.

4. Максак Г. “Східне партнерство” – перспективи багатостороннього виміру. Україна і “Східне партнерство”: візія 2025 року. Аналітичне дослідження. Київ: ГО “Рада зовнішньої політики Українська призма”, Офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2021. С. 4-5.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Світлична Єлизавета Михайлівна,
студентка 1 курсу, 8 групи
факультету юстиції
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОЛЬ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Революція гідності 2013 – 2014 років залишила великий слід в історії України. Ця історична подія стала вирішальним моментом, який визначив подальший шлях розвитку країни та демократії.

Водночас, існує велика кількість думок з приводу її історичної значущості.

Є. Букет, краєзнавець і журналіст, зазначає, що право на повстання сьогодні закріплене в Статті 5 Конституції України. Народ має невід’ємне право змінювати конституційний лад країни, яке не може бути узурповане державою та її органами.

Історик П. Гай–Нижник писав, що серед наслідків Євромайдану та Революції Гідності слід виділити такі позитивні наслідки: зміцнення громадянського суспільства; відновлення порушених громадянських свобод; відновлення можливостей

для реформування країни.

Ці події показали всьому світові, що український народ здатний відстоювати свої права та свободу і самостійно вибирати демократичний шлях розвитку країни. За цю свободу було віддано життя українських патріотів, і політичним лідерам потрібно завжди пам'ятати про цю велику ціну.

О. Білий – доктор філологічних наук зауважував, що упродовж тривалого часу ми спостерігаємо розгортання боротьби з корупцією. Щоразу усталений порядок корпоративної кругової поруки руйнує будь-яку спробу змінити стан речей законним шляхом. Не випадково колишній глава СБУ Валентин Наливайченко відзначив проблему необхідності створення трибуналів не лише для терористів, а й для корупціонерів. Основна вимога української Революції Гідності – це не просто ротація політичних еліт, а ліквідація наслідків для оновлення правової бази країни. За роки української незалежності відбулась фактична приватизація державних інституцій, які втратили свою загальнонаціональну роль і перетворились на силовий загін кримінальної корпорації. Навіть під час війни не вщухає боротьба за державу як знаряддя реалізації суто корпоративних інтересів.

Кульчицький Станіслав, доктор історичних наук, зазначав, що Революцію гідності слід розглядати як один із вагомих соціальних вибухів, яким супроводжується процес докорінної зміни радянського ладу в пострадянській.

Андрій Ткачук зауважував, що з перших днів усенародних виступів можна зробити висновок, що це була революція, оскільки такі процеси повністю відповідали першій умові революції – делегітимізацію влади та активізацію мас.

На мою думку, у список результатів Революції гідності важливо додати: зміцнення відносин України з НАТО, відхід країни з-під політичної залежності Росії, укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що змушує уряд країни забезпечити у внутрішній політиці спільні для Сторін принципи, а це дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод.

Підбиваючи підсумки, хочу зазначити, що Революція

гідності стала важливим кроком для визнання незалежності України та подальшого проєвропейського курсу розвитку, що відкрило нові можливості для змін у всіх сферах держави. Відбулись зміни в політичній площині України, що призвело до розвитку демократії та утвердження основоположних прав людини.

Важливо підкреслити, що рушійним наслідком Революції стало підвищення національної свідомості громадян та їх мобілізація навколо ідей свободи, патріотизму. Революція гідності – це вагомий етап в історії України, який сприяв побудові сучасної держави, заснованої на основоположних принципах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Власенко С. І.

*Седоренко Софія Анатоліївна,
студентка 1 курсу, б групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ДЕКЛАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР КОНСТИТУЦІЇ УРСР 1937 року

Українці завжди цікавились своєю історією, а з початком повномасштабного вторгнення до більш широкого кола осіб прийшло усвідомлення, що треба пізнавати та аналізувати історію. Наразі більшість уваги зосереджено на відносинах України та країни агресора і на мою думку, найбільшого політичного, правового та суспільного впливу Україна зазнала під час її перебування у складі СРСР. У 1937 році було прийнято Конституцію УРСР, яка мала значно більше демократичних положень аніж попередні радянські конституції, але й політика

проводилась в розріз з Основним Законом.

29 червня 1936 року в постанові Президії ЦВК УРСР було зазначено: «Для розробки проекту Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки створити Конституційну комісію Центрального Виконавчого Комітету УРСР. Склад Конституційної комісії подати на затвердження наступного засідання прийди Президії ЦВК УРСР», що означало початок роботи над складанням Основного Закону [1]. Вже 1 січня 1937 року текст нової української Конституції опубліковано для обговорення в засобах масової інформації. А 25 січня 1937 року її затвердив Надзвичайний XIV з'їзд Рад УСРР. Конституція УРСР була цілковитою рецепцією Конституції СРСР 1936 р. Порівняно з текстом 1929 р., третя Конституція містила багато нових положень, статей, розділів і була демократичною за змістом і декларативною по суті. У ній розписано детально всі права і свободи, які надавалися громадянам, встановлено демократичну виборчу систему, проголошено побудованим соціалізм, надано право вільного виходу УРСР зі складу СРСР.

Стаття 124 Конституції УРСР 1937 року проголошувала: "Громадянам Української РСР забезпечуються свобода слова, свобода друку, свобода зборів і мітингів, свобода вуличних походів і демонстрацій". Ці декларації не мали жодного стосунку до реального життя радянських людей. Режим, який на той час панував у СРСР, був жорстокою тоталітарною системою, де будь-яке інакомислення жорстоко придушувалося. Замість свободи слова існувала жорстка цензура, яка контролювала будь-які засоби масової інформації. За будь-який прояв вільнодумства можна було отримати суворе покарання, частіше, доходило до розстрілу. Антигуманність тоталітарної системи полягала ще й в тому, що вона жорстко карала "відхід від накресленої зверху" генеральної лінії. "Ворогом народу є не лише той,- говорив Сталін,- хто здійснює акти саботажу, але й той, хто сумнівається в правильності партійної лінії"[2]. Письменники, які намагалися творити українською мовою, юристи, які відстоювали права людей, - всі вони ризикували опинитися в ГУТАБі або бути розстріляними.

Стаття 13 Конституції УРСР 1937 року проголошувала, що "Українська Радянська Соціалістична Республіка, ...здійснює

державну владу самостійно, зберігаючи повністю свої суверенні права". Насправді, ніякої самостійної державної влади в УРСР не існувало. Вся система влади була під тотальним контролем монополюючої КПРС. Декларація суверенітету в Конституції УРСР 1937 року була лише фікцією. Насправді, УРСР була не суверенною державою, а частиною тоталітарної імперії, де вся влада належала КПРС.

Стаття 14 Конституції УРСР 1937 року проголошувала: "Українська Радянська Соціалістична Республіка зберігає за собою право вільного виходу з Союзу Радянських Соціалістичних Республік". Ця декларація, як і багато інших у цій Конституції, мала суто демагогічний характер. Насправді, ніякого реального права на вихід з СРСР УРСР не мала.

Підтвердженням цього є: те, що Конституція не містила жодних положень про те, як саме УРСР може скористатися цим правом; жорсткий контроль Комуністичної партії над усіма сферами життя, НКВС жорстоко придушували будь-який прояв інакомислення, включаючи й заклики до виходу з СРСР.

Яскравим прикладом декларативності статті 14 Конституції УРСР є трагічна доля Левка Лук'яненка [3]. У 1961 році він був засуджений до страти за те, що написав "Маніфест Українського Робітничо-Селянського Союзу", в якому обґрунтовував необхідність виходу УРСР зі складу СРСР. Стаття 14 Конституції УРСР 1937 року про право виходу з СРСР була лише пропагандистським трюком. Насправді, УРСР не мала жодної можливості скористатися цим правом.

Конституція УРСР 1937 року, попри декларування широких прав і свобод, а також суверенітету республіки, мала декларативний характер. Відсутність реальних механізмів для забезпечення прав людини та жорстока репресивна політика радянського режиму робили ці декларації нікчемними. Фактична втрата суверенітету через жорсткий контроль з боку КПРС, централізоване планування економіки, підпорядкування Збройних сил союзному центру та відсутність самостійної зовнішньої політики перекреслювали декларації про суверенітет УРСР. Переслідування за інакомислення, жорстокі репресії, геноцид українців, депортації народів, штучний голод - все це стало жахливим наслідком розриву між деклараціями

Конституції і реальністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко В. Конституція Української РСР 1937 р. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2 (69). С. 75–83.

2. РЯШКО, В. І.; РЯШКО, О. В. Насильство в політиці і практиці сталінського тоталітарного режиму (історико-правовий аспект). *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки*, 2015, 825: 269-273.

3. Шевченко, А. Є., & Січова, О. О. Порівняльно-правовий аналіз захисту прав і свобод громадян за конституціями УРСР 1937 та 1978 рр. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*, 2017, 4-5: 19-23.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Семегук Дарина Сергіївна,
студентка I курсу, 18 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 Р.

Людина протягом усього історичного розвитку прагнула до визнання та встановлення своїх особистих прав та свобод, як її основоположних можливостей, необхідних для гідного життя.

Сьогодні кожна демократична держава, яка проголосила людину найвищою соціальною цінністю, не може ігнорувати її права та свободи. Після Другої Світової війни, у зв'язку з тими звірствами, які були вчинені по відношенню до суспільства, стала зрозумілою важливість встановлення базових прав людини, фундаментальних можливостей, в рамках яких особа зможе вільно існувати. З метою захисту вищезазначених потреб, у 1949 році було створено міжнародну регіональну організацію

європейських держав-Раду Європи[1]. Цією структурою було розроблено Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Її підписали країни-учасниці Ради Європи 4 листопада 1950 року, а набрала чинності 3 вересня 1953 року після її ратифікації державами [2].

За своєю структурою, Конвенція складається з 3 розділів та декількох протоколів; саме перший розділ встановлює прав і свобод людини[3]. Стаття 2 цього розділу стосується права на життя.[3, ст.2]. Враховуючи багатовікову історію суспільства, це право має найбільше значення в ієрархічній структурі прав і свобод. Людина в різні епохи могла втратити своє життя за незначні провини, що загалом ставило під сумнів її статус як найвищої живої істоти. Позбавляючи людство життя жорстокими, не гуманними способами, принижувалась і сама людина, і її гідність. Тож наступна стаття стосується саме заборони катування [3,ст.3]. Людство на початку свого існування відзначалось високим рівнем розвитку у галузі покарання за злочини. В Стародавньому Єгипті за скоєння злочину, особині могли відрізати ніс, побити палицями, обернути в раба, застосувати смертну кару [4, с. 28-29]. Такі види покарання в сучасному світі вважаються неприпустимими, але вони переходили з епохи в епоху, набираючи все більшої сили і розвиваючи дедалі більше жорстокість покарань. В умовах класової нерівності поширювався інститут рабства. Людина була в залежному становищі; була змушена виконувати повинності, які на деяких територіях були надмірно тяжкими. Українці також перебували в такому стані, особливо жорстокою стала епоха перебування наших земель у складі російської імперії. Селяни піддавались жорсткій експлуатації з боку панів. Тож скасування кріпосного права у 1861 році стало важливою подією для тогочасних українців. Конвенція у свою чергу також забороняє рабство та примусову працю, що дає змогу людині вільно існувати, не залежати від вищих за станом прошарків суспільства; особа в змозі сама обрати вид своєї діяльності та має змогу не бути в підневільному стані [3, ст.4]. Стаття 5 Конвенції стосується права на свободу та особисту недоторканність. Це право в нашого народу також було узурповане, особливо під час перебування України у складі

СРСР. Під арешт в ті часи міг потрапити будь-хто, особливо ті громадяни, які висловлювались вільно про тодішню владу. Сьогодні ж в демократичній Україні кожен має свободу та недоторканність, якщо особа діє відповідно до чинного законодавства, незважаючи на його погляди.

Наступні статті стосуються справедливого суду, поваги до приватного та сімейного життя, свободи думки, совісті, релігії, свободи вираження, свободи зібрань та об'єднань, права на шлюб, на ефективний засіб юридичного захисту, заборони дискримінації, відступу від зобов'язань під час надзвичайної ситуації, обмеження політичної діяльності іноземців, заборони зловживання правом, межі застосування обмежень прав [3, ст.6-18].

Тож встановлення таких прав на законодавчому рівні та їх захист мають важливе значення для демократичної країни. Україна стала членом Ради Європи та 17 липня 1997 року ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод; чинності набрала вже 11 вересня 1997 р.[1].

Наша держава прагне до цілковитої демократії, тож визнання людини та її прав і свобод як найвищої соціальної цінності, є важливим етапом для розвитку державності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рада Європи. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Рада_Європи.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Конвенція_про_захист_прав_людини_і_основоположних_свобод#Історія_ухвалення_Конвенції

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. ГРУБІНКО А. ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА РИМСЬКЕ ПРАВО. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2019. 384ст. [ст.28-29.]

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім.

Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

*Синеруб Володимир Володимирович,
студент 1 курсу, 21 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПЕРША ГАЛИЦЬКА КОНСТИТУЦІЯ 1918 року

Прагнення до об'єднання українських земель та спротив польській окупації були основними чинниками, що вплинули на прийняття Першої Галицької Конституції 1918 року. Промовці на засіданні 28 жовтня 1918 року, зокрема Кость Левицький, висловили чітке бачення об'єднання українських земель, що сприяло створенню Західної Української Народної Республіки (далі - ЗУНР) як першого кроку до об'єднання з Української Народної Республіки (далі - УНР) в одну українську державу.

Протистояння з Польщею за Галицькі території, яке проявилось в протестах проти польської окупації та війни як єдиного способу приєднання до Польщі, знайшло своє відображення в конституції, яка гарантувала українцям право на самовизначення і незалежність та передбачала заходи для захисту від зовнішніх загроз. Потреба в об'єднанні зусиль для досягнення цілей українського народу знайшла своє відображення в необхідності збереження єдності перед обличчям зростаючої конфронтації з Польщею. Ця потреба консолідації знайшла своє відображення в конституції, яка чітко визначила структуру влади та повноваження державних органів ЗУНР.

Невизначеність щодо майбутнього статусу Галичини у складі Австро-Угорщини, яка стала очевидною після відмови імператора Карла від поділу території, вплинула на розробку тимчасової конституції, яка передбачала ухвалення постійної конституції після остаточного вирішення статусу Галичини. Запрошення українських представників до Відня продемонструвало зростаюче прагнення українців до самовизначення, що знайшло своє відображення у проголошенні

незалежності ЗУНР та розробці першої Галицької конституції у 1918 році. Ці події вирішили майбутнє Галичини та заклали підвалини її державності. [1]

Перша Галицька Конституція 1918 року стала важливою етапом в політичному та конституційному розвитку регіону. Вона була створена в умовах існування ЗУНР та УНР, які намагалися створити єдину українську державу. Перша Галицька Конституція була розроблена Станіславом Дністрянським, українським юристом і політичним діячем, який також брав участь у розробці Української Національної Конституції. Перша Галицька Конституція була покликана забезпечити основу для політичної організації регіону, який на той час був частиною Австро-Угорської імперії. Вона ґрунтувалася на принципах демократії та самовизначення і мала на меті встановлення конституційного правління в регіоні. [2]

Конституція складалася з двох частин: перша частина містила основні закони Галицької держави, а друга - тимчасові положення на перехідний період. Основні закони проголошували Галичину, Північну Буковину та Закарпатську Україну складовими частинами цілісної Української держави і гарантували право українського народу на самовизначення.

Одним з ключових положень Першої Галицької конституції було визнання прав національних меншин у регіоні, яке там проживало, а саме польському, єврейському та німецькому, гарантувалося "національне самоврядування". Це був значний відхід від політики Австро-Угорської імперії, яка історично придушувала права національних меншин. Конституція також передбачала створення парламенту, який би відповідав за прийняття законів від імені регіону.

Перша Галицька конституція ніколи не була повністю реалізована, однак вона залишається важливим історичним документом, який відображає прагнення українського народу до самовизначення та конституційного правління. З точки зору впливу на український конституціоналізм, Першу Галицьку Конституцію можна розглядати як попередницю Української Національної Конституції, яка була розроблена в 1919 році. Обидві конституції ґрунтувалися на схожих принципах демократії та самовизначення, і обидві прагнули встановити

конституційну владу для українського народу.[3]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тимченко Р. В. Відносини Української Народної Республіки й ЗахідноУкраїнської Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.). – К.: Інститут історії України НАНУ, 2013. С. 75-77

2. Усенко І.Б., Возьний В.І. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЕКТИ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ, Конституційні проекти С.Дністрянського [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2008. - 568 с.

3. Басара-Тиліщак Г. Б. та Василик І. Нереалізовані Конституції України: конституційні проекти ЗУНР і УНР та їх творці – доктор права, адвокат Станіслав Дністрянський та правознавець Отто Ейхельман URL-<https://www.hsa.org.ua/blog/nerealizovani-konstytutsiyi-ukrayiny-konstytutsijni-proekty-zunr-i-unr-ta-yih-tvortsi-doktor-prava-advokat-stanislav-dnistrianskyj-ta-pravoznavets-otto-ejhelman>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НІОУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К. М.

Синяньська Катерина Миколаївна,

студентка I курсу, I групи

факультету слідчої та детективної діяльності

НІОУ імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАДУНАЙСЬКОЇ СІЧІ

Відносини між Російською та Османською імперіями у XVIII столітті були динамічними та вельми напруженими й

характеризувались постійною боротьбою за владу і території. Українське козацтво в цей період часу стало тим значущим чинником, який імперії не могли ігнорувати при реалізації своїх задумів. Безпосереднім організаційним ядром українського козацтва наприкінці XVIII ст. стала Задунайська Січ, яка проіснувала з 1775 по 1828 рр.

Передумовою для появи Задунайської Січі стали події 1709 року, коли козаки підтримали Івана Мазепу. Саме після цього Російська імперія почала масований наступ на козацтво, зокрема за наказом Петра I була захоплена і знищена Чортомлицька Січ. Вцілілі козаки були змушені звернутися за допомогою до Кримського ханства, яке надало дозвіл на створення Олешківської Січі, а також низку економічних привілеїв, таких як дозвіл на вилов риби та контроль над торговельними шляхами.

У 1734 році під контролем російського уряду на підставі Лубенського договору була утворена Нова (Підпільницька) Січ, а козакам були дані гарантії на самоврядний суверенітет. Однак у 1775 р. за наказом російської імператриці Катерини II Нова Січ була зруйнована, а всі права та вольності запорозьких козаків ліквідовані. Показово, що операція з ліквідації Нової Січі була ретельно спланована не тільки з військової точки зору, а й з ідеологічної. Зокрема, козацьку старшину напередодні ліквідації Січі намагались підкупити та залякати.

Після руйнування Нової Січі козацтво розділилося: одні присягнули імператриці, інші поїхали шукати кращої долі. Оскільки старий союзник, Кримське ханство, отримало незалежність, козаки вимушені були звернутись до Османської імперії. За результатами домовленостей вони оселились в Очаківській області біля лиманів та дельт річок. Потім за Айнали-Кавакською конвенцією козаків було переселено за Дунай.

Під час чергової російсько-турецької війни задунайські козаки, які вступили до Османського війська, показали себе гарними розвідниками і воїнами через добре маскування та взаємодію з місцевим населенням. В той же час Російська імперія не полишала спроб переманити козаків на свій бік. Кошовий Трохим Помело вже хотів перевести кіш, але козаки

ще пам'ятали про руйнування Нової Січі, тому його спроба виявилась невдалою.

Задунайські козаки розуміли, що їм не вистачає економічного простору, бо найкращі землі вже були зайняті іншими переселенцями, відбувалися конфлікти за землю та воду. Наступна війна закінчилась тим, що російська армія отримала Бессарабію і опинилась на іншому боці Дунаю. Козаки були змушені звернутись до турецької верхівки з проханням надати їм кращі землі, але османи втрутилися лише після збройного конфлікту з донськими козаками. В 1814 році задунайські козаки на місці столиці донців утворили власну. Це дало їм більше простору, тепер вони могли займатися не лише рибальством, а й скотарством.

Оскільки все більше людей прагнули потрапити до Задунайської Січі, це не подобалось верхівці Російській імперії. Після утворення Усть-Дунайського війська, окрім задунайських козаків, туди почали збігати й селяни від своїх панів. В цей же час через велику кількість каральних операцій проти повсталих греків, сербів та болгар, у яких козаки зобов'язані були брати участь, почало зростати їх невдоволення. А Москва вже готувалась до нової війни. Султан, розуміючи втрату симпатій з боку козаків, намагався переселити їх, але у 1828 році на чолі з кошовим отаманом Йосипом Гладким більшість козаків перейшла на бік Російської імперії. Не пробачивши зради, османи знищили Задунайську Січ і провели каральну операцію. Однак ліквідація Задунайської Січі лише зміцнила позиції російської армії. У 1828 р. було створене окреме Запорозьке військо, яке отримало назву Азовського козацького війська.

Задунайська Січ стала унікальним явищем в нашій історії й засвідчила прагнення українців до самостійності та збереження своїх традицій навіть у складних умовах. Життя задунайських козаків було непростим: постійні війни, ворожість з боку Османської та Російської імперії, обмежені ресурси. Проте, Січ надавала їм можливість зберегти свою самобутність, культуру та звичаї. Козаки мали власне самоврядування, займалися землеробством, рибальством, скотарством, ремеслами. Знищення Задунайської Січі у 1828 році стало трагічною сторінкою в історії українського козацтва. Задунайська Січ – це не просто

історичний епізод, а символ стійкості та нескореності українського духу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рощина Л. М. Соціальне становище Задунайської Січі на початку XIX ст. та повернення задунайців у межі Російської держави у 1828 р. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. 1998. № IV. С. 90–96.

2. Бачинська О. А. Задунайські запорожці: козацьке буття в «післякозацьку добу». *Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах*. 2012. Т. 1. С. 201–216.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Шигаль Д. А.

*Скрипка Анастасія Валеріївна,
студентка 1 курсу, 23 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасні процеси інтеграції складні та різноманітні. Вони не мають однозначної класифікації та відображаються у багатьох аспектах суспільного життя. Міжнародні відносини проявляються у політичній, економічній та культурній сферах, які взаємодіють між собою. Аналіз процесу євроінтеграції має велике значення для України. Це відкриває можливості для виходу на світові ринки, особливо на ринок Європейського Союзу, підвищення конкурентоспроможності, привернення іноземних інвестицій та технологій, модернізації економіки і створення нових робочих місць. Це важливо для України, зокрема у зв'язку з наслідками війни з Росією [5, с. 38].

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців, наприклад, таких як Андрусевич Н.І. [1], досліджували вплив інтеграційних та євроінтеграційних процесів на сучасне державотворення та правотворення. В їхніх наукових працях висвітлено багато

аспектів цієї проблематики. Хоча дослідження вже ведуться, питання впливу інтеграційних та євроінтеграційних процесів на сучасне державотворення та правотворення все ще потребує комплексного наукового аналізу. Тому воно залишається не тільки актуальним, але й надзвичайно важливим для подальших досліджень [5, с. 27].

Інтеграційні процеси, сприяючи регіоналізації, призводять до децентралізації світового простору та підвищення життєдіяльності його складових частин - політичних та економічних утворень. Створення регіональних угруповань супроводжується зняттям обмежень у сфері бізнесу, що посилює економічну взаємодію між державами та має значний вплив на процеси правотворення. Світові тенденції регіональної інтеграції обумовлені не лише внутрішньо-регіональними факторами, а й зростаючими вимогами до внутрішнього та зовнішнього середовища. Це посилює міжнародну конкуренцію та стимулює кожну державу до активних зусиль для зайняття важливого місця у світовому співтоваристві. Правова інтеграція стає важливим етапом для країн, що прагнуть входити до міжнародної спільноти. Зокрема, важливою є гармонізація законодавства зі стандартами Європейського Союзу, що вимагає приведення внутрішнього законодавства у відповідність до правових актів ЄС [3].

Правовий аспект інтеграційних процесів полягає у впровадженні норм права Європейського співтовариства у національні правові системи держав-учасниць. Це робить інтеграцію невід'ємною частиною їхнього законодавства та зобов'язує національні суди застосовувати ці норми. Унікальність правового статусу європейської інтеграції полягає в тому, що співтовариства держав функціонують на основі міжнародно-правових норм і мають власний правопорядок, відмінний від національного. При дослідженні правового підходу до євроінтеграції акцент робиться на ролі та значенні інститутів ЄС, специфіці автономного правопорядку ЄС, основних принципах права ЄС та ролі Європейського Суду у їх розвитку. Європейський Суд виступає ключовим суб'єктом євроінтеграції, забезпечуючи ефективне застосування правових норм, що регулюють відносини між державами [2, с.12].

Наразі українське законодавство ще не повністю відповідає європейським стандартам, що ускладнює процес інтеграції України до Європейського Союзу. Для успішного вступу до європейської спільноти на правових засадах нашої країні необхідно адаптувати своє законодавство до європейських стандартів. Це потребує широкого реформування правової системи у всіх сферах, включаючи митне, фінансове, приватне, трудове, охорону праці, навколишнє середовище, інтелектуальну власність, податкове законодавство, законодавство щодо життя та здоров'я тощо [4, с. 44].

Таким чином, вплив європейського права на розвиток національних правових систем у країнах-членах ЄС, країнах-кандидатах та неасоційованих країнах є значним. Цей вплив призводить до бажання держав гармонізувати своє законодавство з правом ЄС, дотримуватися його основних принципів та користуватися прецедентами Європейського суду з прав людини. Право ЄС сприяє впровадженню норм та інститутів певних національних правових систем в інші країни та навіть зближенню романо-германської та англо-американської правових систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусевич А. Європейська політика сусідства: врахування екологічних питань. *Екологія. Право. Людина*. 2006. № 1(31). С. 19–22.
2. Гнатовський М. М. Становлення та тенденції розвитку європейського правового простору: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.11, К., 2002. 22 с.
3. Мариніна С.В., Суть, проблеми та перспективи розвитку форм міжнародної економічної інтеграції. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. Науковий журнал. №5. 2014. 342 с.
4. Філіпенко А.І. Природа та особливості сучасного міжнародного інтеграційного процесу. *Економічний часопис – XXI*. Науковий журнал. 2003. № URL: <http://soskin.info/ea/2003/4/20030401.html>
5. Філософія інтеграції: Монографія. За заг. ред.

В.Д.Бондаренка та Ф.Г. Ващука. Ужгород, 2011. 544 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асист. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Гоцуляк С. Л.

*Сліпченко Валерій Ігорович,
студент I курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОЗРОБЛЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ЯПОНІЇ 1889 р.

У 1889 році Японія здійснила значний крок у своєму національному розвитку, прийнявши Конституцію Великої Японської Імперії. Ця подія стала кульмінаційним моментом реформ, ініційованих під час реставрації Мейдзі у 1868р після падіння сьогунату Токугава. Завершення епохи ізоляції та феодальної роз'єднаності Японії, що тривала століттями, вимагало формування нової, централізованої державної системи, здатної ефективно інтегрувати країну в глобальні політичні та економічні процеси.

Необхідно звернути увагу на те що, прийняття конституції було відповіддю на внутрішні та зовнішні виклики, з якими стикався молодий імператорський режим. Внутрішньо, рух за свободу і народні права підтискав уряд до затвердження правових засад, що б гарантували певні свободи та законність управління. Зовнішньо, потреба довести свою модернізованість і суверенність перед західними державами, що спонукало Японію до прийняття юридичних стандартів, властивих сучасним національним державам.

Таким чином, Конституція 1889 року стала відображенням трансформації японського суспільства та держави, поклавши основу для подальшої інтеграції Японії у світову спільноту та її визнання як повноправного учасника міжнародних відносин. Важливість цього документу в історії Японії не може бути переоцінена, оскільки він не лише

впроваджував фундаментальні правові принципи, але й символізував новий етап національного самоусвідомлення та прагнення до політичної самостійності та прогресу.

Актуальність теми дослідження Конституції Японії 1889 року полягає в її значному впливі на формування сучасної політичної, правової та соціальної системи Японії. Цей документ не лише визначив основні принципи управління та права, але й засвідчив глибокі перетворення в японському суспільстві, які виходили далеко за рамки юридичних норм. Вивчення Конституції 1889 року дозволяє глибше зрозуміти процеси демократизації та модернізації в Японії, що є важливими для аналізу як історичного розвитку, так і сучасних політичних інститутів країни.

Зауважемо, що передумови передумовою прийняття Конституції Японії 1889 року стала реставрація Мейдзі, яка розпочалась у 1868 році після падіння сьогунату Токугава. Цей період характеризується інтенсивними реформами, спрямованими на централізацію влади, модернізацію економіки та створення сучасної держави за західним зразком. За цей час Японія прагнула підняти свій міжнародний статус та закласти основи для становлення як потужної імперії. [1]

Однак, із зростанням національної свідомості та активізацією громадського життя, з'явилася потреба в закріпленні правових основ управління країною, що відповідало б реаліям нової епохи. Рух за свободу і народні права, який набрав сили у 1870-х роках, виступав за створення конституційної монархії та гарантії громадянських свобод. Цей рух мав значний вплив на політичну еліту країни, спонукаючи її до переосмислення принципів управління державою. У відповідь на ці виклики, уряд призначив спеціальні комітети для розробки проектів конституції, яка б забезпечила баланс між потребами централізованої влади та вимогами населення. Процес розробки був довгим і складним, включаючи вивчення зарубіжних моделей та адаптацію кращих практик до японських реалій. Все це створило основу для прийняття Конституції Великої Японської Імперії у 1889 році, що стало кульмінацією процесу модернізації японського суспільства та державного устрою. Процес розроблення Конституції Японії 1889 року був складним

та багатоетапним, відбуваючись на тлі значних суспільних змін та реформ.

Початкові спроби створення конституції у 1870-х роках передбачали вивчення зарубіжних моделей. У цей час, Палата Старійшин, яка відіграла важливу роль у законодавчому процесі, організувала Комітет дослідження Конституції, який аналізував різні зарубіжні конституції, включно з демократичною конституцією Бельгії 1831 року. Робота комітету призвела до створення декількох проєктів, кожен з яких розглядався і обговорювався на вищих рівнях уряду, але не були затверджені. У 1880-х роках Іто Хіробумі, який пізніше стане першим прем'єр-міністром Японії, зіграв ключову роль у кінцевому етапі розроблення конституції. Після стажування у Пруссії та вивчення пруської моделі конституційної монархії, Іто вніс значний вклад у розробку конституційного проєкту. Ця модель була визнана найбільш підходящою для Японії, оскільки комбінувала монархічний контроль з певними ліберальними елементами. 11 лютого 1889 року, після довгих обговорень та редагувань, Імператор офіційно затвердив Конституцію Великої Японської Імперії. Остаточний документ включав ряд положень, що закріплювали владу імператора, а також засновували законодавчі і судові органи, забезпечуючи дотримання принципів правової держави. Цей процес не тільки демонстрував зусилля японського уряду щодо створення стабільного і ефективного устрою, але й підкреслював зв'язок між внутрішньою політикою і зовнішньополітичними амбіціями Японії на той час.

Прийняття Конституції Японії 1889 року мало глибокий вплив на подальший розвиток країни, відіграючи ключову роль у формуванні сучасної японської держави. Конституція заклала основи конституційної монархії, поєднуючи абсолютну владу імператора з поступовим введенням парламентарних інститутів. Це забезпечило Японії важливий інструмент для стабілізації внутрішньої політики та зміцнення національного суверенітету.

У висновку зазначимо що прийняття Конституції Японії у 1889 році стало визначальним моментом у політичному та соціальному розвитку країни, заклавши основу для її трансформації в сучасну державу. Цей документ не тільки

формалізував правові засади державного управління, зміцнивши централізовану владу імператора і введення парламентських інститутів, але й сприяв становленню Японії як могутньої нації на міжнародній арені.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Слободенюк Софія Миколаївна,
студентка I курсу, II групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

УКРАЇНЬСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Україна, як країна, що прагне інтеграції до європейського правового простору, стикається з важливими завданнями та викликами у вдосконаленні своєї правової системи. Одним з ключових напрямків цього процесу є наближення до європейських стандартів в сфері законодавства та правосуддя.

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогоднішній день Україна активно впроваджує реформи в правовій сфері для наближення до стандартів Європейського Союзу. Це важливе завдання, оскільки воно покликане забезпечити високий рівень правової культури, ефективність правосуддя та дотримання прав людини в українському суспільстві.[1 с.4-17].

Українська правова система перед наближенням до європейських стандартів характеризується рядом важливих особливостей. По-перше, це система, яка ґрунтується на конституційних принципах, де визначено основні права і свободи громадян, а також заснована на принципах державності та правової демократії. Основою правової системи є Конституція України, яка визначає структуру та принципи функціонування держави. На цьому етапі досягнення української правової системи полягають у прийнятті ключових законодавчих актів,

спрямованих на гармонізацію з європейськими стандартами, а також у створенні ефективної системи правосуддя та правозахисту. Зокрема, Україна впроваджує принципи демократії та правової держави, розвиває механізми боротьби з корупцією та забезпечення прав людини.[2 с.12-15]

Процес наближення української правової системи до європейських стандартів є багатоаспектним процесом, що включає в себе реформування законодавства, судової системи та правозахисту. Ці процеси стимулюють українське законодавство до гармонізації з європейськими нормами та стандартами, сприяють реформуванню судової системи та підвищенню рівня правозахисту. Також, участь України у європейських інтеграційних процесах забезпечує сприятливі умови для розвитку демократії, правової державності та захисту прав людини. Досягнення у реформуванні законодавства та судової системи України під час наближення до європейських стандартів включають прийняття ключових законодавчих актів, які гармонізуються з європейськими нормами, розвиток механізмів правозастосування та правозахисту, а також реформування судової системи для забезпечення незалежності, об'єктивності та ефективності її роботи.

Перспективи розвитку української правової системи на шляху до європейських стандартів є обіцяючими та відкритими для подальших змін та удосконалень. [2 с. 19-24]

Основним завданням на майбутнє є продовження наближення законодавства України до європейських норм та стандартів, зокрема у сферах правозахисту, судової реформи та боротьби з корупцією. Оцінка перспектив наближення до європейських стандартів показує позитивні тенденції, але також виявляє наявність певних викликів та проблем, таких як недостатня ефективність правозахисних механізмів, нестабільність судової системи та недостатня довіра до правосуддя.[1 с. 46-50]

Прогнозовані виклики та можливості в майбутньому включають необхідність адаптації до нових європейських норм та стандартів, розширення міжнародного співробітництва в сфері правової системи, а також використання сучасних технологій для підвищення ефективності та доступності правосуддя. [1 с.

68-80]

Українська правова система на шляху до європейських стандартів відзначається значними досягненнями та перспективами, але також стикається з рядом викликів, які потребують уваги та вирішення. Підсумкове оцінювання дослідження вказує на те, що Україна зробила значні кроки у напрямку наближення до європейських стандартів у правовій сфері. Важливим досягненням є прийняття та реалізація реформ, спрямованих на зміцнення правозахисту, підвищення незалежності судової системи, боротьбу з корупцією та покращення умов для підприємницької діяльності. Проте, варто зазначити, що є низка проблем, що вимагають подальших зусиль та уваги. Наприклад, недостатня ефективність правозахисних механізмів, нестабільність судової системи та недовіра до правосуддя. Також важливо продовжувати зміцнення інституцій та механізмів боротьби з корупцією, оскільки це є одним з основних завдань на шляху до європейської інтеграції. [1 с. 82-96]

Загалом, Україна має потенціал для подальшого успішного розвитку правової системи та наближення до європейських стандартів. Важливо продовжувати реформи, вдосконалювати законодавство, зміцнювати правозахист та забезпечувати стабільність у правовому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Центр Разумкова, 2022. С. 4-17, 46-50, 82-96.
2. URL:https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 30.04.2024)
3. На шляху до європейської інтеграції/ГО «Український центр європейської політики», 2023. С.12-15, 19-24. URL:https://ednannia.ua/images/Zvit_EI_UKR_WEB.pdf (дата звернення: 04.05.2024)

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г.П.

*Спаскіна Катерина Олегівна,
студентка 1 курсу, 1 групи
факультету адвокатури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СУДОУСТРОЮ ТА СТАТУСУ СУДДІВ У КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ 1996 року

Роль судової гілки влади в горизонтальній системі поділу влади важко переоцінити. На відміну від виконавчої та законодавчої гілок, судова влада не видає власних нормативно-правових актів. Її функція полягає у застосуванні вже існуючих законів, використовуючи при цьому багато допоміжних факторів. Часто саме ці фактори є вирішальними під час ухвалення судових рішень. Судова влада має свої особливості в порівнянні з іншими гілками влади. Її здійснюють не всі громадяни, а лише спеціально підготовлені правники, які пройшли різні етапи державного відбору. Цей процес забезпечує високу кваліфікацію та професіоналізм суддів. Вони відіграють ключову роль у функціонуванні судової системи, виконуючи правосуддя відповідно до Конституції України та інших нормативно-правових актів.

Ще до ухвалення Конституції України у 1996 році було затверджено низку нормативних актів, що заклали основу для реформування судової системи. Одним з перших кроків було перейменування народних судів на районні (місцеві) суди, що відображало прагнення до більш сучасної та ефективної системи правосуддя. Водночас, регламентувалася робота спеціалізованих арбітражних судів, які мали вирішувати економічні спори, що сприяло спеціалізації судової системи та підвищенню її ефективності. Важливим нововведенням було створення органу конституційної юрисдикції, що забезпечував контроль за відповідністю законів Конституції. Це стало важливим кроком у напрямку зміцнення верховенства права та захисту прав людини [1, с. 509].

Статус суддів також зазнав змін, що включали підвищення їхньої незалежності та забезпечення належного рівня захисту їх прав. Створення системи кваліфікаційних

комісії суддів визначило процедури відбору та оцінки суддів, що сприяло підвищенню професійного рівня суддівського корпусу. Запровадження суддівського самоврядування надало суддям більше автономії в управлінні судовою системою, що сприяло зменшенню впливу інших гілок влади на судову владу. Врегулювання порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративних органів дозволило громадянам ефективніше захищати свої права в суді. Було визначено порядок відшкодування шкоди, заподіяної судом, що забезпечило додатковий захист прав громадян та зміцнило довіру до судової системи [1, с. 510]. Таким чином, хоча реалізація судово-правової реформи в Україні і відрізнялася від початкових планів, прийняті нормативні акти створили фундамент для розвитку сучасної та ефективною судової системи.

У червні 1996 року було ухвалено Конституцію України, що ознаменувало нову еру в розвитку судової системи країни. Конституція не лише окреслила нову структуру судоустрою, а й закріпила гарантії права на судовий захист та визначила основні принципи здійснення судочинства. Важливим нововведенням стало поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, забезпечуючи всеосяжність судового захисту. Однією з ключових рис нової системи судів загальної юрисдикції стали принципи територіальності та спеціалізації, тобто суди мають діяти відповідно до територіального розподілу, а також спеціалізуватися на розгляді певних категорій справ. Основний Закон у Розділі VIII визначив, що судочинство в Україні здійснюється Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції, також мають функціонувати апеляційні та місцеві суди [1, с. 511]. У редакції від 01.01.2020 ця норма формулюється наступним чином: «Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи» [2].

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції визначили Верховний Суд України. Окрім цього у статті 126 було закріплено, що судді обіймають посади безстроково, крім суддів Конституційного Суду України та суддів, які призначаються на посаду судді вперше. Суддя

звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі: 1) закінчення строку, на який його обрано чи призначено; 2) досягнення суддею шістдесяти п'яти років; 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я; 4) порушення суддею вимог щодо несумісності; 5) порушення суддею присяги; 6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; 7) припинення його громадянства; 8) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; 9) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням [3, с. 58].

Суттєвою зміною стало положення статті 128 про безстрокове призначення суддів, за винятком суддів Конституційного Суду та тих, хто призначається вперше терміном на п'ять років. У статті 127 було закріплено що, правосуддя можуть здійснювати не лише професійні судді, а й народні засідателі та присяжні, що додало елемент народного контролю та участі в судочинстві [1, с. 512]. На даний момент цю норму було змінено, і тепер правосуддя здійснюється судьями, або за участю присяжних. Для забезпечення високого професійного рівня суддівського корпусу було створено Вищу раду юстиції, яка у 2017 році була перетворена на Вищу раду правосуддя, яка є колегіальним незалежним органом. Рада відповідає за відбір, призначення та дисциплінарний контроль суддів, гарантуючи формування корпусу суддів з високим рівнем професійних та етичних стандартів [3, с. 60].

Стаття 129 конкретизувала основні засади судочинства, а саме: 1) законність; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) забезпечення доведеності вини; 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором; 6) забезпечення обвинуваченому права на захист; 7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; 9) обов'язковість рішень суду [3, с. 61]. Але станом на сьогодні ці засади дещо змінилися, і тепер мають наступний вигляд: 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 2) забезпечення

доведеності вини; 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором; 5) забезпечення обвинуваченому права на захист; 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 7) розумні строки розгляду справи судом; 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення; 9) обов'язковість судового рішення [2].

Таким чином, прийняття Основного Закону в 1996 році стало фундаментальним кроком до вдосконалення судової системи України, підвищення її ефективності та забезпечення правової захищеності громадян. Хоча з часу прийняття Конституції відбулися численні зміни та доповнення, її первісні положення мали величезний вплив на правову систему України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бандурка О. М., Бурдін М. Ю., Головка О. Історія держави та права України : підручник. Харків : Майдан, 2018. 616 с.

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 21.05.2024).

3. Прохоров П. І. Конституційно-правовий статус суддів: основні елементи та їхня характеристика. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2020. № 5. С. 57–64.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Васильєв Є. О.

*Срібна Анна Володимирівна,
студентка I курсу, II групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СВІТЛІ ДОСВІДУ ЄС

У сучасному цифровому світі, де інформаційні технології відіграють ключову роль у всіх аспектах нашого життя, захист персональних даних стає не лише питанням приватності, але й основоположним аспектом гарантії прав людини і на сьогоднішній день стан захисту персональних даних у нашій державі неповною мірою відповідає міжнародним стандартам з прав людини, що створює нові виклики і можливості для їх захисту.

Період початку 90-х років ХХ століття в Україні позначився бурхливим розвитком, що супроводжувалося значними соціальними, політичними та економічними змінами. Ці трансформації зумовили нестабільність та нечіткість законодавчої бази, зокрема, у сфері захисту персональних даних.

Ситуація значно покращилася у 1996 році з прийняттям Конституції України, яка закріпила фундаментальні права людини, включаючи й право на недоторканність особистого життя (стаття 32). Потреба якісного правового регулювання даної сфери ставала все очевиднішою, особливо зі стрімким зростанням комп'ютеризації у 2000-х роках. Так, у 1991-2005 роках Україна активно шукала нові підходи до захисту персональних даних, урахувавши конституційні гарантії та міжнародні зобов'язання у сфері захисту прав людини [2, с. 688].

Вже у період з 2006 по 2015 р. Україна стала активно працювати над розвитком законодавства із захисту персональних даних, зокрема співпрацюючи з міжнародними організаціями, такими як Рада Європи та ЄС загалом. У 2010 р. було ухвалено Закон України «Про захист персональних даних», яким встановлювались основні правила стосовно обробки й зберігання персональних даних в Україні. При цьому Україна знову ж таки зіткнулася з проблемами ефективності впровадження нового законодавства, такими як відсутність досвіду та технічної підтримки. Не дивлячись на те, що законодавча база в ці роки майже повністю була сформована, певні виклики її реалізації все ще залишались актуальними.

Наразі розвиток законодавства у сфері захисту персональних даних в Україні наближений до європейських стандартів, зокрема до Загального регламенту захисту персональних даних. Такі зміни послугували реформуванню Закону України «Про захист персональних даних» та посилили роль регуляторних органів.

У справі «Ротару проти Румунії» (рішення ЄСПЛ від 04.05.2000) [3] Суд вказав, що зберігання інформації, яка може стосуватись державних органів та одночасно стосується приватного життя людини, і відмова в наданні можливості спростування такої інформації являє собою втручання у право на повагу до приватного життя, передбаченого п. 1. ст. 8 Конвенції [1, с. 15].

У справі «Леандер проти Швеції» (рішення ЄСПЛ від 26.03.1987) [4] Суд зазначив, що у випадку наведення достатнього обґрунтування втручання в право на приватність державою, Суд може вирішити, що порушення немає. Також було зазначено, що секретна перевірка осіб, які подають документи для працевлаштування на посади, важливі з точки зору національної безпеки, що в свою чергу, не суперечить вимогам, які є необхідними у демократичному суспільстві.

Практика ЄСПЛ у цій сфері загалом передбачає, що збирання та зберігання інформації щодо приватного життя особи, а також розголошення і розповсюдження такої інформації охороняється Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Що стосується глобальних тенденцій, таких як хмарні технології та штучний інтелект (ШІ), Україна стикається з новими викликами у сфері захисту персональних даних, але завдяки міжнародній співпраці та обміну відповідним досвідом нашої країні все легше протистояти невинним технологічним викликам.

Враховуючи все вищенаведене, можна зробити висновок, що в Україні процес правового регулювання захисту персональних даних пройшов декілька етапів значної трансформації. Сьогодні Україна продовжує працювати над удосконаленням правових механізмів захисту персональних даних, враховуючи сучасні глобальні технологічні виклики і

тенденції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла-Кисельова А. А. Зобов'язання за статтею 8 Конвенції про права людини і основоположні свободи щодо захисту персональних даних: міжнародний досвід і практика Європейського Суду з прав людини. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2020. С. 12 – 18.

2. Синжерян А. А., Гудзь Т. І. Історія становлення законодавства України про захист персональних даних. *Європейський науковий конгрес: 12-а Міжнародна науково-практична конференція* (Мадрид, Іспанія, 25-27 грудня 2023 року). Мадрид, 2023. С. 687 – 690.

3. Рішення у справі "Ротару проти Румунії". Комюніке Секретаря Суду URL: https://ips.ligazakon.net/document/so2445?ed=2000_05_04

4. Рішення Європейського суду з прав людини щодо доступу до інформації. Справа «Леандер проти Швеції» (Заява № 9248/81) URL: <https://rm.coe.int/168044e84d>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

*Степченко Софія Олександрівна,
студентка 1 курсу, 2 групи факультету
приватного права та підприємництва
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Сьогодні, коли Україна активно інтегрується до європейського співтовариства, питання подолання корупції є особливо важливим. Від успішності боротьби з цим явищем залежить наше демократичне майбутнє. Тому, щоб краще зрозуміти напрям нашої внутрішньодержавної боротьби з цим явищем, необхідно зрозуміти цю боротьбу із загальноісторичного погляду.

З появою релігійної свідомості первісних людей, як не дивно, пов'язують і появу корупції. Люди шукали

прихильності богів через шаманів, посередників між світами. Вперше питання корупції згадується в країнах Стародавнього Сходу. В цьому аспекті варто згадати реформи шумерського царя Урукагіна. Він конфіскував маєтки вождів і віддав їх храмам. Він звільнив священиків, які брали хабарі і ділили податкові надходження з вождями. Потім Урукагіна встановив обмеження на суму, яку священики могли збирати за свої релігійні ритуали, і на плату за поховання померлих. Він скасував боргове рабство, надавав благодійну допомогу бідним і літнім людям [5]. Також необхідно згадати 5 статтю із Законів царя Хамурапі: «Якщо суддя буде розглядати судову справу, прийме рішення, виготовить документи з печаткою, а потім своє рішення змінить, то цього суддю треба викрити у зміні рішення, і він повинен сплатити суму позову у цій судовій справі у 12-кратному розмірі, а також має бути на зібранні піднятий із свого судового місця і не повинен повертатися і засідати із суддями у суді» [3]. Проблема корумпованості судочинства набувала свого прояву також і в Єгипті, а саме через залученість до цього процесу жреців [1].

Жреці за плату допомагали здійснювати судочинство і до того ж, вони також могли вільно розпоряджатися храмовим майном та землею. Отже, ця посада була доволі привабливою, тому нерідко за те, щоб займати цю посаду давали хабаря. Як ми бачимо, що найбільш корумпованою сферою в країнах Стародавнього Сходу було судочинство. За часів Середньовіччя виникає сам термін корупція, який від грецького терміну *Katalysis*, який означав схильність людини до гріховності [1]. Наступним етапом є Велика буржуазна революція та набуття під час неї терміну корупції значення, яке використовується і в сучасному розумінні цього поняття, а саме використання особою службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди [6]. Так, уряд тогочасної Франції проводив так звані видавлювання губок, коли розбагатілого підприємця під яким-небудь приводом, у більшості випадків незаконним, ув'язнювали у тюрму і відпускали лише після внесення ним значного грошового викупу. Тобто корупція, набуває значення свавілля та поборів чиновницького апарату. Також, важливим прогресом у корупційній боротьбі було введення відкритого судового

засідання Саксонським зерцалом у книзі першій, статті 2: «Кожен християнин зобов'язаний після досягнення ним повноліття брати участь тричі на рік у церковному суді у тому єпископстві, де він проживає. Вільні ж люди бувають трьох видів: люди, що можуть бути шефенами, які повинні брати участь в єпископському суді, чиншовики у суді пробства і поселенці [ландзасси] у суді декана [архіпастиря]» [4]. Це дозволяло зменшити ризик підкупу судді.

Розглядаючи аспект боротьби з корупцією сучасної України. Можна визначити наступне, а саме: у 2002 році, Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції [7], а вже у 2003 році Україна стала членом Групи держав РЄ проти корупції (GRECO) [8]. Країна, яка є членом GRECO, повинна пройти 4 раунди. Перший раунд, стосується незалежності судової влади. GRECO аналізує, чи відповідає система призначення суддів європейським стандартам, чи є судді вільними від політичного та іншого неналежного впливу, та чи є судова система прозорою та підзвітною. Другий раунд, зосереджується на антикорупційних заходах у державному управлінні. На цьому етапі аналізується, чи існують у країні ефективні механізми запобігання корупції у державному секторі. Третій раунд, стосується запобігання корупції у фінансуванні політичних партій. Тобто, чи є правила фінансування політичних партій прозорими та підзвітними. Та четвертий раунд, який зосереджується на запобіганні корупції серед членів парламенту, суддів та прокурорів. Чи караються корупційні злочини, чи є незалежна підзвітність тощо [2].

Таким чином, слід визначити, що явище корупції має давню історію походження яка бере свій початок ще з часів країн Стародавнього Сходу. Найбільш корумпованою сферою цих країн було судочинство. В епоху Середньовіччя термін корупція набув теологічного забарвлення та мав значення відступництва від релігії, а вже за часів Великої французької революції почав використовуватися у сучасному розумінні, а саме для позначення перевищення своїх повноважень, задля набуття особистої вигоди. В 20 ст. боротьба з корупцією виходить на міжнародний рівень. Так, Україна ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції та стала членом Групи держав РЄ проти корупції

(GRECO). Отже, як ми бачимо історичний досвід показує, що боротьба з корупцією - це довгий і складний процес. Тому, необхідно не зупинятися на досягнутому, а впроваджувати все кращі інструменти боротьби з цим явищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Перегляд історичні аспекти розвитку антикорупційної політики.

URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/849/823>

2. Council of Europe. How does GRECO work? – Group of States against Corruption.

URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/how-does-greco-work>

3. Wright State University Secure Server.

URL: <https://f5webserv.wright.edu/~christopher.oldstone-moore/Hamm.htm>

4. Саксонское Зерцало (1985). *Електронна бібліотека. Інститут історії України.*

URL: <http://resource.history.org.ua/item/0008984>

5. Urukagina, reformist king. The Great Fatted Bull.

URL: <https://sumerianshakespeare.com/70701/77001.html>

6. Термінологічний словник

URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/zvernennya-gromadyan/antikorupcijn-zvernennya/terminologichnij-slovník>

7. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2006, № 50, ст. 496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>

8. Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією від 05.05.1998 р. (GRECO). *Офіційний вебпортал парламенту України.*

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_145#Text

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асист. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НІОУ ім. Ярослава Мудрого Гоцуляк С. Л.

*Телушкін Іван Русланович,
студент 1 курсу, 6 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ХРЕЩЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Хрещення Русі у 987–989 роках позначило прийняття християнства як державної релігії Київською Руссю за часів князя Володимира Святославича. У вузькому розумінні, це означало масове хрещення киян, яке, за звітами літопису, сталося у 988 році. Хоча ця подія мала величезне значення для історії східних слов'ян, детальні факти про неї дуже обмежені.

Щодо відсутності згадок про хрещення Володимира Святославича та подій 987–989 років у візантійських джерелах, існує теорія, що візантіїці вважали Русь вже християнізованою країною з кінця 9 століття. Така інтерпретація може пояснюватися тим, що Візантія сприймала Русь як християнську державу після прийняття християнства княгинею Ольгою в 10 столітті, що може бути причиною відсутності згадок про події 987–989 років у візантійських записах. Хрещення Русі у 987–989 роках можна розглядати як заключний етап довгого процесу поширення християнства в цій області, який тривав понад століття. Деякі дослідники пов'язують згадку про "народ Рос", який прийняв християнство після невдачі набігу на Константинополь у 860 році, з літописним князем Аскольдом, чий похід 867 році єна Візантію згадується в "Повісті временних літ". 867 році. Проте, літопис не згадує про його хрещення, а візантійські джерела не згадують ім'я руського ватажка. Це призвело до припущень деяких істориків, що у 860-х роках хрестилися інші, не пов'язані з Києвом, руські племена. У будь-якому випадку, це хрещення не мало жодних значних наслідків. Вже у звіті про угоду між князем Ігорем і Візантією у 944 році літопис зазначає, що багато дружинників князя були християнами. Крім того, історично документовано, що хрестилася його вдова, княгиня Ольга.

Вибір Константинополя як центру християнства Володимиром Святославовичем у 988 році виявляється логічним. По-перше, в еліті держави вже був досвід і традиція

хрещення, пов'язані з Константинополем. Перша спроба офіційної християнізації, відома як "Аскольдове хрещення", відбулася у 867 році, коли Аскольд, один із київських князів, прийняв християнство. Це підтверджує "Життєпис Василя I", складений візантійським імператором Костянтином Багрянородним, а також літопис Нестора, який згадує цю подію. Крім того, в середині X століття вже виявилися християни серед дружини київського князя Ігоря, а в Києві існувала соборна церква, де "Русь охрещена" вносила присягу на збереження договору князя Ігоря 944 року з Візантією. По-друге, за візантійською моделлю християнства, світська влада домінувала над релігійною, що підходило князю Володимиру. Це забезпечувало ідеологічну підтримку його державних планів без обмежень з боку церкви. По-третє, православ'я від Константинополя знайомило Русь з християнським віровченням на рідній мові, що спрощувало і прискорювало процес християнізації. Важливою особливістю місіонерської діяльності Константинопольської церкви, на відміну від Римської, було те, що візантійці були більш наполегливими ніж представники інших конфесій, хоча і не робили прямий тиск на князя. Необхідно зазначити, що на вибір релігії впливало саме поступове переконання у правильності православної віри, тому можна сказати що як такого тиска на князя Володимира не було. Також важливим аспектом у переконанні було те, що проповідь християнства велася рідною мовою тих народів, яких "освячували". Отже, прийняття християнства у візантійському варіанті було зумовлене тогочасними політичними обставинами. У 986 році візантійський імператор Василь II, проти якого виступили земельні магнати, звернувся до Володимира за військовою допомогою для придушення заколотників. Київський князь погодився, але висунув умову - одружитися з сестрою імператора Анною. Це було надзвичайно важкою умовою, адже візантійські принцеси могли виходити заміж лише за своїх рівних або за представників родини німецьких імператорів. Проте, умови були сильніші за традиції: реальна загроза Константинополю змусила Василя II піти на поступки, але водночас він вимагав, щоб Володимир прийняв християнство. У 988 році руське військо допомогло візантійському імператору

розбити опозицію. Це змусило візантійського імператора бути поступливішим, і Володимир, отримавши обіцяну "Багрянородну" Анну, разом з нею відправився до Києва. Точний час і місце його особистого хрещення залишаються під сумнівом, але примусове хрещення киян, здійснене негайно після Корсунського походу, літопис датує 988 роком. Попередньою подією перед хрещенням киян було знищення загальнодержавного язичницького пантеону, розташованого в центрі столичного града. Літописи та інші джерела докладно описують руйнування язичницьких храмів і розтрощення статуй богів. Під час хрещення Володимир прийняв ім'я Василій, що було ім'ям його хрещеного батька - імператора Василя. Це відзначило початок спеціального зв'язку між князем та святим Васи́лієм, який став покровителем і патроном князя.

Тож у підсумку зазначимо, що побудова християнського храму на місці колишнього язичницького пантеону відображала не лише радикальні зміни в релігійній структурі Київської держави, але й символізувала особисту роль Володимира Святославовича у цьому реформуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Віктор Демочко, наукова стаття: Київська русь і християнство, 2009р. Електронне джерело: Житомирський державний університет імені Івана Франка. URL: http://eprints.zu.edu.ua/4788/1/Demo4ko_2.pdf
2. Галушка А.А. ХРЕЩЕННЯ РУСИ 987–989 [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2013. - 688 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Khreschennia_Rusi

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

Ткаченко Вікторія Сергіївна
студентка 1 курсу, 4 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ПЕРЕДУМОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Щорічно 24 серпня в Україні святкують День Незалежності, головне державне свято, яке відзначає прийняття Акту проголошення незалежності України Верховною Радою УРСР. Ця подія є визначною в історії формування сучасної держави України.

За період з 1985 по 1991 рік в Україні відбувся вирішальний етап на шляху до суверенітету. Політика перебудови та гласності створила можливість для національного відродження та політичного самовизначення. Масові акції, як от Ланцюг єднання, висловлювали підтримку ідеї незалежності і відображали широку підтримку серед українців. Результати референдуму, що відбувся 1 грудня 1991 року, офіційно підтвердили бажання населення України проживати в незалежній державі. Цю ідею підтримало понад 90% українських громадян.

Сьогодні, через 33 роки, після проголошення незалежності України, існує безліч теорій і гіпотез про природу і суть процесів, що відбулися у 1990–1991 роках, – від маси конспірологічних до екзотичних. Говорили про злі змови («Заходу»; «імперіалізму»; «націоналістів»; окремих угруповань, наприклад – частини української партократії, а також окремих осіб), про так званій «переляк» частини комуністів у Верховній Раді 24 серпня 1991 року та тощо. Але, Декларація про державний суверенітет свідчить: «Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України, прагнучи створити демократичне суспільство, виходячи з потреб всебічного забезпечення прав і свобод людини, шануючи національні права всіх народів, дбаючи про повноцінний політичний, економічний, соціальний і духовний розвиток народу України, визнаючи необхідність побудови правової держави, маючи на меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України, проголошує державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах».

Хоча Декларація про державний суверенітет не оголосила незалежність України, вона засвідчила, що Україна є суверенною національною державою, чий суверенітет

поширюється на всю територію країни та всі сфери українського суспільства. Навіть будучи частиною СРСР після прийняття Декларації про державний суверенітет, Україна проявила велику волю до незалежності. Цей документ став поштовхом для подальших подій, що привели до остаточного оголошення незалежності 24 серпня 1991 року.

Реалізація положень Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року вимагала від влади рішучих дій. Це підтверджується архівними документами фонду 1 ЦДАВО України за 1990–1991 роки, які включають закони, постанови, протоколи і стенограми засідань Верховної Ради, укази і постанови Президії Верховної Ради, а також документи, пов'язані з підготовкою та проведенням сесій, проекти указів і постанов, довідки, доповідні записки, матеріали комісій Верховної Ради України, а також документи Центральної виборчої комісії з виборів народних депутатів, проведення референдумів та виборів Президента України.

Важливими чинниками, що сприяли оголошенню незалежності, були розпад СРСР та послаблення центральної влади, які створили унікальні умови для руху за незалежність. Також важливо зазначити зростання національної свідомості та ідентичності серед українців, підтримку громадських та політичних організацій, міжнародну тенденцію визнання нових держав, економічні проблеми СРСР, які підкреслили неефективність системи та потребу в реформах, і волю українського народу, виражену на референдумі для самовизначення та незалежності.

Узагальнено, стверджено, що оголошення незалежності України визначило переломний момент у її історії та встановило фундамент для подальшого розвитку демократії, захисту прав людини та економічного зростання. Цей висновок базується на багаторічних зусиллях мільйонів українців, що прагнули повернути собі право на самоврядування та культурну ідентичність. Акт проголошення незалежності України 1991 року та прийнята пізніше Конституція України 1996 року відобразили кращі національні традиції конституціоналізму й заклали основи для надовго очікуваної незалежності і самостійності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барабаш О. ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ 1991. Історія проголошення, документи, свідчення. У 2 т. Т. 1. Житомир: Рута, 2011. 752 с.

2. Декларація про державний суверенітет УРСР: Декларація Української РСР від 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>

3. Маковська Н.В. Акт проголошення незалежності України – унікальний документ Національного архівного фонду. Н.В. Маковська. Архіви України. 2011. № 4 С. 5-10. укр.

4. Омарова А.А. Розбудова Української держави після прийняття Акту проголошення незалежності України. Право і суспільство. 2017. № 2. С. 28.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Токар Андрій Олександрович,
студент I курсу, I групи
факультету слідчої та детективної діяльності
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОЇ РАДИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

13 березня 2002 року було видано указ «Про відзначення 350-річчя Переяславської козацької ради 1654 року». Реакція суспільства була неоднозначною. Проте більшість представників історико-наукової спільноти були скептично налаштовані щодо нового закону. Зокрема, від імені видатних українських істориків – Ярослава Дашкевича, Сергія Білокона, Наталі Яковенко, Павла Соханя та ін. – було опубліковано Відкритий лист, у якому обґрунтовувалась хибність прийнятого рішення. Зараз, більше ніж через 20 років після описаних вище подій, в часи широкомасштабного вторгнення РФ, часткової окупації території України ми можемо ще раз пересвідчитись в помилці тодішніх державних посадовців, котрі протягом десятиліть сприяли системному налагоджуванню культурних зв'язків з нашим

ідеологічним, політичним та, як виявилось, військовим супротивником.

Зараз ми пропонуємо проаналізувати причини підписання, зміст та наслідки Березневих статей – угоди між Гетьманщиною та Московським царством, яка виявилася однією із найважливіших віх в історії української державності.

1654 рік. Майже 6 років тривають бойові дії між Річчю Посполитою та її колишньою частиною – Гетьманщиною під керівництвом Богдана Хмельницького. Союз з Кримським Ханством, незважаючи на значні спільні успіхи на початку війни, в 1654 р. було анульовано, оскільки з часом проявилися розбіжності у військовому, політичному та культурному аспектах.

Можемо зробити висновок, що союз із Москвою для України був єдиним вибором, і альтернативи йому фактично не існувало. На той час підтримати у військово-політичному плані новонароджену Українську державу могла лише єдиновірна Московія. Тобто ця Угода, за словами доктора історичних наук Віктора Горобця, який спеціалізується у дослідженні сімнадцятого сторіччя «не була ані фатальною помилкою Богдана Хмельницького, ані виявом «споконвічного», всенародного, чи ще якогось там волевиявлення. Курс на зближення з Москвою був жорстко зумовлений політичними реаліями, що склалися на кінець 1653 року».

Тепер, коли ми розібралися в причинах підписання Угоди, нам необхідно розкрити її зміст.

«Березневі статті» – комплекс документів кожного зі станів (спеціальні договори з козацтвом, міщанством, духівництвом), які регламентували політичне і правове становище Української гетьманської держави після проведення Переяславської ради. Вони складаються з ухвалених московським царем Олексієм Михайловичем «Статей Богдана Хмельницького», «Жалуваної грамоти» царя гетьманові й Війську Запорозькому, доповнені царськими грамотами-привілеями Війську Запорозькому, містам та Українській Православній Церкві. Відповідно до офіційної версії договір отримав назву «Прохальні статті», бо мав форму петиції української сторони до царя, а також складався з 23 пунктів.

Саме з цим договором козацьке посольство під керівництвом полковника Павла Тетері та генерального судді Самійла Богдановича-Зарудного вирушило до тодішньої столиці Московського царства – Москви. Найбільш значущі статті декларували ідеї зовнішньої незалежності гетьманської держави, керівника уряду та головнокомандувача українського війська (використовуючи сучасну термінологію можна сказати, що Хмельницький та козацька старшина намагалися хоча б частково зберегти суверенітет новоутвореної держави). За Україною також зберігалось право проведення незалежної зовнішньої політики. Право це стосувалося відносин з будь-якими державами, окрім Речі Посполитої та Порту. Окремо проголошувалася недоторканність внутрішнього устрою Війська Запорозького, непорушність прав і привілеїв місцевого населення та окремих його соціальних станів і груп. Сторона-союзерена повинна була надавати військову допомогу в боротьбі проти Кримського ханства та Речі Посполитої. У свою чергу гетьманський уряд визнавав себе васалом і зобов'язувався сплачувати царю щорічно данину в попередньо визначених розмірах.

Реакція тодішнього українського суспільства на Угоду була неоднозначною. Представники московського посольства вважали за необхідне приведення до присяги на вірність цареві жителів українських міст. За їхніми даними присягу склали 127 338 осіб із близько 2 млн., що проживали на Лівобережній Україні (дані 1719 року). Формально присягали лише козаки й міщани Української гетьманської держави. Відмовилися присягати полковники Іван Богун, Іван Сірко, Йосип Глух, Григорій Гуляницький, частина козаків Уманського, Полтавського, Брацлавського й Корсунського полків, частина міщан Переяслава, Києва, Чорнобиля, а також українське духівництво на чолі з митрополитом Сильвестром Косовим. Греко-католицька церква та козацтво Запорізької Січі категорично відмовилися давати присягу. Відомі випадки, коли людей змушували присягати супроти їх волі. Переяславський вїйт, присягнувши, того ж дня помер від серцевого нападу. Як бачимо, лише жителі міст і містечок здебільшого порозумілися з московськими послами. Козацтво, українська православна шляхта –

лише частково, а православне духівництво категорично не сприйняло вимоги Москви.

Підсумовуючи, можна сказати, що обидві сторони дивилися на Переяславську угоду крізь призму власних військово-політичних інтересів, що було доволі типовим явищем для тих часів. Вже у 1656 році Московське царство уклало Віленське перемир'я з Річчю Посполитою, не допускаючи при цьому козацьке посольство на перемовини, й таким чином фактично денонсувало Угоду з Гетьманщиною. На жаль, в довгостроковій перспективі від самого факту укладання Переяславської угоди виграла лише Москва, в якій цей договір став надважливим елементом майбутньої інформаційної війни проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Захарченко П. Березневі статті Богдана Хмельницького: Міфи чи правова реальність (спроба юридичної оцінки). Вісник. 2018. Т. 2. № 107. С. 31–35.

2. Будник С. І., Прус В. З., Шкуратенко О. В. Джерела права Української гетьманської держави (Війська Запорозького). Київ: Марч-А, 2017. 203 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Шигаль Д.А.

*Трач Марія Ігорівна,
студентка 1 курсу, 6 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВИСВІТЛЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У КОНСТИТУЦІЇ УНР 1918 РОКУ

Конституція будь-якої країни є фундаментальним документом, що визначає основні принципи та права громадян в рамках державного устрою. У контексті України періоду 1918 року, Конституція Української Народної Республіки (УНР) 1918 року стала першим актом, що закріпив права та свободи громадян, розкриваючи ідею демократичного та правового державотворення. На фоні складних політичних умов і соціальних перетворень цей документ відіграв ключову роль у визначенні статусу та гарантіях прав людини та громадянина. Аналіз Конституції УНР 1918 року дозволяє глибоше розуміти політичний, правовий та соціальний контекст того періоду. Вона стала віддзеркаленням боротьби за національну самостійність та спроби утвердити ідеали демократії та правової держави в умовах складних внутрішньо-політичних та зовнішньо-дипломатичних викликів.

В центрі уваги Конституції УНР стоять права та свободи особи. У п'ятнадцяти статтях другого розділу Конституції, що стосуються "Прав громадян України", розглядається забезпечення політичних, соціально-економічних, культурних та релігійних прав та свобод громадян Української Народної Республіки. Право на громадянство визнається одним із невід'ємних прав людини, зазначене в статтях "8, 9, 10" Статуту про державний устрій, права та вольності УНР (Конституції УНР). Громадянином УНР, як оголошується у статті 7, визнається особа, яка це право отримала згідно з встановленими законами УНР. Згідно зі статтею 8, подвійне громадянство забороняється [1]. Згідно зі статтями 9 і 10, кожен громадянин Української Народної Республіки мав право відмовитися від громадянства за власним бажанням перед урядом Республіки, проте позбавити громадянських прав людину міг лише суд.

Статті Конституції УНР про громадянство віддзеркалюються у статті 25 Конституції України 1996 року, яка заявляє, що громадянин України не може бути позбавлений громадянства або права змінити громадянство. Особливу увагу Конституція приділяла рівності прав чоловіків і жінок у всіх сферах життя. Так, стаття 11 заявляє, що "немає різниці в правах і обов'язках між чоловіком і жінкою перед законом УНР". А стаття 12 гарантує громадянам України рівність громадянських і політичних прав, незалежно від їх віри, національності, освіти, майнового стану чи податкового статусу. Право на особисту недоторканість є одним із найважливіших прав людини. Тому творці Конституції закріпили його в статті 13, яка стверджує, що "громадяни УНР і ніхто інший не може бути затриманий на території її без судового рішення, крім випадків "гарячого переслідування" [2]. Проте, навіть у такому випадку, він повинен бути випущений не пізніше, ніж за 24 години, якщо суд не знайде підстав для його утримання під вартою. Тут можна звернутися до статті 29 діючої Конституції України, яка заявляє, що "кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. Ніхто не може бути арештований або утримуватися під вартою без вмотивованого рішення суду і тільки на підставах і в порядку, визначених законом". Третім Універсалом було скасовано смертну кару, а стаття 14 Конституції УНР відміняла смертну кару, тілесні покарання та інші дії, що порушують гідність людини. Конституція УНР забезпечила кожному громадянину недоторканість житла та іншого майна. Стаття 15 гарантувала недоторканість житла, за винятком випадків, коли правоохоронні органи мали достатні підстави для його порушення без судового рішення. Проте вони зобов'язувалися представити відповідне судове рішення протягом 48 годин. Глави третя, четверта і п'ята були присвячені державному механізму Української Народної Республіки [3]. Конституція УНР також гарантувала кожному громадянину конфіденційність листування. "Органам державної влади заборонялося відкривати листи без судового рішення, за винятком випадків, передбачених законом", зазначено у статті 16.

Національним спільнотам, які проживали в межах

Української Народної Республіки, надавались широкі права на управління своїм культурним життям в межах своїх національних територій (ст. 6). Такий висновок можна зробити з того, що весь другий розділ Конституції був присвячений правам громадян УНР. Конституція гарантувала права громадянства Української Народної Республіки відповідно до законодавства УНР. Подвійне громадянство було заборонено - громадяни УНР не мали права одночасно бути громадянами іншої країни. Одночасно Конституція містила положення про позбавлення громадянства УНР, яке могло здійснюватися тільки рішенням Генерального Суду, хоча конкретні підстави і процедури позбавлення громадянства УНР Конституція не визначала. Конституція, наскільки це було можливо, забезпечувала гарантії захисту прав громадян. Висвітлення прав та свобод громадянина в Конституції УНР 1918 року є історично значущим фактором, що підкреслює важливість розвитку демократичних та правових принципів в українському суспільстві на етапі формування незалежності. Зазначена Конституція створювала систему гарантій та захисту основних прав та свобод громадян, включаючи політичні, соціально-економічні, культурні та релігійні аспекти життя. Наголос на недоторканності особистості, рівності перед законом та відсутності дискримінації за різними ознаками свідчить про прогресивний характер цього правового акту. В цілому, Конституція УНР 1918 року ставила основи для розвитку демократичних інститутів та правової системи, що забезпечували б відповідність прав та свобод громадян міжнародним стандартам і забезпечували стабільність та розвиток суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917–1919 рр. С. 126-140.
2. Мироненко О. М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. Київ, 1995. С. 181.
3. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української Конституції. Київ, 1993. С. 48–49.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Mikołaj Truszkowski,
Third-year full-time law student at the Faculty of Law and
Administration of the University of Lodz. Chairman of the
Board of the Scientific Club of the History of Law at the
University of Lodz and member of the Student Scientific
Club of Constitutional Law at the University of Lodz*

PRIORITY OF APPLICATION OF EU LAW IN THE LIGHT OF THE JUDGMENT OF THE POLISH CONSTITUTIONAL TRIBUNAL

The principle of primacy of EU law over national law is one of the key legal principles related to membership in the European Union. Polish literature emphasizes that "it serves as a decisive measure in the event of a conflict between the national legal system and European Union law" [12, p. 8]. However, it should be emphasized that it is not absolute - this means that this principle is subject to the limitations established in art. 4 section 2 of the Treaty on European Union. At the beginning, it should be noted that it was developed by the Court of Justice on the basis of the *Flaminio Costa v. E.N.E.L* judgment of 1964, and then its scope was extended in the *Internationale Handelsgesellschaft* judgment of 1970 [12, p. 8].

The first of them states that "by contrast with ordinary international treaties, the EEC Treaty has created its own legal system which, on the entry into force of the Treaty, became an integral part of the legal systems of the Member States and which their courts are bound to apply" [5]. In the 1970 judgment, it was emphasized that "law derived from treaties, an independent source of law, cannot, due to its specific nature, yield to the norms of national law, regardless of their nature, without depriving this law of its character as Community law and without undermining the legal foundations on which the Community itself is based" [6]. The first attempts to codify this principle were made in 2004 on the basis of the Treaty called the Constitution for Europe, which, however, due to the lack of ratification by all Member States, did not enter into force. Therefore, Declaration No. 17 was attached to the Treaty of Lisbon, which

emphasized that the Treaties and the law made by the European Union have priority of application over national law, which results from the established views of the Court of Justice of the European Union [1].

This principle was also reflected in the jurisprudence of the Polish Constitutional Tribunal. Due to the ongoing political and legal discourse in Poland on the status of the current Constitutional Tribunal, this report will be limited to judgments issued until 2015 [9, 10, 7]. The first judgment directly relating to the primacy of the EU was passed in the circumstances of the accession of the Republic of Poland and other countries to the European Union. The applicants emphasized that the Constitution of the Republic of Poland is inconsistent with accession to the legal system of the European Union, which assumes the primacy of Community law over national law. Art. 8 section 1 of the Constitution of the Republic of Poland assumes that the Constitution is the supreme law of the Republic of Poland. In this judgment, the constitutional court pointed out that "the priority of application of international agreements ratified on the basis of statutory authorization or adopted in the form of a nationwide referendum authorizing (...) does not lead directly (and to no extent) to the recognition of analogous priority of these agreements over the provisions of the Constitution. Therefore, the Constitution remains - due to its special power - "the supreme law of the Republic of Poland" in relation to all international agreements binding on the Republic of Poland" [2]. Moreover, it was indicated that in the event of a conflict of provisions of the Constitution of the Republic of Poland and the impossibility of applying an interpretation favorable to EU law, three options should be considered: changing European Union law, amending the Constitution or making a decision to withdraw from the European Union [11]. It should be emphasized that this indication of the Court was used by the Eurosceptic environment towards selected EU regulations [4].

In turn, the 2005 ruling regarding the European Arrest Warrant indicated that Community law should be interpreted in accordance with a pro-European interpretation, which also results from the principle of loyal cooperation. However, the limit of this interpretation is defined in the "clear formulation of constitutional provisions" [12, p. 13] Therefore, while the binding nature of

European law results from the constitutional provisions stating that "the Republic of Poland complies with international law that is binding on it", the mere fact of the obligation to implement EU law does not mean "a change in the fundamental lack of compliance of this act with the Constitution" [4]. The Constitution was again given priority over European law. However, the Constitutional Tribunal postponed the deadline for the expiry of the binding force of the contested provisions by 18 months, which allowed the legislator to react and amend the Constitution. In turn, the last judgment referring to the discussed principle before the constitutional crisis was a judgment from 2013, which emphasized that the limit of pro-European interpretation was a clear contradiction with the wording of the provisions of the Constitution [3].

REFERENCES

1. Barcz J., Górka M., Wyrozumska A., *Instytucje i prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2020.
2. Judgment of the Constitutional Tribunal of 11.05.2005 r., K 18/04, OTK-A 2005, nr 5, poz. 49.
3. Judgment of the Constitutional Tribunal of 26.06.2013 r., K 33/12, OTK-A 2013, nr 5, poz. 63.
4. Judgment of the Constitutional Tribunal of 27.04.2005 r., P 1/05, OTK-A 2005, nr 4, poz. 42.
5. Judgment of the Court of Justice of the European Union of 15.07.1964 r., 6/64, FLAMINIO COSTA v. ENEL, ECR 1964, nr 585.
6. Judgment of the Court of Justice of the European Union of 17.12.1970 r., 11/70, INTERNATIONALE HANDELSGESELLSCHAFT MBH v. EINFUHR- UND VORRATSSTELLE FÜR GETREIDE UND FUTTERMITTEL, LEX nr 139317.
7. Mojski W., *Kryzys konstytucyjny. Zagadnienia teorii Konstytucji*, Lublin 2023.
8. Ordo Iuris, Analiza orzecznictwa sądów wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej dotyczącego nadrzędności regulacji konstytucyjnych nad prawem Unii Europejskiej,

<https://ordoiuris.pl/wolnosci-obywatelskie/analiza-orzecznictwa-sadow-wybranych-panstw-czlonkowskich-unii-europejskiej> (access: 10.05.2024).

9. Pietrzykowski T., *Polski kryzys konstytucyjny oczami pozytywisty prawniczego*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 3.

10. Radziejewicz P., *Kryzys konstytucyjny i paradygmatyczna zmiana konstytucji*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 10.

11. Wójtowicz K., *Glosa do wyroku TK z dnia 11 maja 2005 r., K 18/04*, „Przegląd Sejmowy” 2005, nr 6.

12. Zoll. F. Południak-Gierz K., Bańczyk W., *Pierwszeństwo prawa UE a orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/732475/IPOL_STU\(2022\)732475_PL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/732475/IPOL_STU(2022)732475_PL.pdf) (access: 10.05.2024).

Тур Еліна Михайлівна,
студентка 1 курсу, 16 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДОБИ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

У традиції українського державотворення період становлення гетьманської дипломатичної служби та дипломатичних відносин Павла Скоропадського є чи не найбільш малодослідженим періодом історичної спадщини України.

Систему міжнародних відносин, що склалася за Гетьманської доби, можна вважати досягненням гетьманської дипломатії. Основними чинниками, що визначали ефективність зовнішньої політики Української держави, були процеси внутрішньої інтеграції суспільства [1, с.63].

В період Гетьманату багато уваги приділялося зовнішньополітичним відносинам України [2]. Так, одинадцять закордонних місій було акредитовано в Києві – Німеччини, Австро-Угорщини, Туреччини, Болгарії, Дону, Польщі, Румунії, Фінляндії, Кубані, Азербайджану та Грузії. Десять українських дипломатичних представництв працювало за кордоном: у

Німеччині, Австро-Угорщині, Туреччині, Болгарії, Доні, Фінляндії, Швейцарії, Румунії, Кубані та Швеції.

Надзвичайним досягненням з точки зору реалізації геополітичної стратегії Української держави є той факт, що за Скоропадського вперше була створена і впроваджена структура центрального апарату Міністерства закордонних справ та його філій. Міністерство закордонних справ було реорганізовано з метою підвищення ефективності його роботи. Зокрема, в структурі МЗС було створено два департаменти. Загальний департамент, який організовував внутрішню роботу МЗС, та департамент зовнішніх відносин, який керував діяльністю закордонних відомств [3].

Д. Дорошенко, один із найбільш знаних посадовців Української Держави. Він за посади міністра закордонних справ розробив і подав на затвердження законопроект, який фактично передбачав створення дипломатичної служби Української держави.

14 червня 1918 року Рада Міністрів ухвалила «Закон про посольства і місії Української Держави» [4, с. 27]. Як зазначає з цього приводу І.Б. Дацків, закон значно впорядкував діяльність дипломатичного корпусу та посилив його політичну активність шляхом налагодження і розвитку міжнародних зв'язків Української Держави. Цей базовий документ уможливив заснування повноцінних дипломатичних представництв у Німеччині, Австро-Угорщині, Болгарії та Туреччині [5].

У зовнішньополітичній сфері П. Скоропадський намагався проводити незалежну зовнішню політику та зменшити вплив Німеччини на внутрішньоукраїнські справи. Прагнучи приєднати Крим, гетьман розпочав економічну блокаду півострова та змусив Кримський крайовий уряд фактично визнати суверенітет Української Держави. Крим мав увійти до складу Гетьманату на правах автономії. Водночас союз Гетьманату з країнами Четверного союзу не давав можливості заручитися підтримкою держав Антанти, тим самим закриваючи шлях до налагодження двосторонніх контактів з іншими державами. Незважаючи на ці перепони, Українська Держава, крім держав Четверного союзу, мала дипломатичні відносини з Азербайджаном, Грузією, Польщею, Фінляндією, Румунією та

Швейцарією [6, с.206].

Враховуючи міжнародний досвід консульської служби в Україні та європейську традицію, поряд із звичайними консульськими установами передбачалося створення почесного (нештатного) консульства.

Підсумовуючи діяльність зовнішньополітичного відомства в цілому, слід зазначити, що Павло Скоропадський досяг надзвичайних успіхів в організації державних структур Української Держави, було розширено дипломатичні відносини та міжнародні контакти з багатьма державами. Організаційне та інституційне забезпечення дипломатичного корпусу дозволило активно просувати зовнішню політику Гетьманського уряду Павла Скоропадського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лупандін О. І. Мирні переговори між українською державою та РСФРР 1918. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Myrni_peregovori_1918
2. Папакін Г. В. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси. Київ, 2003. 282 с
3. Нариси з історії дипломатії України О. І. Галенко, Є. Є. Камінський, М. В. Кірсенко та ін. під ред. В. А. Смолія. Київ, Видавничий дім "Альтернативи", 2001. 736 с.
4. Новікова О. Забутий міністр Павла Скоропадського. Дзеркало тижня: URL:http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/zabytyy_ministr_pavla_skoropadskogo.html.
5. Дацків І. Б. Дипломатія українських національних урядів у захисті державності (1917 – 1923 рр.) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02. Київ, 2010. 34 с.
6. О.Л.Копиленко. Гетьманат, Українська Держава 1918. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т.; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Т. 1 : Історія держави і права України / [Андрусин Б. І. та ін. ; редкол. 1-го т.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.].

2016. 846 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К.М.

*Хмельницька Анастасія Максимівна,
студентка 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ВПЛИВ РЕЛІГІЇ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Релігія завжди відігравала важливу роль у формуванні правових норм в історії України. Наприклад, християнство, яке було прийняте ще в середньовіччі, стало основою для створення правової системи. Католицька та православна церкви мали значний авторитет у суспільстві і впливали на прийняття законів та норм, які відображали їхні цінності та вчення. Протягом історії України, релігійні установи також впливали на владу та політичні рішення. Після хрещення Русь перейняла багато норм візантійського права, яке ґрунтувалося на римському праві та християнській моралі. Ці норми знайшли відображення в першому збірнику законів Русі - "Руській Правді", а також у церковному статутному праві.

Вплив пам'яток канонічного права на давньоруське простежується також у текстах «Руської правди». Норми церковних статутів були спрямовані на боротьбу з язичницькими звичаями та порушенням християнської моралі. Вони містили заборони шлюбів між родичами, двоєженства, самовільного розірвання шлюбу, примусу до укладення шлюбу тощо [1, с. 170]. У деяких версіях кодексів законів також включали вступ, де надавалося філософське пояснення явища влади, у якому особливо висвітлювалися дві ключові ідеї, важливі для політичної філософії давньоруського періоду. Перша ідея стосувалася походження влади від Бога, а друга - про те, що влада підлягає суворішому суду Божому, ніж звичайні люди. Хоча обидві концепції мають своє коріння у візантійській культурі, вони легко прийнялися в давньоруському суспільстві. Яскравим прикладом ілюстрації взаємодії християнських принципів і політичної діяльності в давньоруській культурі є твір «Повчання дітям» Володимира Мономаха. У цьому творі автор акцентує увагу на моральних нормах, якими князі мають

керуватися виконуючи свої обов'язки, а також на принципах, що повинні лежати в основі державної діяльності. Зокрема, він зазначає на важливості ставлення до Бога як супутника благополуччя та перемог князя, що визначає формування моральних норм і переконань, які мають бути невід'ємною складовою усвідомлення правителем своєї влади. [2, с. 56]. Початок форми

Церква, з її системою канонічного права, впливала на організацію суду та судочинство в різні періоди історії. Наприклад, у найдавніші часи судом був суд громади, де всі члени мали однакові права та обов'язки у судових справах. Основною характеристикою цього суду була змагальність сторін і їх активна участь у процесі, зокрема, у зборі доказів та свідчень. Основною ідеєю общинних судів було те, що воля громади виявлялася через звичай, який завжди містив у собі правду. Це означало, що судові рішення вирішувалися на основі згоди та розуміння внутрішньої правди спільноти.

Важливим було те, що у статуті Святого князя Володимира, який хрестив Руську землю, про церковні суди був визначений перелік справ, що підпадали під церковну юрисдикцію. У цьому документі князь закликав своїх наступників до твердого дотримання постанов, складених на основі рішень вселенських церковних соборів та законів візантійських імператорів, користуючись грецьким Номоканоном. Статут регулював становище церкви на території Київської Русі, оскільки вона виконувала не лише духовні функції. Покладаючи на неї багато цивільних обов'язків, що мали близький зв'язок з державними питаннями, князь віддавав церкві широкі повноваження. Церква мала широку юрисдикцію над усіма християнами, і в її компетенцію входили справи, пов'язані з сімейними відносинами, порушенням релігійних норм, злочинами проти моралі та порядку.

Таким чином, церква була відповідальна за збереження сімейного, релігійного та морального порядку в суспільстві. Статут надавав церкві значні повноваження в сфері судочинства. Згідно з цим документом, церква мала право бути суддею у справах, що стосувалися розлучення, подружньої невірності, кровозмішення, а також вирішувати майнові спори між

подружжям та питання успадкування між дітьми. Крім того, до церковної юрисдикції належали справи, пов'язані з порушенням церковних правил та релігійних обрядів, замахами на життя кліриків, а також справи, пов'язані з дотриманням язичницьких вірувань та обрядів, наприклад, ворожіння та чаклунство. Таким чином, церква мала значний вплив на регулювання сімейних та релігійних питань у суспільстві, а також відповідала за збереження церковних норм і обрядів.

У підсумку наголосимо, що церковне право було змушене пристосовуватись до умов суспільного середовища того часу та намагалось ліквідувати певні соціальні суперечності. Церква продовжувала боротьбу із незаконним поневоленням вільних людей, а також намагалася встановити правові норми, що передбачали можливість повернення холопам особистої свободи, сприяла обмеженню, а зрештою, й повній ліквідації работоргівлі, взяла під опіку убогих людей, зокрема юродивих, жебраків [3, с. 22–23].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хрестоматія з історії держави і права України. Том 1. З найдавніших часів до початку ХХ ст.: Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: у 2 т. / В. Д. Гончаренко, А. И. Рогожин, О. Д. Святоцький; За ред. члена-кореспондента Академії правових наук України В. Д. Гончаренка. К.: Ін Юре. — 1997. — 464 с..
2. Киричок О. Політика та мораль у письмовій спадщині давньої Русі (на матеріалі «Повчання» Володимира Мономаха) / О. Киричок, О. Ківшик // Філософські обрії. – 2007. – № 18. – С. 51–60.
3. Ричка В. М. Церква в соціально-політичній структурі Київської Русі: автореф. дис. ... д-ра іст. наук : спец. 09.00.11 «Соціальна філософія». НАН України, Інститут філософії. Київ: 1998. 35 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Чміль Олександр Вікторович,
студент 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗАПРОВАЖЕННЯ НОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА РЕФОРМУВАННЯ ІСНУЮЧИХ В ПЕРІОД СУДОВОЇ РЕФОРМИ 1864 р.

Судова реформа 1864 року в українських губерніях стала однією з найважливіших і найбільш впливових реформ. Вона внесла радикальні зміни в судочинство та правосуддя, заклавши основи для більш справедливої, незалежної та ефективної судової системи. Реформа 1864 року була спрямована на модернізацію судової системи шляхом запровадження нових інституцій та реформування існуючих, з метою відповідати потребам швидко змінюваного суспільства та забезпечити принципи правової держави. Одним з головних нововведень стало запровадження інституту присяжних засідателів, що відкрило дорогу до демократизації судочинства та забезпечення громадського контролю над ним. Також було створено систему гласності судових процесів і забезпечено право на захист, що стало значним кроком у напрямку забезпечення прав людини та основоположних свобод. Реформа передбачала створення нових судових інстанцій, таких як мирові суди та окружні суди, що дозволило розподілити судові повноваження більш ефективно і забезпечити доступність правосуддя для ширших верств населення, також відбулося реформування уже існуючих інстанцій. Реформа включала ухвалення нових 4 статутів. Мета полягає в тому, щоб зрозуміти, як ця реформа змінила судову систему, які нововведення були впроваджені та який вплив вони мали на людей та правосуддя в цілому.

Центральним нововведенням стало розподілення судових функцій між різноманітними судовими органами, починаючи від мирових судів і закінчуючи сенатом у ролі найвищого касаційного суду. Інша ключова особливість реформи полягала у створенні механізму вибору мирових суддів, який базувався на принципах віку, освітнього рівня, професійного досвіду та майнового статусу кандидатів. Термін повноважень мирових

суддів був обмежений трьома роками, що гарантувало регулярне оновлення суддівського складу та підтримання високого рівня відповідальності та компетентності. Тепер обраними мировими судьями могли стати місцеві жителі, які відповідали певним критеріям: віком не менше 25 років, наявністю вищої або середньої освіти, успішним складанням кваліфікаційного іспиту, або досвідом роботи на посадах, що дозволяли набути практичних знань у сфері судочинства протягом не менше трьох років. Крім того, потенційні кандидати повинні були володіти значними земельними володіннями або іншим нерухомим майном з визначеною мінімальною вартістю, що додатково відсіювало кандидатів і забезпечувало їхню соціальну та економічну заангажованість. В ті часи, правова система не мала встановлених процедурних норм для адміністративного розгляду справ. Сенат відігравав ключову роль у системі розгляду скарг, особливо через його Перший департамент, який займався адміністративно-судовими питаннями. Цей департамент 1) розглядав суперечки між громадянами та владними структурами; 2) вирішував конфлікти між різними органами влади. Також, сенат служив інстанцією для розгляду скарг від приватних осіб та органів місцевого самоврядування на неправомірні розпорядження міністрів та губернських установ. [1. с. 472]

У процесі реформування судової системи в 1862 році прокуратура була змінена, наслідуючи французький приклад. Вона отримала роль не лише як сторона обвинувачення в кримінальних справах, але й як контрольний орган влади, відповідальний за дотримання законів судами. Згідно з судовою реформою 1864 року, функція прокурорів у загальному нагляді була відмінена, і їх роль обмежувалася лише справами, що входили до компетенції судової системи, включаючи державне обвинувачення та нагляд за діяльністю поліції та судових слідчих. Прокурорські посади були встановлені на всіх рівнях загальних судів, а в окремих випадках прокурори могли брати участь у вирішенні справ у мирових судах.

Важливою інституцією були нотаріуси, які працювали при окружних судах, але за потреби їхні обов'язки могли розширюватися до будь-якого міста в межах судового округу. Вони виконували завірення документів та вели реєстри прав на

нерухомість, що гарантували державну реєстрацію цих прав. Реформування діяльності нотаріусів відбулося за Тимчасовим Положенням про нотаріальну частину, яке було затверджено 14 квітня 1866 року і включено до судових статутів. Для призначення на посаду нотаріуса кандидат мав бути віком не молодше 21 року, мати бездоганну репутацію та не бути зайнятим на державній чи громадській службі. Необхідно було також внести заставу для покриття можливих збитків від професійної діяльності, до якої нотаріус додавав частину своїх доходів. Кандидати проходили випробування, що включало перевірку знань нотаріальних процедур, цивільного законодавства та інших релевантних статутів, яке проводили голова окружного суду, старший нотаріус та прокурор. Нотаріуси призначалися і могли бути звільнені старшим головою судової палати на основі рекомендації голови окружного суду. Вступаючи на посаду, нотаріус складав присягу під час публічного засідання суду. [3. с. 525]

Необхідно звернути увагу на нову інституцію - суд присяжних. Відбір присяжних засідателів передбачав їх вибір з місцевих обивателів, що задовольняють кільком основним критеріям: вони мали бути підданими держави, віком від 25 до 70 років, і проживати в регіоні, де проводилися вибори, не менше двох років. До загальних списків могли бути внесені почесні мирові судді, державні службовці певних категорій за винятком членів судових органів, прокурорських працівників, віце-губернаторів, скарбників, лісничих, і поліцейських. Крім того, в список присяжних могли входити особи, обрані на місцевій службі, за винятком міських голів, селяни, що мають досвід громадської служби або володіють певною кількістю землі чи іншим майном, а також ті, хто одержував дохід від своєї діяльності, що перевищує встановлені мінімальні пороги. [2. с. 55]

Судова реформа 1864 року стала ключовим етапом у модернізації і демократизації правосуддя. Введення інституту присяжних засідателів, гласність судових процесів та право на захист стали основою для більш справедливого судочинства. Створення нових судових інстанцій та реформування існуючих сприяли ефективнішому розподілу юридичних повноважень і

зробили правосуддя доступнішим для ширших верств населення. Оновлення прокуратури, переорієнтація її діяльності зі збереженням акценту на контролі додержання законів посилило правопорядок і забезпечення громадської безпеки. Реформа нотаріату внесла зміни у спосіб завірення документів та реєстрації прав на нерухоме майно, підвищивши тим самим захист майнових прав громадян. Таким чином, судова реформа 1864 року не тільки реформувала структуру судочинства і правоохоронних органів, але й поклала початок процесам, які вивели правосуддя на новий рівень організації та ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України: підручник. Харків: Право, 2021. 472 с.
2. Барановський О. Історія створення ради присяжних повірених (адвокатів) Київського округу (1916–1919 роки): передвиборна кампанія й утворення коаліцій. *Вісник національної асоціації адвокатів України*. 2017. № 9. С. 54–58.
3. Історія держави і права України : підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін. ; за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 552 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Чухіль Олександр Юрійович,
студент 1 курсу, 3 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РУСЬКО-ВІЗАНТІЙСЬКІ ДОГОВОРИ І ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИПЛОМАТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ РУСИ-УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ

Період Русі-України відзначається численними збройними акціями руських князів проти Візантії. На початку

становлення східно-слов'янської держави було здійснено декілька успішних морських походів місцевими князями на територію Візантійської імперії, що спричиняло пограбування міст Візантії, оборнення у рабів чи вбивство греків, та зобов'язання сплачувати податок на користь Русі. Для регулювання складних дипломатичних відносин між цими двома провідними державами Східної Європи була підписана серія договорів: договір князя Олега з Візантією 907 року, договір князя Олега з Візантією 911 року, договір князя Ігора з Візантією 944 року та договір князя Святослава з Візантією 971 року.

Наприкінці IX століття відбулося становлення Русі-України як нового державного утворення, що об'єднало східнослов'янські князівства в одну державу. Перехід від "військової демократії" до ранньокласового суспільства в слов'ян відбувся військовим шляхом, що передбачає збройну агресію на сусідні території з метою збагачення як в матеріальному, так і в культурному аспектах.

Договір 907 року та її підтвердження 911 року стали першими дипломатичними договорами для Київської Русі, котрі регулювали питання торгівлі, визначення порядку викупу полонених, покарання за кримінальні злочини, здійснені грецькими чи руськими купцями, змінення берегового права. В першій частині договору міститься положення про встановлення дружніх стосунків між державами: "укласти з вами, греками, мир, і будемо дружити один з одним всією душею і серцем, і не допустимо, згідно з нашим взаємним прагненням, ніякого безладу чи образи з боку підручних нам світлих князів; але постараємося, наскільки можливо, зберегти з Вами, греками, (надалі) бездоганну дружбу, письмовою угодою виражену і присягою підтвержену". Видозміна берегового права передбачала наступне положення: за умови кораблетрощі власники берегової лінії зобов'язані надати допомогу потерпілому, а не захоплювати викинуте на берег судно та майно останнього. Норми цих договорів підтверджують високий рівень розвитку права Русі-України, що підтверджують наявність прототипів інститутів та галузей права. Договір 907 року засвідчується у літописах, зокрема згадка про нього присутня в тексті Повісті минулих літ. Текст договору був написаний двома

мовами: старослов'янською та грецькою.

Договір 944 року підтвердив положення договору князя Олега 911 року та вносив корективи у сферу відносин між Київською Руссю та Візантією. Ця угода стала результатом поразки військ князя Ігоря у візантійській кампанії та зобов'язувала київського князя піти на поступки. Русь зобов'язувалась відмовитись від претензій на кримські володіння Візантії та не залишати застави у протоці Дніпра. Це зобов'язання міститься у наведеному положенні: “і нехай не мають права руські зимувати в гирлі Дніпра, на Білобережжі та у святого Єлфер'я; але з настанням осені нехай вирушають будинками в Русь”. Норми угоди підтверджували союзні стосунки між Руссю та Візантією, визначали багатосторонні зв'язки між державами. Особливий статус отримали руські купці, торговці та офіційні представники Києва, котрі отримували спеціальне посвідчення при прибутті до Візантії. Ця норма надавала право арешту імператорові прибулих осіб без відповідного посвідчення і видавати їх київському князеві.

Після невдалої облоги Доростоля армією князя Святослава, між ним та імператором Іоанном Цимісієм був підписаний третій русько-візантійський договір. Він передбачав припинення бойових дій між державами, та не спонукати до військових сутичок проти Візантії народи Криму та Болгарії з боку Русі. Також князь відмовлявся від претензій на територію Візантії та на держави, що входять до її сфери впливу: “...і ніколи не буду задумувати на вашу країну, і не збиратиму на неї воїнів, і не наведу іншого народу на вашу країну, ні на ту, що знаходиться під владою грецькою, ні на Корсунську країну і всі міста тамтешні, ні на країну Болгарську...”. У нормах договору не було зазначено умов ведення торгівлі, розмежування сторін, видача полонених. Київський князь зобов'язувався надавати військову допомогу Візантії у майбутніх кампаніях.

Візантійсько-руські договори встановили політичні, торгові та військові зв'язки між Візантією та Руссю, сприяли зміцненню внутрішньої стабільності обох держав та розширенню їхнього впливу на міжнародній арені. Важливим наслідком цих договорів було встановлення дипломатичних відносин Русі з іншими державами, особливо з країнами Східної

та Західної Європи. Підписання русько-візантійських угод сприяли стабільності та просуванню регіональної та міжнародної співпраці. Вони стали важливим етапом в історії взаємодії між культурами та цивілізаціями, віддзеркалюючи складність та значущість дипломатичних зусиль в давні часи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колос М.І. Русько-візантійські договори 911, 944 років: генезис українського кримінального права. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2011. № 4. С. 251–261.

2. Домановська, М. Є. "МО Лавровський (1825–1899) про русько-візантійські угоди X ст."(2013).

3. Захарченко, П. П. Русько-візантійські договори IX-X ст. У фокусі еволюції та юридичної компаративістики [Текст] / П. П. Захарченко // Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право / гол.ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2018. Т. 1. Вип. 49. С. 22-25.

4. Хрестоматія з історії держави і права України. - Том 1. З найдавніших часів до початку XX ст.: Навч. посіб. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: У 2 т. / В.Д.Гончаренко, А.Й.Рогожин, О.Д.Святоцький; За ред. члена-кореспондента Академії правових наук України В.Д.Гончаренка. Київ; Ін Юре. 1997. 464 с.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Shaman A.K.,
first-year student, 5th group the faculty of International
and European Law, Yaroslav Mudryi National Law
University*

TIMOTHY SNYDER - UKRAINIAN QUESTIONS POSED BY RUSSIAN INVASION

This question is very important to everybody, because it

prompts us to consider the real-world significance of the military actions that started on 24th February 2022 by Russia's military force on the territory of Ukraine.

Timothy Snyder, the Richard C. Levin Professor of History and author of several books made a critical course, named: "The Making of Modern Ukraine". He raises important questions there, such as: "Why nations exist and especially have to exist?", "Where nations came from?", "What is history, and about what it is?". [2]

His first lecture, namely: "Ukrainian Questions Posed by Russian Invasion", contains his interesting views on the history and development of the countries, especially of Ukraine.

One of the stages of it- North and South development (Axis). If talk about inhabitants of Ukrainian land, the oldest (documentary) are Greeks in the South part. They established such cities as Sevastopol, Olibia and so on. And of course we need to mention Scythians and other types of traces. The history of Ukraine as we're going to see is about an axis of south to north. The axis on which early Ukrainian history is going to emerge, or the history of Kyivan Rus', which is the first big documented polity in this region it's a North-South axis. It has to do with Vikings, which is a major theme in European history. So we can say that the Kyivan Rus' was set as a result of combination of different development processes. But, we need to remember, that nowadays South territories of Ukraine wasn't part of it. it was part of the ancient Greek world. It was part of the Ottoman world for a long time, but it was not actually part of Kyivan Rus'. Southern Ukraine has a different history and it is brought into this larger Ukrainian thing later on.

The second point of this lecture is the problem of "On historical unity of Russia and Ukraine". One of the main things on which it base is baptized of Rus' in 988 - Russia and Ukraine as nations definitely didn't exist in the year 988. The nation is a modern historical construct characterized by the notion that you feel a kind of solidarity with people you don't know.

"The trick is that if I begin a title with, "On" the thing that's there is supposed to be real. so that kind of language, the kind of implicit assertion of existence is non-historical language. It's the language of legend, the language of myth.

History is change as well as continuity. So history is about

change in continuity, which means it's about ends and beginnings, and it's also about unpredictability”.

The third point describes Ukraine as the center of main historical events. That what's interesting about Ukraine is that rather than being part of somebody else's myth of purity, right, is that Ukraine actually embodies in a very intense form most of the major themes of European history and some of the major themes of European history, of world history. It's at the center of major historical developments, not just ancient and medieval, but also very contemporary.

So, to sum up:

- It's absolutely at the center of the First World War.
- It's absolutely at the center of the Second World War.
- It's absolutely at the center of Stalinist terror.
- It's absolutely at the center of the Holocaust.
- It's absolutely at the center of the collapse of the Soviet Union.[3]

And the last but not least point he talks about is the theme of 20th century- genocide. The reason it's a 20th Century theme is that the 1948 definition of genocide assumes that there's such a thing as a people. Raphael Lemkin, who is the lawyer who's educating what's now Ukraine, by the way, Polish, Jewish lawyer, who's educated in the university, and what's now Lviv, when he made up the word genocide, he's assuming the existence of a people, right, because genocide is about the intentional destruction of a people. Genocide is the antipode of the creation of a nation. This war is a strangely genocidal war. The practical part of genocide one can find very easily in the hundred thousand dead in Mariupol, as it appears unfortunately, in the 3 million Ukrainians deported, including a quarter million children, at least who were to be forcibly assimilated into Russian culture in the systematic campaign of rape and the murder of local elites in the territories that Russia controls.

As a conclusion, on September 5, 2022 Tymothy Snyder presented his first lecture dedicated to the situation in Ukraine. He talked about such interesting questions as What brought about the Ukrainian nation? Ukraine must have existed as a society and polity on 23 February 2022, else Ukrainians would not have collectively resisted Russian invasion the next day, etc. Thanks to these lectures,

more and more people will be integrated into the history of Ukraine, and as a result, more and more people will start paying attention to the current situation there.

REFERENCES

1. Timothy Snyder: The Making of Modern Ukraine. Class 1: Ukrainian Questions Posed by Russian Invasion, YouTube. Link: https://www.youtube.com/watch?v=bJczLlwp-d8&list=PLh9mgdi4rNewfxO7LhBoz_1Mx1MaO6sw_&index=1
2. The Making of Modern Ukraine. <https://online.yale.edu/courses/making-modern-ukraine>
3. <https://snyder.substack.com/>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, завідувачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Пономарьова Г. П.

*Шевченко Софія Вадимівна,
студентка 1 курсу, 23 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

24 серпня 1991 року Україна назавжди вписала себе в історію, проголосивши свою незалежність. Шлях до омріяної незалежності був непростим. Він розпочався з прийняття Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 року [1]. Цей документ став першим кроком на шляху до утвердження України як вільної та демократичної держави. Наступний крок був 24 серпня 1991 року, коли Верховна Рада УРСР ухвалила Акт про проголошення незалежності України. Цей акт, прийнятий переважною більшістю голосів, продемонстрував прагнення українців до утворення власної держави. Важливість цього кроку була підтверджена на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року. Понад 90% українців проголосували за незалежність, остаточно утвердивши суверенітет України на міжнародній арені [2].

Актуальність теми, перш за все, полягає в тому, щоб глибше розуміти коріння української державності та становлення її легітимності. Також, варто зазначити прагнення України до інтеграції з Європейським союзом, що передбачає краще розуміння європейських цінностей та стандартів права.

Метою даної теми є необхідність дослідження та розуміння передумов здобуття незалежності України в період останніх років існування СРСР.

Останні п'ять років Радянського Союзу були позначені перебудовою, розпадом союзних республік і кризою федеративної системи. Цей період характеризувався спробами демократизації державних інституцій, переглядом Конституції та здійсненням державної влади, які не завжди давали очікуваний результат. Через невизначеність курсу розвитку СРСР політичні еліти союзних республік прагнули розширити повноваження своїх регіонів. Логічно, що питання про підготовку та прийняття Декларації про державний суверенітет 1990 р. [1] для України було одним із головних на першій сесії Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання у травні цього ж року [2].

З інформації, що міститься у відповідних положеннях Декларації, випливає, що Україна має бути парламентською республікою з унітарним устроєм. Декларація проголошує народовладдя та передбачає поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Це означає, що неможливо, щоб який-небудь орган концентрував у собі всю повноту державної влади чи монополізував її. Декларація також встановлює принципи економічної самостійності та взаємозв'язки з іншими радянськими республіками на основі договорів і принципів рівноправності [3]. Головною метою Декларації є проголошення державного суверенітету України, визначення його змісту та забезпечення умов для його реалізації. Логічним наслідком такого підходу було внесення до Конституції України положення, яке визнає найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку [4].

Отже, основні передумови незалежності України в 1990-х роках це реформи та демократизація, які розпочалися в останні роки існування Радянського Союзу, відкрили шлях до змін в

політичному колі, що змушувало національні республіки активізувати свою політичну самостійність. Проголошення державного суверенітету стало ключовим кроком у формуванні незалежності, а включення принципів народовладдя та поділу влади в документах цього періоду створило передумови для подальшого розвитку держави. Крім того, проголошення економічної самостійності та установа зв'язків на основі рівноправності з іншими радянськими республіками стимулювало українське суспільство до самостійних кроків у власному економічному та політичному розвитку. Можемо зазначити, що саме ці передумови визначили напрямок та основні принципи формування незалежної України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1990, № 31, ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
2. Правова система України: Сучасний стан та тенденції розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. С. 28–30.
3. Здобуття незалежності України 1991. Історія про проголошення, документи, свідчення. У 2 т. т. 1. Житомир : Рута, 2011. 752 с.
4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асист. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Гоцуляк С. Л.

*Шевченко Катерина Вячеславівна,
студентка 1 курсу, 21 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

УКРАЇНА І РАДА ЄВРОПИ: АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ

Сьогодення України характеризується євроінтеграційним курсом незважаючи на тяжкі обставини, що спричиняє країна – сусідка – агресорка. Під таким курсом варто розуміти бажання вступу до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору. Проте, треба зазначити, що Україна вже є членкинею деяких європейських структур, наприклад, Ради Європи - 14 липня 1992 р. Україна виявила бажання приєднатися до цієї організації. Тому варто розглянути деякі аспекти співробітництва України з Радою Європи, зокрема виконання країною зобов'язань, узятих перед вступом у цю структуру [1, с. 46], а також участь європейської організації у аспекті захисту прав людини в Україні.

Розглядаючи діяльність організації, варто зазначити, що серед головних завдань Ради Європи – захист прав і головних свобод людини, зміцнення плюралістичної демократії, забезпечення принципу верховенства права й соціальної стабільності, збереження культурного різноманіття в Європі. Діяльність організації охоплює такі сфери суспільного життя, як права людини і громадянина, засоби масової інформації, правова співпраця, соціальне єднання, охорона здоров'я, культурна спадщина, спортивна діяльність, молодь, місцева демократія й самоврядування й транскордонне співробітництво, навколишнє середовище та регіональне планування [2, с. 130, 131].

Відповідно до вимог, які є необхідними для вступу до Ради Європи, Україна виконала такі свої обов'язки: підписала та ратифікувала Європейські конвенції, зокрема Європейську конвенцію з прав людини, Конвенцію про взаємну допомогу в кримінальних справах, Європейську Хартію про місцеве самоврядування тощо, прийняла рамковий документ про правову політику України щодо захисту головних прав і свобод людини. Україна почала здійснювати політику стосовно етнічних меншин, затвердила незалежність судової гілки влади та зобов'язалася виконувати інші основні аспекти найстарішої та найбільшої на Європейському континенті міжурядової політичної організації.

Беручи до уваги сферу захисту прав людини, варто сказати, що відповідно до Статуту Ради Європи її членом може бути держава, що визнає принципи верховенства закону та забезпечує права й основні свободи людини всім особам, які знаходяться під її юрисдикцією. Із здобуттям незалежності – 24 серпня 1991 р. Україна проголосила захист демократичних і гуманістичних цінностей, забезпечення прав і основоположних свобод людини, утвердження панування права основними пріоритетами своєї внутрішньодержавної та зовнішньої політики. Її критерії повністю збігалися з цілями і принципами діяльності Ради Європи. [3, с. 19, 20].

Виходячи з трохи вище наведеного, зазначимо, що співробітництво України з Радою Європи у цій сфері здійснюється на принципах верховенства права і закону, поваги основних прав і свобод людини, універсальності прав людини, індивідуальної та політичної свободи, встановлення суворої юридичної відповідальності держав за невиконання ними своїх статутних та конвенційних зобов'язань, задекларованих у Статуті Ради Європи [4].

Рада Європи великою мірою вплинула на процес демократизації в Україні. Завдяки цій організації в Україні було проведено багато важливих політичних та правових реформ, що забезпечили її розвиток як суверенної держави.

Співпраця України і Ради Європи дала поштовх до розвитку сфери основоположних прав і свобод людини, а також забезпечила гарантування головних та загальних принципів і норм демократії в Україні.

Не можна заперечити той факт, що співпраця вплинула на значне зростання авторитету України на міжнародній арені. Рада Європи допомогла розпочати й розвинути процес адаптації національного законодавства України до світових принципів демократії й удосконалити закони, що регулюють різні сфери політичної та правової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Василенко С. Україна та Рада Європи: деякі аспекти співробітництва. Науковий вісник Східноєвропейського

національного університету імені Лесі Українки. 2013. № 9. С. 45 – 51.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. URL: <https://www.rada.gov.ua>

3. Мелех Б. В. Участь Ради Європи в захисті прав людини в Україні. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2015 р. Вип. 2. С. 13 – 23.

4. Мелех Б. В. Державна політика співробітництва України з Радою Європи в галузі захисту прав людини (2000 – 2005 рр.). Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при президенті України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата з наук державного управління. Львів, 2009 р. 198 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К.М.

*Шепет Маргарита Андріївна,
студентка 1 курсу, 17 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ГЕНЕРАЛЬНЕ СЕКРЕТАРСТВО МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ СПРАВ УНР ЯК ПРАОБРАЗ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

Формування нової держави — це складний процес, який вимагає детального вивчення всіх складових державотворення. Одним із найважливіших елементів даної довготривалої роботи є організація державних органів влади, в яких міністерства займають далеко не останнє місце.

У вересні 1917 р. було ухвалено новий склад Генерального секретаріату. Відтепер він офіційно конституювався, як виконавчий орган УЦР. До його складу входило 8 секретарств, серед яких було і Генеральне секретарство з міжнародних справ. Спочатку цей секретаріат мав на меті “об’єднання роботи всіх національностей Росії для

боротьби за автономно-федеративний лад Російської Республіки та для порозуміння українців на цих основах з іншими національностями”[1]. Але згодом, після проголошення Української Народної Республіки та виходу України на міжнародну арену наприкінці 1917 р. перетворилося на Міністерство закордонних справ Української Народної Республіки, змінюючи відповідно не тільки назву, а й завдання та функції[2]. До компетенції даного органу почав входити обов’язок представляти українські інтереси не тільки на території України, а і за її межами.

Брест-Литовський мирний договір став одним із перших міжнародних договорів УНР. Основною підготовкою до переговорів займався секретар міжнаціональних справ Олександр Якович Шульгин. Генеральний секретаріат поставив перед ним завдання повідомити уряди всіх союзних держав про вступ УНР до переговорів на основі демократичного миру, зібрати комісію для складання умов договору та розробити проєкт української програми для конференції, що відбулася 22 грудня 1917 р. Також Олександр Якович представляв доповіді щодо міжнародного становища УНР та необхідності посилки української делегації до Брест-Литовська. Після підписання мирного договору між Українською Народною Республікою та Центральними державами почали активно встановлюватися дипломатичні відносини, які піднімали авторитет УНР серед європейських держав.

Окрім перспективних, на думку УЦР, зв’язків з Четверним союзом, УНР мала можливість отримати підтримку зі сторони Антанти. Після довгого спостереження за розвитком нової держави Франція, Великобританія, США та Румунія вирішили почати налагодження контактів з Українською Народною Республікою. З усіма представниками країн вів переговори саме секретар Олександр Шульгин, який бачив Антанту як потенційного союзника української держави. Усі дипломатичні відносини з вищевказаним військово-політичним блоком мали б можливість бути лише після визнання ним УНР та прийняттям останньою фінансової та військової допомоги. Але через стрімкий розвиток подій на фронті та в самій державі УЦР були вимушені прийняти позицію Четверного союзу. Зміна

зовнішньополітичного курсу призвела до його відставки О.Я. Шульгина. Хотілось би при цьому наголосити, що плани Антанти не були актуальними для УНР у зв'язку з тим, що країна та її громадяни вимагали миру, який міг надати лише Брест-Литовський договір, коли Франція та її союзники мали на меті довести війну до переможного фіналу.

У березні-квітні 1918 р., коли розвитку УНР загрожували більшовицькі війська, народне міністерство міжнародних справ Української Народної Республіки також не зупиняло своєї роботи.

Протягом осені 1917 р. - квітня 1918 р. Міністерство міжнародних справ УНР проробило велику роботу та заклало гарний фундамент для подальшого розвитку міжнародних відносин України. Завдяки українській дипломатії та її активній участі на мирних переговорах в Брест-Литовську УНР визнали самостійним суб'єктом міжнародного права. Після укладання мирного договору міністерство почало формувати мережу українських представництв у Європі і вже в квітні 1918 р. посольства Української Народної Республіки діяли в Німеччині, Австро-Угорщині, Румунії, Туреччині та Грузії. Також воно займалося складанням законопроектів, які забезпечували інтереси та захист прав українських громадян за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2 т. / В. Ф. Верстюк та ін. Київ : Наукова думка, 1996. Т. 1. 159 с.
2. Кудлай О. Б. Створення та діяльність народного міністерства міжнародних справ Української Народної Республіки (червень 1917 — квітень 1918 рр.) : навч. посіб. Київ, 2008. 15 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К.М.

*Шиманський Антон Юрійович,
студент 1 курсу, 10 групи
факультету прокуратури*

ОСОБЛИВОСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО РАДИ ЄВРОПИ

Загальновідомим є те, що увесь процес вступу в Раду Європи має величезне значення для України та вплив на її майбутнє. Це не лише підтвердження відповідності стандартам демократії та прав людини, але й можливість для країни сприяти їхньому зміцненню на міжнародній арені. Також, вступ до Ради Європи відкрив нові можливості для розвитку співпраці з європейськими партнерами та сприяє укріпленню позиції України в світі.

Рада Європи - це велика міжурядова організація, створена з метою сприяння співпраці між європейськими країнами у сфері прав людини, демократії та правової допомоги. Для будь-якої країни членство в Раді Європи є важливим кроком у забезпеченні дотримання стандартів демократії та прав людини. Водночас членство в Раді Європи надає країнам можливість вирішувати проблеми, що виникають на континенті, шляхом пошуку спільних рішень, а також сприяти виробленню єдиної європейської правової позиції з метою забезпечення спільного розуміння та застосування традиційної спадщини Ради Європи [1, с. 440].

Вступ України до Ради Європи має кілька важливих аспектів. По-перше, відбулися переговори між Україною та Радою Європи, під час яких були визначені умови вступу та вимоги докраїн-кандидатів. Під час цього процесу велике значення надавалося здійсненню Україною реформ у сферах правової системи, боротьби з корупцією, захисту прав людини та зміцнення демократичних інститутів. Ці реформи охоплюють різні сфери, включаючи правову систему, боротьбу з корупцією, посилення захисту прав людини та демократичних інститутів. Однією з головних умов вступу було дотримання Україною стандартів Ради Європи у сфері прав людини, демократії та правової допомоги.

Другий аспект - це ратифікація Угоди про вступ до Ради Європи Верховною Радою України та іншими державами - членами. Це завершальний етап процесу вступу до Ради Європи, який потребує підтримки як з боку українського парламенту, так

і з боку інших держав - членів Ради Європи [2].

5 жовтня 1995 року Комітет міністрів Ради Європи (з урахуванням Висновку ПАРС № 190) розглянув питання про вступ України до Ради Європи з метою узгодження всіх процедурних питань, пов'язаних зі вступом України до Ради Європи. На 547-му засіданні Комітету Міністрів Ради Європи (19 жовтня 1995 року) процедура вступу України до Ради Європи була завершена [3].

Третій аспект - це наслідки вступу для України та Ради Європи вцілому. Для України вступ до Ради Європи значно відкриває можливості для співпраці з іншими європейськими країнами. Це включає в себе обмін досвідом та кращими практиками у сфері демократії, прав людини та правових систем. Членство в Раді Європи дозволило Україні активніше співпрацювати зі своїми європейськими партнерами у вирішенні спільних проблем, таких як боротьба з корупцією, економічний розвиток та залучення інвестицій.

У висновку маємо зазначити, що вступ України до Ради Європи є важливим кроком на шляху до консолідації демократії, захисту прав людини та зміцнення правової держави. Цей процес допомагає українському суспільству підвищити якість свого життя, забезпечити більш ефективний захист прав та свобод громадян, а також створити стабільнішу та прозорішу систему управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аббакумова Д. В. Членство в Раді Європи та захист прав людини. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 439-445. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/108.pdf (дата звернення: 16.04.2024).

2. Вступ України до Ради Європи. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/spivr-obitnytstvo-z-radou-es/chlenstvo-v-radi-evropy/vstup/> (дата звернення: 16.04.2024).

3. Вступ України до Ради Європи. Постійне представництво України при Раді Європи. URL:

<https://coe.mfa.gov.ua/posolstvo/vstup-ukrayini-do-radi-jevropi> (дата звернення: 16.04.2024).

Науковий керівник: канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Стеценко Н. С.

*Штурхецька Анастасія Андріївна,
студентка 1 курсу, 22 групи
факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ЄС

Основними засадами правової системи ЄС — є принципи її права. Вони визначають зміст правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності у всьому ЄС [2, с. 48].

Існують функціональні й загальні принципи права Євросоюзу. Принцип верховенства права і принцип прямої дії права відносяться до функціональних принципів. Слід підкреслити, що останній не має подібності в міжнародному праві, а також норми внутрішньодержавного права держав-членів не повинні протирічити нормам права Європейського Союзу [4; 1, с. 250].

Загальні принципи права формулюють фундаментальні цінності, якими має керуватися ЄС у своїй правотворчій та правозастосовній праці. До загальних належать принципи охорони прав і свобод особистості, принципи пропорційності, недискримінації, правової визначеності, субсидіарності [4].

Союз дотримується принципів міжнародного права, а саме: невикористання сили, виконання міжнародних зобов'язань, мирного вирішення спорів.

Будь-яка країна, що має намір стати членом ЄС, повинна враховувати принципи на яких ґрунтується Союз і його правова система [2, с. 56].

За свою історію Євросоюз досяг значного прогресу в багатьох сферах, значно впливаючи на життя багатьох людей в різних країнах ЄС.

З початку своєї діяльності Союз сприяв економічній

співпраці, яка базується на ідеї, що країни, які торгують між собою стануть економічно взаємозалежними й тим самим, збільшуючи ймовірність уникнути конфлікту.

З часом цей економічний союз перетворився в організацію, що охоплює цілу низку політичних сфер — від довкілля, клімату та охорони здоров'я до безпеки, зовнішніх відносин, міграції та правосуддя [3].

Люди мають змогу вільно подорожувати, жити та працювати в інших країнах Європи, в наслідок скасування прикордонного контролю між більшістю країн-учасників ЄС.

Союз, заснований на пріоритеті поваги до людської гідності, демократії, свободи, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, особливо тих, хто належить до меншин.

Такі цінності, як правосуддя, плюралізм, толерантність, недискримінація, солідарність та рівність жінок і чоловіків — є невід'ємною частиною європейського способу життя у суспільстві держав-членів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 3. Т. 2. К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 246 — 251.

2. Принципи європейського і національного права (порівняльно-правовий аналіз критеріїв класифікації) / Л. Л. Богачова // Державне будівництво та місцеве самоврядування. - 2013. - Вип. 26. С. 47-60.

3. Управління в ЄС та політика європейської інтеграції / Мультимедійний підручник. URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/> (дата звернення: 13.04.24)

4. Принципи права Європейського Союзу / Studies.in.ua. URL: https://studies.in.ua/pravo_es-shporu/2188-principi-prava-yeuropeyskogo-soyuzu.html (дата звернення: 13.04.24)

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НЮУ ім. Ярослава Мудрого Лісогорова К.М.

*Ярема Дар'я Миколаївна,
студентка 1 курсу, 3 групи факультету
слідчої та детективної діяльності
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЖІНКИ ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА: ПОЛІТИЧНЕ, ДИПЛОМАТИЧНЕ ТА ВІЙСЬКОВЕ ЖИТТЯ

Роль української жінки в період козацтва протягом XVI-XVIII був дуже недооціненим. Не зважаючи на висвітлення українських жінок в історії України, як милосердних, сімейних та багато страждених, жінки в різні періоди історії України боролись за гендерну рівність, щоб бути не лише хорошими жінками своїх чоловіків у побуті, а й хорошими захисниками своєї сім'ї та територій. Період козацтва для жінок був багато значущим, проте за цей період дуже мало є згадок про них, як рівних серед чоловіків. Найбільше згадок за сміливих жінок-воїнів є саме у баладах, приказках, прислів'ях, думках та народних піснях того періоду.

Як відомо, Запорізька Січ була закритою для жінок, але це не так, оскільки там могли знаходитись дружини старшин. Навіть за межею Січі жінки могли себе проявляти у військовій справі, оскільки часто траплялись напади та набіги на мирне населення і людям на тих територіях доводилось навчатись обороняти себе і своїх близьких, проте у походах вони також відігравали неабияку роль.

Українські жінки могли допомагати своїм чоловікам у походах з малого – готувати їм до цих походів даючи їжу та одяг. Що цікаво, також вони давали своїм чоловікам у походи різні символи-обереги, які могли захистити від злих духів та магічних істот і самою лише згадкою про кохану та сім'ю закаляти військовий дух відважного козака. Жінок також могли брати у походи, але здебільшого для переселення козацького війська або у самих походах для готування їжі, доглядом за пораненими та навіть для проведення обрядів могли брати своїх місцевих чарівниць та ворожок, жалібниць та шпигунок [1, с. 80].

Проте не тільки у підготовці своїх чоловіків до походів могли відзначатись жінки. Були й жінки, які бились на рівні із козаками та переодягались у чоловічий одяг, щоб нічим не

відрізнитись від них. Однією із таких жінок була Анастасія. Переказ «Могила Настина» розповідає про дівку-отаманку, яка була відважною та тримала ватагу козаків і ніхто навіть не здогадувався про те, що вона дівчина, аж до її смерті [2, с. 6]. Часто жінки, щоб залишитись серед козаків не тільки переодягались у чоловічий одяг, але й збривали своє волосся, підмальовували вуса, тощо.

Також було безліч жінок, яких визнавали козаки у походах і серед них була Варвара Мотора. Варвара – дружина Семена Мотори (козацький сотник), відзначилась тим, що нібито сам Яків Острянин під час повстання під його проводом у 1638 р. доручив їй стріляти по людях у ворожому таборі та дав їй шість козаків, які подавали спеціально для неї стріли. Проте вона загинула разом із іншими жінками-козачками через переконання Потоцького, що джерелом зла у таборі козаків є відьма, яка перестрілює вельмож і цим злом є сама Варвара Мотора. Був наказ відкривати гарматний вогонь по усіх жінках, які будуть на шляху Потоцького [2, с. 7]

Політика Гетьманщини не була заритою для жінок, оскільки дуже багато жінок гетьманів мали вплив на них. Серед таких жінок були: Любов Кочубей, Анастасія Скоропадська, Олена Хмельницька, Ганна Золотеренко та інші [3, с. 196]

Окрім того, жінки могли захищати чоловіків від смертної кари. Якщо чоловік засуджувався до смертної кари, то чоловіка могла врятувати жінка саме тим, що хотіла з ним брати шлюб. Після того, як вона проголосить, що хоче взяти із цим чоловіком шлюб та вони обвінчаються, він автоматично звільнявся від смертної кари та його відпускали з під варті [2, с. 6-7].

Жінки також могли допомагати не тільки із зброєю в руках: Олена Чорторійська заснувала Пересопницький монастир, а при ньому був шпиталь та школа для дітей; Софія Чорторійська заснувала друкарню; дружина Семена Палія могла проводити переговори з іноземними послами; Мати Мазепи – Марія Магдалена була порадицею для свого сина і він неодноразово говорив про те, як вона йому із цим дійсно допомогла; тощо [1, с. 80].

Українські жінки в першу чергу зображувались як берегині сімейного вогнища, матері, але також вони були

козачками та наставницями для чоловіків. Хоча козацтво у той період підкреслював роль жінки в час патріархату та висміював жінок та їхніх чоловіків за те, що жінка робить «чоловічу роботу» та це не завадило українським жінкам виборювати гендерну рівність. Жінка у той період і цей час може бути не лише гарною мамою, домогосподаркою, хазяйкою, але й, за необхідності, військовою, політиком, дипломатом для свого народу та сім'ї і не слід недооцінювати їхні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павлова А. Ю. Статус жінки в правових традиціях Запорозької Січі. *Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання*. Матеріали VI Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. 2020
URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/22304/1/Zbirk_a_Aktualni%20pytannia%20suchasnoho%20sotsiohumanitarnoho%20Oznannia%202020-45.pdf

2. Кривоший О. Жінка в культурному просторі Запоріжжя. Межі присутності. *Кабінет історії*. 2021. с. 9
URL: <https://zounb.zp.ua/resourse/zaporizkyy-kray/iz-dorobku-zaporizhciv/op-krivoshij/publikacii/zhinka-v-kulturnomu-prostori-zaporozhzhya-mezhi-prisutnosti>

3. Піддубна О. Жінка у суспільних відносинах козацької доби. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини*: Збірка матеріалів IV Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2022: історія, міжнародні відносини», присвяченої 85-річчю Донецького національного університету імені Василя Стуса і факультету історії та міжнародних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вип. 7 / за ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2022. с. 232
URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/12520>

Науковий керівник: канд. юрид. наук, доц. кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн НІОУ ім. Ярослава Мудрого Шигаль Д.А.

Катилів Владислав Ігорович,

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДЕЛЕГОВАНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

У більшості сучасних країн законодавча влада зосереджена у представницьких органах державної влади, які мають повноваження приймати обов'язкові для всіх закони й контролювати їх виконання. Виконавча влада, яка перебуває у руках президентів та/або урядів, відповідає за організацію виконання законів та управлінську діяльність. Проте на практиці функції виконавчої влади виходять за межі лише виконання законів, що може призвести до прийняття підзаконних актів у рамках правотворчості. У випадках непередбачених обставин, коли потрібно терміново здійснити законодавче регулювання, може відбуватися перерозподіл законодавчих повноважень, включаючи видання нормативних актів органами виконавчої влади з дозволу парламенту, які набувають силу закону. Цей процес відомий як делеговане законодавство й викликає значну цікавість серед вчених та практиків у сфері державного управління як в Україні, так і за її межами. Українські дослідники проявляють особливу цікавість до цього механізму, оскільки українське право протягом останніх століть переважно формувалося під впливом континентальних правових доктрин, і, відповідно, українська правова система набула основних рис романо-германського права [1, с. 76].

У сучасних умовах, коли спостерігаються інтенсивні демократичні, соціальні та державно-правові трансформації у більшості країн світу, роль держави, її функції та повноваження влади відчутно еволюціонують. Процес демократизації у всіх сферах суспільного життя природно супроводжується зміною у характері державно-правового регулювання, зокрема, збільшенням кількості законів. складається ситуація, коли парламент не може оперативнo реагувати на зміни, що відбулися в суспільстві, через відсутність відповідних нормативно-правових актів. Такі обставини породжують необхідність делегування парламентом законодавчих повноважень іншим

державним органам, що веде до прийняття актів на основі делегованих законодавчих повноважень [2, с. 45].

Потреба у делегуванні законодавчих повноважень переважно обумовлюється складністю і тривалістю процедури прийняття законів у багатьох сучасних країнах. Часто виникає ситуація, коли парламент не може оперативного реагувати на зміни в суспільстві через необхідність у прийнятті відповідних нормативних актів [3, с. 3].

На думку фахівців, передача повноважень дозволяє звільнити законодавця від детального регулювання і створити умови для оперативного реагування на змінні умови. Необхідність у прийнятті актів делегованого законодавства, як правило, обґрунтовується різноманітністю та складністю проблем, що підлягають врегулюванню, взаємозалежністю питань, що належать до компетенції законодавчої та виконавчої влади, надмірною тривалістю та формалізованістю процедури проходження законопроекту через парламент, а також потребою у прийнятті термінових рішень [4, с. 55].

Делеговане законодавство є важливою складовою сучасної системи законодавчої діяльності в Україні. Це концепція, що передбачає делегування певних повноважень від законодавчого органу (зазвичай парламенту) до виконавчого органу (у випадку України – до Кабінету Міністрів) з метою деталізації та уточнення законодавства.

При використанні делегованого законодавства можна залучати експертів та спеціалістів у відповідних галузях для уточнення деталей і розробки конкретних правил і положень. Великий обсяг роботи парламенту може стати перешкодою для швидкого ухвалення законодавства. Використання делегованого законодавства дозволяє розподілити цю роботу між різними інституційними органами, що прискорює процес. Проте, важливо також забезпечити, щоб механізми делегованого законодавства були чітко визначені задля уникнення зловживань або порушень законності. Забезпечення прозорості та участі громадськості також є ключовими аспектами для успішного впровадження такої системи в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку: монографія / редкол.: О.В. Петришин (голова редкол.), В.А. Журавель (заст. голови редкол.), Н.С. Кузнецова (заст. голови редкол.) [та ін.]; Над. акад прав, наук України. Х.: Право, 2021. 680 с.
2. Лисенко А.В. Досвід здійснення делегованого законодавства у Франції. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. № 78. С. 45-51.
3. Лисенко, А. (2023). Досвід здійснення делегованого законодавства у Великобританії. *Law. State. Technology*, 3, 3–10, doi: 10.32782/LST/2023-3-1
4. Сорока С.В. Делеговане законодавство як форма участі уряду в законодавчому процесі у країнах Європейського Союзу. Наукові праці Чорноморського державного університету імені П. Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер.: Державне управління. 2012. Т. 181, Вип. 169. С. 54-62.

***Hotsuliak Svitlana,**
Assistant of the Department of History of State and Law of
Ukraine and Foreign Countries
of Yaroslav Mudryi National Law University*

THE FIFTH SANITARY CONVENTION OF 1881 IS A PRIME EXAMPLE OF HOW INTERNATIONAL COOPERATION CAN EFFECTIVELY COMBAT EPIDEMICS

Focusing on the International Sanitary Conference of 1881 [1] analyses an important episode in the international regulation of health, trade, passengers and freight during the epidemic crisis. It argues that a group of diplomats and physicians appointed to represent 26 countries, Western Hemisphere countries were also included, namely: The United States, seven Latin American countries, as well as China, Japan, Haiti, Hawaii Liberia, Cuba and Puerto Rico, established a new international forum that expanded - and sometimes competed with - national and local epidemic management agencies. Together, delegates attempted to establish a common sanitation policy. By establishing common surveillance and judicial mechanisms, while standardising definitions and practices, delegates sought to organise the flow of people, ships, goods and

disease in the Mediterranean region. As a transnational forum, the Conference was a platform where physicians and diplomats reimagined models of public health and sanitary governance, creating institutions that challenged traditional concepts of borders, national politics, and state sovereignty. As a multinational event, the Conference marked an unprecedented shift from local, national, and bilateral public health policy to a concerted transnational epidemic management project.

The United States Government initiated this conference with the belief that the maritime powers should convene to discuss the establishment of an international system for notifying the actual sanitary conditions of ports and places under their jurisdiction. At the time, little was known about the causes or spread of diseases until the end of the nineteenth century, despite the existence of quarantines against infected harbours. However, these quarantines only involved detention and isolation, with the occasional use of sunlight or sulfur vapour [2, p. 975]. It is possible that the heavy burden placed on ships by these restrictions was just as significant a factor in calling for conferences as the fear of disease.

The International Sanitary Conference of 1881 was unique among other international meetings of the time. Unlike the 1881 Medical Congress, which was a grand exhibition with numerous sessions and cultural events, the sanitary conferences were smaller and more focused. Initially, they involved only a few countries and two delegates from each country. The purpose of these conferences was not to synthesise or summarise knowledge but rather to agree on the current state of knowledge and how to apply it. These conferences did not follow a set schedule but were convened as needed when problems arose and countries were encouraged to send invitations. This meant that the duration of the conferences varied and was unpredictable.

The government called for this Conference due to the practical difficulties faced by national sanitary authorities in obtaining necessary information from American consuls in foreign ports. This information is crucial for the effective implementation of the law of June 2, 1879, which aims to prevent the spread of contagious and infectious diseases into the United States from other countries. A similar need was felt in Europe a few years ago when there was a

high risk of cholera being imported by pilgrims returning from Mecca and embarking at ports on the Red Sea. However, this issue was addressed through the establishment of medical observation posts at Mecca, Medina, and major seaports on the Red Sea, under international auspices and at the suggestion of France. This success should inspire the desire and hope to achieve similar results in other areas, although with a modified approach. The medical officers responsible for these posts must carefully and consistently inspect the health of the pilgrims, and immediately report any outbreaks to the medical officers on the coast, who then inform the central authorities of Turkey and Egypt.

In considering the Convention's proposal [1] for sanitary inspection of ships by consuls at the port of departure, it is important to note that the same principle of inspection by quarantine authorities at the port of destination is currently in force. It has been said that by transferring this duty to the former port, it can be assumed that delays and obstacles to trade caused by long quarantine periods will be greatly reduced. The necessity for such a system was mutually beneficial, and with mutual concessions, it may be said that the conference had no difficulty in reaching a unanimous agreement.

When there is an outbreak of yellow fever or cholera in the harbour or surrounding area, it is required that every vessel preparing to depart from the port must be inspected by the sanitary authority or an authorized physician. The vessel must undergo a thorough examination and be instructed to take all necessary hygienic measures, including maintaining cleanliness and ensuring the safety of food and drink. The water and methods of preserving it must also be inspected, as well as the crew's clothing and correspondence. Additionally, all passengers and crew members must be examined, and anyone who is ill with yellow fever, cholera, or any other contagious infectious disease will not be allowed to board.

The Convention also outlined actions to obtain reliable information from ports with flawed or unsafe quarantine or sanitary regulations, which may be unwilling or unable to adhere to the proposed international system. Firstly, each country or government that has acceded to the convention should instruct its consuls in the field to promptly and accurately report any outbreaks of contagious or infectious diseases in these ports. Additionally, acceding

governments and their medical officers of health should immediately notify each other if they become aware of any of these diseases appearing or being prevalent in non-acceded countries or their ports.

Nations have the inherent power to prevent the introduction of contagious or infectious diseases into their territories without violating their international obligations. However, this power is often not exercised when there is a real danger, or it is unnecessarily exercised to prevent an imaginary danger. These mistakes stem from two main sources: first, a lack of knowledge about the actual situation in the country where the danger exists; and second, a failure to share information about the facts that have been confirmed with other countries.

The questions that the Government of the United States presented to the representatives of the various Powers, for which the Conference was convened, are clearly and specifically outlined in the Memorandum dated 29 July 1880 [3]. The Conference must carefully consider these questions from all angles, as well as any other related matters that may arise and contribute to their satisfactory resolution. The two main questions at hand are: A). The establishment of a reliable and effective international system for notifying the presence of contagious and infectious diseases, particularly cholera and yellow fever. B). The implementation of a consistent and trustworthy system of sanitary certificates that accurately reflect the sanitary conditions of the port of departure and the condition of the ship at the time of departure. It was believed that the most efficient method of achieving an international notification system would be through the appointment of specialized scientific agents, rather than any other means. These agents should consist of two physicians, one appointed by the Power whose port's sanitary condition is of interest, and the other by the Power interested in determining that condition. The scientific expertise of these agents is crucial, as physicians possess the necessary knowledge and experience to accurately assess the sanitary condition of a specific location. Any other individual, no matter how knowledgeable, would not have the medical expertise required for such observations [4, p. 46].

The Sanitary Conferences provide an example of internationalism, but they also highlight some of the weaknesses of international organizations. Despite their noble aims, these

organizations can sometimes become platforms for emphasizing differences between nations. Additionally, the strategies developed to prevent the spread of disease at these conferences and the language used to express them resemble contemporary border discourses. The attempts to classify different types of border crossers and the debate surrounding the protection of the European Union's new eastern border at a time when globalization is a commonly used term demonstrate that the tension between freedom of movement and border protection still exists. This tension has existed since the 19th century, when the unification of the globe through cholera epidemics drew attention to borders between cultures, nations, and continents.

REFERENCES

1. International Sanitation Conference of Washington. January, 1881. URL: [https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:6342085\\$1i](https://iiif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:6342085$1i)
2. Hugh S. Cumming. The International Sanitary Conference. *American Journal of Public Health*. October, 1926. Vol. XVI. Num. 10. Pp. 975 – 980.
3. Memorandum of July 29, 1880, Washington. URL: <https://digirepo.nlm.nih.gov/ext/dw/0313174/PDF/0313174.pdf>
4. Norman Howard-Jones. The scientific background of the International Sanitary Conferences 1851-1938. Geneva. World Health Organization. 1975. Pp. 42-46.

*Лісогорова Катерина Миколаївна,
канд. юрид. наук, доц. кафедри історії
держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ПЕРЕДУМОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ:

ДРУГА ПОЛОВИНА 40-Х РОКІВ ХХ СТ.

Завершення Другої світової війни сприяло співпраці європейських країн між собою у все більшій кількості сфер в рамках проекту європейської інтеграції. Одним із перших кроків

у консолідації західних держав щодо протистояння загрозі розширення впливу Союзу РСР на Європу стало підписання 4 березня 1947 р. у місті Дюнкерк договору між Францією та Великобританією про союз та взаємодопомогу строком на п'ятдесят років.

17 березня 1947 р. міністри закордонних справ Бельгії, Люксембургу, Нідерландів, Великобританії та Франції підписали договір про співробітництво в економічній, соціальній і культурній галузях та про колективну самооборону – Брюссельський договір [1].

У преамбулі Брюссельського договору було сформульовано чіткі політичні цілі, які були направлені на: зміцнення та збереження принципів демократії, особистої свободи і політичної свободи, конституційних традицій та верховенства права. які є загальним спадком країн-підписантів договору, та надання допомоги один одному, відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй у підтримці міжнародного миру та безпеки та у протидії будь-якій політиці агресії. Статті IV-V Брюссельського договору містили положення, за якими у випадку нападу на одну із країн-учасниць Західного Союзу, країни союзниці повинні будуть надати військову допомогу та жодна з країн не повинна була створювати будь-якого альянсу, діяльність якого буде спрямована проти однієї з країн-учасниць Західного Союзу.

І хоча більшість статей Брюссельського договору були присвячені співробітництву в економічній, соціальній та культурній сферах, однак головне призначення договору знайшло своє відображення в статтях, які містили зобов'язання країн-учасниць у рамках колективної оборони проти можливого агресора в Європі. В основу угоди Пакту було покладено концепцію, яка була характерною, насамперед, для традиційних міждержавних договорів. Однак, вона ознаменувала початок нової хвилі європеїзму, що знайшло своє підтвердження у використанні елементів федералізму у період утворення Західного союзу [2, с.267].

Вінстон Черчилль зіграв значну роль у сприйнятті об'єднавчої ідеї в цей період. У 1946 р. під час виступу в університеті в Цюріху він закликав до відновлення сім'ї

європейських народів у вигляді Сполучених Штатів Європи [3,с.51-52].

На початку травня 1948 р. в Гаазі почав роботу Європейський конгрес під почесним головуванням Вінстона Черчилля. В роботі Європейського Конгресу взяли участь понад 700 делегатів. Учасниками Європейського Конгресу, зокрема, були члени парламенту, міністри закордонних справ колишні прем'єр-міністри тощо. Це був амбітний конгрес, який поставив перед собою три цілі: продемонструвати існування в усіх вільних країнах Європи громадської думки на підтримку європейської єдності; обговорити виклики, які постають перед європейською єдністю, і запропонувати практичні рішення для урядів; надати нового імпульсу міжнародній інформаційній кампанії [4].

Підсумком роботи Європейського Конгресу стало прийняття програми об'єднання Європи, яка була викладена у «Європейському маніфесті» і «Посланні до європейців», також Міжнародний координаційний комітет за єдність Європи було реорганізовано у в Європейський рух. «Послання до європейців» підсумувало резолюції Конгресу Європи у п'яти пунктах, які, зокрема, містили положення щодо : створення об'єднаної Європи з вільним пересуванням людей на її території; прийняття Хартії прав людини; створення Суду, який сприятиме забезпеченню дотримання положень Хартії прав людини; скликання Європейської Асамблеї; подальшої всебічної підтримки ідеї створення об'єднаної Європи[5].

У зазначений період Франція була налаштована на здійснення швидких та ефективних кроків у справі розбудови об'єднаної Європи. Так, лідери французької дипломатії Ж. Бідо, Р. Шуман, Р.Плевен, Ж. Монне, підтримавши ідею створення Ради Європи, висловились на користь більш тісної інтеграції. А у 1949 році М. Дебре опублікував «Проект Пакту про союз європейських держав», в якому закликав до створення потужних наднаціональних інститутів задля забезпечення ефективності Союзу європейських держав [3, с.55].

Таким чином, у другій половині 40-х рр. ХХ ст. були здійснені важливі кроки у напрямку проектування європейської інтеграції, пошуку шляхів об'єднання європейських країн задля

розбудови в подальшому наднаціонального Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. The Brussels Treaty (17 March 1948)
URL:http://www.cvce.eu/obj/the_brussels_treaty_17_march_1948-en-3467de5e-9802-4b65-8076-778bc7d164d3.html
2. Яковюк І. В., Орловський Р. Р. Європейське оборонне співтовариство: витоки становлення інтеграції в оборонній сфері // Проблеми законності : зб. наук. праць / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2017. – Вип. 139. – С.264-277.
3. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія .– Харків : Право, 2013. – 760 с.
4. The Congress of Europe in The Hague (7 to 10 May 1948).
URL:<https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/7b137b71-6010-4621-83b4-b0ca06a6b2cb/4b311dc0-cbe6-421d-9f9a-3bc8b1b155f6>
5. Message to Europeans (The Hague, 10 May 1948).
URL:https://www.cvce.eu/en/obj/message_to_europeans_the_hague_10_may_1948-en-b14649e7-c8b1-46a9-a9a1-cdad800bccc8.html

*Омарова Айсел Азад кизи,
канд. юрид. наук, ас. кафедри історії
держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ЗАКРІПЛЕННІ ОСВІТНІХ ПРАВ ДИТИНИ В ЗАГАЛЬНІЙ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Україна робить впевнені кроки на шляху до членства в Європейському Союзі. На знак визнання того, що ми просуваємося обраним курсом, докладаємо максимум зусиль до виконання взятих на себе обов'язків, у 2022 р. наша держава отримала статус кандидата на вступ до ЄС. Однією з вимог набуття членства в ЄС є адаптація українського законодавства до європейського і запровадження світових стандартів. Проте виникає питання, чи справді європейські стандарти є чимось далеким і недосяжним для нашої країни? Спробуємо знайти відповідь, розглянувши як приклад освітні права дитини, закріплені в Загальній декларації прав людини 1948 р., і довести, що Україна не тільки не є чужою для європейського співтовариства, а й сама брала активну участь у формуванні і утвердженні європейських стандартів.

Передусім нагадаємо історичні факти. Як відомо, при розробці тексту Декларації делегація Української РСР була представлена на другій та третій сесіях Комісії ООН з прав людини. Згідно з офіційною інформацією проєкт Декларації спочатку обговорювався на зустрічах редакційного комітету, а вже потім передавався до Комісії ООН з прав людини.

Звісно, право на освіту обговорювалося ще під час першої сесії редакційного комітету Комісії ООН з прав людини. Так, представник США запропонував зробити обов'язковою загальну освіту [1], що знайшло своє відображення в документі редакційного комітету від 12 червня 1947 р. щодо порівняння початкового проєкту Декларації із пропозиціями США і Великої Британії [2]. Проте положення про те, що початкова освіта є обов'язковою для всіх дітей і має бути безкоштовною [3], з'явилося у проєкті Декларації, затвердженому першою сесією редакційного комітету у 1947 р. [4], саме завдяки Франції, точніше її пропозиції.

На другій сесії Комісії з прав людини розглядався проєкт Декларації, який містив приписи, відповідно до яких кожен має право на освіту, загальна освіта є безкоштовною і обов'язково (ст. 27 проєкту) [5]. Додамо, що в тексті проєкту 1948 р. [6] наведене було зафіксовано в п. 1 ст. 23, щоправда, він трохи відрізнявся від фінального варіанта, а саме закріплювалася обов'язковість не лише початкової, а й загальної освіти. Крім того, норма щодо права батьків на пріоритет у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей взагалі була відсутня. У звіті третьої сесії Комісії щодо проєкту Декларації від 7 грудня 1948 р. [7] п. 2 ст. 25 вже містив норму про рівність прав дітей, народжених у шлюбі і поза ним. Під час дискусії на засіданні Комісії з прав людини 10 червня 1948 р. ст. 26 (ст. 27 у проєкті) [8] представник Лівану зазначив, що батькам слід надати свободу визначати, як вони бажають виховувати дітей. Ця думка також була підтримана представницею Міжнародного союзу католицьких жіночих ліг, яка наголосила, що у статті не було вказано те, що основоположним правом і обов'язком батьків визнається те, що вони мають виховати своїх дітей так, як вони вважають за потрібне.

Принагідно додати, що представник Української РСР М. Клековкін при обговоренні права на вищу освіту не підтримав положення про надання права на вищу освіту на основі здібностей, оскільки, за його словами, в Українській РСР всі могли отримати вищу освіту і єдине, що було необхідно, це бажання студента навчатися. Саме тому він не виступав проти будь-яких обмежень при здобутті вищої освіти. Під час обговорення права на освіту [9] дискусії також точилися навколо використання в тексті Декларації слів «початкова» (elementary) і «загальна» (fundamental) освіта. Усі делегації погодилися, що термін «загальна освіта» містить новішу й набагато ширшу концепцію освіти дорослих. Саме тому суперечки були стосовно обов'язковості освіти, оскільки одні делегації вважали, що через фіксацію матиме місце свого роду примус до отримання освіти, нав'язування державної освіти (Індія, Велика Британія, Австралія, Китай), інші в концепті обов'язковості вбачали можливість дитини отримати освіту без обмежень з боку сім'ї/держави, а також ліквідацію неписьменності (Франція,

СРСР, Чилі, Білоруська РСР, Ліван, Уругвай). Через неузгодженість позицій стосовно обов'язковості освіти, представник Лівану запропонував компромісну поправку до тексту проекту, що батьки мають першочергове право визначати питання щодо освіти своїх дітей. Ідея включення цієї поправки була підтримана США, Українською РСР і Бельгією. Представник Української РСР М. Клековкін наголосив, що використання слова «обов'язкова» не виключало права сім'ї обирати школу, в якій навчатимуться її діти, а отже, варто врахувати поправку представника Лівану до другої частини обговорюваної статті. І хоча на 68 зустрічі Комісії з прав людини пропозиція Лівану була все-таки відхилена, проте звіт третього комітету на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН від 7 грудня 1948 р. щодо проекту Декларації приписами п. 3 ст. 27 вже закріплював пріоритетне право батьків на вибір виду освіти для своїх дітей. До речі, ця норма присутня в кінцевому варіанті тексту Декларації.

Як показує проведений аналіз, Україна як первісний член – засновник ООН брала активну участь у процесі розробки Загальної декларації прав людини, зокрема, і статей, що стосуються освіти дітей. Основною заслугою делегації Української РСР є її внесок у закріплення концепції обов'язковості освіти, щодо якої, хоча і були певні дискусії, наводилися аргументи проти, але положення про це увійшло до фінального тексту Декларації. Іншої заслугою делегації Української РСР є просування ідеї про те, що батьки мають першочергове право вибору освіти для своїх дітей, що також після тривалих дискусій було включено до остаточного тексту Декларації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. [United States Suggestions for Redrafts of Certain Articles in the Draft Outline E/CN.4/AC.1/3 URL: https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2FAC.1%2F8&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False](https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2FAC.1%2F8&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False) (дата звернення 21.04.2024).
2. [Textual comparison the Draft Outline of an International Bill](#)

of Rights (prepared by the Secretariat), the United Kingdom Draft Bill of Rights (document E/CN.4/AC.1/4-5 June 1947), United States Proposals (document E/CN.4/AC.1/8-11 June 1947) URL:

<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2FAC.1%2F11&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False> (дата звернення 21.04.2024).

3. International Bill of Rights E/CN.4/AC.1/W.2/Rev.2 URL:
<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2FAC.1%2FW.2%2FRE.V.2&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False> (дата звернення 21.04.2024).

4. Report to the Drafting Committee to the Commission on Human Rights E/CN.4/21 URL:

<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2F21&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>
(дата звернення 21.04.2024).

5. Report of the Commission on Human Rights E/600(SUPP) URL:

[https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2F600\(SUPP\)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False](https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2F600(SUPP)&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False) (дата звернення 21.04.2024).

6. Report of the Commission on Human Rights E/800 URL:
<https://digitallibrary.un.org/record/600120?ln=en> (дата звернення 21.04.2024).

7. Draft International Declaration of Human Rights A/777 URL:
<https://digitallibrary.un.org/record/622107?ln=ru> (дата звернення 21.04.2024).

8. Summary Record of the Sixty-Seventh Meeting, Commission on Human Rights E/GN.4/SR.67 URL:

<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2FSR.67&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>
(дата звернення 21.04.2024).

9. Summary Record of the Sixty-Eight Meeting, Commission on Human Rights E/GN.4/SR.68 URL:

<https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2FCN.4%2FSR.68&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>
(дата звернення 21.04.2024).

*Мацей Раковський,
д-р юрид. наук, професор кафедри
досліджень розвитку держави і права
Лодзинського університету, Польща*

РЕФЕРЕНДУМ МАЄ ВДАТИСЯ. ПАРЛАМЕНТСЬКІ СУПЕРЕЧКИ ЩОДО ПРАВИЛ ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО ВСТУП ПОЛЬЩІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Полякам не щастить з інститутом референдуму чи, може, інституту референдуму не щастить з поляками. Перший в історії Польщі загальнонаціональний референдум в 1946 р. був сфальсифікований комуністами і став інструментом запровадження нових, соціалістичних порядків [2, с. 187-197]. Народні голосування, які були проведені від 1988 р., мало цікавили виборців, а світовий рекорд був побитий поляками у вересні 2015 р., коли на референдумі про введення одномандатних округів явка склала 7,8% [1, с. 686-687].

У 1997 р. набула чинності нова конституція, яка була прийнята народом на референдумі. Навіть по такому важливому питанню явка склала лише 42,86% [1, с. 360-361]. У ст. 125 конституція зазначає, що з питань особливого державного значення може бути проведений всенародний референдум, результат якого є обов'язковим, якщо в ньому взяло участь більше половини тих, хто має право голосу. Конституція також передбачає два окремі випадки проведення референдуму: про внесення змін до Конституції (ст. 235 ч. 6) і про висловлення згоди на ратифікацію міжнародного договору, яким повноваження органів державної влади з окремих питань передаються міжнародній організації (ст. 90 ч. 3). Зазначено два альтернативних способи вираження згоди на укладення такої угоди – всенародний референдум (за умови явки 50%) та закон, для прийняття якого необхідно 2/3 голосів у сеймі та сенаті. Процедура повинна була бути обрана Сеймом абсолютною більшістю голосів (ст. 90 ч. 4).

У другій половині 2002 р. закінчувалися переговори щодо вступу Польщі до Європейського Союзу. У громадських дебатах не було жодних сумнівів, що рішення про приєднання має бути прийняте нацією під час загального голосування. Голос депутата

Богдана Кліха від «Громадянської платформи» був репрезентативним: «про те, щоб усі громадяни висловлювали свою точку зору щодо такого важливого питання, давно існує неписана домовленість» [3, с. 151]. Однак були помічено дві проблеми. По-перше, незважаючи на те, що з моменту прийняття конституції минуло п'ять років, новий закон про референдум не був прийнятий, тому закон про референдум від 29 червня 1995 р. [9] вважався застарілим, оскільки не був виконан конституційний повноважень для регулювання референдуму в законі. По-друге, було очевидно, що поляки голосували неохоче, а на виборах і референдумах явка зазвичай не перевищувала 50%.

У цьому дослідженні хочу висвітлити хід роботи над новим актом про референдум, зокрема вказати на питання, які були предметом суперечки. Вона відбувалася на двох рівнях: по-перше, між прихильниками і противниками вступу до Євросоюзу, по-друге, між авторами різних ідей, спрямованих на підвищення явки на референдумі про вступ. Відчутну перевагу в парламенті мали прихильники інтеграції – групи, що формували уряд, тобто Демократичний лівий альянс (далі: СЛД), Союз праці і Польська народна партія (далі: ПСЛ), а також дві опозиційні партії: «Громадянська платформа» (далі: ПО) та «Право і справедливість» (далі: ПіС). Проти приєднання були «Самооборона» (вважалася популістською партією, популярною переважно на селі) та національно-католицька партія Ліга польських сімей (далі: ЛПР), а також кілька маленьких парламентських груп: Католицько-національний рух (далі: РКН) і Рух за відбудову Польщі (далі: РОП). Усі ці партії, які були проти, вже не існують.

Новий закон було прийнято з ініціативи президента Олександра Квасьневського, який 7 жовтня 2002 р. представив проект закону про всенародні референдуми. Під час законодавчої роботи звучало твердження, що президентський проект створювався поспіхом і таємно – про це сказав, зокрема, лідер «Самооборони» Анджей Леппер [3, с. 151-152].

Перше читання законопроекту в Сеймі відбулося 22 листопада 2002 р., друге - 23 січня р., третє - 13 лютого 2003 р. Під час голосування після третього читання було подано 297

голосів "за", проти законопроекту – 89, і лише 7 депутатів утрималися [5, с. 234]. Сенат розглянув законопроект 5 та 7 березня 2003 року і подав до нього аж 27 поправок [6]. Вже 14 березня Сейм їх розглянув, деякі з них ухвалив (зокрема, щодо редакції положення про дводенне голосування). Через три дні Закон про всенародний референдум [8] підписав президент Квасневський.

Президентський законопроект регламентував усі три види референдуму, передбачені Конституцією. Проте було очевидно, що предметом роботи було передусім голосування щодо згоди на ратифікацію угоди про вступ Польщі до Європейського Союзу. Це вплинуло на швидкість роботи над проектом, яку відзначили, серед інших, Юзеф Зих з Польської Народної Партії [3, с. 228] та колишній прем'єр-міністр Ян Ольшевський (РОП), які відзначили, що це епізодичний акт, підготовлений для конкретної нагоди референдуму про вступ до ЄС і є спробою форсувати конкретний результат цього голосування [4, с. 238]. Сенатори також підкреслили, що, хоча законопроект буде застосовуватися до всіх майбутніх референдумів, його розглядають так, ніби він стосується лише референдуму про вступ до ЄС (Тереза Ліщ, Блок Сенат 2001), і після його завершення в закон, ймовірно, будуть внесені зміни (Збігнев Ромашевський, сенатор незалежний).

Під час роботи над проектом виникла головна вісь суперечки: чи має Польща належати до ЄС. Я не займався такими загальними і суто політичними заявами, тому що розглядав лише суперечки щодо правових рішень. Проте очевидно, що оцінки положень закону та пропозиції щодо внесення змін були похідними від позиції членів парламенту щодо інтеграції.

Найголовніший спір стосувався правових наслідків провалу референдуму. Можливі були дві ситуації: необхідна явка не була досягнута або за необхідної явки більшість голосів було подано за негативну відповідь.

Противники євроінтеграції вимагали, щоб результат референдуму був обов'язковим і остаточним, без можливості парламенту дати свою згоду пізніше. Таку позицію «Самооборони» представив її лідер Анджей Леппер [4, с. 228].

Роман Гертих з Ліги польських сімей стверджував, що якщо явка буде надто низькою і більшість виборців буде проти приєднання до ЄС, то згода парламенту в такій ситуації буде державним переворотом [3, с. 161]. Під час другого читання законопроекту він зазначив, що в проекті, який готується, шукається лазівка на випадок, якщо люди «проголосують ногами», тобто на референдум візьмуть участь менше 50%. Він пояснив, що закон 1995 року не сподобався прихильникам вступу, оскільки він, серед іншого, містив заборону на повторне проведення голосування протягом чотирьох років після референдуму, який приніс обов'язковий результат [4, с. 230-232]. За словами Єжого Червіньського (Католицько-Національний Рух), «акт побудований таким чином, щоб практично неможливо було відхилити згоду на вступ Польщі до Європейського Союзу на референдумі [...] незалежно від того, як ви голосуєте, керівна сила нації все одно приведе вас до Європейського Союзу». Він вимагав прийняти принцип, що «коли результат референдуму не має обов'язкової сили, не потрібно нічого робити, а не намагатися обійти конституційну процедуру, яка і так дозволена в законі» [3, с. 164-165; 4, с. 235-236].

Прихильники вступу до ЄС не мали наміру ставити все на одну карту. Від імені СЛД Крістіан Лучак стверджував, що за відсутності необхідної явки можна буде повторити референдум [4, с. 223]. У такому випадку також було прямо дозволено, щоб парламент дав свою згоду, за якої результат голосування був би очевидним. Начальник канцелярії президента Йоланта Шиманек-Дереш стверджувала що це процедура, яка дає можливість отримати результат [3, с. 147, 172; 4, с. 243]. Ришард Каліш (СЛД) наголосив, що якщо необхідна явка не була досягнута, парламент має вирішити – «Однак не може бути так, [...] щоб рішення приймалося державні, народні, процедури проводяться, а результату немає» [3, с. 149]. Позиція опозиційної «Громадянської платформи» була такою ж: «процедура ратифікації має завершуватися [...] остаточним рішенням по суті, тобто ратифікацією або відмовою від ратифікації», цього вимагає, наприклад, лояльність до партнерів, з якими Польща вела переговори про умови вступу [3, с. 152].

Під час парламентської роботи над законопроектом

найбільш важливими спірними питаннями були:

1. Кількість днів голосування.

Законопроект передбачав одноденне голосування. Ще до другого читання вже були подані пропозиції щодо дводенного голосування [4, с. 219]. Партією, яка найбільше підтримала дводенне голосування, була «Громадянська платформа» [4, с. 223-224]. Демократичний лівий альянс, а також уряд, були не проти, а інші групи були скоріше за, і вказувалося на необхідність охорони виборчих дільниць у нічний час. Прихильники більш тривалого голосування посилалися на досвід Чехії та опитування громадської думки, які показали, що це призведе до значного підвищення явки. За дводенне голосування виступив і лідер «Самооборони» Леппер [4, с. 227].

Більшість сенаторів скептично поставилися до рішення, прийнятого Сеймом, але не вирішили його відхилити. Тереза Ліц (Блок Сенат 2001) висловила думку, що дводенне голосування не підвищить явку. Олександра Кошада (СЛД), від імені Комітету місцевого самоврядування та адміністрації, зазначила, що якщо Сенат проголосує за одноденне голосування, Сейм відхилить поправку. Кращим рішенням було подати поправки, які могли бути прийняті нижньою палатою і які в цьому відношенні покращували положення, прийняті Сеймом. Це стосувалося, наприклад, виборчих прав осіб, яким на другий день голосування виповнилося 18 років – їх мали вносити в окремий список виборців. Були також прийняті заперечення сенатора Анджея Єшке, який стверджував, що дводенне голосування не можна призначати на неробочий день і день після нього, оскільки голосування найчастіше відбувається в школах, а це означає, що вони не могли б працювати в понеділок [6].

Нарешті, в законі (ст. 4) вказувалося, що референдум може бути проведений протягом одного або двох днів, в останньому випадку це мав бути вихідний день і напередодні.

2. Продовження часу голосування протягом дня.

Відповідно до президентського проекту, години початку та закінчення голосування впливають із положень закону про вибори до Сейму та Сенату [7], які передбачали голосування за адресою 6.00–20.00. Щоб підвищити явку, пропонувалося

продовжити цей час. Сенатор Єшке зазначив, що це було б розумно лише у випадку голосування, яке триватиме один день [6]. Тому в ухваленому акті було зазначено, що якщо референдум триватиме лише один день, то голосування триватиме до 22 години (ст. 5 ч. 3).

3. Можливість голосування за довіреністю.

З боку прихильників інтеграції прозвучали вимоги дозволити призначати довірену особу для голосування особам старше 75 років та людям з інвалідністю. Крістіан Лучак з Демократичного лівого альянсу наївно стверджував, що «дуже важливо, щоб люди похилого віку та інваліди також могли брати участь у референдумі за допомогою довірених осіб, щоб вони могли проголосувати та висловити свою волю» [4, с. 220-222]. Депутат Кліх (ПО) зазначив, що «між виборцем і урною не повинно бути посередників [...]» і вважал кращим рішенням створення спеціальної комісії для людей з інвалідністю [4, с. 224]. У Сенаті таку ж пропозицію подава Т. Ліш [6]. Проти голосування за довіреністю були також депутати Казімеж Міхал Уяздовський (ПіС) [4, с. 225] і Є. Червінський (РКН), які зазначил, що «це голосування довіреної особи замість повноважного громадянина» [4, с. 235-236].

Прийнятий парламентом закон не передбачає такого рішення - «голосувати можна тільки особисто» (ст. 5 ч. 1).

4. Можливість проголосувати онлайн або поштою.

Під час роботи над проектом такі пропозиції з'явилися, але депутатів переконали застереження Національної виборчої комісії, а депутат Кліх (ПО) виступив проти, звернувши увагу на «неефективність Польської Пошти» [4, с. 224].

5. Запровадження обов'язку брати участь у голосуванні

Таке рішення підтримала «Самооборона», лідер якої заявив: «наш найбільший біль — чи підуть люди голосувати» і «нація не має довіри ні до уряду, ні до парламенту, ні до держави». Він стверджував, що «вибори — це [...] обов'язок перед батьківщиною, перед самим собою, перед своєю родиною, перед місцевою громадою та перед власною нацією». Однак він зауважив, що через зміст конституції неможливо запровадити обов'язковість участі у референдумі [3, с. 153; 4, с. 226-227]. Депутат Богдан Пенк (ЛПР) пішов далі і подав поправку до

проекту про введення обов'язку голосувати під штрафом у 200 злотих, яка, очевидно, не була прийнята [4, с. 240].

6. Виключення у виборчій кампанії з референдуму щодо місць проведення.

У ст. 32 проекту була заборонена агітація в школах, але тільки проти учнів, які не мали права голосу. Емоції викликав дозвіл на проведення кампанії в школах, а противники приєднання, як-от Є. Червінський (РКН), виступили проти [4, с. 235].

7. Виключення у виборчій кампанії з референдуму щодо суб'єктів, які мають право брати участь у безкоштовних виборчих трансляціях.

Суперечка стосувалася того, хто може брати участь у безкоштовних радіо- та телепрограмах. Відповідно до ст. 40 законопроекту, партії, які набрали на виборах не менше 3% або були частиною коаліції, яка отримала щонайменше 6% голосів, депутатські клуби, а також асоціації та інші громадські організації у разі якщо їх реєстрації була не пізніше ніж за рік до призначення референдуму, їхня сфера діяльності охоплює всю країну, їх статутні цілі включають діяльність, пов'язану з предметом референдуму. Заперечення стосувалися недопуски комітетів громадян з референдуму та критеріїв допуску громадських організацій.

К.М. Уяздовскі з «Права і Справедливості» звинуватив у відсутності рівних прав суб'єктів, оскільки, згідно з проектом, «фондація, заснована двома людьми рік тому, яка займається європейськими справами», може брати участь у кампанії, але «комітет громадян за підтримки 1000 виборців» не може [4, с. 225; 5, с. 198, 205]. Роман Гертих вважав порушенням конституції надання асоціаціям і фондам тих самих прав, що й політичним партіям [4, с. 230], те саме Роман Ягелінський з Народно-демократичної партії [4, с. 237-238]. Сенатори також зазначили, що згідно з конституцією на державну політику можуть впливати політичні партії, а не асоціації (Анна Курська – ПіС, З. Ромашевський) [6]. Посилаючись на заперечення, депутат Каліш пояснив, що вибори мають політичний характер і у політиці діють політичні партії, тоді як референдум має громадянський характер, а у сфері громадської діяльності діють

асоціації, фонди та профспілки [5, с. 205].

Ю. Зих (ПСЛ), Є. Червінський (РКН) та Ян Ольшевський (РОП) виступали за дозвіл громадським комітетам проводити безкоштовну кампанію [4, с. 229, 235, 239]. У Сенаті такої позиції дотримувався З. Ромашевський, який пропонував зобов'язати громадські комітети та зареєстровані громадські організації зібрати 500 підписів як умову участі в референдумній кампанії [6].

Союз праці був проти – депутат Річард Пойда пояснив, що можна створити стільки комітетів, висунутих 1000 тисячу громадянами, що кожен буде мати кілька секунд на телебаченні [4, с. 233].

Річний норматив діяльності для асоціацій та фондів також піддався критиці. Іренеуш Невяровський (Консервативно-народна партія) висловив думку, що «громадянам не можна перешкоджати висловлюватися лише тому, що вони організувалися за рік до референдуму» [4, с. 234]. За словами Ольшевського, запровадження такої вимоги має зворотну силу і надає перевагу суб'єктам, створеним різними іноземними центрами [4, с. 239].

8. Фінансуванні кампанії з референдуму.

Основним принципом польського виборчого законодавства є те, що виборча кампанія не може фінансуватися з державних чи іноземних коштів. Депутат Гертих зазначив, що в Польщі 350 років тому, під час виборів короля Міхала Корибути Вишневецького, було прийнято принцип, що виборча кампанія не може фінансуватися з іноземних джерел [5, с. 209]. Президентський проект закону про референдум не містив таких обмежень, що викликало різку критику особливо з боку антиєвропейських груп. Депутат Червінський стверджував, що кампанія за вступ Польщі до ЄС проводитиметься за кошти ЄС [4, с. 235]. Р. Гертих сказав: «ми ніколи не можемо погодитися, щоб іноземна держава чи іноземна організація фінансувала політику в Польщі, бо тоді ми лише станемо колонією» [3, с. 160]. Він також стверджував, що, відповідно до закону, «кошти з Європейського Союзу зможуть без будь-яких обмежень перераховуватися для проведення кампанії перед референдумом в Польщі» [5, с. 211]. За виключення цієї можливості

фінансування кампанії виступав також Ю. Зих від імені ПСЛ [4, с. 229]. Депутат Уяздовський (ПіС) зазначив, що проєвропейські фонди та асоціації використовують державні кошти, а деякі також використовують іноземні кошти [3, с. 156].

Депутат Пойда від імені Союзу праці виступив проти виключення організацій, які отримують державні кошти, оскільки така заборона призведе до виключення найбільших профспілок [4, с. 233]. Для депутата Клиха (ПО) можливі фінансові обмеження були б «непотрібними» [3, с. 152].

9. Розподіл часу у виборчій кампанії.

Противники вступу зазначали, що дозвіл асоціаціям і фондам, які займаються «справами ЄС», брати участь у референдумній кампанії дасть прихильникам інтеграції вирішальну перевагу в програмах, які транслюють суспільні мовники. Тому Гертих від імені ЛПР вимагав поділу за норвезьким зразком, у результаті якого 50% ефірного часу отримували б прихильники, а 50% – противники вступу [4, с. 232]. Раніше подібні застереження висловлював А. Леппер [3, с. 153]. Під час роботи в Сенаті їх відкликав Ян Шафранець (ЛПР) [6].

10. Участь влади в кампанії з референдуму

Для противників інтеграції проблема полягала в тому, що державна адміністрація заохочувала підтримку приєднання Польщі до ЄС. Її неупередженості вимагала Ліга польських сімей. За словами Гертиха, Комітет з євроінтеграції оплачував «проєвропейські вставки» в серіалах, в яких популярні актори мали позитивно висловлюватися про членство в ЄС [3, с. 160; 4, с. 231]. Також, на думку депутата Ягелінського (Народно-демократична партія), влада не повинна бути стороною кампанії [4, с. 239]. Уяздовський правильно зауважив, що «приєднання Польщі до Європейського Союзу є виборчим заходом Демократичного лівого альянсу» [3, с. 156].

За словами Й. Шиманек-Дереш і Р. Каліша, це не референдумна, але лише інформаційна кампанія, тому нею не варто обмежуватися [3, с. 148-150]. Такий підхід зумовив редакцію ст. 49 проекту, згідно з якою інформаційна кампанія, яку проводить влада, не є елементом кампанії з референдуму.

Ефективними виявилися дії, спрямовані на активізацію

участі громадян у референдумі про вступ. В голосуванні, що на умовах, визначених Законом про всенародний референдум відбулися 7 і 8 червня 2003 р., взяли участь 17 576 714 громадян, це 58,85% від числа тих, хто мав право. З них 77,45% голосів було віддано за висловлення згоди на вступ Польщі до Європейського Союзу.

Наведена дискусія свідчить про те, як інтенсивно шукалися правові інструменти для підвищення явки на референдумі щодо вступу та досягнення бажаних і омріяних 50%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. A. Dudek. Historia polityczna Polski 1989-2015. Kraków 2016. с. 686-687.

2. Kaczmarek R. Historia Polski 1914-1989. Warszawa 2010, с. 542-545; A. Paczkowski., Pół wieku dziejów Polski 1939-1989. Warszawa 1995. с. 187-197.

3. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja IV. Sprawozdanie Stenograficzne z 35 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 21, 22 i 23 listopada 2002 r. Warszawa 2002 [https://orka2.sejm.gov.pl/Stenogramy4.nsf/0/3EA104D61E55F4B7C1258967004549D2/\\$file/035.pdf](https://orka2.sejm.gov.pl/Stenogramy4.nsf/0/3EA104D61E55F4B7C1258967004549D2/$file/035.pdf) (дата звернення: 18.05.2024).

4. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja IV, Sprawozdanie Stenograficzne z 40 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 21, 22, 23 i 24 stycznia 2003 r., Warszawa 2003 [https://orka2.sejm.gov.pl/Stenogramy4.nsf/0/16ABED7D7B4899B7C1258967004549DA/\\$file/040.pdf](https://orka2.sejm.gov.pl/Stenogramy4.nsf/0/16ABED7D7B4899B7C1258967004549DA/$file/040.pdf) (дата звернення: 18.05.2024).

5. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Kadencja IV, Sprawozdanie Stenograficzne z 41 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 11, 12, 13 i 14 stycznia 2003 r., Warszawa 2003 [https://orka2.sejm.gov.pl/Stenogramy4.nsf/0/CCACF89A6637BB45C1258967004549DC/\\$file/041.pdf](https://orka2.sejm.gov.pl/Stenogramy4.nsf/0/CCACF89A6637BB45C1258967004549DC/$file/041.pdf) (дата звернення: 18.05.2024).

6. Stenogram z 35. posiedzenia Senatu RP V kadencji]. <http://ww2.senat.pl/k5/dok/sten/035/12.HTM#A00044> (дата звернення: 18.05.2024)

7. Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej

Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499).

8. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. 2003 Nr 57, poz. 507).

9. Ustawa z 29 czerwca 1995 r. o referendum (Dz. U. Nr 99, poz. 487).

*Рум'янцев Вячеслав Олексійович,
д-р юрид. наук, проф. кафедри історії
держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СТАТУТ ГЕНЕРАЛЬНОМУ СЕКРЕТАРІАТУ

Рух за відродження української національної держави пройшов тривалий і складний шлях і відбувався у різних формах. Першим його проявом стало Кирило-Мефодіївське товариство з його ідеєю створення окремих самостійних слов'янських держав і об'єднання їх в слов'янську федерацією. Ці ідеї були розвинені в другій половині XIX ст. видатними українськими громадськими діячами і правниками М. Драгомановим, М. Павликом, С. Подолинським. І. Франко і зводилися до республікансько-демократичного устрою держави, федералізму, парламентаризму, конституціоналізму, місцевого самоврядування. Ці ідеї отримали закріплення в програмних документах українських політичних партій, які виникли на зламі XIX-XX ст. та були розвинені Товариством Українських Поступовців. Значною віхою в розвитку української національно-державної ідеї стала діяльність Української парламентської громади в складі I і II Державних Дум. Вона підготувала низку законопроектів з питань, набуття Україною автономії в складі демократичної федеративної республіки та українізації суспільно-політичного життя.

Лютнева революція 1917 р. створила реальні умови для національно-державного відродження України і перевела її в практичну площину. Багато в цьому питанні зробила Українська Центральна Рада (далі – УЦР). Опинившись на гребні боротьби за національно-державне відродження, вона виходила з попередніх концепцій федералізму, парламентаризму, конституціоналізму і пройшла складний шлях від спроби запровадити автономію I і II Універсалами, до проголошення III Універсалом Української Народної Республіки і врешті її повною державною самостійності та незалежності, проголошеної IV Універсалом.

Перша спроба запропонувати Тимчасовому уряду (далі – ТУ) своє бачення форми державного устрою в травні 1917 р. виявились невдалою і покликала до життя I Універсал, яким розпочалась розбудова української автономії.

Влітку 1917 р. після досягнення порозуміння ТУ і УЦР остання поповнила свій склад представниками національних меншин, що надавало їй статусу революційного парламенту України, обрала новий склад Генерального Секретаріату (далі – ГС), розробила Статут Генеральному Секретаріату (далі – Статут) і подала його на узгодження ТУ. Документ виходив з необхідності перебудови Росії на демократичних, федеративних, парламентських засадах. Не випадково М.Грушевський називав його першою конституцією України.

В документі було констатовано, що розширення складу УЦР представниками всіх національностей, які проживали в Україні, перетворювало її на орган «революційної демократії всіх народів України» і надавало право «підготувати Україну до остаточного здійснення автономного ладу».

При цьому УЦР виходила з розуміння, що вирішення такого надзвичайно важливого, установчого за своїм змістом питання, як визначення форми держави, яка постає в наслідок революції, має бути здійснено на демократичних, правових засадах, які б надавали йому легітимних основ. А тому вироблений нею Статут мав бути переданий на остаточне вирішення «Українських Установчих всенародних зборів і Російського Учредительного зібрання».

У відповідності до Статуту взаємовідносини між УЦР і ГС мали будуватися на парламентських засадах. УЦР як «орган революційної демократії» тобто парламент, формував склад ГС, який був відповідальний перед УЦР. І лише формально склад ГС затверджував ТУ (ст.1).

Сформованому складу ГС УЦР висловлювала довіру (ст.2). Статутом передбачалась можливість парламентського контролю з боку УЦР над урядом «шляхом запитань по всіх справах» (ст.14).

Статут містив інститут контрасігнатури (ст.18), який означав засвідчення окремим генеральним секретарем основного

підпису і прийняття ним юридичної і політичної відповідальності за виконання законодавчого акту парламенту.

УЦР могла висловити недовіру ГС, що тягнуло за собою відставку уряду. Про узгодження такого рішеннями з ТУ в документі нічого не говорилося. Ймовірно така згода не була потрібна.

Значне місце в Статуті належало проблемі майбутньої форми державного устрою, а саме ідеї федералізму, яка була провідною в суспільно-політичній думці другої половин XIX - початку XX ст. від якої діячі УЦР не відмовилися в переломний момент історії і за що їм було зроблено багато дорікань.

ГС визнавався «вищим крайовим органом управління на Україні» (ст.1). Свою владу він мав здійснювати «через всі урядові органи на Україні» (ст.5). А «всі урядові органи на Україні підлягають владі Генерального Секретаріату» (ст.6). І крім того всі урядові посади на Україні, коли вони не виборні, заміщуються ГС (ст.7).

Повноваженням ГС, як «вищого крайового органу управління на Україні» кореспондував його склад: 14 генеральних секретарств: внутрішніх, фінансових, військових, продовольчих, земельних, національних справ, юстиції, освіти, торгу і промисловості, пошт та телеграфу, праці, доріг, генерального контролера та генерального писаря. Склад ГС охоплював всі сфери державного, економічного та соціального-культурного життя в Україні. Єдина галузь державного управління, яка залишалася поза межами впливу ГС була зовнішня політика. Вона виходила із федеративної побудови держави і мала належати федеральним структурам.

Відаючи належне цьому документу, слід відзначити, що він мав і суттєві недоліки. По-перше, в ньому немає згадки про територію, на яку б поширювалася влада ГС. Провід УЦР вважав некорисним для розвою українського державного життя висувати цю проблему в той час, бо її розв'язання передбачалось передати самому населенню. По-друге, в Статуті не йшла мова про те, звідки автономна Україна буде брати кошти на утримання адміністративного апарату, війська, шкіл тощо.

Для остаточного узгодження тексту Статуту до Петрограду було відряджено делегацію під керівництвом голови

ГС В.Винниченка. Але ця поїздка відбулася у дуже складний час. За кілька днів до цього ТУ придушив спробу більшовицького постання. Виникла криза кабінету, уряд Г.Львова пішов у відставку, новий уряд О.Керенського поправив, а в національному питанні вкрай негативно ставився до найменших проявів «сепаратизму». Зрозуміло, що не про які попередні домовленості між ТУ і УЦР стосовно автономії України вже не згадували. О.Керенський та більшість його кабінету упереджено оцінювали ідеї український лідерів що до федеративної побудови держави, яка червоною ниткою проходила через міст Статуту. Більше того, вони вважали, що Статут виходить за рамки федерації і спрямований на створення конфедерації.

*Скрипчук Володимир Петрович,
канд. істор. наук, ас. кафедри історії
держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗАРОДЖЕННЯ РОЗВІДКИ І КОНТРРОЗВІДКИ

УНР ДОБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Доба Української Центральної ради – час активного розгортання історично закономірних і соціально зумовлених державотворчих процесів загалом та становлення спеціальних служб (як надважливих аспектів української державності) зокрема. Безперечно, осмислення генези цих феноменів має неабияке значення для ефективного розвитку органів держбезпеки сучасної України. Проте ці питання є недостатньо вивченими в українській історіографії, хоча активна дослідницька увага до них простежується в працях В. Сідака, В. Смолія, В. Степанкова та ін.

Розвідка й контррозвідка – специфічний вид діяльності, спрямований на розв'язання проблем, пов'язаних із державною безпекою через протидію реальним та потенційним загрозам. Тому їх формування було нагальною потребою УНР як нового державного утворення, зосередженого на подоланні

деструктивних процесів (анархії, занепаду правової системи, правового нігілізму населення, діяльності іноземних спецслужб на розхитування політичної ситуації в країні тощо) та збереженні національно-територіальної автономії.

Для розв'язання цих проблем організуються певні координаційні структури. Насамперед Комісія спеціальних органів під головуванням генерал-майора Л. Кондратовича [1, с. 123] та Адміністративно-політичний департамент (АПД) – політичне бюро у справах контррозвідки Міністерства внутрішніх справ, створене рішенням Комітету УЦР від 15 червня 1917 р. «Про організацію Генерального Секретаріату». На Адміністративно-політичний департамент покладалися такі завдання: виявлення, запобігання та припинення проявів контрреволюційного й антидержавницького рухів; стеження за ворожими елементами; протидія агітації проти органів влади; ліквідування контрреволюційних закладів тощо [3, с. 105].

У березні 1918 р. з метою підведення відповідної правової й організаційної бази Міністерство закордонних справ УНР підготувало проєкт закону «Про закордонні установи УНР», який визначав типи і штати дипломатичних представництв України [2, с. 59]. На жаль, досягти високого рівня ефективності цим структурам не вдалося через нескоординованість їх роботи та загальну нестабільність політичної та соціальної ситуації в Україні.

Слід наголосити і на діяльності у 1919–1920 рр. у системі спеціальних служб УНР так званої «Школи виховання розвідників» (далі ШВР), яка готувала кадри для організації розвідувальних осередків на окупованій території та забезпечувала збір відповідної інформації. Курсантами школи могли стати тільки українці (представники військової старшини, козаки, приватні особи) від 18 і до 30 років. До навчання залучалися й жінки від 18 і до 25 років, які значилися на військовій службі сестрами-жалібницями. Термін навчання обмежувався 1 роком, що, як видається, не завжди сприяло належному опануванню навичками розвідувальної й контррозвідувальної діяльності. На жаль, в історичних джерелах немає свідчень про те, яку саме спеціальну підготовку повинні були пройти курсанти та водночас називаються загальні

дисципліни: українська, німецька, французька, польська, румунська мови, політична економіка та географія, стенографія, діловодство, основи законодавства та бухгалтерії, стройова підготовка, гімнастика, прикладна хімія та піротехніка й ін. Також курсанти ШВР ретельно вивчали створену на той час нормативну базу, яка певною мірою визначала основні напрями розвідувальної діяльності. Йдеться про «Інструкцію закордонним військовим агентам при представниках (по частині розвідочній)», «Інструкцію для Державного Інформаційного бюро» тощо.

Випускники ШВР були зобов'язані служити в підрозділах розвідки й контррозвідки 3 роки в якості агентів на найважливіших ділянках. Більшість із них мала статус позаштатних таємних працівників. І хоча після визначених 3 років служби подальша розвідувальна та контррозвідувальна діяльність була не обов'язковою, все ж передбачалася відповідальність за відмову від неї [4].

Однак створення ШВР не розв'язувало проблеми так званого «кадрового голоду» в спецслужбах УНР. Тому очільники розвідки та контррозвідки залучали до роботи колишніх розвідників і контррозвідників, офіцерів жандармерії та поліції російської й Австро-Угорської імперій. Слід визнати, що більшість із них самовіддано й жертвовно служили ідеалам української державності, наприклад, М. Красовський, О. Березовський, О. Кузьмінський, Р. Ковальський та ін. На жаль, їх долі, як правило, були трагічними.

Отже, процес утворення органів розвідки та контррозвідки УНР доби Центральної Ради визначався безсистемністю і зумовлювався історичними та соціально-політичними чинниками. Однак за несприятливих умов діяльності тогочасних розвідки й контррозвідки, їх недостатньо ефективній оперативно-розшуковій роботі, вони зробили багато для захисту щойно народженої державності й їх роль у становленні спецслужб сучасної України є значущою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кедровський В. Перше засідання другого

Всеукраїнського Військового Генерального Комітету. Документи і матеріали. Т 2. Київ: Наукова думка, 1997. С 218–374.

2. Сідак В. С. Спеціальні служби України від найдавніших часів до сьогодення. Т.2: Українські спецслужби доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. Київ : Прометей, 2017. 472 с.

3. Українська Центральна Рада : документи і матеріали: у 2 т. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник) [та ін.]; редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) [та ін.]. НАН України, Ін-т історії України, Центр. держ. архів вищ. органів влади і упр. України. Київ : Наукова думка, 587 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001387>

4. ЦДАВО України. – Ф.1078. – Оп.2. – Спр.70. – Арк. 48-зв

Стеценко Ніна Сергіївна

*канд. юрид. наук, ст. викладачка кафедри історії держави і права України і зарубіжних країн
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ ПО СТАРОСТІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

На початку ХХ ст., у провідних країнах Західної Європи, зокрема Франції і Німеччині, під впливом профспілкового руху, набуло актуальності питання щодо страхування робітників по інвалідності і старості.

Ця ситуація мала значення і для Великої Британії, де посилилась агітація за запровадження соціального страхування. Варто зазначити, що тут, у дев'яностих роках ХІХ ст., виникла особлива ліга, з метою пропаганди на користь соціального страхування. За її сприяння нижня палата парламенту обрала у 1885 р. комісію для розробки законопроекту щодо страхування по інвалідності і старості. Ця комісія розробила законопроект про примусове страхування по старості, але у життя його так і не було втілено. У 1891р. під тиском ліги, знову була створена комісія, але

для вивчення закордонного досвіду організації соціального страхування. На основі цього досвіду комісією було вироблено законопроект, яким передбачалося утворення державної пенсійної каси. Член каси після досягнення 65 - річного віку мав отримувати пенсію у розмірі 13 фунтів стерлінгів на рік. Умовою її отримання був щорічний страховий внесок у розмірі 1 фунт стерлінгів а також вступний внеску у 5 фунтів стерлінгів. У випадку смерті застрахованого раніше 65 – річного віку, але після 3-річної приналежності до каси, дружина, упродовж 26 тижнів отримувала по 5 шилінгів щотижня. При цьому, діти до 12 років також мали отримувати по 2 шилінга щотижня. Недоліком цього проекту було те, що він став би корисним лише для частини робітників, особливо тих, які отримували хорошу оплату праці. Ті з них, які отримували не значну оплату праці були не в змозі сплачувати страховий збір. У підсумку, проект мав багато супротивників і не набув практичного втілення. Після відхилення вищезазначених проектів, до парламентської комісії надійшло біля сотні проектів страхування по старості, які можна розділити на 4 групи : 1) проекти, які були подібні до системи страхування Німеччини; 2) проекти, які повторювали положення Закону про страхування Данії 1891р.; 3) проекти щодо організації добровільного страхування з наданням державної субсидії; 4) проекти, у яких благодійні організації пропонували органам державної влади підтримку, але з наданням їм субсидій.

Питання про забезпечення старості було вирішено Законом 1908 р. На його основі, з 70 - річного віку, будь - якій мешканець Великої Британії, який не менше 20 років був британським підданим, не користувався благодійною допомогою, не мав судових стягнень і при цьому отримував дохід, який би не перевищував 31 фунт 10 шилінгів мав право на пенсію. Це право він міг відстоювати у судовому порядку.

Важливо звернути увагу на те, що при розробці вказаного закону чисельність пенсіонерів у Великій Британії становила півмільйона осіб, а витрати на виплату пенсій складали 4,8 мільйона фунтів стерлінгів. Але за декілька років чисельність пенсіонерів зросла до 750.000 осіб, а щорічні витрати перевищували 8 мільйонів фунтів стерлінгів. Необхідно зауважити, що зростання незадоволення реформами,

проведеними Законом 1908 р., змусило уряд розширити рамки цього Закону Законом 1911р. Зміни Закону 1911 р. полягали у :

- 1) пониженні пенсійного віку до 69 років;
- 2) наданні права отримання пенсії жінкам, удовам іноземців і тим, які розірвали шлюб з іноземцем;
- 3) можливості отримувати пенсії державними чиновниками, їх дружинами і хатніми робітниками, навіть якщо вони перебували за межами Великої Британії;
- 4) праві отримання пенсії громадянами Великої Британії, які мешкали за кордоном, якщо вони доказували, що на їх утриманні знаходиться член родини;
- 5) можливості отримувати пенсійне забезпечення особам, які перебувають у плаванні на британських суднах.

Законом 1911 р. були внесені зміни і щодо отримання пенсії особами, які користувалися благодійною допомогою, а саме безхатченків, осіб, які мали покарання у судовому порядку, п'яниць і божевільних. Їм було узагалі заборонено користуватися благодійною допомогою у майбутньому. Тож Закон 1911 р. дещо розширив коло осіб, які отримали право отримувати пенсії.

За Законом 1911р., були створені установи, які брали участь у забезпеченні пенсійних виплат підданам Великої Британії. До них належали : 1) державні посадовці з пенсійного забезпечення; 2) місцеві комісії; 3) обласні бюро, яких було три- в Англії, Шотландії і Ірландії. Процедура призначення пенсії починалася з заяви особи, яка бажала її отримувати. Чиновник у справах призначення пенсій приймав документи, перевіряв їх і передавав до комісії. Після розгляду чиновник повідомляв особам про результати щодо призначення пенсії і видавав пенсійну книжку. Законом 1911 р. була приділена велика увага формуванню комісій по пенсійному забезпеченню. Їх члени призначалися радами міст і графств, строком не більше 3 - х років у складі 7 -ми осіб. При цьому, перевага надавалася представникам професійних союзів робітників. Будь - яке рішення місцевих комісій могло бути оскарженим у обласних пенсійних бюро. Пенсійні виплати здійснювалися щотижнево наперед кожної п'ятниці. Повноваження по виплаті пенсій було покладено на поштові установи. Якщо пенсіонер упродовж 3- х місяців не забирав тижневі пенсійні виплати, то втрачав можливість їх отримати узагалі.

Як свідчать статистичні дані, у 1912 р. у Великій Британії

нараховувалося 942.090 пенсіонерів або 2,08% населення. З них 889.723 отримували щотижнево 5 шилінгів, 19.805 – 4 шилінга, 19.351 – 3 шилінга, 8.807 – 2 шилінга, 4.344 - 1 шилінг.

У підсумку маємо зауважити, що на початку ХХ ст. Велика Британія визначалася як країна Західної Європи, яка досягла найбільших успіхів у питаннях соціального страхування узагалі і пенсійного забезпечення зокрема.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
кафедра історії держави і права України і зарубіжних країн

Електронне видання

**РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА ТА
ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ**

круглий стіл,

присвячений 30-річчю Угоди про партнерство і
співробітництво між Україною і Європейськими
Співтовариствами та їх державами-членами,

21 травня 2024 року